

నిర్వేదము—శ్రీ వేంకటాచార్యతీర్థరకవులు	...	...	...	౧-3
కవిజనాశ్రయము—చిలుకూరి నారాయణరావుగారు	...	...	...	౪-౧3
మేఘము—సీరిసి ఆంజనేయులుగారు	...	...	...	౧3
భీష్మప్రతిజ్ఞ—పారనంది జగన్నాథస్వామిగారు	...	...	...	౧౪-౨౪
నాచింత—పెనుమర్తి వేంకటరత్నముగారు	...	...	...	౨౪
కాళిదాసు-భవభూతి—పి. వి. రత్నముగారు	...	...	...	౨౫-3౧
శతపత్రము—సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	...	...	...	3౨
ఛందశ్శాస్త్రవిమర్శనము—వాసా సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	...	...	...	33-3౭
విశ్రాంతి—పెమ్మరాజు లక్ష్మీనతిగారు	...	...	...	3౭-3౮
హరిశ్చంద్ర—కాశీసోమయాజుల సుందరరామమూర్తిగారు	...	...	...	3౮-౪౮
వేంకటేశ్వరవియోగము—నాదెళ్ల వేంకట్రావుగారు	...	...	...	౪౮
కృతి—వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారు	...	...	...	౫౦-౫౬
పెద్దనకవింద్ర! నీవెట్లు పెద్దవైతి?—కో. వెం. కృష్ణమాచార్యులుగారు	...	...	...	౫౭-౫౮
ఆలోచన—శ్రీవాసుదేవరావుగారు	...	...	...	౫౯-౬౬
భావకత్తె—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	...	...	...	౬౬
పూర్ణిమ—పోడూరు రామచంద్రరావుగారు	...	...	...	౬౭-౭౬
శ్రీకాళహస్తి-శివరాత్రి—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు	...	...	...	౭౭
వేంగీచాళుక్యులు—మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు	...	...	...	౭౭-౮౭
కీ. శే. సత్యవోలు గున్నే శ్వరరావుగారు—జి. బాపూవాగారు	...	...	...	౮౮
ద్వాదశలింగములు—పి. వేంకటరంగయ్యగారు	...	...	...	౮౯-౯౬
దొంగాట—త్రిపురావ వేంకటసూర్య ప్రసాదరాయ కవిగారు...	...	...	...	౯౭
ఆంధ్రు లాద్యులా?—మూమిడిపూడి వేంకటరంగయ్యగారు	...	...	...	౯౮-౧౦౭
రాగము—గాధావర్ణుల రామావధానిగారు	...	...	...	౧౦౮
సూత్రకాల వ్యవసాయచరిత్ర—పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	...	...	౧౦౯-౧౧౪
కలహంస—భండారు వీరరాజేశ్వరరావుగారు	...	...	...	౧౧౫

త్రివర్ణ చిత్రములు:—బోధినీత్య పుష్పసమర్పణము (అజంతాచిత్రము); పద్మాసన  
బుద్ధుడు, చిత్రకారుడు-శ్రీయుత డబ్ల్యు. ఏ. ఆర్యదాసుగారు.

సాధారణ చిత్రములు:—<sup>జి. శే.</sup> దామెల్ల రామారావుగారు; <sup>కె. శే.</sup> సత్యవోలు గున్నే శ్వరరావుగారు; మృచ్చకటిక నాటకమందలి పాత్రధారులు, శ్రీసీతారామాంజనేయ నాటక సమాజము, ఏలూరు; శ్రీయుత స్థానం నరసింహారావుగారు-రోషనార; శ్రీయుత నెల్లూరు నాగరాజ రావుగారు-పాపారాయుడు; శిల్పచిత్రములు; మేనక-విశ్వామిత్రుడు, వేణుగాన కృష్ణుడు, సత్యభామ-కృష్ణుడు, నరస్వతి, గ్రీకు లోహశిలావిగ్రహముల చిత్రములు; ఇతర చిత్రములును.





బోధిసత్వ పుష్ప సమర్పణము

(అజంతాచిత్రము)



చెన్న పట్టణము, మార్చి ౧౯౨౫

సంపుటము ౨.

రక్షాక్షి సంవత్సరము ఫాల్గుణమాసము

సంఖ్య ౩.

పు రాణ స్మృతి త రం గిణి

ని ర్వే ద ము

శ్రీ చేంకటాచార్య తీర్థ రకపులు

౨

పావనకులగుణశీలము, లేవంకకుఁ బోయె, శాంత మెటు ననె, బ్రహ్మ  
శ్రీవిలసితునకుఁ జండా, లావేశం బేల కలిగె నశ్వత్థామా!

మ. లకటా భూభవన ప్రశస్త మగు ద్రోణాచార్యవంశాబ్ధి మా  
నికముం బోలి జనించి గౌరవమునన్ దేజంబున న్నించెయున్  
సకలాత్రానగతిన్ వెలుంగక విషజ్వాలాకరాబోధత  
ప్రకృతిం గాంచితి, దోషదూషితులు గోత్రఖ్యాతిఁ బాటెంతురే.

క. తలతెగుటె యైన, నరకా-నలకీలలఁ బడుటె యైన నాకు భరంబే  
తలమానికమే తెగి, నిం-దలచాలగుకంటెఁ గౌవతాపముకంటె.

సీ. ధర్మపుత్రాదులు దాయాదులే నాకు, సహజస్వధర్మమే శాస్త్రవంబు  
వీరవిహారముల్ విహితంబులే నాకు, సమ్మతాచారమే సంగరంబు



నిష్ఠురారంభములే నియమంబులేనాకు, ననుగతాభ్యాసమే యా గ్రహంబు  
భయదాస్త్రశస్త్రములే పరతత్త్వములే నాకు, హితకరోద్యోగమే హింసనంబు  
అతిథిసత్కారమో, దేవ తార్చనంబో, బ్రహ్మచింతనమో, వేదభాషణంబో,  
స్వర్గమో, మోక్షమో, లోక సంగ్రహంబో, పరవినాశనకృతి యేల బ్రాహ్మణునకు?

సి. సురభిశమ్మదుల ప్రసూనంబనై పుట్టి, కుటిలకంటకవృత్తిఁ గూలినాడ  
లలితమోహనకలాలాంబనై పుట్టి, తుచ్ఛవాయసవృత్తిఁ దూలినాడ  
దివ్యనిర్మలరత్నదీపంబనై పుట్టి, దావపావకవృత్తిఁ దాల్చినాడ  
సురుచిరవసుధాకిరణంబనై పుట్టి, గరళదంశనవృత్తిఁ గాంచినాడ  
సామనస్య మెడలె, సాధువాదము వోయె, గౌరవంబు గ్రుంగె, గళ నశించె  
బ్రదికి మరణబాధ పాలైతి నాకింక, నాకమేడ, ఘోర నరకమేడ?

సీ. చూపులుఁ జూపులు జోడించి శూరులై, కలన నన్నెదిరించి నిలిచినారె  
కరములుఁ గరములు గదియించి ధీరులై, దురమున నాకాలు ద్రొక్కినారె  
బిరుదులు బిరుదులు మొలయించి వీరులై, బవరాన ననుఁ గొంచె పటిచినారె  
కత్తులుఁ గత్తులు హత్తించి సూరులై, యేడ్వెఱ నను నొవ్వ నేసినారె  
కయ్యమే లేక నిద్దురఁ గన్నవారి, గొంతుకలు గొల్లుమనఁ దెగఁ గోసినాడ  
జ్ఞానమేలేని, దయలేని, శంకలేని, పరమచండాలుడను గాక బ్రాహ్మణుడనె?

క. కన్నుల నెన్నో పీనుఁగు, లున్నట్టులై, చెవుల మూల్గు చున్నట్టులై యా  
చున్నది మతి చెడుచున్నది, యెన్నా బ్లిరోగబాధ కే నేప్తు శివా!

చ. పరమకిరాతవృత్తి జనపాలకుమారులఁ బట్టి యశాదలల్  
ఖరకరవాలధార కెఱగా నొనరించెడువేళఁ గ్రిందుమీఁ  
దెఱుంగక సంచరించి తుడకిట్లు పరాభవతాపపాదు  
ర్భరపరితాపదుఃఖముల పాల్పడితిన్ జెడితిన్ జగంబునన్.

సీ. కుటిలమార్గముఁ బట్టి కులము గూల్చుట గాని, గురుకీర్తి నిల్పుకో నెఱుంగనైతి  
భండనంబునఁ జేరి భంగ మందుట గాని, సవ్యసాచి నెదుర్పఁ జాలనైతి  
బిరుదుమాటలు పెప్పి పెనఁగెలాడుట గాని, రారాజు మెప్పింప నేరనైతి  
క్రూరకృత్య మొనర్చి గొంతు లూడ్చుట గాని, వీరశౌరవ మంద నేరనైతి  
సత్యకౌచదయాధర్మ శమదమాది, సత్క్రియాసంతతికి జలాంజలి యొసంగి  
భవవినిష్క్రూతిలేనిపాపము గడించి, హరహరా! యెంతదుష్క్రియా పరుడనైతి.



సీ. కావిదోవతిఁ జూచి కాసెకోక బిడించి, చెలరేగి కులవృత్తిఁ జెఱచికొంటి  
ధర్మశాస్త్రము మాని దారుణాస్త్రముఁ బూని, నీవమెక్కి పాపంబుఁ జేసికొంటి  
యజ్ఞవాసము రోసి యట్టహాసము నేసి, తెగసాగి తలవంపుఁ దెచ్చికొంటి  
స్వస్తివాక్యము వీడి సమరగీతము పాడి, కై పెక్కి జీవంబుఁ గలఁచికొంటి  
విశ్వవిహితమైన విప్రధర్మముఁ దూల్చి, గోష్ఠ మైనరాజకులముఁ గూల్చి  
చెడ్డపేరు మోసి జీవచ్ఛవంబనై, పరిభవమునఁ బడియు బ్రదికియుంటి.

సీ. కలుషదూషితముగాఁ గలఁగిపోయెనె, గోత్ర-పావనంబైన నాజీవనంబు  
కూరదుర్మతముగా మాఱిపోయెనె, ధర్మ-సాధనంబైననా బోధనంబు  
దూఱదుర్భరముగా దొరలిపోయెనె, సాధు-కీర్తనంబైననావర్తనంబు  
ప్రళయభీకరముగాఁ బ్రబలిపోయెనె, ప్రేమ-దాహృదంబైన నా సాహృదంబు  
భూమిదేవుఁ డేడ భీమాహవం బేడ, హేయబుద్ధి యేడ హింస యేడ  
అసురబుద్ధిఁ జేసి యపవర్గమార్గంబు, మూసికొంటి నింద మోసికొంటి.

సీ. అఘమర్షణస్నాన మైపోయెనే, సాధు-జనకోష్ఠరక్తవాహినులలోనె  
జౌపాసనక్రమం బైపోయెనే, తీవ్ర-ముఖరాస్త్రజనితాగ్నిశిఖిలలోనె  
ఆరాధనవిధాన మైపోయెనే, కూర-మారణమంత్ర కర్మములలోనె  
ఆనందనర్తనం బైపోయెనే, మిత్ర-శనపూర్ణరణనివేశములలోనె  
భూసురత్వ మెల్ల బుగ్గిపాలై పోయె-సాధుశీల మెల్ల సమసి పోయె  
జానరలేనిబ్రదుకు సంకటమై పోయె-శివశివా! యింకేమి నేయువాడ







చిలుకూరి నారాయణరావు గారు, యమ్. ఏ., యల్. టి.

**కవిజనాశ్రయమును** ఛంద శాస్త్రమును అంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తువారు 1917-వ సంవత్సరమున ముద్రించి ప్రకటించియుండిరి. అది మ. రా. రా. జయంతి రామయ్య పంతులు గారిచే 'శోధింపబడి' ఇంగ్లీషులోను, తెనుగులోను పీఠికలతో బహుముద్రించి. ఇంగ్లీషులో చెప్పినమాటలనే వారు తెనుగులో విపులముగా వివరించియుండిరి. ఈ గ్రంథము నిదివరకెవ్వరును సూక్ష్మముగ విమర్శించియుండలేదు. అట్టివిమర్శన ముఖ్యమని తలచి యీ విమర్శనమునకు పూనుకొనున్నాము.

1. శ్రీరామయ్య పంతులవారి శోధన పూర్వపండితుల మార్గమునబడి మాతృకను స్వతంత్రించి సవరించుటకు కొంతమట్టుకు వినియోగపడినది. ఏమాతృకలోను లేనిపాఠమును పీఠికాస్థలములందు 'దూర్ప్' \* యున్నారు. ఇట్లు వారు తమ అభిప్రాయముల ననుసరించియే చేసినారని గోచరింపకపోదు.

(1) అవతారిక, 3వ పద్యము. మాతృక—వేమనవాడ; దిద్దుబాటు—వేములవాడ; 'వేములవాడ, లేములవాడయని వ్యావహారికనామములు' అని అడుగున సూచన. గ్రామనామములోకూడ మాతృకలోమా ర్పుటకు

ఏరి కీస్వాతంత్ర్యమేమో? వేమనవాడయను గ్రామ మాకాలముననుండి యుండకూడదో! వేములవాడభీమకవి ఈ గ్రంథమును రచించియుండునని వీరికి గట్టినమ్మకముండుటచేత ఈదిద్దుబాటు జరిగినది.

(2) అవ. 6 వ పద్యము. మాతృక—సంతోషిల్లగ. సవరణ—సంతోషింపగ; నన్నయభట్టులోనే 'సంతోషిల్లు' అని ప్రయోగములు గలవు—చూడుడు.

అది viii. 197—నిజారంభంబు సఫలంబగుటకు సంతోషిల్లి.

ఆర 4. 87. వాసవుండును సంతోషిల్లి నాకిట్లనియె.

ఆర 4. 91. భర్తరాజును ... సంతోషిల్లి.

ఆర 4. 133. భర్తరాజయందు సంతోషిల్లి.

తర్వాతికవులలో యీ ప్రయోజనము బహుళముగా నున్నది.

(3) అవ. 6 పద్యము. 'ఏఛందము సుకవులు బ్రది, కేఛందము తెరువుదాని నే రచియింతు'—సవరణ—'ఏఛందము సుకవులు బ్రదుకేఛందము...' 'బ్రదికే' అనేరూపము గ్రాంథికము కాదనిన్ని, చ, ఛలకు ప్రాసకూడదనిన్ని పీఠికలోనడముచేత కలిగిన దీదిద్దుబాటు. 'బ్రదికే' వంటిరూపములు కుప్పలు తిప్పలుగా ఉన్నవి గ్రంథాలలో, 'సుకవులు'



గ్రంథాలలో. వర్ణప్రథమద్వితీయాక్షరాలకును, తృతీయచతుర్థాక్షరాలకును, ప్రాస గ్రంథాలలో కనబడకపోలేదు.

క. పాపాభాభావాలను

పాపాక్షర సంజ్ఞలేను పద్యము మొదలకే

రూపించి నిశ్చయమైన

వాపద్యకలకును మూలమందు కవీంద్రుడ.

కవిజనాశ్రయము. పుట 15.

స్వవర్ణప్రాసమని పేరుపెట్టి అప్పకవి 'భ, ధ' లకు ప్రాసము నొప్పుకొన్నాడు. అట్లే 'ద, ధ' లకును ఒప్పుకున్నాడు. తొమ్మిది ఉదాహరణము లిచ్చినాడు. ఇట్లే రంగరాట్నంద స్సులోకూడా వర్ణప్రాస కుదాహరణములున్నవి. కాని, రామయ్యపంతులుగారు 'చ, ధ' లకు ప్రాసము కూడదనుకొని కవిజనాశ్రయములోని పద్యమును దిద్దినారు. పద్యాని కర్థము లేకుండా చేసినారు.

(4) పాశాంతరములను చెప్పేటప్పుడు సాధారణముగా 'క, చ, ట' మొదలగు ప్రతుల కుదాహరించి, ఒకొక్కచోట 'కొన్ని ప్రతులలో' అనిచెప్పి విడిచెదరు. ఏ ప్రతులలోనో చెప్పిన భాగుండేది. చూ. పుటలు 1, 3.

(5) పుట-8—'విష్ణు ప్రతిపాదకము' లగు—రెండవ పద్యములు మాతృకలో కనిపించుట చూచి, కవి జైనమధుకావున నాత డట్టిపద్యములను వ్రాసియుండడని ఊహించి పంతుల వారు వానిని గ్రంథమునుండి తొలగించిరి. ఇది సాహసము. ఇంతకును కవి 'శ్రీనాథా' 'ముకుందా' 'మాధవా' 'వరదా' 'శ్రీకృష్ణ' 'మురారి' 'శ్రీహరి' 'నృహరి' అనుపదము

లను ఆయాగణముల కుదాహరణములుగా చూపియున్నాడేకాని తనమతమును ప్రతిపాదించలేడే. పోనీ; తాను జైనమత సనులభిమానము కలిగియుండేనేమో అనిన తనవిషయమై—'వాక్యీ' పత్నివల్లభ (పుట 36), శ్రీసంసేవ్యవత్ (పుట 36), వాగ్యధూవల్లభ (పుట 39), శ్రీనివాసా (పుట 42), శ్రీరమణీప్రియ (పుట 47), శ్రీతస్వీప్రముదితచిత్త (పుట 56), శ్రీకాంతానఘ్యుడు (పుట 59), శ్రీపాదపంకజావాస మధుకరుండు (పుట 66), శ్రీనాథీప్రియకరుండు (పుట 76), శ్రీశ్రీతవత్ (పుట 79), అను మొదలైన విశేషములను చెప్పి కొనియేడిన్నాడు. కవి జైనమత సంతమాత్రమున విష్ణువు పేరుకూడ తలపకూడనంత పట్టుదల ఉండకపోవచ్చును. కవిజనాశ్రయకర్త కాలమునాటికి (సన్నయనాటికే) జైనమతము బ్రాహ్మణమతములోనికి సంక్రమించి పోవుచుండెను. కాని, శ్రీరామయ్యపంతులుగారి ప్రకార మట్లు సంక్రమించుట తప్పగనుక వైపర్యములేకాక, "రగడలు, మంజరి, ఉదాహరణము, గీతము వీనికిలక్షణములు, లక్ష్యములు" ఇవన్నియు గ్రంథములోనుండి స్వరూపములేకుండా ఎగిరిపోయినవి (చూ-పుట 74). అందుచేతనే 'జితేంద్రపదభక్తి మెయిక్' అనుటకు బదులు 'జినేంద్రపదభక్తి మెయిక్' అని ఉండవలెనని సూచించినారు (చూ-పుట 1). శ్రీపాదపంకజావాసమధుకరుండు, అనుదానికి 'జినపాద' అనిదిద్దినారని మాకు సందేహము (పుట 66).

(6) పుట-21లో పుత్రయతి కుదాహర



ణముగా భాస్కరరామాయణములోని 'ఏజ సకాత్మజా' అనుపద్యమును కవిలక్ష్మ్యము గా చిహ్నికాక ప్రతిలో నుండగా పంతుల వారు దానిని తొలగించినారు. పుట-26లోని పదసమును పద్యములును "కావ్యాలంకార చూడామణియందుగూడ గన్పట్టుచున్నవి. కావున నిందు బ్రక్షిప్తము లైనవేమోయని సంశయించి దగియున్నది" అని వ్రాసియు గ్రంథమునుండి తొలగించక విడిచినారు. వీరిట్లుచేయుటకు కవిజనాశ్రయకర్త భాస్కరుని కిని, విన్నకోటపెద్దన్నకును తరువాతివాడై పోవునేమో అనుభయముతప్ప మరియొక కారణము కానరాదు.

(7) పుట-84లో 'పెలయంగఁ జెఱాకు' విలుగొని' అను కందపద్యపాదమును చూడుడు. మూలములో 'చిగురాకు' విలు అని ఉన్నదట. అది పొరపాటట. ఎందుచేతనో! తెనుగుకవులు మన్మథుని 'చిగురాకువిలుకాడు, చిగురు విలుకాడు, చిగురువిలుతుడు' అని వర్ణించియే ఉన్నారే! 'చిగురాకు విలుకాని చేతిచక్రమురీతి' అని శశాంకవిజయము-3 ఆశ్వాసము, ఇట్లే ఎన్నైన ఉదాహరణము లీయవచ్చును. పోనీ, వీరు చేసిన సవరణ అయినా నాగున్నదా? 'చెఱాకు' అని ఎవరైనా అందురా? 'చెఱుకు' అనివ్యవహారము, ప్రయోగములు. 'పెలయంగఁ జెఱుకువిలుగొని' అని సవరణచేసిన ఒకరీతిగా ఉండి యుండును.

(8) మూలములో నున్న పద్యములను కొన్నిటిని కారణము తెలుపకుండ తీసివేసినారు;

(చూ. 52 పుట) "చ. ఒగిపదుమూడు....."

ఈరీతిగా 'శోధన' యందు చాల లోపములున్నను, పూర్వపు పండితులవలె పంతులుగారు పాఠములను రూపుమాపలేదు. గ్రంథములో తమ అభిప్రాయానుసారములైన పాఠముల సచ్చటచ్చట 'దూర్చి' నను, మాతృకలోని పాఠములనుమాత్రము వారు సూచించి మహానకారమును చేసినారనియే చెప్పవచ్చును. వ్రాతప్రతులను సంప్రతించి సరియగు పాఠమును నిర్ణయించుపద్ధతి యొకను మన తెనుగుదేశమువారికి తెలియదు. ఆవిధానము చాలకష్టమైనది. దాని నింకను మనము పాశ్చాత్యులనుండి నేర్చికొనవలసియున్నది.

ఇక శ్రీరామయ్యపంతులుగారు వ్రాసిన తెనుగుపీఠికను కొంత విమర్శింతము. మొదటిది గ్రంథకర్త నిర్ణయము. "లోకమందెల్ల నీ గ్రంథము వేములవాడ భీమకవికృత మనియే ప్రతీతికలదు. అప్పుకవ్యాదిలాక్షణికుల మతము కూడ నిదియే. అనేకములగు వ్రాతపుస్తకముల యట్టలమీఁదఁ భీమనాథందస్సు, అని వ్రాయఁబడియున్నది." ఇది అంతయుసత్యమే, కాని వ్రాతపుస్తకములో రామయ్యపంతులుగారు చూచినంతమట్టుకును, మేము చూచినంతమట్టుకును, 'జ'లోని అవతారిక మరియుచ్చటను కానరాదు. పోనీ, ఆ అవతారిక ప్రక్షిప్తముకాదనియే అనుకొందము. అవతారికలో 'వేమనవాడను వెలసిన, భీమేశ్వరు కరుణగల్గు భీమసుకవి' దీనిని 'రేచనమీద చెప్పినట్లు' న్నది, సరియే; కాని, 'అనవద్యకావ్యలక్షణ' (పుట-2) అనుపద్యమునకు పూర్వము 'సరగిన



విమలయశోభా, సురనిరతుఁడు భీమనాగ్ర సుతుఁడు' ఈకృతికి రేచనకు సహాయుడైనట్లు 'బ' ప్రతిలో నున్నదిగదా. భీమనయును భీమనాగ్రతనూజుఁడును ఒక్కరగుదురా? ఇట్లే 20-వ పుటలో "జననత భీమతనూజా" అని యొకసంబోధన కలదు. ఇదియెవరికి చెందును? రేచన భీమతనూజా డనుకొనవలెను. లేదా, భీమతనూజాడే యీ గ్రంథమును వ్రాసెనని కొనవలెను. అన్నిచోట్లను రేచన యీ గ్రంథమును రచించినట్లు స్ఫురింపజేసి ఈచోటను పైనిచెప్పిన పద్యములోను భీమతనూజుఁడు భీమనాగ్రసుతుఁడు దీనిని రచించినట్లు చెప్పట సరిపడదు. "పరఁగిన విమలయశోభా సురనిరతుఁడు భీమనాగ్రసుతుఁ డఖిలకళా" అనుటకు మారుగా "పరఁగిన విమలయశోభా, సురనిరతుఁడు భీమనాగ్రజుడు సఖిలకళా" అనియొక పాఠమున్నది. ఇట్టిపాఠమును చూచియే కాబోలు మ. రా. రా. చిలుకూరివీరభద్ర రావుగారు "కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని కాలమున వర్ధమానపురమునేలిన భీమరాజుతమ్ముడైన గోకర్ణుఁ డీ గ్రంథమును రచించి కల్యాణపురాధీశ్వరుడైన జగదేకమల్లుని నేనాపతియగు రేచభూపాలుని కంకితము చేసె" నని వ్రాసియుందురు. భీమనాగ్రజు డనిన అన్నయగునుగాని తమ్ము డెట్లుగనని ఆక్షేపణ రావచ్చును. భీమనసోదరుడని సాధారణముగా అర్థముచెప్పికొనిన ఈఆక్షేపణలేవైనను గాని అది కొంచెము క్లిష్టమే. రేచన కోమటియైయుంకగా 'భూపాల' శబ్ద మాలేనివిషయమున ప్రయోగించుటయు ఒకఆక్షేపణయే,

కాని, అతనిపదవినిబట్టి ఆ'భూపాల' విరుదమున్నదనుకొనుట లేష్ట కానేరదు. వైశ్యులకుకూడ 'రాజ' శబ్ద మనుప్రయుక్తమైయుండుట సర్వసాధారణమే. "భీమనాగ్రజుఁడు" అనుపాఠమే సరియైన దైనయెడల వీరభద్ర రావుగారి వాదమునకు 'ప్రమాణము'ను, 'ఆధారము'ను ఏర్పడునని చెప్పకలేవదు. ఇందువలన శ్రీరామయ్యపంతులవారి వాదమునకుకూడ భంగముకలుగదు. కవిజనాశ్రయకర్త గోదావరీ మండలమునుండి బయలుదేరి నైజాము రాష్ట్రములోనే వాసము చేయును. కాని, గ్రంథకర్తమాత్రము భీమన కాకపోవును. ఇది లోకప్రతీతికి విరుద్ధమగును. గోదావరీమండలమువాడును కాకపోవును. ఇదికూడ అనాదిగా వచ్చుచున్న సామాన్య లోకప్రతీతికే కాక విద్యుల్లోక ప్రతీతికికూడ విరోధమగును. భీమన నైజామురాష్ట్రము వాడను ప్రతీతి శ్రీరామయ్యపంతులుగారు ప్రాంతములవారి యొద్దనుండి ఉత్తరములను బయలుదేర తీసినతరువాత వచ్చినదిగాని, అంతకుపూర్వము లేదు. ఇట్టి 'ఉత్తరములను' పుట్టించియే పంతులుగారు ఓరుగల్లువాదములో కొంతవరకును కృతకృత్నులైరి. వారి ఓరుగల్లువాదము సరియైనదనికాని, క్షాదని కాని యిచటచెప్పట మాడిద్దేశము కాదు. ఆవిషయమై మరియొకసారి ముచ్చటించుము; పూర్వకాలపు నిదర్శనములను చూచక వాదములో కక్షవహింపగలవారి 'ఉత్తరములను' పుట్టించుటమాత్రము సరికాదని మనవిచేయుచున్నాము.



జైత్రవ్రాత దానినిబట్టి భీమన యవ్వనో  
 వెలియనుగాని, కేచయమంత్రము కవిజనాశ్ర  
 యకర్తృత్వముతో నాబాధముగలిగియుండ  
 ననిమాత్రము మిగిలినది. ఈరచయ 'కమలా  
 భీమయ, కవిజనాశ్రయయ, కమలాభరణ  
 కాయమానుయ, జనమరహితయ, వాగ్వి  
 భూవల్లభయ, వానిశ్రీవల్లభయ, శ్రావ  
 కాధరణాంకుయ, శ్రావకాధరణయ, శ్రీదేవీ  
 శ్రయయ, శ్రీనవాసుయ,' అనితప్ప అనివి  
 గురించి మరియెట్టి నామతీయు వెలియను.  
 ఏకామనామోకూడ వెలియను. పోనీ,  
 భీమనతో ఈశ్రీమును రచించెనను వాడ  
 ము సోదరించి స్తంభకర్త దేశకాలములను  
 నిర్ణయింపజాలము.

భవకవికేశు

గోదాపరీమండలమున కాకినాడకునమీ  
 నములో వేములవాడ అనుగ్రామ మున్నది.  
 వేములవాడ కావనదూరములో దాతారామ  
 గ్రామమున్నది. అందులోని భీమేశ్వరుని అను  
 గ్రహమున భీమన పుట్టెనని యీ ప్రాంతము  
 లందు ప్రసిద్ధి. 'అప్పలు కప్పుగుట' ఈ  
 ప్రాంతపు ప్రతీతితో. శ్రీరామయ్యసంతులు  
 వాగు వ్రాయించి తెప్పించిన 'ఉత్తరము'లో  
 (కప్పు)వాని పేరుదాహరించబడినది. వాని  
 యింటిపేరు అప్పలువారట. గోదావరీప్రాంత  
 ములోకూడ అప్పలువాగు చికబోలేదు. అ  
 యింటిపేరుగల నాలుకైదుకుటుంబములవారి  
 తో మాకు పరిచయమున్నది. వారు మా  
 బాధువులే. వారిచేత మే ముత్తరము వ్రాసి

భీమకవికేశును మీయింటి కనుకును సంబంధ  
 మున్నదా అని అడిగినయెడల నిష్పక ఉన్న  
 దనిచెప్పదునిచేయే మానవ్యకము. అందుచేత  
 అట్టిఉత్తరము వారికి వ్రాయ బూనుకోలేదు.  
 కనీసగరంజిల్లాలోని గ్రామము వేములవాడ  
 కాదేమో, లేములవాడ లేక లేములవాడ  
 వేమో అని మానందేహము. దానివ్యవహారి  
 నామము లేముల (లేమల) వాడయని రామ  
 య్యసంతులవాగు వ్రాసి. వేములవాడకూడ  
 కావచ్చును. భాగ్యవ్యవహారముకూడ లేముల  
 వాడ, లేమ్మలవాడ, అనినో. లేములవాడ  
 వేములవాడగా ఏర్పడినామ్రము ప్రకారమై  
 దో వెలియరాకున్నది. అంతయును 'అ'కా  
 రము నతోవ్యవహరింప 'ప'కారముగా సాధా  
 రణముగా తెనుగులో మారుట అగుదు,  
 మారదనినో చెప్పవచ్చును. కవిజనాశ్రయము  
 అనతారికలోనున్నది వేమనవాడ. 'న'కా  
 మ'అ'కారముగాను, 'అ'కారము 'ప'కారము  
 గాను మారుటగలదు. అందుచేత వేమనవాడ  
 లేములవాడ, వేములవాడ, కావచ్చును. ఒక  
 వేళ లేములవాడయే వేములవాడఅయియుండ  
 వచ్చుననియు, 'లేములు' భోగిశ్రీలు నివ  
 సించుటచే నాగ్రామమున కావనపచ్చయిగుడు  
 ననియు అనుకొన్నను, దాతారామప్రాంతము  
 లందు మాత్ర మట్టిగోక్ష్రీలు లేదని యెవ్వరు  
 చెప్పగలరు? శ్రీరామయ్య భీమఖండములో  
 దాతారామమున సీతగోక్ష్రీలునుగలించి విస్త  
 రించి వ్రాయువాడను. \* దాతారామము  
 లోని 'సానికూతులు, సానికూతు' అని

బాధ నడలేక శాలక్రమమున పర దేశములకు  
 పోయియుండకూడదా ? వేంగి దేశములో  
 ముక్తము దాకాకాము ముక్తము కైముక్త  
 ము వ్యాపారమును నడుపుట ప్రయోజన  
 వము లున్నవి. ఏమతమైనను దేశములో  
 ఒక వానికి అనుకూలము. ముక్తము  
 దానికి కైముక్తములు నడుపుటను నుండి  
 నములు అనుభవము కలది. ఇప్పుడు రాము  
 ములో రెండుజైనకుటుంబము లున్నవి.

[illegible]

గధరకథ అక్కడేదేలని అక్కడికి పోయింది.  
అక్కడికి వెళ్ళినప్పుడు ముగ్గురు వాళ్లు  
చూసారు. ఈమందొకరినొకటి వి  
వరించాయి. కాబట్టి ముగ్గురోకీ నిరసించు  
తున్నది. ఇక నాలుగో? భీముని యెక్కడి  
వాడు?

[illegible]

1. "చక్కదనంబు దీవియగు సాహితీ  
మొనరు" అని వ్యసనము రామయ్యగారు  
లుగారు లగిన కారణముచూడక, అస్పృశవిని  
భక్త్యునిని విడిచిపెట్టగారు. అది మౌనమున  
జరిగియున్న కష్టించినది. అస్పృశవిని నాక  
నెందుకొక ప్రామాణికమును వారించక నాక  
ర్యమున అప్రామాణికుడును నగుచుండవల  
యునా? అదియు మన సిద్ధాంతమును బాధించు  
పట్లనేనా? 'దీప్తిముసకు నాకముసకు' అను  
ఆదేశము అస్పృశముగా నాకముసగా  
నిచ్చుననవలయును. దీప్తిముసలే యను



కొంతము. \* పురుషులకు దాహారముగా "నీల కాన్తిజిత్" అను ధాన్యమును అయిదువందల నుండి షడవవందలవరకుము చేయి తీసివేయవలయును? తనకు ధాన్యమును వినియోగించుకోవడా. "నీల కాన్తిజిత్" అను ధాన్యమును షడవవందల వరకుము చేయి తీసివేయవలయును. అను పాతము సరియైనదైనయెడల వీరిధర్మరావుగారివ్రాత కాన్తిజిత్ అను పదమును జవాబును దిద్ది పుత్రానుబ్రుది కాలుమువాడగునుగదా!

ఇక "ఘనుడక్ వేమువాడ మళజుడ ..... తెలుంగాధీశి (తెలుంగాధీశి, కళింగాధీశి) అను పదముపై రామయ్య పంతులుగారు చేసిన చర్చను కొంత విచారించుము. వాని 'తెలుంగాధీశి, తెలుంగాధీశి' అను వి వ్యాకరణమును అని ప్రస్తావించిరి. తెలుగు + అధీశి, తెలుగు + అధీశి అని వారిపదచ్ఛేదము. తెలుగు + అధీశి, తెలుగు + అధీశి అని మూడవచ్ఛేదము. ఇచట తెలుగు, తెలుంగా అనువి సంబోధనాంతములుకావు. అవి దేశనామ స్వరూపములే అని మునుపెఱివ. ప్రిలింగశబ్ద భవము తెలుగు, తెలుంగా అనియగును. బర్మా దేశములో 'తెలుంగా' 'తెలైంగా' అని తెలుగు వారికి పేరు. గాడభాషలలో తెలుగువారికి

'తెలుంగా' నియే. నామము. తెలుంగానుబ్బి కలవాని అనుబ్ధి చేయుట, వాని తెలుగు వాడే. 'తెలుంగా' నుండి 'తే' వామమున్నట్లు 'తెలుంగాధీశి' అను పదము వచ్చునుగను. అట్లే 'తెలుంగా' కూడను; దానికి 'తెలుంగా' అని రూపాంతరము. తెలుంగావాడ, తెలుంగావాడ, అనుపదములే తెలుంగాడ, తెలుంగాడ అనియగును. అవాదవారే తెలుంగాగివాడు. ఇచట 'తెలుంగా' అక్షగా తెలుంగాచ్చు అని అర్థముకాదు మించు ధర్మాదులు. 'తెలుంగా' అనుజను లుండుప్రాదీయే తెలుంగాప్రాదీ, తెలుంగాప్రాదీ, అనియెనది, 'తెలుంగాధీశి' అనుపదము సరియైనట్లును, 14-వ శతాబ్దములోని తెలుంగానాయడే ఈతెలుంగాధీశుడైనట్లును, కనుకవికూడా 14-వ శతాబ్దము వాడే అగునుగదా, అట్లే 'తెలుంగాధీశి' అను పాతమును సరియైనట్లును కాలనిష్ఠియము చేయుట కష్టమే యగునుగాని, 14-వ శతాబ్దమువాడే ఒకతెలుంగాధీశుని కావడము చెదకూడదో చెప్ప వీలులేదు.

ఇంక, 'కళింగాధీశి' యనుపాతము మిగిలితిది. 'కళింగాధీశి' ఎవ్వరో కూడ నిర్ణయించుకొనియున్నది. ప్రిలింగాధీశియగు అనంతవర్యయే ఈకళింగాధీశుని రామయ్య పంతులుగారిపిదపాతము. వేంగీరాజుగు కాజ

\* అయితే ఈ అంశములను కొంతవరకు అనేకప్రకారము పరిశీలించి ఇదియతులును కాన్తిజిత్ అను పదమును రామయ్య పంతులుగారి వ్రాసిరి. కవిశిల్పములో క్రిందవాడును పదార్థము పేర్కొనిన సీమలవలెనానా ప్రాంతములలోను, రామయ్యది. అశ్వమతి, వృద్ధిమతి, అశ్వమతి, వృద్ధిమతి అయి, కామ పుష్పయతి, హాళియతి, మొదల అని తెలుగు పదార్థమును అర్థమును అను అర్థముతో మొదల అయి పదార్థమును వివరించుటలో వృద్ధిమతియే సరియైనది. మొదల అయి, అని పేర్కొనినట్లును, మొదల అయి గ్రంథములలో యిదియే అయి అనియు, అయి పదములను అర్థములకును పేర్కొనినది అనియు.

రాజు వోడగంగునుకూడ వీరుదాహరించెడి; కాని, అతడు కలింగరాజు కావని కజ్జలు ఆరనివని విజిచిపెట్టి, అతనికి సమకాలికుడైన అనంతవర్మనునే ఎత్తుకొనినా. అనంతవర్మకు అనంతవర్మ వోడగంగదేవుడనుడని శాసనములందు కలబడుచున్నదిగాని, వోడ కలింగగంగ దేవుడని డెరు లేదు. కలింగగంగుడని డను విచ్చుటకై అనంతవర్మ నామముతో రామన్యసంబలుగాని 'కలింగ' అనమొటను 'మాల్వి' యుండదు. కలింగగంగుడని తనవర్మకు ఎచ్చటను కనులేదు. అందుచే అనంతవర్మను కలింగగంగు టిలుచుటకు మూకధ్యురము లేదు. కాని కలింగదేశములో వోడగంగనామము గలవారందరిని కలింగగంగు టిలుచుటకు వారి కధ్యురక ముండకూడదుగదా

ఎమచ్చిపురాధీశ్వరు డగు వోడగంగునరాజు శాకాద్దములు 1413 ప్రాంతములో నున్నట్లు శాసనములు తెల్పుచున్నవి. ఇదినికి సర్వజ్ఞకాక్రమవిష్టులర్థమునాడని యిదన్నది. ఎమచ్చి కలింగములోనిదే ధీమకవిమాచిన కలింగములోనిదే. ధీమకవి మాచిన కలింగగంగ గీత డలకాకూడదు?

మరి 'కలింగాధీశ' అనుమాటను గూర్చి విచారితము. కలింగాధీశియను నొంట్లో మాన్యుగినింజిపురాజు లిద్దరున్నామి. కొల్లెరు తామ్రశాసనములోని విజయనరసిమ్మ రయికడు, అతనికిడుకు కోమలితామ్రశాసనములోని చందసమ్మ రెండవవాడు. ధీమకవి

పీఠికాంతుజోని నొడననుసరి నన్నయకు చాళుక్యరాష్ట్రమున కవిజనాశ్రయము భోజను బట్టి యాచింత పూర్వాకామునాడని చాళువీలుండను. శ్రీక. శాఖిశి గురులినునము గలతాంబురిని రాజులు చాలామంది యున్నామి. కల్లహస్తము, రాజరాజ మొదలగువారు క్రీశింనాథునితో కాని కలింగ రాజుల యిగూడ కలింగుని యరిగాని కల్లలేవు.

కాలింగరాయ డనువెరు దక్షిణదేశపు శాసనములందు తనముక కాన్పించుచున్నది. ఈశాసనమున్నియు నదవారు శతాబ్దములోనివి. తరువాతలోని దెవాలయమున కొక కలింగరాయడు భూదానము చేసెనన్నది.<sup>1</sup> మూడవర్షక్రీశింనాథక్రీశింనాథులకేళిర దేవుడు (1) (1268-1308) కలింగరాజు అతడు పీఠ పరిచెనట్లు వారియకశాసన మున్నది.<sup>2</sup> రెండవరాష్ట్ర వోడగంగ మొదటికుకొట్టుని కోమలియగు సభనర్తకుడియవాడు సిద్ధ దింగమణిములో కల్లలింశాస్వరాలయమును కట్టించెనట్లు మరొకశాసన మున్నది.<sup>3</sup> ఈ సభనర్తకునికి 'కాలింగరాజ' 'మానావ తాం' అనువిరుణములున్నవి. చెంగిల్పట్టు అల్లాలోని నెంబురగులో చక్రవర్తి కాలింగరాయనికోమకు వరాహాష్ట్ర యనువాని సం 1367 కము మేనూ డె 24 వీని ఒకదానము చేసిన శ్లోకశాసనము కూడు.<sup>4</sup> మరియొక శాసనములో 'కాలింగరాజ' 'కక్రీ' జరి మానా విధించెనట్లును, అయి దానిని చెల్లియక

1 No. 40 of 1903. 2. No 566 of 1913. 3. No. 367 of 1909. 4. No. 271 of 1912.



పోగా ఆమభూషణమును నిలము చేయుచి నట్లును, ఎవ్వరును ఏమియు వాటవడెట్లును, అందుచేత నేవాంబుమువారే ఆభూషణి కొనిపట్లును పెన్నెడి. కాళింగరాయుని నులియుద్ధినిను జనులను బంధించి, తాము చేయవలసిన పని పోగా చేయవలస ఆ నాటిరాజు వారిని తిట్టిచెట్టు. 1. 1357 లోని పాదకావ్యములో నున్నది. తాము కలిగిగొను రాజ్యశ్రీప్రసాదమును కనువిధి కడిచే మూలమినిదేమా! మధుర్యములోని ము విత్తిర గ్రామములోని పాదకావ్యమునందు కాళింగరాయుడు శ్రీకృష్ణావూరు చేత తన దానమును స్థిరపడినట్లున్నది. 1 నట్లుగాలోని రంగనాయకాలమునకు కాళింగ రాయుడు 'సిఫార్సు' చేయగా సుందర పాదప్రసాదరాజు ఒక గ్రామము నిచ్చివేసెనట. కాళింగరాయుని కోరికపై శ్రీధరాచార్యుడు శ్రీకృష్ణదేవరాయ నామూనిముగిల పాదప్ర రాజగు జటావర్మ రామనాథుజ్జ్వా తిరు ప్తానిలోని చేతతాయము ను రామగ్రామ మునిచ్చిని ఒక కావ్యమున్నది. 1 శ్రీధర చార్యుని కోరిక వేల్పురాచార్యురామనాథుజ్జ్వాలోని చేతతాయమును ఒ గ్రామమునిచ్చెను. ఆ కావ్యము 1. 1357 రాయడు పాక్షిగా నిరూపించబడెను. 1 తంజా వూరుజ్జ్వాలోని కోరికలనున్న దేవాంబు మునకు కాళింగరాయుడు కొన్ని దానములు చేసెను. ఇట్లు తిరు ప్తానిలోని కేరళాదేవి యందును, ఆంధ్రపటానామయందును, తిరు

పానామయ్యలోని పెన్నిదానము, శ్రీనిగి ములలోను కాళింగరాయుని శాసనములు గలవి. ఈకాళింగరాయుడు పాదప్రసాద దేవస్వామిరాజ్యమునకు వచ్చెను. ముగ్గురు కపి ఈ కాలమునందు క్షురే బాంబుచే నా!.

కవిజనాశ్రయములో జవీయతులును, కావ్యములకావ్యాదానము చేసెను. 1. 1357 లోని, అందు కవిజనాశ్రయి ముములును, అమోహక పురుషుని గొను పులివెదవయెను పిత్తములుచెప్పు ద్దానవిచ్చు తాను నలు క్షురేయెక్కయెక్కను విరాగిరాదు. కవిజనా శ్రయములోని యెరుంగుల అన్నిటిలోను తిట్టెదది కావ్యమునకు అందరికొక ప్రాచీ నుడు—అది రామయ్య పురుగాని నాము. ఈవారమును వాసుదేవ అంకిరొచినాడు. కాని, ఇట్లు పాద—సూక్తి సాదకం,

“పురుష మవ్యవయ్యెట్టి - యతులు దవగు  
పల్లి-పులకములంబు - (జలభయం)”

అనిచెప్పినాడు. అందుచేత నాతడు అన్ని కవికావ్యముల చూసెను? అనిరాట్టు వస్తులో భావ మునుపయెనులు చూచి పది. అందుచేత క్షురేయెక్కను కూడ అన్ని కవికావ్యముల? కనుక ఈవారములో కూడ అంతబలమున్నట్లు కనబడదు.

రామయ్య పురులుగారి ప్రకారము మధ్యాక్షరలో నాలుగవగణము మొదట యతి ఉండుట అధునికమతము. నన్నయ భట్టులో అయిదవ గణము మొదట ఉన్నది. పల్లి ప్రాచీనలో నాలుగవగణము

మొదట నున్నది. భీమకవి గ్రంథములో మధ్యాహ్నం నామగీతగణము మొదట యతి ఉంటుంటే, భీమకవి కన్నయ ఎట్లా పేర్చినా మధ్యాహ్నం వేయకట. ఎట్లా పేర్చినా నాత నేలవంకకూడదో తెలియరావచ్చుట.

ఈరీతిగా రామయ్యపంతులుగారి కవిజ వాక్రయశోభనను, వాసిదానికి వ్రాసిన పీఠికను సాక్ష్యముగా విమర్శించితిమి. ఇందువలన వారు చెప్పినట్లు వి కొంచెవరు మాత్రమే ముకాదు. వారు తమబుద్ధికి గోచరించినట్లు

విమర్శించి చాటినాము. మించినాకతో కవి జవాక్రయమును లోకమున కప్పించినారు. కాని, వారు భీమకవి దేశకాలములనుగూర్చి చెప్పినట్లు లోకముమున్నది మాత్రము చెప్పకతప్పకు. గ్రంథశోభనయందును, సంప్ర తీకరణమునందును మాకు తోచిన కొన్ని లోక ములు చూపించియున్నాము. భీమకవి దేశ ముగూర్చిగాని, కాలముగూర్చిగాని యింకను ఇనమిథ మని తేలికదని మనవిచేయు చున్నాము.



## మే ఘ ము

సాహిత్యసంస్కృతి సీరిస్ అంకములు గారు

బ్రహ్మ డగు వారి, భరణి నాజనని యగును  
గగనమగు దాది, నేదాని కందునగుదు,  
నని మహర్షి వ రోమకూషములనుండి  
భీమమునకు నీ నమయితి మునిముదు.

నేను మరణం నిందునెంచెని; కాని  
యరుణకీరణసంత స్తంబు లగుచు, మిగుల  
వృద్ధునిమున్ను కుసుమసంతాపముకొలుచు,  
నీదనుచు నీ- సుఖము ముక్తి మునిముండి-  
నేకరించును నేను గ్రంథకుగముల—

వృద్ధునిమున్ను, మధ్యాహ్నం వేయమందు  
తాను చెప్పినట్లు వి కొంచెవరు మాత్రమే  
ముకాదు. వారు తమబుద్ధికి గోచరించినట్లు

జన్ని పిట్టల వేర్వేరు. జెట్లశిఖిల  
దల్లి యురమున నూగెడు తటిని, నామె  
యర్క-భగవానుగూర్చి నృత్యంబునల్పు  
చుండి, సంత నిద్దురపుచ్చు చుండువేళ  
గాంచి, నామెములనుండి మంచుసోన  
గురిన, హాయిని వాని మేల్కొల్పుచుండు—

అవలనవర్షము బిడుగులో నంబరమున  
గిమన మొనరించి, కన్నులములు రాల్చి,  
యవని బచ్చికపట్టుల ధవళిమముగ,  
జేసి, వర్షయోగము బొంది వాసిగాంతు



భీష్మ ప్రతిజ్ఞ

సామెతలు పక్షాన్ని పునాదులు గాను, యు. సె. ముక్. పి.

బ్రహ్మశ్రీ సర్వజ్ఞానాం మూలకా మహావేదాంతము  
 "భక్తియొక్క" ఉత్తమ "ప్రతిష్ఠా"కాంతము"  
 అనేవాదము కలిపిందొక్కమే అంధ్రవాదము  
 ప్రపంచమున నిష్పత్తియు. "సంస్కృతి"యొక్క  
 మూల "భాషావాచకము" "అంధ్రదేశము"కము"  
 "సమృద్ధి"వాటికి" ఈ ముద్రాపత్ర గ్రంథములను  
 పాండిత్యము ఎక్కు. ఉత్తమభాషయను వ్యాఖ్యము చేయు  
 కొన్నియు. ఉత్తమభాషయను. "వాగ్దానశబ్ద"కేదాంత  
 కొన్ని సంస్కృతంధ్రవాదములను వివరించును"  
 "గమ్యకర్త"కాంతి కామ్యకర్తలు" అను కామ్య  
 వాడు కవిప్రసిద్ధుడు వ్రాసిన పాండిత్యములను  
 విమర్శించువాడులు" కొంతకాలమునకు వాయువు కలి  
 పని చేసే ఎక్కువవచ్చి, "వాగ్దాన"వాగ్దానము  
 పాఠ్యము" గ్రంథములకి ఉత్తమ" అనువాదములను  
 వ్యక్తము చేస్తున్నాను. కృతిని చక్కగా చూస్తేనే  
 కాని కవిత్వమును తప్పుగా గ్రహించి కలుకానివిన్న  
 డిలను చేస్తేకాని "వాగ్దాన"వాగ్దానము పాండిత్యము  
 దివిన్న, వివాదములందు ఎక్కువగా నున్నవియు  
 నను తప్పులున్నట్టి కృతిని వివరించు కాలిన్సే,  
 కృతియొక్క అర్థము, కవిత్వమును వివరించునా నదికేవల  
 పాతి మైత్రీయములన్నీ చేసిన గ్రహించుకొనే పాండిత్య  
 సముఖ వ్రాయ నున్నట్టివాడు. తాత్పర్యములను  
 కంఠము లభిప్రయోజనము.

ఈవాటికమునకు ఇచ్చివ్రమను జనభారము  
నుండి గ్రహించుటకు వాటిని వ్రమనా వ్రమనా  
చెప్పివారు. అథ అందుకే ఈ పద. దీని రూప

మీరు నానామయము భూమిలోనున్న కాశ్యపియగు మీ కృష్ణులని చెప్పవలెను. ఇతివృత్తము చాలా చక్కనిది. నిజమునగానే నాంధ్రీయము కలిగి కనాదిరస్థమునకు పౌత్రపాదగమునకు చక్కగా అమిరికొండి, కథారచ మునీశ్వర కర్మభాగమున. ప్రస్తుతముగా మూర్తిధారుడు "భీష్మునిచరిత్ర మివ్వకు ప్రదర్శనపాత్రను"ని చెప్పగా, నటి నవ్వి "భీష్ముచరిత్ర మనగా నెంతయో కలదు. అనంతయు నభినయముగా ప్రదర్శించుట కక్క ముననా" అని సామరయముగా అడగగా, మూర్తిధారుడు ఈకథాభాగమునే నుదిర్చుచింది చెప్పినాడు. వారిసా భాగమునాలో ఉట్టికించినకాకము, నేను నూచింత కాత్రము విడిచకకున్నా, భీష్ము దెంతో పవిత్రచరిత్రము దని అభినయిచిరనంతమా రూపకముగా చేయకుండా ఈభాగముతోనే విరమించింది కనియొక్క రచనారచింది ననున వెన్నెక్కొనినది. చరిత్రనంతమా నాటికముగా చేసేటప్పుడు ఉండేగుంధన వేరు, ఈజక్క అంకమునే ఎంచినపుడు ఉండేగుంధన వేరు. ఈయదిలేవమును మరొకచెము నూత్నముగా కవి చూసియుండెనా నానామయశియునెను. దేవప్రతినిధిత్వాని ఈప్రతి నిధియు నొక్కదానినే ఎంతో పవిత్రతో పంపింధించిన ది ననుకూతములను విడిచిపెట్టుట కట్టిసజ్జలలు కలవో అన్న మాటా ప్రతిష్ఠాత్మా మైనది శివులను విడిచివారి నన్ను బ్రహ్మ విడిచిమనకదా. దేవద్రవ నిజవృత్తి మనస్సు నది ఎట్లు ప్రవర్తనమునో, ఆనాకే దేవద్రవని శిలీ మును గంగానదియొకే సంపాదించి తననగరమునకు తీసు దానివివాదమునా ప్రవర్తనకు అప్రస్తుతము. దేవప్రతి

\* తండ్రిననుమతి లేకుండానే భార్యను తిడుతాడు. తండ్రియందు పట్టే అపరాధం అబ్బదు, పట్టమట్టైపోయింది. దిశాశక్తిను సాధించి దిశలను చూడవచ్చు, ఇకపై విద్య సాధించుట అవసరము. కాశ్మీరి (అ. శ్రీనివాసులు) చూడవచ్చు, సర్వవిద్యతంబిని అభ్యసించు. అట్లు చేయవలసివచ్చును.







సోపానమునెని జయించితిమి నైసిన్ బింబకా ప్రాం  
తవాత్మకమప్రయోగించి కింకరము ముండు తిన్నెము  
కొత్తాడని ముము ముదిరినాడను. మున్నెనలలో  
పారాభము జగదేవేను. కెంతోమాట క్కొనినది నిన్నె  
యము వాస్తవమైవదియమే! చాలామంది సామంత  
రాజులకు నయించి పాత్రాభ్యుపాసించివాడు. ఇంక  
తా నేషప్రకాసి పింగ్రాశ్రయమున. ఇంక ప్రాంత దండయా  
త్రయ దాగా నేతనుడు మున్నెనలలో పరీక్షించును.  
ఇట్టి పద్ధతిలవ కించమని నెలవనకు కలెము. ఇదివా  
నీమి కే మొదటిఅంశములో నూడనగానున్న శంభవుని క  
చ్చెను ఇప్పుడే ప్రాంతాని పాత్రాభ్యుపాసించి కాని  
రాజరాజకామ. యువరాజు తెచ్చినదంతా రాజుకే చేదు  
ననే వ్యవహారగర్భముననుసరించి శుభంశములోని దిగ్వి  
జయములకూట ఎట్టి కే మొదటిదానిద్వారా దేవద్రుమి  
ప్రాప్తి కలిగినది. ఇక రెండోదాని రెండోఅంశములో  
ప్రాంతాని పాత్రాభ్యుపాసించి దండయాత్ర చేయ  
వార్తలలేకుండా ఉండేందుకు ఈ రెండో దిగ్వి  
జయముకూడా శంభునీకే చెందులెను; అట్లు చేయవ  
చ్చెను శంభునీకే కలె దానిన అవగతమును. పాత్రాభ్యు  
పాసించి నూరుండగా కళావరము విడుదలమై మరెంతో దిగ్వి  
జయవార్తలను ఉపదేశిస్తున్నది తెప్పించును. రెండో అంశ  
ముయొక్క విష్కంభకములో దండయాత్ర నూడన  
అనునా; అంశమంతా పూర్తికానీ నడుచుకే పద్ధతి. ఉంది.  
నూడోదానిలో మొదటపూర్వవిష్కంభకము, అదిగినార  
అంశములోని ౨౭ రంగము. మొత్తమునైని బాల్లవేతల  
విజాగా అంశమంతా అయోగశ్లోకారమున, పద్ధతి. ఉంది.  
శంభునూపంశములు కలెకే ముందునా దండయాత్ర  
పూర్తికానీ పూర్వవిష్కంభకం అంటా, కళావరములో మున్నె  
గ్విజయము కలె తెచ్చుటగలదు కాదు. ఎందుకంటే విడిచిన  
మూపంశములలోను కలె ఉన్నదేమైనా ఎట్లు రంగము  
మాన్యులతో పద్ధతి నడిపిందో అలాగే ఈ రెండు అంశ  
లంద రూప్రమాదములు విడిచిపెట్టి కలెనడప నీయన్నది.  
అదే కానుందునేమో!

“౩ భౌతవిజయమువారాత్రి దిగ్విజయము లాటించి...  
ఇందుకు ఉదాహరణము, మూలమునందు దనకుమారు  
నితో; ఏనెండో మాట తెప్పలు శంభుడు చేసినసంధా

మని మునుదిరముగా నుండుటచే దానిని జక్కగా  
జవనించి శంభుడు కలెదానినగా మాన్యుట మొనయు  
దాహరణము” అని శీతకాకాయలు వ్రాసినారు. కాన్పు  
లుగారు చేసినమార్పులలో ఇదొకటికాకుండా, ఇది  
వాదా మున్నె మొదటి మాట తెప్పలువాడు. దీనిలో  
శంభునినిలము చక్కగా వి. కలెవుకూకచ్చెమి వా  
కలెప్రాంతము. మూలములో మనంగరి ఎట్లుఉన్నదో  
చూడము. దాకరాజు తపశ్శిష్యాము తెప్పగా  
“గాంధేయు యువరాజు దలచి” “అదితప్ప నొందు  
చేయియును నడు.” అనినాడు. కాని దాకరాజు అంగీ  
కరించును, విజయవార్తలపై ఇంటికి వచ్చి, రెంతా  
క్రాంతి యున్నంతంతగాని, “శంభువిజయముల  
సాక్షిపాదముచే ఉండగా నీ కలెకలెప మెందుకు”  
అని ప్రాంతాడు అవగతా, పంప్రతి విజయవార్తలమును  
వ్యక్తమునా కలెనాము తెప్పెను. విజయములవా  
అనుమృతములకు ఒక్కమాటకే అని ఉండుటచేత  
మాన్యు, మూలము అన్నికలెములలెన తెప్పెవారికి  
కూడా ఎదతెగకుండా ఉండవచ్చి, తెప్పెకుడు  
మొత్తమును తెప్పెచే నానీ “ఉంది నమృగానాపకా”  
అనినీ, దాకరములుగా తెప్పె, “మూలప్రత్యక్షంబు  
మన్నెలు కలెనలయు విజయం బయ్యెను” అని  
పలికెను. విజయవార్త “గాంధేయుండు వృధావాన్వి  
పకానీ మున్నెనలములలో విజయించి యోగవంధి  
రాజుని విజయించి గలుగుట యుండె” దాకరాజువృత్తు  
అనుకలెనలలో వచ్చెను. ఇది తెచ్చినభాగమునుండి  
పంప్రహించుచి; పంప్రహించునకు సరిగాకే ఉన్నది.  
దీనిని నామములో ఎట్లు మాన్యునాగో పంప్రహించుగా  
నచ్చెను. రెండోఅంశములో యమునాతీరమునకు  
చేరుకై వెళ్లుట; అక్కడ పంప్రకే సేవకొనినాటి  
పాంథాశ్రమముచే, అక్కడ శంభునిపరమాయువులెం  
దియునకారము (నాయకుని మాటలురాక చదువుకొన్న  
శంభునాగో క్షుణ్ణిగవచ్చిదా అన్నట్లు) నుగంధలో  
మాట్లాడి, వృత్తాంతమును తెలుసుకొని, తింకితగ్విజ  
వావును. కంఠివంశ మూలమునుండి గలకేదమంతా ఈ  
పాంథాశ్రమము. దానిలో శంభునిరాసరిగా నూనుకరము  
తప్ప చూచునీ లేను. నూడోఅంశము ప్రాంతాని ముంది





చక్రలక్ష్మము పొందువాడు ఎట్టి ఉపారవాసుడుకీ ఇంతి  
వఱకు కంటినుని క్షోణివాత్తుని గానేయ ఉద్దుక్తరై వారని  
ఉపాంశే విమర్శించినాడు. కాని పీఠికాకారులుమాత్ర  
ము "క్షోణివాత్తు"డని వ్రాసినారు. అలంకారకాస్త్ర  
ములో వా క్రిప్తయోగము కానరావందున, కంటినుని  
శిలలక్ష్మము ప్రాప్తిననం ప్రవాసులుగాక వసేనము అనే  
పంశేయము కలిగినది. వసేనమైనపుడు ఏకర్థములో బ్రహ్మ  
లును ఉపదేశించినది. భక్త్యనుకూళంగా లేగాయి  
పడకూడదని నాఅభిప్రాయము.

ఇంకొక ముఖ్యాంశమున్నది. ఈ నాటకమువకు  
ప్రధానపదము పీఠికాని గ్రంథకర్త ప్రస్తావనములోను,  
పీఠికాకారులు వారి వ్యాసములోను నొక్కి చెప్పియు  
న్నారు. పీఠికాసమును కొందరు అలంకారికులు దాన  
వఱకు యుద్ధముల నెడి మూడురకములు గను, భర్తృ పీఠ  
మును కలిపి కొందరు నాలుగు రకములుగాను విభజించి  
యున్నారు. రసగంగాధర మతానుసారముగాకూడా  
ఈ వ్యాఖ్యలోనే మిగిలిన పాండిత్యాదుల రకములను  
అంతర్భావము చెప్పి, మన నాటకములో వర్ణించిన పీఠ  
రస మేదయై ఉండునో అనుచింతము. దక్షిణాభ్యుదయ  
కాదుగదా దానముకూడా కాదని చెప్పవచ్చును. దాన  
పీఠమునకు బోధకత కలిగి లక్ష్యముగా చెప్పియున్నాడు.  
అట్లు దేవదానము నాటకములో వర్ణితమై యుండులేదు.  
అందుకేత యుద్ధమే ఇందుకే పీఠికాసముని చెప్పవలసి  
వచ్చును. మిగిలిన సుదూరించిన రెండు దిగ్విజయములే ఈ  
పీఠికాస వ్యంజనము లందు. ఇందులో మొదటి అంశము  
లోని పీఠికాసోత్కర్షణ చక్కగా విమర్శించవలసి ఉం  
టుంది. ఎందుచేసనగా కథారచన సమసరించి విచారిం  
చినచో చాలానే కష్టము ఎట్టిప్రయోజనము కానరావదని  
విచారము చెప్పినప్పుడు, ఈఅంశము ఏల ఎందుకు నాటక  
ములో ప్రవేశించి ఉండవలెనో పూర్తిగా చర్చించక  
ఇప్పుటికి నిశ్చయించుకొనలేము. పీఠికాప్రధానమైన నాట  
కమును ప్రాయశఃపించి నిశ్చయించిన పిమ్మట పీఠికాసములో  
నాటకమును ప్రారంభించుట సమంజసమే. ఈఅంశములో  
ఏమైనా ప్రధానమైతే అది పీఠికా అని బహుశాస  
వలెను. నాయకుడు దేవప్రభుడా, లేక కంటినుడా అనే  
ప్రశ్న ఇప్పుడు కలదులేదు. కాని ఈదిగ్విజయ క

ధ్యానానే నాయకుని పీఠికా ప్రశ్న వెల్లడి కాలసి  
ఉన్నది. దేవప్రభుడు నాయకుడైనా కాకపోయినా,  
అతని పీఠము ఉన్నప్పుడు ముందుకేత ప్రతిపక్షము లేన  
పుడుమాత్రం పీఠికానిర్వాయవ్యాధి చెక్ ప్రవహిస్తు  
ఉండవలసివెప్పి కేరసేతుకథకు ప్రయోజనము కల్గిం  
తాము. కాని ఏమననానుభావములుగా కేరసేతువునున్న  
దిగ్విజయమునకున్న సంబంధమున్నానన్నా, పాండిత్య  
గా రెండు అంశములకు ఎట్టి సంబంధము లేదనేవాదము  
నిశ్చయించుకొనలేము. దిగ్విజయముకే వాడినచో, పీఠము  
నకు కేరసేతువు ఏవిధానా ఆవశ్యకము కాదు కేరసేతు,  
మందొక కేరసేతువైన కళుండా దిగ్విజయసంరంధ  
కాలావలగతోనే తేక కేరసేతువన్న ప్రయోజనమునకు  
వచ్చేవచ్చు ఈ మున్నీ కేరసేతుని దిగ్విజయముతో రాదని  
చెప్పే రంగరవలకు అభిప్రాయముతో మనముకూడా  
ఏకభవించవలసి ఉంటుంది. రసోద్రేకమునని చెప్పా  
లన్నా దిగ్విజయ సంరంధములో గల రసముకంటె  
ఎక్కువ ఏమిన్నీ ఈకేరసేతు నిర్మితిలో కుప్పించదు.  
రెండింటిని కలిపి ఏకసాంగములుగా చెప్పదామంటే  
విభానాను భావస్థానాభావాదులలో దేనికైనా ఈ  
కేరసేతువు ఏవిధాన ఉపచరించదు. ఇంతకు పూర్వపు  
సంప్రదాయం నమసరించి కావోలు యుద్ధము రంగము  
పై చూపక అంత మాటలలో వర్ణింపువారు జరిగిన  
యుద్ధముకూడా అరిష్ట్యము. రెండుపక్షములలో సమా  
నులు యుద్ధమునకు తోడుకోలేదు. యుద్ధమునకు సమ  
పక్షి నాట్రకేనాని భవమును అంధములోనే అరికట్ట  
బడినది. సోమపాలుకు ఇటు అటు పరుగెత్తడమేకాని  
యుద్ధమా చేయనేలేదు. దిగ్విజయముంచుటకు కూడా  
అర్హులమే లేనవాడు; పక్షము లేనది; ఏముకు  
యోగివాడింది; కేరమున్నీ కునకలైనది; నైసికులు  
బూరుకుమాదిగా ఎగిరిపోయిరి; కంపకాస్త్రము అందరిని  
పడవేసింది; అని తెరలో జరిగినట్లు చెప్పినదో అదే  
ఈ అంశములోని యుద్ధముంతా. దేవప్రభునికి బుక్కమా  
లేనా కేరముసోకనైనా సోకలేదు. ఈ యుద్ధవర్ణన  
పీఠికాస పోషకమని మనము భావించవలసి ఉన్నది.

అంతే కాకుండా ఈఅంశములోని పీఠము కళం  
నిలిమైనది. అలంకారికుల నాటకములో విమర్శములనే పీఠ





సాత్త్వికములో భిక్షుకు ప్రతిష్ఠిత మయ్యును న్నాడు. భిక్షుప్రతిష్ఠ పొందుట కొక వేరే పరమవస్తువు కాకపోయినా, సాత్త్విక పరిపక్వతయు అంకారకాస్త్రు నీత్యాదిని లేకపోకావధియగుచున్నదిగాని ప్రతిష్ఠ పరమ భావముగా భావించుటయే! భిక్షువనినదివిషయ భిక్షుత్వమునకును, అందు పరమమైనదిను, పరిపక్వతయు, నాలుకవలయునొకటికంటే ప్రేక్షకులవలెను మునుకరించుచున్నాడు. భిక్షుత్వమునకును పరిపక్వతయునుగా భిక్షువులలో చేసేవాడు భిక్షుకాలము, అంకారకాస్త్రమునాటి యులు. ఇత్యాదులమును వివరముగా వివరించిఉంటే, అవసరమేమగునో అనేప్రశ్న అప్రమేయము. సాత్త్వికములో ప్రతిష్ఠ పరమము, చెల్లించునట్టిదిగాని అప్రతిష్ఠ పరమము అంటే ఎక్కువస్థానమును సాత్త్వికములో కల్పించలేదు. ప్రతిష్ఠ భిక్షుత్వమునొకటి పరమము కావలెదు. అంతవంటి ప్రాయోపచేతము, సహకమనము, కూడా పరమము అయితరమని ఉంటుంది. పరిశ్చిందము, వివిధక్రియల్లి, లక్ష్యమును, రాముడు, బుద్ధుడు, యమాదికారుడు, పరంపరగా పురుషేశ్వరమయ్యును. చేపవలెను ప్రతిష్ఠ పరమము. ఇందులో మెచ్చునట్టిదివి, అంకారకాస్త్రమైనది లేకపోలేదు. అంతమాత్రాన పరమనిపించుకోదు. అందుకు ప్రాచీనసంప్రదాయము, అంకారకాస్త్ర భిక్షుము అంటేపరమము. అంకారకాస్త్రము ప్రతిష్ఠ పరమముయొక్క అవిరూపమే అంటే; ఈప్రతిష్ఠ పరమమునంతయును దీర్ఘకాలమునకున్నా ఎట్టిసంబంధము లేదు. రెండూ చేరువేరుగావున్నా వైషమ్య ప్రధానమైనది పరమముగా అవి రూపములుగా అవి సాత్త్వికములో ఎట్లుపోయెను? ప్రతిష్ఠ పరమమంటే, మూలములో లేక దానికి వైరంతర్య మెక్కడ కుదురును? ఏవిధాన పోషకండా ఉన్న ఈ భిక్షుజయములకల్పన ఎందుకు? అంతేకాకుండా మూలమైనప్రతిష్ఠ మూల అంకార మెక్కడ? అట్టిప్రతిష్ఠ పరమమును ఉంచును? ఒక వేరే అంకారకాస్త్రములకుకాకప్రతిష్ఠపరమము అంటేభిక్షుము ఉంచునన్నా,

అది కొనసాగి తీరవలెననుటకుల ఉంచునకదా. అందుకే అంకారములు దానియందు చెల్లుచున్నా? ఇంతకూ అప్రతిష్ఠ ఒకకార్యసాధక మవుచున్నది. సాత్త్విక మేప్పునా కార్యమునకు అంగములుంటే, దానిసమకూడా కార్యపరమము అంగ మైపోవును. కార్యము సామాన్యముగా కృంగార్యప్రధానమైనది. అట్టి సంబంధమును కృత్రిమ ప్రధానములోను, సాత్త్వికములోను లోగా పరిగణనచేసి మిశ్రము చేయవలెను. భిక్షుము చేసేవాడు. “సాత్త్వికము” (భిక్షువర్గప్రతిష్ఠ) తో ప్రధానముగా నెలువెడల సర్వసత్తీతపరమల పరమము” (పుట 2) “శంతమపుత్రుని (భిక్షువర్గప్రతిష్ఠ) తో ప్రధానకార్యముగా నారి సమాధియనుచున్నాము కావేయి” (పుట 2) ఇట్టి నిపుడు ప్రధానమే అంగమే అంటే చేసే దేవునితేనా? ప్రధానము ప్రధానవిషయమునకట్టి ఉంచునా, లేక అంగమునపట్టి ఉంచునా?

సాత్త్వికమునకు కృంగార్యమే పరమమే అంటే ఒక పరమము అంకారముల ప్రాయము ప్రాయము ౧౩౩8; మిగిలినది అంగములుగాను ప్రాసంగికములుగాను వైషమ్యములేనా ఉంచవచ్చును. “సాత్త్విక కృంగార్యపరమమే రస్యతా ప్రధానమే; అట్టియే రసావాం అంగమేనాను ప్రాసంగికము” (ప్రత్యక్షము 111 సె.1.) అట్లునపుడు కృంగార్యములు అందుండి ఒకదాని కొకటి అంగముగాగాని, ప్రాసంగికముగాగాని ఉండవచ్చునా అంటే పరమము చాలా ముఖ్యమైనదానా? కృంగార్యమనలే నేను పరమము కాదా అని నా కొకప్రశ్నకలిగి, సాత్త్వికమైనదాను అనుసరించి విమర్శించుటంటే, ప్రాచీనముల అంకారకాస్త్రములకు మేము కనుగొనుటకు ప్రయత్నించి నాను. ఈప్రతిష్ఠ పరమము ఎక్కడనుండినా, ఏకవేరే వ్యాధి మనదేకాని సాత్త్వికము మేమునుండి సేవనదానినా నుకలైనా కానరాదు. అట్టిప్రతిష్ఠ పరమమును అనుసరించు సాత్త్వికములో ప్రతిష్ఠ పరమము లేదా అని నాను-సేవతర్కము సాత్త్వికము ప్రతిష్ఠ పరమమే అని మొత్తముమీద చాలాచోట్ల వైరభివ్యతిరేకమును

1. కాని సాత్త్వికమునకు ప్రతిష్ఠ కాంచినదాని ప్రధానమాయుంది అట్టిప్రతిష్ఠ పరమములను అనుసరించునా—సాత్త్వికము పరమప్రధానమని సప్రమాదము, ప్రతిష్ఠ పరమమునకు సాత్త్విక ప్రతిష్ఠ భావించినారా అని ఒక అనుమానము వుట్టకమానదు.



చేయుటకే వ్యాఖ్యానం ప్రయత్నము. కాశికానాయకుల  
 త్యాగిమహావైపుల ప్రయోగములు ప్రమాదములు, కాశ్య  
 మర్కానాయకులములు కావున, ఈవైకళి లక్ష్యమునకు  
 లక్ష్యములుగా చెప్పలేక పరిహారమును చేసినారు. ఇనా  
 శృంగారవీరములకు వైకళియు వైకళియారా లేదా అని  
 చూపగా, శృంగారముతో నీరమునకు పరస్పరవిరోధము  
 చెప్పి, వీరమునకు విరోధులను చెప్పుటలో ముద్రము  
 శృంగారమును ఉద్దేశించలేదు. (రక్త. 212) కాక  
 “అప్యుక్తమితిభిన్నానాంభేదమునైః కేనాపిదేవ  
 శాంలేన తేభావీరకః” అట్లు చెప్పుటలో పారస మను  
 కనికెట్టి శృంగారము ప్రధానమైతే నీరము విరోధులను  
 కాని, వీరము ప్రధానమైనందుల శృంగారము కాని  
 వాదించెదరేమో. ఇదమిక్కడని నేను చెప్పలేనుకాని,  
 ఎక్కడైనా రెండురసములుంటే, ఒకటిప్రధానము రెం  
 డోది అంగము అగును. అంగము ప్రధానమును పరిపా  
 షించి, దాని = స్మృత్యును చేసెదను. ఇక్కడ ఈవిధానం  
 గీసంబంధమే కుదరదు. కావున రెంటిని వ్యతిరేకము  
 లంచినా? అట్టివిచ్చులు ఇచ్చినామనినా? కాదేనా  
 అని నాభయము. (ప్రాచీనులమతములో) చూడా ఇట్టి  
 ప్రతిభిన్నమును ఆశ్రయించవలయును మిక్కిలి ప్రయోగంబ  
 నమ్మును. అనగా వీరమునకు దేవతలను, శృంగారము  
 నకు శేతలను ఆశ్రయములుగా చేసినచో, రెండురస  
 ములు, ఇద్దరునాయకులు సిద్ధమగుదురు. అందులో ఒక  
 రిని ఉపనాయకుడందమంటే నాయకౌపనాయకులకు  
 ఒకరికి ఒకరసము ప్రతిపక్షించవలెను. కాని శేతలకు  
 అట్టిపంబంధము నంబింపరాదు. ఇకనే కుదరా అంటే,  
 శేతమును నాయకుడు. దేవతలను ఉపనాయకుడు  
 కావలెనమ్మును. అప్పుడు శృంగారము ప్రధానరస  
 మగును. సత్విచి నాయక అగును. వీరరసము ప్రధాన  
 మంటే నాయక లేక పావును. కాని బాటకముచదివే  
 వారికి సత్విచి నాయకవిరోధి అవును. వీరరసము  
 నాయక లేనందున సత్విచిమరసభవరసంనా ఉన్నది.

శృంగారమే ప్రధానమంటే స్థాయి భావాది  
 రసావస్థలు, రేఖాకాంతికార్యావస్థలు మున్నగా అత్తును

కాబోలు. ఒకరికి ఒకరస నాయకానాయకులు కన  
 బడుదురు. ఇటు ఇందు, ఉపసంహారములు వ్యక్త  
 మును. (గంభ విస్తృతిని పట్టించినా శృంగారకళ  
 ఎక్కువగానును, ఎక్కువకాలమును ఆశ్రయించును. సత్వి  
 చి పరిణామక శృంగారకళనా. మొదటి అంగము 21  
 పుటలు (5.28); రెండో దానిలోని రిమ్మ-ంభము 4 పు  
 టలు (29.32); చూడో దానిలో ఆఖరి రెండు  
 రంగములు 8 పుటలు (65-67)-మొత్తము 81 పుట  
 విరరసకళ. మిగిలిన 67 పుటలు శృంగారరసకళ.  
 ఇట్లుండగా శృంగారరసకళకు ప్రాసంగిక మనడ  
 మెట్లో తెలియదు. పోనీ శృంగారమే ప్రధాన మంనా  
 మంటే అచూడా ప్రేక్షకులు ఒకట మరలేట్లు నిండు  
 గా విద్వితము కాలేదు. దానినై నా తాగాపాషించలేదు.  
 ప్రభుమధ్యమపుడు ఒకశృంగారము లేనేలేదు.  
 మోనిని ద్రియంబదానూతులను, శేతమును దుష్కంతుని  
 గంభాచి కేతులను. వాంఛాశ్రయము కల్యాశ్రయమును  
 పోలియుండి విద్వతలోను సాదచాలున దాగుకొనుటలోను  
 బాధిసంబంధమైన చక్కలోను ఒకరివృత్తాంతము ఒకరికి  
 చెప్పుటలోను ఇట్లు అనేకాంశములలో ఈభాగము కాకుం  
 డలకును అనుకరించినా, కాశికానాయకమించిన ఆ నిండు  
 శృంగారమును కాశ్యులనాదు లేలేక పొయినారని చెప్పి  
 నచో కాశ్యులుగారు తమింతురుగాక. కాకుండామను  
 మనస్సులో ఉంచుకొని ఈభాగము వ్రాసినట్లు గ్రంథ  
 కరే అంగీకరించినారు. “శేతమును-గుడితీ! నీవు శేతుం  
 డలపరిణామవృత్తాంతము వింటివా.” (పుట 47, చూ  
 డో) అంశములో చూడా శృంగారవర్ణనకంటే శృంగార  
 విషయిచ్చిచ్చి చెప్పు. ఈశక్తియు మరొకరసము కానం  
 దున శృంగారమే అని అవ్యయించవలసి ఉంటుంది. శేతుం  
 డలచూడా నుక జనులకు ఆశక్తియు కాదా అని చెప్పినప్పు  
 డు మున్నగునా శేతమునందలి విలసంబుకాని “అయితే  
 ఆడిగినస్తాను” అని ద్రియసగిని విడిచిపోలేదు. అవును;  
 మున్ను ప్రతిష్ఠా పోగవలె ఉన్నదికాట్టి, గాంధర్వమున  
 వివాహమెట్లు అని శేకించేవారికి ప్రతిష్ఠితరముగా

౧. కాశ్యులుగారు ప్రయోగించిన సాగనలను విదూరము గ్రహించలేని ధియము విడిగి కాబోలు,  
 అనేకస్థలములలో ఆసాగనలను శబ్దము = స్థితినిగా ఉంచును.

శేను చెప్పినది. పాల్కులమానముగా, రచించువారు ఎట్లు రసహీనముకాకుండా ఆధాగమును పొందుపనుస్తాలో వారితూచి. మూలము మార్చుచు నియమము లేకుకదా. ఇంతకూ రసస్ఫూర్తికి వివాహమై తీరవలెననే మరలు లేదు. రసప్రాచుర్యము చేసి, విడిచి, భావ విశ్లేషణమునును లక్ష్యముకాకుండా చేయుచు వానిని విడిచి వేసి పాల్కులమాన ప్రయోజనములలో ఒకటి చేయుతుంది. ఇందుకు సమీపయులే ప్రమాణము. ఇక్కడ రాకుంతులను, మొదటిశిశువులలో ఉత్తరామాత్యమును, అయోగిశ్యంగారణనలో రత్నానిని పాల్కుకర్త మనస్సున ఉంచుకొనివారా ఏమి? కానప్పు. అది మంచిపంగలే.

పాల్కులలో రసము చెట్టిగా ఉండిపోవుటకు పాల్కుకర్తగారి నియమములే కారణమని నానమాధానము. పరమప్రధానమైన నానామము ప్రాయశః కనిపించి, స్వతః స్వంగాప్రధానమైన ఇంద్రియమును కనిపించేది రుద్ధి వివర్ణము సంభవించినది. మూలములో లేని పీడలు తెచ్చిపెట్టకమును, సరేముగావున్న స్వేదాగరమున ఆప్రధానమనిగానెంచునీగాని ప్రాసంగిమనిగానెంచే ఓంవప్రయత్నించుట, పుష్టి పీడని నిర్ధారణమును, అపీడము చాలవని ఉత్తరి నిర్ణయమునులను పోషామణమునకై ప్రవేశపెట్టటం, మిక్కిమునిగారి భావమును నిండుగా పొడిచినరేకపోవుట, ఈయిక్క, ట్లన్నీ పంథ నిందించి, పీడరసప్రధానమైన పాల్కులే ప్రాయశః కనిపించి ప్రతిష్ఠి అయినచో నరకాగ్నిని పుట్టించుచు వేచునే.

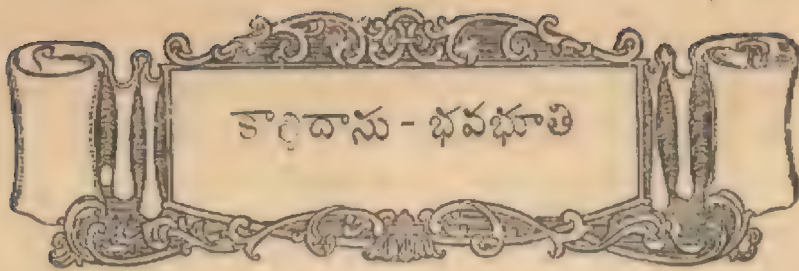
ఇప్పటికే విమర్శనము అరిచిస్తారమైనదని మిగిలిన అంశములను సంగ్రహించుచూ చేర్చుకొని వివిధపట్టుతాను. పాల్కులలోని అంశములు సరిగ్గప్రాచీన సంప్రదాయములమ్యక్తి కనిపించి. ప్రాచీనులనామములో ఒక అంశములోని కథ ఒకరోజున ఒక భూముకు, ఒక రోజున జరిగే ఇగివృత్తిను కాకలేనది కనుబుతున్నది. అంశము ప్రాచీనమైనదాకా తీరవాలను. అంశములను పీడపండిత్రకా

ననుకొనియున్నను, ఒకొక్కరింగము ఒకొక్కరివిన్న విన్న అంశపురుంది. ఒక అంశములో తెరవాలని రంగములుఉండే, ఏసంప్రదాయము పొసగదుకదా. అంతే కాకుండా రంగముననువులు ఎట్లో! ఒకటి, మూడు, నాలుగు అంశములలో ఒకరంగమునుండి నరకారంగమునకు పోవునపుడు, ఒకరంగము లేనందున ముందుకు వెనకకు నడవనలసి వచ్చేట్లున్నది... పాల్కులము శ్రేతా ముగించుబంధమైన ప్రాచీన నాగకరణకు చెందిన నానాకర్మము, సామంతములు వారి పత్రములు మొదలైన పాను గ్రీ వాడుకలోకి కలి తెచ్చివారు. యావరాజ్యాధిపతిక మప్పుడు శీతమకు, పామంతురాజ్యపరిపాలనావర్ధు సమయమున దేవప్రభుడుచేసిన పారజనసభలు, ఆ సభలలోని వాడ ప్రతివాదములు ఈరోజులో జరుగుతున్న సభల తనవికదామట అని ఆవిగవలసి ఉన్నది. అట్టికే కాబోలు పాల్కులములని విజయోత్సవములు కూడా. ఈ రెండు అంశములు మనస్సులో ఉంచుకొనే కాబోలు “ఇహవిక పాల్కులంగముల కదియించియు నర్హమే” అని పీడలలో ప్రాసినారు. కొన్ని మంచిపంగములు లేక వాడేను. పాల్కుల శేషములలో గ్రహకర్త ఎట్లు వారివరమ్యులలో చిత్రించుకొనిలో అందుకు మించనలను పాల్కులములో పొందుపరచినారు. ప్రమా. “అకావిష్టగినాదశిష్టనాదా” పూరి 11, మొదటి అంశ యువరాజ్యపరిపాలనా భర్తములను పోగా మునిగించినారు. మొదటి అంశము ప్రచిన్నమనవ రాజు చిత్తుకొచ్చేనా, పాల్కుకర్తయొక్క వర్ణనలను పొందుపరచి పోషించగలిగినారా ప్రచిన్ననము రంజనముగా కనిపించి. ఇతేమాత్రము సుగంధి లేనవ్రత కాళరాజుల సంభోమన భయమును ప్రకృగదిలో పొంది గంతులు. ఈ రంగమున ఎట్లు మునునా “దాకనుమరీ ఇటరమ్ము” ఎక్కడ ఉన్నది ఆమె? గదిలో గండి మునున్న స్వగతియు శ్రేణుకులకు ఎట్లు కనిపిచును?

మూలములోని గాంధర్వరాక్షసు వివాహములన్నియు శుక్రముగాను పాల్కులములోని తెచ్చిపెట్టినారు. గాంధర్వము నాయొక క్రిష్ణము చేయించి; రాక్షసము రాక్షసము చేయు. తండ్రి ఆజ్ఞను లేక పావులుచేత నాయొక గాంధర్వము అంగీకరించలేదు; పోనీ నలదిని స్వారయమున్నదా? ఉన్నప్పుడు రాక్షస రాక్షసముంగీకరించుటకు అటుంక మేమున్నది? శ్రుత్రియులకు రాక్షసము ప్రకృతమేకదా! నాయొకానిననుమై కాగణము చెప్పినట్లు రాక్షసవిషయమై ఏదీ చెప్పలేను. ఏకాపవనీ కా. రాము. ఇంతకూ పాల్కులమునడవాలిగదా!







## ఎ. బి. రత్నముగారు

“నాటికి భవభూతిగారు వయస్సు వయస్సువనా,  
ఉత్తర రామయణికి భవభూతి ర్విష్ణులే.”

అని మనంకవి కాళిదాసు భవభూతిని  
ప్రశంసించిన ప్రతిపాద్యము కలదు.  
కాళిదాసు భవభూతికి ప్రాచీను యను కవి  
ప్రాయమున విది కాళిదాసు నటించినా కాకు  
న్నను నటించిన చల్లులనె-రగుమిన్న విష్ణు  
ల్లోకమునకుక్క-యభిప్రాయ మనుటకు సాధి  
యము లేదు. అనికాళిదాసుని నున్ను కను  
నదిచి నడిచిచువిద్యాములో ఉత్తరగాను  
చరితమునందలి ముఖ్యరసమును గురించి  
భిన్నాభిప్రాయములు నెల్లగాని, ఉత్తరరామ  
చరితమునను భవభూతి యున్నసాయాస్య  
ప్రతిభాత్మ విశ్వోక్తిస్సముగయునున్నా  
వను నభిప్రాయము నల్లను కేళిమెను  
చున్నారు. అందు పోషించబడిన ప్రధాన  
రసము- ఏదయినను - అది యంత్రహృదయం  
గనముగ నుండక సామన్యముగ నున్నదో,  
“వీరశృంగారయో రేకః ప్రధానం” అను  
నియమముచే మతంగమున్నను మానక  
ఒక్క-పెట్టున దానిని ప్రశంసించే యును.  
కాని భవభూతి కనియిన ముక్తమోహము  
గను, లోకోత్తరముగ నుండుటచే అనికా  
తాస్త్రవేత్తలు విలువును తమనందుచిరదృష్టిని

విజయము చేకొనిన లేక ముట్టి బహుస్థయో  
గమున దానిని కనియింపింప భ శృంగారమును  
నొకప్రతిమేన శృంగారములోనికే లోగి;  
కొంత జుట్టి కర్మమీ మనుకొన నీరసము  
వకు కీర్తిని. అనియినదానిగాని కేనలకమిగా  
రసమని యెప్పుకొనరైరి. ఒప్పుకొన్నందు  
వలన మనకు గల్గుభితిమును లేదు. దాని  
కేమిచేరిన నేమి? నామకరణముకొల కా  
నికాళిదాసు శుక్లవాదప్రధానమే కాని రస  
చర్చలన గలుగుటకు వేరుయలేదు. కావ్యము  
విలువ యాదు వర్ణింపబడిన ప్రధానరసమును  
బట్టి లేకు; వ్యాఖ్యలనెప్పుడైనా విభి  
నము. కావ్యము విశిష్టతన నెట్లు వర్ణించి  
చున్నది, హృదయము వితాళయ  
ములతో నది యెటువంటిసంబంధము కలిగి  
యన్నది, యను నిజములచేతనే కావ్యము  
విలువను గలిగియుండును. కావున రస  
మామూలమొనగాని, కావ్యమున విశిష్ట  
ము ప్రధానముగ వర్ణింపబడవలయు ననది  
నియమమునగాని ప్రయోజన మాత్రమే  
ము. కాని ఒకసంగతి-మనయాలకారికులు  
తమ పైదగ్ధ్యము నంతయు వీరశృం  
గార విభోద్యోగమునకే యుద్యోగించిరి  
గాని, కవిగారిసముగకు కేవలముతోగని



దగ్గరనుండికమును బట్టితిమి. నామది వినియోగించుచును. ఇట్లు పోవచ్చునని నమునలన భవభూతివిశ్వాసమునున్నచో తెలియజూచును. ఇక భవభూతిని కన్నతి నేయనికవులుగాని వ్యాఖ్యానించుచు. అనియు కేవలము ప్రకాశా వ్యాఖ్యయవుట వానినన్నిటి నిట పేర్కొనుట వల్లను లాభము లేదు. అది భవభూతివిశ్వాసమును బ్రతిపాదించునట్టివి గావు.

భవభూతి ఉత్తరరామచరితమునం దెట్లు విశేషించి యున్నాడు? కాళిదాసునివాద నెట్లతినియించుచున్నాడు? ఇది వివేచనమునందు గలదునుమా? ఉచిత్రావ్యాధియు రుచిభేద నిబంధనమైనది; కాన నిది నిర్ణయించబడవలసివచ్చును. “ఇకో విసం కరణ ఏవ” యని కవిచెప్పినట్లు, కరుణారసములే రసమునున్నిటిలోనికి ముఖ్యమైనదని నెంచు దానిచే పరికించినను భవభూతి కవిచేయు కుని మించుచున్నానని యెట్లు చెప్పగలము? కాళిదాసుని కావ్యములనుపాఠ్యము హృదయమును గదిగించునట్టి కవికాళిదాసుని ఘట్టములు లేనా? రెండును హృదయముగ నున్నపుడు దేనికి విశ్వాస కాళిదాసు గలము? కాళిదాసునికరుణారసము మృదు మధురవీచికలదనగాను జూరబడినది; భవభూతిది యన్నచో హృదయమునకాళిదాసుని భితిమగు గళీరమగు చెప్పవచ్చును. ఒకటి స్వప్రధానము; ఒకటి వ్యాఖ్య ప్రధానము. ఒకటి హృదయమును గదిగించునది, ఒకటి హృదయమును దహించునది. ఇది దీని చెప్పవచ్చు

ప్రకాశావ్యాధి నామది? నిర్ణయించుట బదుట? రెండుంట గలభేదము ననుభవించుచునది, అదియో ప్రకాశావ్యాధి కావత్తరముగ నున్నదని యెట్లు నిర్ణయించగలము? కాన నిది రెండుంటిచే నిర్ణయించుట నేరదు. కాని యెన్నదగినగుణవిశేష మొందు భవభూతియందు గలదు. అది మాదర్శ ప్రాప్తియై, ఉచిత్రావ్యాధియు. భవభూతి యెక్క ఉచిత్రావ్యాధి, ప్రకృతియు కాళిదాసుని కరుణారసమునందు గానము; కరుణారసము కాళిదాసు, కాళిదాసుని కరుణారసమును ఉచిత్రావ్యాధి మూలము నుగానము. అందుచే ఉత్తరరామచరిత్రము హృదయమును చలించుకేమున్నది కాళిదాసుని చేతికినియు చేయజూచును. కాళిదాసునియే కేమున్నది? నీయ భావించినది? ఇది తెచ్చి వివేచించుటో భవభూతివిశిష్టత యెందుగలదో మనము తెలిసికొనగలము. ఇది బాగుగ పరికించినచో కావ్యవస్తువునందు గాననగును. కాళిదాసుని కరుణయు భవభూతికరుణయు నాయికానాయకుని ప్రసంగవిశేషము నయియున్నది; ప్రేమనుజ్ఞియున్నది. రెండింటిని మోలబట్టి, అనురాగము. ఈరూపము ప్రేమమూలమునది. అయినను భవభూతి హృదయ ప్రేమమునకు కాళిదాసు హృదయ ప్రేమమునకు స్వగతాన్నియులనుగింపవలయు గలదు. అందుచే వారివారికరుణారసములు విభిన్నమునొందును. భవభూతి విశిష్టత ముందు గలదు. కాళిదాసునుహృదయ రస కావ్యములు నెంచకా మహామయుతో ఉత్తరించును, భవభూతి రె







దేవో! రాముని యనురాగ మిట్టిది యని గ్రహించుట కుత్తిరిరాని వచితమునుండి కోప్పడవలయును నెత్తియెత్తుట చూసినంత మాత్రమున భాగము లేదు. అందువలన వచిరికినికూరినెప్పుడెనిగు నమన్త్రక్రమబోధము అభివంతు. సీతారామాయనురాగప్రకర్షనము భావనాకము. సాగిదెలిసి యగుచున్నను, మొదటినుండి చివరవరకు మూడికనేకాని రామునివ్యావరణమునాళి నిర్ధారణకమును, సీతయొక్క ప్రేమవిభింపగు మధుప్రకృతిని బాధిగ్రహించుటయు. అట్టివ్యాస, అట్టిభావప్రకర్షనము, ఉదాహిత కాళిదాసుని మేనాయకుని ముత్తము నిండు కైసను గన్పట్టునేమో కనుగొనుడు.

తిర్వాగ, విజయవజినశకుంభిల దుష్ట్య తునిగూర్చి తేమిరిలబయలున్నది? కోప విరహభాగము, అట్టిశాంతిని కనుగొనబయలున్నది. మూడిది. కాని దుష్ట్యమిరిమక న్నోయిన రాగభావమును పొందియున్నదో, నేది? తనమును దిరిగిరాగములతోకాదు, అనురాగముకూడ బూదికావలసినదే. అయినను నేవరికు శిశుతలను దుష్ట్యతులతో నమంగిమము కలుగుచున్నదిగొనినను, అనురాగవ్యావరణము బాధిగ్రహించినది మూహించవచ్చును. కావున సత్యస్సు పునస్సమంగమప్రతి కోపకునూడ వైయుండి వచ్చును. కావున తనస్సుప్తనను, శిశుతల దుష్ట్యతునిమక కట్టియనురాగమును గలిగి యున్నదో మన కెట్లెరియిను? ఆమె హృదయమును ముగ్ధము ముగ్ధలోలి

నున్నదో, అది పొంగుచున్నదో, నన్నగిరి నదో, మూడిపోయినదో మన కేమి నాయు చున్నది? మనకు విరుటకుగాని మూకుటకు గాని గోచరింపదు. అది సత్యస్సుచే నెలియ నగల దేకారి మనకు మిత్రకావగూడ భగ్యము గాదు. అందుకు మనముగూడ తానెనుము గావలె. శిశుతలప్రేమ యంతి నిసాభముగ నున్నది. సీతహృదయ మెట్లెరియిదేయో, ఎరియదాదైమమున ప్రేమప్రకృతిని దాల్చినదో, అది యంతినిత్ర ముగియున్నదో, సీతా విశ్వాసమున నభ్యంతముగ నావిష్కృత మగుచున్నది. ఇతియనురాగప్రకర్షనమురామాయణమునందైనను లేదు. రాముడు తన్ను నిష్కారణముగ నెవ్వరుముగ లోకారాధనమునకై ఘోరారిణ్యముల పాలునీ సెను. ఇది యత్యంత దాహణము! కాని మున్నకైనను నొక్కరిని మోసరము రామునినూర్చి నలుక గిల్లరా? రాముని నవ్యథా మన భావనకైనను నొక్క నిమునము తలంచెనా? వాసంతిక రాముని నూర్చి కవముగ బయలుపడును సీత 'కళి, నీవె దామిని రాముగ నున్నావు. అట్టిపుష్ప హృదకును బాధాప్రదాని మూడిలియను. రామునినూర్చి గూఢమాత్రిమనను కానముగ వివేక్షించు. రాముడు తన కనకారము చేసెనన్నభావమే, రాముడు పట్టలేదు. ఆమె హృదయమునందు రామునిచే నిడియున్న పుడు మిత్రకభావమునకు తా వెల్లయిను? సీతమనస్సు హృదయము, ఆత్మ, సర్వము రామమయము. ఆమె కనకరవ్యము రాముడు. అట్టి రాముడు సీతయ. ఇట్టి



చూశ్యము నొక్కట. ఇట్లు ప్రేమనుండి బయల్పడుట కరుణారసమునకును, ఇంద్రియోపభాగి ప్రభావమైన ప్రేమనుండి ప్రభవించు కరుణారసమునకును నెంతయంతరముగలదు! సీతావియోగమున రాము డెల్లవియోగము చున్నాడు? దుష్కర్తలైనచే చిత్తవలము నెంతోమీనుచు ముగి ప్రభావములు గావించుచున్నాడా? సీతను కట్టవడి సంక్రమించునెత్తు రములైనను రామునిప్రేమయదావాగ్నియై ప్రవర్ణింపబడెను. ఇటువంటి స్వభావ వల్లనే ప్రేమమునకు పునఃప్రయోగము జరిగి గలవ్యవధిలో దుష్కర్తలనిష్కారము జేరవలయుక్క. తీవ్రతయేమి కన్పట్టెను? అన్నింటిని విడిచి మన యనురాగమున దీక్షింపవలెనని ముద్యమించుట ముష్టివంధవించును? దుష్కర్తలనియుచు ప్రేమ పరిత్యాగియైక్కరణము లేకమైనను గన్పట్టినా? రామునకు సీతయందుగల యనురాగ మెట్టిది? సీతా వియోగమున రాము జేరిమిగిలినతెను? ఈ ప్రేమ మెట్టిది? వాస్తవిక ముద్యమించు.

“త్వం జీవితం త్వమసి మే వ్యవయం ద్వితీయం  
త్వం గామదీపయయో రవ్యతం త్వ మంశః,  
ఇత్యాదిభిః ప్రియతలే రమభ్యర్థనాం  
తా మేవ—కాంత మశనా జిమి హో త్తరం..”

ఇటువంటిది. సీతయొక్క ప్రేమవ్యాధ యందు, అనుయదాత్వభావమును విక్రమ గణమున గనిపెట్టెద.

వాసంధి, “అయి కళోర! యశః కిల తే ప్రియం  
జి మయశో నమ! కళోర వతువరమ్.”

అన్న పురు

సీతావియోగమున రాము డెల్లవియోగము

యో ఏవ హర్యపుత్రం ప్రదీప్తం ప్రదీపయసి.”

యని తన కారుణ్యమున, అనురాగమును కన్పింపజేసెను. అంతటను సీత యీవిధముగనే చేయబడినది. సీతావియోగమున రాము డెల్ల జీవించుచున్నాడు?

“దేవ్యా కౌన్యస్య జగతో ద్వాపకః పరివర్షిర,  
నప్తం సీతే నాపాసి నచ రామో నజవతి.”

దీనిచే తెలియనగును? ఇట్టిది రాముని యనురాగము; ప్రణయభావము. దుష్కర్తలని ప్రణయభావ మెట్లుండునో చూడుడు:

“మమకారే ప్రాప్తం మమకారే ప్రాప్తం..”

మమకార ముక్త మిదం తమనా వనః,

వనసీతేన సఖే! ప్రహరిష్యతా

..

కకుంఠలవలన దుష్కర్తలను పొందునట్టి ప్రణయభావము. అందుచేత కాళిదాసుని విముక్తి గావించు! దుష్కర్తలని ప్రాప్తం మిరళకంటె నధికమైనది కాదు. కావున సుత్త వికాసమిరళమయిన ప్రేమయొక్క చూపుతల తాకుంఠలమునం దెచ్చటను గానరాదు. అట్టి విమర్శనాత్మకము. కొలకొలకలమైన నానిర్వచనీయ కళానిర్వచనమునం దట్టియు విమర్శనాత్మకము యుద్ధమిదం వదతా శిము నీచియుట ముక్తిమగము. కాళిదాసుము నందుగల యవకాశము కాళిదాసునకు మహాకవిత్వమున చేరువైన ముద్యమించు. కాని యీర్ష్యాప్రియే యతనికి లేదు; అతని యీర్ష్యాప్రియే అతని చేరువైనది. కాళిదాసునిర్వచిత యంతరపురమును వింది పోతినటులు ముక్తిము. అందు చేత కాళిదాసు.

అదియే ప్రభావమున కృష్ణుని పేరును, అనురాగముగాదు. అతనినాయకులలో నంతఃపురము నెవరైనా నుడువ వలసివచ్చును? నీవెవ్వరినీ కాదాను బోధించిన ప్రేమను నుడువవలసివచ్చియున్నదియు తెలిసికొనవగును.

ఉత్తరరామచరిత్రమునందు భవభూతి నిజముగ ప్రేమను 'సంజీవనోపధరసము' గానే వ్యవహరించును. అనురాగమును ముఖమున నుపయోగించి నేమిచేయును? అనురాగమును సజీవనియై నిర్జీవుని సజీవుని జేయుటకంటె దానికి పరమార్థ మేమిగలదు? అనురాగమునుగలదా కృత్రిమమునను? ఉత్తరరామచరిత్రమునాటి నీతి యుట్టిదియైనది. రాముని యాదుని యాపేమచే, కరుణాపరమూర్తియై లోకాంతరమందున్నను కరుణాపరమార్థములగు విశేషములచే రాముని ననుక్షణముకనుగొనుచున్న దానివలెనే యున్నది. ఇది రామాయణమునందు లేనివిధము. రామాయణపు నీతి కేవలము మరలవలెనాది, ఉత్తరరామచరిత్రమునందునలే, అన్యైశ్యగ్నిమైన యనురాగముగదాదు. ఉత్తరరామచరిత్రమునందునీ పునస్సమగమము నీరసమైన వట్టి పునస్సమగమము కాదు. తాను మరల రాముని పునఃకన్యకాహారమున నెవరికీ వ్యర్థమియు చేకవలెను. అది రామకృష్ణమునందుండజాలదు. అమెహృదయ మెల్లప్పుడు రామనయమైయుండి స్వావయము రామునిపైపున? త్వరితమనాడును. కాని మతాకవిధమున విశ్రాంతి నొందజాలదు. రాముని మృతీకాపుత్రుని, కాదా మృతీకుని, పున

స్థితినిగూడ కేవల పునఃకన్యకాహారముకంటె సేవకు మృతీకాపుత్రమునకును? అంతకుకంటె రామకృష్ణమున నెవరికీ పునఃకన్యకాహారమున నెవరైనా మిను? అంతర్వాటికయందు రాముడు నీతనుర్జీవమౌఖమును బాచి భరింపలేక, నీతి నియమును బొందునపుడు,

“కథం నిలయపి చైదేహ్య స్సంపన్నః! హ! జే! దండకారణ్యవాసప్రియశుభ! హ! లోకాంతరంగ తామి!” యంచు మూర్ఛనొందును. అందుమీద అట్టియొకటి,

“భగవదా! వాఙ్మిత! పరిత్రాణస్య, పరిత్రాణస్య; ఏవ కింతే కావ్యార్థః?”

అది రామచరిత్రమునందు పరిదేనము చేయును. అంత కరుణాస్వరూపిని నీతవచ్చి తనయమ్మత కరస్పర్శచే రాముని బుజ్జి వితునిగ జేయును. పాతాళమునందున్నను, విలయము నొంది పను, అమృతమయమగు నీక్రమ నీతను రామునికడను నచ్చునట్లు చేసెను. దగ్ధవితుని పునర్జీవితునిగ జేసెను. ఆ! ఏమి! యీ ప్రేమామ్మితము! ఎంతకరుణాపర పూరితమై యున్నది! ఇట్టిదగదా యనురాగమున్న! పత్యవతిప్రేమ మృత్యువుకీ జయించునుండ, నీత అత్యంతవితుని, ఇంకనుగొంచెము కొట్టుకొనుచున్న ప్రాణముగలరాముని, పునర్జీవితుని జేయుటయం దాకస్మిన్ము లేను. ఉత్తరరామచరిత్రమునందు దిట్టి హృదయైక సువేద్యమగు మహాత్మిదమైక గుణవిశేష మొందుట టాజేయ భవభూతి యంతటి ప్రశంసకు జాతృకస్యని చెప్పవచ్చును. అందుచే కాదాను విశ్వకర్మదానబుద్ధి భవభూతిని సన్నుతించినను సన్నుతించవచ్చును.



# శ త ప త్ర ము

సప్త ధారము సూర్యనారాయణశాస్త్రము

మంచి మలయాదిబంబులు మలయుచుండ  
నిన్న మొప్పున నానృశాలిమయ గగన  
తటినియందున శశికళాతరణి నెక్కి  
చెలిమికాంత్రతో నానంబు నెలిశిశువును  
నశ్రమములైన మున్నెట రామోమనుఁ  
బోయియున్నది నీవు కావోయి నఖండ ?  
అదగో ! నిన్నటిరాత్రి మేఘాద్వీమక్కి  
తారకాగణాద్వాన విభ్యును స్వారి  
చేయుచున్నది నీవు కావోయినఖండ ?  
మొన్న పున్నమవరియ నుఁ బొడుపుగొంజ  
తిఖరిమునఁ గూడుచుండి నశిత మెయఁ  
బల్చిమాతాంగనామణిపైని మల్లె  
చెండువినరిన దీవెకా చెలిమికాడ !  
పాటఁజూచితిఁ గనుచూపుమేరనుండి.

గీ. ఈమహాకావీ మెచ్చటి ? నెవరులేక ?  
అకసంబునఁ జంద్రుఁడ ! అస్తమించె  
బాక్కలూ ! మెట్టునుచులో నొప్పవమ్మె  
నీమహాకావీ మెచ్చటి చెలిమిధను  
మతహ్యవయఁగినుఁబయి గోన నేగు !  
రావకీనాంగవల్లి సౌందర్యకాంతి  
పూరమా ! తేక త్వత్కృపాక్షరసంఘ  
భవభిభాగములూ లేక త్వన్మనోజ్ఞ  
సరసరమణీయమందహాసంబా ! నఖండ !

గీ. నాదననన ధారాబు యత్ర నిలుచుండి  
విధివిరామంబులే కెల్ల వేళలందు  
గానపూరంబు ప్రవహించు ; దానిచేత  
నీకు నభిషేక మొనరియి కను దేవ !

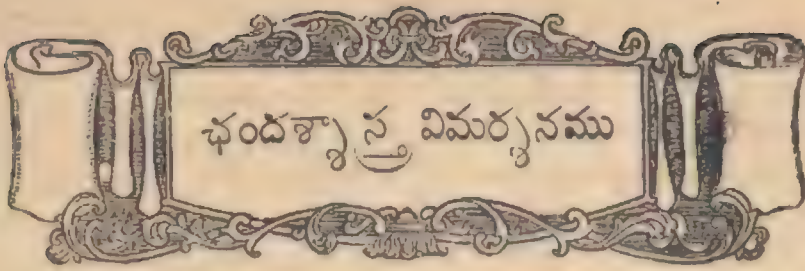
గీ. శాలిపాలిత మాననకాంతిక్రిస్త  
మై మునున హృదయ సౌభాగ్యమున  
యొక బలమును నెచ్చెలు ప్రతి గగన  
సఖుడ ! నీతోవసింప నిష్ఠంబుగలదు.  
త్వద్విమానంబు నాకు సౌధంబుపైకిఁ  
బట్టి మోయు ! నమర్చితు న్వాగతి యు  
నగలితాన-నమయ హృదయబునోడ  
శామ్యజలపూర్ణ నేత్ర కుంభములతోడ.

గీ. శాలినుయ మైన చూడ సాగరమున  
హృదయనౌక నధిష్ఠించి నీదుదరికి  
బయలుదేకితి ; అకట ! తుపాను గొట్టె  
బట్టరాక వేటొక్క ద్వీపంబు బట్టె  
చుట్టల మెయగు మాఘటనయ్యె  
దిక్కులందున ; దేవ ! ఏదిక్కునాకు ?

గీ. అలలుస్కాంతిమి ! నువ్వొత్కంఠంబు  
మనీనముచ్చయమునైన నిజం గోకపు  
నాయయభిషమ దె ననశ్వరిమగు  
ప్రేమ నీకెల్లగలిగ భావింపఁజాల.

గీ. నీమహారాజ ! విజితనముజ్జ్వలములు  
కాంచుములగు పాత్రిములో నిలిగియున్న  
నాదుమట్టి గలంతియ మీఁద మాత్ర  
మేల ? నీ కాశగలిగ నూహింపఁజాల.

ఓయి ! వైదికవాంశిక గాయకాభి  
చూపి తమతమ సంగీతనైపుణంబు  
నిన్ను నానందపఱచుచు నున్న నేల ?  
నాదుకూనరాగమె వినునాదరంబు.



వాసా సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారు

(రెండవ సంపుటము - రెండవసంచిక తరువాయి)

“యత్ప్రభుకృత్యగాయత్రీః—గాయత్రీసంధిః  
 తుల యారంభమనుకాని” ఇత్యాదివాక్యము  
 లను వ్రాసి ఉపోద్ఘాతకర్తయొక్క భ్రాంతిని వెల్ల  
 దిందిరి. ఇది “భాగ్యవ్యూహ” పద్ధతున కథముకావలసి  
 చెప్పట విచారకరముగా నున్నది. అదిభూర్యకృత్య  
 గానామక బరంభకృత్య మున్నట్లు “అగ్నేయంశ్చో  
 ఽధికారిర్థః” అనుచో భాగ్యములో ప్రతిపాద్యము  
 లను జూచిన విశదమగును.

ఉపోద్ఘాతకర్తకు ప్రపరత్వమును చెప్పినను  
 కినికేవల భింపన సమర్థమగునా? కాబలను. మంత్రిపర  
 త్వపరమందున్న పౌరాణిక గాయత్రీ మంత్రిపరత్వ  
 మునే చెప్పనుగాని వైదికమంత్రిత్వమును సచేతన  
 దెప్పదున్నా చెప్పకలగు. నేదములో ఏదాకార  
 మైన మంత్రియేదని యుపవాక్యముతో భంగింపలసి  
 గుండు “గాయత్రీమంత్రియనుకారమునో వాదజను  
 కాదు” మున్నగు సందర్భ భూర్యపక్షము తేలించుచులసి  
 బట్టితో నాకు తోచుచును. వ్యాసులు పౌరాణిక  
 గాయత్రీ మంత్రియతో తేలికగనవురాము వారం  
 భించి యుత్తర గ్రంథములో వైదికగాయత్రీ వర్ణన  
 ఖ్యాది విశేషములను వివరించి యున్నాడని చెప్పిన  
 చో దుర్నివాదమయిన విరోధ పెద్దయు కావరాదు.  
 “ఒక్కొంటి మరయొక్కొంటిని పట్టింతును.  
 పరిపట్టి యిద్దరై మెట్లు సిద్ధింతునో తెలియరాకున్నది.  
 “గాయత్ర్యా” అనునొకటి ఒక్కమేమి కర్తృకరదాన  
 మును వారికభిప్రాయము కాదు. ఇక పునఃకము చెప్పట  
 చుండు. ఇది గాయత్రీ... గాయత్ర్యాచ సమారం  
 భః త ద్వై భాగవతం విదుః” అనిరి. గాయత్రీతో

వారంభము చేసిరి ఇంటికి చేకవారంభమనుకా తిసిం  
 చును. అంతెంతి గాదు? ముదిర్చుము చేదు “సన్న్య  
 వైసన్న్య” అనునది గాయత్రీకాదు

“గాయత్ర్యాచ సమారంభః” అనువాని గాయ  
 త్రీతో వారంభమనిలది భాగవతముని యాత్మీయ  
 కర్తృత్వముయిట్లును, తే. ౧ పు. ౧. “శ్లోకాధే  
 నతయా ప్రాకం రద్వై భాగవతం కిల, విస్తాతోధతి  
 ర్దన్య... శ్లోకాశాంతురు సంగ్రహం.” అను నీ గ్రంథ  
 మునొ మ్మొమెను గాయత్రీతో చేసి నీ చేసి భాగవతము  
 సంక్షిప్తముగా వారంభింపఁజేసినదయిట్లును పుట్టెను  
 తున్నది కావున “గాయత్ర్యాచ సమారంభః” అను  
 వానికి గాయత్రీతోచేసి వారంభమని కాని గాయత్రీ  
 మంత్రియతో వారంభమని యర్థముకాదు.”— అని  
 వ్రాసిరి.

వ్యాఖ్యానభ్రాంతిని నిశూపించుటకు పట్ట  
 కాస్త్రాధిమనకు మనశాస్త్రి గారు గవారిరి. “పూర్వ  
 “ఇంద్రాధిపతిక. తే” “ప్రత్యత్యాదిభ్య ఉపసంఖ్యాసం”  
 ఇత్యాది ర్భూతీనువిధాయక సూత్రము లున్నవి  
 కాస్త్రీగారు ఎఱుంగరా? ఎలేంగినచో వాటనుదాహ  
 రించి ఈమధ్యమలను భుజించునున్న వాతేపము సమ  
 ర్థమననా? కాస్త్రీసమయమును తెలిసినవాడు ఇట్టి  
 వివాదములో యువత్వితీ ఈర్థములను స్పష్టపరచు  
 పక్షమును ఆతేకించునా?— “కర్తృత్వరక్షాధములు  
 నాక కభిప్రాయము కాదు” అనిరి. ఎందుచేతనో కాదుగా  
 మను నిరూపించెదను. “గాయత్ర్యాచ సమారంభః”  
 అనుచో “యస్య” “ధనవి” అనే పదముల నిర్భాగము  
 ము చేసి, యస్యం దే భాగవతస్య సమారంభః, గాయ





అని గది అధ్యాయములో నున్నది.

తిమ్మల గది అధ్యాయములో నున్నది. జే. భా. గ. స్కం. గది అ. గ. 3 స్లో. "ఉపలక్ష్య: క్షేణి శాశ్వతం మహ్యం సుఖం చదువు! ... త్వం నాదీహి మహాభాగవతం తద్వికల్పకేవలం: పుష్కం భాగవతం విది తేవనానం కథామాం..... శ్రీరామ: నయి త్వయిరయం కే కే క్రియాకారణకేవలం, విచారయ మహాభాగ! మహాభగవతే శివా, ..... శ్లోకార్థం మహా ప్రాప్తం తద్వై భాగవతం, విచారో భవితా శివ ద్వాపరాతా యతే శివా." అనినీ యున్నది. భాగ్యోపద్రవరసంభవమును బట్టి "తయా" అనే పద్యనామము మహాలక్ష్మీపరముగాని గాయత్రీ పరముకానిది స్పష్టముగా తెలియును. ముందర్థము లో గాయత్రీపదమే లేదు.

శ్లోకార్థముకూడా "సర్వం బ్రహ్మ మేవాహం నాన్య: ప్రాపాదం" అనునదికాని మేకాదు. దీని పేల యుదాహరింప లేనో చదువరులు గమనింతురుగా? "తయాప్రాప్తం" అనునోట "తయాసమారంభం" అను పద్యము పోలికను! తేదీ భాగవతారంభమును "అహ మేవాహం బ్రహ్మం" అను శ్లోకార్థమును పేరు మాపగల రా! మారంభి, ప్రాప్తి శ్లోములకు దుర్బాధకేవలమైనట్లు బలము చెప్పవలసింది అయినను "నాన్యప్రాప్తి" "అన్యప్రాప్తి" అత్యాధ్యయములలో "తయా" అనే పద్యమును చెప్పినది నడుగునా! "ప్రహ్లాదప్రాప్తి" "ప్రహ్లాదప్రాప్తి" అన్నవాప్రాప్తి అన్నే నుం" అన్నట్లు "గాయత్రీప్రాప్తి" గాయత్రీ" అని భాగవతపర పర్యాయముగా "గాయత్రీ" శ్లోమును నొక పురాణముందే నని ముఖము వాచియున్నట్లు పేరు మితి ప్రాప్తిగల రా! అది యుద్ధంబుగా? "యత్రాధ్యత్య గాయత్రీం" అనిమాత్యునినెములో "గాయత్రీ" అధ్యత్య = గాయత్రీ తేవరమ ఉపద్రవింబి" యను పద్యము చెప్పటకు నెనకా తేవరమరా? అర్థం తెనమునే స్వీకరింతురని భాగవతము మొదటగాను ప్రతిపాదించుట ప్రవర్తించినందు పురాణాధికములను భేదాధ్యత్యము నుపమాదించి యర్థ బోధియ్యమును సంపాదించురా? పొందిదు విష్ణుభాగవత విషయములో "గాయత్ర్యాప సమారంభం" "య

త్రాధ్యత్య గాయత్రీం" అనే లక్ష ముల క్కా సమన్వయమును! విమర్శానుసారము గాయత్రీతేవర పరముననా! అట్లు ప్రమాణములను మాపగలరా! లేనిచో దాని గతిమేయి!

"సర్వైతన్య" అనునది ముగ్ధపరమా! లేక జేతాపరమా! అని విశ్వించి జేతాపరత్వమును గూర్చి విమర్శించు విమర్శకు భాగవతముకాదా! పేరు ముగ్ధపరమయినది జేతా పరముకాదని ప్రవర్తించును. "ప్ర. అన్యైత్యత్రీ శ్లోకం పుష్కం పాన్యత" ఇత్యాది ముగ్ధములు జేతాపరములను తేరినే మైవాంకితులు అన్ని విధి వాంఛితార్థముని నాపి విరి కాన్య పేరుతేవర లక్ష్యము అన్యైత్య తాయాల మె యగును. ఇంకొక్క విషయమును పరికింపుము. "గాయత్ర్యాప సమారంభం" "యత్రాధ్యత్య గాయత్రీం" అనే పురాణారంభపదములు భాగవత లక్ష్యప్రతిపాదకములు. లక్ష్య మెప్పుడున్నా ఇతర వ్యాపరకమయి యాధారాధ్యత్యములను ప్రతిపాదించునెమునా. మాకు కనులో గాయత్రీంబివ్యవహారత్వమును లక్ష్యము అనన్యైత్యత్రీంబివ్యవహారములయొక పురాణారంభము లకు వ్యాపరకమయి దేదీ భాగవతమును అసాధారణ ప్రవర్తించును ప్రతిపాదించుచు లక్ష్యం గమనిత్యమున నాధియు ననన్యైత్యము చెప్పును. కాన్యగాయత్రీ ప్రకారము గాయత్రీజేతాపరత్వమును చెప్పినచో నది లక్ష్యములకము కాదు. తేవరమాధ్యత్య ప్రతిపాదకమేయనను. "గాయత్రీ ప్రహ్లాదాధ్యత్య యత్రాధ్యత్య" అని ప్రా. గాయత్ర్యాప సమారంభ ప్రవర్తించునెము" "యత్రాధ్యత్య గాయత్రీం" అను పురాణారంభములు భాగవతం ప్రతిపాదక ప్రవర్తించునెముగాని మహాధ్యత్య ప్రతిపాదించు కాను. ఈమాత్రమయినను తద్వికల్ప ప్రాప్తినిను అసాదించిన యవాగ్ధనులను అప్రమాదపాపము పాపాపాప మహాకముగా ప్రతిపాదించి నున్నచో కాకాంక్షి మాపంబిరిగోమునామకు ప్రాంతికోపమును కల్పించుట తగదు.

"అట్టి యర్థవిభాంతిమే నాల్గుపాదములు గర్భియమయ్యుట" అనునగుల "సర్వైతన్య" అను శ్లోకము ప్రపాదగాత్రీ నాన్యైత్యమును మాపవలెగా తెల్పు



“అనుష్టుప్ ఛందస్సు”ను “గాయత్రీ” యని చెప్పి పాదస్థాయిములేని ఛందస్సు త్రిపాదీయనిచెప్పి ఛందో భంగమునయినను గానలేనంతటి వ్యామోహమునకు మూలమగుచున్నది” అని వ్రాసిరి—

ఉపోద్ఘాతకారుడు కొన్ని యాధునిక గ్రంథముల యందే నుదాహరించి స్తోత్రముకలదనినవి, త్రిపాచ్చందస్సు ప్రాచీనద్రావిడులలో సాహిత్యగ్రామముగా కలదనినవి చెప్పి ప్రామాణికత ప్రామాణ్యపరిశీలనలు చేయువచితకా కాదు. త్రిపాచ్చందస్సు వ్యాఖ్యాతల యొక్క సలహా ప్రమాణముని సహేతుకముగా నిరూపించియున్నాడు. కావ్యగ్రామము యొక్క స్తోత్రమును ప్రామాణిక గ్రంథములలో మావసులవ వ్యాఖ్యాతల నెట్లు పేర్కొనలేదు? మూడు పాదములుండిన ఛందోభంగమునకు! ఆహా! ఏరి సాహసమే సాహసము! మీరు ఛందోగ్రంథమును ఒకదాని నయినను స్వప్నములైనను చూచి యెరుంగదురా? ఎరుంగర. కావ్యకారులు ఆమక్తఛందస్సులకు గాథలందురు. పింగళి, కూ, “ఆత్రానుక్తం గాథా” వ్యా. ఆత్రాస్త్రీ నామోద్దేశే యన్నోపిం ఛందఃప్రయోగం స్మిత్యేతే సర్వోత్తరమిదం” అని యన్నది. దీనిచే నీత్రాపాచ్ఛందస్సును గాథామనీషేయ.

“సప్తతీ టీకా.” యా చేరి సర్వధూతేషు విష్ణు హరిశిష్యతా, మహావైష్ణవమోక్షము” అని యుక్తము చెప్పకూడ. స్థావరైశ్రేణిః పాదే శో గాయత్రీ, యి సోమంత్రస్సిధ్ధః.”

అనియున్నది. ఇట్టి త్రిపాచ్చందస్సులు తాంత్రిక గ్రంథములలో నేనకేలు గలవు. కావ్యగ్రామముప్రకారము వీటికి వివరము బహుంజు విస్వవలయువా? తేలిగో గరియిది?

సప్తతీ టీకా, చేరి భాగంలేక “స్తో. ము పులికానామ విష్ణునే బాలయంతే, స్తోత్రాక్షర వియా ప్రాక్తం భగవత్పూజార్థం, ఇత్యుపక్రమ్య, “సర్వంభువ హమేవాహం నాస్మదస్త్రీనవారణం” అని సంక్షిప్త భాగవదస్తోత్రం. అది ఏని తత్త్వం దాదము తత్త్వప్రదహంబుకీ “సర్వవైశిష్ట్యం.....ప్రసాదగా గావ్యస్తోత్రం గాథాత్మకం, స్తోత్ర ఇతి వ్యుత్పత్త్యాచేత గాం ఏవ; అతివచ మాత్స్యేదా సర్వస్తోత్రం “గాయ

త్రాచ సూరంధః”...“యత్రావ్యక్త్య గాయత్రీం” ఇత్యాదితేన వ్యవహారో వ్యక్తే నేన, స్తోత్ర త్యాహితే 2.31 విభక్తింకేత్యక్షం లుకతాను- గాయత్రీత్యాపా యుత్, తస్మాచ్ఛ్రుతురూవాహి యరణాను గాథాను స్తోత్ర త్యాభిప్రాయం.” ఈవ్యాఖ్యచే “సర్వవైశిష్ట్య” అనునది గాథాత్మకమనినవి స్తోత్రత్యయముగానే అనినవి, అయినను గాయత్రీత్య వివహాయమే యున్న సాధించి యున్నాను. నేనెన్నో స్మరణమూలం పాదం సూత్రీయ ప్రత్యయమునకే కాది కావ్యగ్రామిని ర్తము గాదు.

“జ. భా. ౧౨ స్కం. ౨౩ “స్తో. సచ్చిదానంద రూపం తాం గాయత్రీ— ధియోయోనాప్రవోద యాత్” అనియున్నది కదా. ఇదియు గాయత్రీ మంత్రమే యగునా? కాదా? అయినచో గాయత్రీతో నారంభమును వర్ణ మెల్లు ప్పించునా? కాదు? నేలకాదు? ఇదిగూని “సర్వవైశిష్ట్య” అనునది మాత్ర మెల్లునను? అనివ్రాసిరి.

ఇరది కావ్యగ్రామి నిరూధాత్యములేక బయలుదేరినది. “గాయత్రాచ సూరంధః” అనేవోట గాయత్రీమంత్రమునే నారంభమున ఉపోద్ఘాతకముగా ని వ్యాఖ్యాతలుగాని యొప్పులకు ప్రాప్తి గలందేము. ఆ విషయమును నేను పరిమాడి చెప్పగలను. “సర్వ వైశిష్ట్య” అనునది గాయత్రీ ఛందోభంగమున్న, గాయత్రీ మంత్రార్థప్రతిపాదమున్న, అనిమాత్రమే చెప్పి యున్నారు.

ఉపోద్ఘాతములో గాయత్రీమంత్ర పుష్కమును నామ చెప్పలేనది నిరూపించియున్నాము. ఇక వ్యాఖ్యను చూడుడు :

“సర్వవైశిష్ట్య రూపం తా మద్యాం విద్యాంస ఛేమహి, బుధిం యా నే ప్ర వేదయత్” వ్యా. మహితా స్తోత్రేయంధ్యాతా భగవతే వాచావిశిష్ట ప్రాప్తయో విశేషోఽస్మాకం బుధం ధ్యానం కర్తుప్రయోగయత్ ప్రేరయత్.....గాయత్ర్యాః ఆంతర్యామి బ్రహ్మ ప్రదిహవశ్యవ్య అర్చితోనమ్యునీశ్వర గాయత్రీతో గాయత్రీ ఛందోనాటికి మహామహిమే వితస్సగళత ప్రతిపాద్యకమిస్తు మూహవిశిష్టంకేర్యామి బ్రహ్మ యాచ మతిః సతీం” అనియున్నది. ఈవ్యాఖ్యయన్నా

“సన్మతై తస్య” అనునది గాయత్రీప్రతి. విశ్వవ్యాసు  
గాయత్రీసంహితలయినట్లు. అనియే చెప్పవలసినది.  
గాయత్రీమంత్రమని చెప్పియుండలేదు. ఒక జైతికమం  
త్రమను తాత్పర్యమునకును అనుబంధమునకును  
అనేకములుంపిన వాటికి ఛరస్వర విశేషము లేదు. “సన్మ  
దానింప” అనునది పౌరాణిక గాయత్రీమంత్రమని  
నిరూపించును. స్వర్గకవి విశ్వమునకు. జైతికమంత్ర  
మనినది. తాత్పర్యమునకును అనుబంధమునకును  
పౌరాణిక మంత్రములుగా గ్రహించి పౌరాణికరర్థు  
యందు వినియోగింతురు. “తానేన జైతికాన్యంత్రాన్  
భారతానినేతేతాన్, విహాను మంత్రనియమం లోక  
స్వాధ్యాయయంజనే” అను ప్రముఖములైన వైశ్యముని  
చెప్పుచున్నది. అట్లుగానిచో పౌరాణికమంత్ర స్వరూ  
పమును కాష్ట్రీగాను నిర్ణయింతురుగాక. వా“పౌరా  
ణిక ప్రయోగపద్ధతి” యుపనయన ప్రకరణమందు  
“సన్మతై తస్య” అను వానిని పౌరాణికగాయత్రీగా  
సంబోధింతును మరియు బహుళ సంకలించియున్నాను. ఇది యిరు  
వది నాలుగక్షరములున్నా త్రిపాదములున్నా కలిగి  
గాయత్రీసంహితలయినట్లుగా గాయత్రీసంహితాత్పర్యమునకు  
కమయి అర్కింశము జైతికగాయత్రీ ప్రతినాయగలిగి  
యున్నది. దీనికంటె నుత్తమమయినదాని కాష్ట్రీగాను  
మాపింతురేని దానికి సంకలించి దీనిని ముమ్మాటికిని  
విడుచుదును. లేక కాష్ట్రీగానికే పౌరాణిక కోపనయన మే

అకాశాన్ని ముని తోచినా నీకాం దినునకు వ్రాసిన  
యమ కట్ట పట్టి ధారాంతః యవ వ్రాసెలకు గురియనునాక.  
దేనినో తాటపట్టును నలంబించును నాక.

“అశ్వమే దాక్షు తామహంసివ బ్రాహ్మి  
నరతో నంచ గ్రంథకర్తవ గూడ వాబ్రాహ్మి  
అశ్వమే దాక్షు తామహంసివ బ్రాహ్మి  
వివక్షణుల యు శేషు యే మూలమనమన్నది.” అనిరి.

(గంభీర రుణ ప్రాచీనవ్యాఖ్యాతలు ఉపాధ్యక్షులు  
 కిరణుల వ్యవహారములు వంటివి కెవ్వరైనా  
 భ్రాంతిపరచుటకు కారణము. ఈ రామకృష్ణగార  
 వ్యవహారములను ముందు భ్రాంతిపరచుటలను స్వగో  
 పమును పరులయందు నాశంపించుచున్నారు. విద్వాన్  
 శే. వి. కుచ్చారావుగారు 'జ్ఞ'ను గూర్చి వీరితో  
 చర్చించి పారస్పరావబంధములో నుచోపదేయబడే  
 పాశ్చాత్యుని నిష్పందితగోప్యకర్తృత్వములయందు కీర్తిగల  
 భ్రాంతిని పుట్టించియున్నారు.

ఈ ఘటకాన్ని వివాదమందుకూడా ప్రేరేప  
కావచ్చునని నాజీలు భావించారు. సరిగ్గానే మిగిలిన  
సరిగ్గానే చెప్పను. వీరు నూతన శదుత్తములను సహించ  
లేక పరిశ్రమలు ముగిసిన ప్రాంతానికి వ్యాఖ్యాని  
లనుకూడా మిగిలిన నిరసించుచున్నారు. అయ్యది  
దుష్టమునకు నే నింత విప్లవముగా విమర్శించితిని.



३७०

పెద్ద రాజు లక్ష్మీ నతి గారు

À l'origine, les données de la base de données de la bibliothèque de la ville de Montréal ont été utilisées pour identifier les personnes qui ont été impliquées dans des incidents de violence sexuelle.

మధుర ప్రాంతములను విడిచి వచ్చి

రమ్యమైనదిగా వర్ణించినది. మనముగల మనములకు  
 ఊరి కన్నల బుల్బులను పోలము  
 లందు స్వచ్ఛంద విశ్రాంతి నందగోరి

పోయి హృదయంగమములుగ బూసి సార  
భముల వెదచల్లు నింబవృక్షముల నీడ  
లందు విలునోలె నంగియున్నట్టి యొక్క-  
వేరు పీఠముగా పైన గూరుచూటి.



జవము నింకింపలేదు సంసార సమర  
 పోరాటమే దిక్కు మాగాడు దిక్కులే మన  
 ప్రాణములు వచ్చి తిలుచున్న సొంత కొడుక  
 లుకు నాగస్వరము విను పామువోలే.

ఆకుగొమ్మల సంకులయందు దూరి  
 పైబడెడు సాంధ్యరాగనందల బాదలి  
 ప్రాణములు లేచి వచ్చెడు నట్ల సోకు  
 దక్షిణానిలవీచికాతలు దేలి

భవన సంతోషకరణప్రభులమీస  
 మహిత వికారా మకరంజ మహిమ  
 నిర్మలానందరస మెద నిమగ్ననగ  
 తన్మయుడై పైకి నొకముఖ మైయు గడిచె.

\* \* \* \*

కెరలి పైబడి యాడెడు కిరణముల న  
 దట్టితో యొక్క వేజులు పైపై మిమ్ము  
 మేను మనము కిమ్మదెమ్ములలోన  
 దట్టితో యొక్క మువలదెమ్ములయ్యె.

తీర్తి నరించు కోకిలాలాపమున న  
 దట్టితో యొక్కనాద మింపెనయ నెనగ  
 ఆమె నన్నియు నొకచో పైకినంద  
 నదియు నొకచోనిది కన్పట్టెను.

అఖిల మానందమయమైనయట్లు దోచె  
 హృదయ మెటుకో తెల్లముచ్చిమిచ్చిపోవు  
 ఏదియును గానరానియయ్యెదను నాకు  
 నన్నిమును గల్గియున్నదిగానో చోచె.

\* \* \* \*

కోయిలలపాటలం గూడిపోయెనేమో?  
 మలయవాయువీచికలందు కలసె నేమో?  
 తరళకిరణాని లీనమై దాగె నేమో?  
 శ్రమము మెల్లమెల్లగా దగజారిపోయె.

\* \* \* \*

మైమరపు దెచ్చునావేళ మావహిలై  
 సంతవర కెం దడంగెనో యరయ నైతి  
 వెనుక కేలేంచి బట్ట కప్పెడు విభాన  
 ముగిసెను కడగె నానంద మపుడు.

ప్రకృతి సౌందర్యవర్ణన వాంఛ యొడవె  
 భావములపైన భావముల్ ప్రక జొచ్చె  
 వఖిల ప్రాసములకు వచోవధల వేసి  
 పాడదొడగితి కూర్చినపాట లెల్ల.

ఓదములే లేని కోకిల పాటలకును  
 శబ్దమేలేని వాయుసంచారములకు  
 సుఖమునగై ప్రకృతి రా కన్పడినయదేమొ  
 కలుపుకొని నన్నె యెప్పు వా గానము

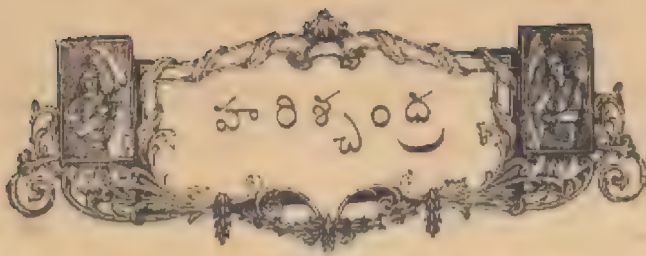
తేనెలో లీపి కలసినతీరు గాంగ  
 పాలు తెలుపును కలసినఁగిది దోఁ  
 పూవు తావియు నేకమై పోవునట్లు  
 వానిగతు లెల్ల ప్రకృతిలో లీనమయ్యె.

\* \* \* \*

ప్రకృతి కనుగుణమగుపాట పాడ నెంచి  
 మాటిమాటికి రాగముల్ మార్చిమార్చి  
 పాడదొడగితి నదియు నిష్ఫలమ యయ్యె  
 హృదయము కదల వీలైనది మిమ్ము కోలుగు?

హృదయమున పాలుపొంగినరీతి పొంగు  
 భావమునాదా మనదోయు పాట ప్రకృతి  
 కైకొనననొని స్వర్గపాఖ్యంబె కవికి  
 కైకొనద యెని లేదంతకంట బాధ.

జగము మరపించు పారవశ్యమును గప్పి  
 మచ్చమందుల జల్లెడి మాయలాడి  
 ప్రకృతిలీలలు తను నంటరానియట్టి  
 మధురవిశ్రాంతి భావ మే మహిని కలదా?



కాశీ, సోమయాజుల సుందర రామముల్లీ గారు, ఎం. ఏ.

(రెండవ సంపుటము రెండవవందక తరువాయి)

నాలుగవ రంగము

స్వకామము, ప్రజాశాసనము, సత్కారము,  
పశుకామము మోక్షమును.

వీర:—ఒరే, ఒరిచందా!—మొద్దా, కలక  
నేం, విలస్తాకుంటే? తొంగున్నావా  
ఏటి? నెగు, నెగు. ఇక్కడ తొంగోడాని  
కట్టా నిన్నెట్టు కొన్నాను? నెగమతేనీ?

హరి:—తెలిసే యున్నావే?

వీర:—పెరిచేతే పుకడేదా? నాకాడికి  
వచ్చిన కాడనుంచి కూడుతిన్నాడు,  
నీతే నాతాగడేడు, సచ్చావను కొన్నా  
నూ. సచ్చేవునుమా! నీయెత్తు కాసు  
తెట్టి కొనుకొన్నాను.

హరి:—నామ్ర ఇక్కడ ఒకటి అడిగింది. మన  
స్వంతా చెడిపోయినది—

వీర:—ఆడదిగాని ఒచ్చిందేటి ఇక్కడికి?  
ఏని అంతా ఉన్నావులే.

హరి:—వచ్చేది—

వీర:—ఆ, ఆడది రావడమే! అవును,  
ఎర్రగా బుర్రగా ఉన్నావు కాదా!  
ఓరే నాబస్తారు. మాటాడిందా?

హరి:—మాటాడింది—

వీర:—ఆ హరి! ఆహుశేప్పు! నువ్వె  
స్వకామ అబద్ధం శేప్పవుకాదూ, ఒల్ల  
కాట్లోకాపైనా ఉంతావుకానీ! కాని,  
ఇక్కడికి ఓహూ రానేడంతే, మరి  
సూసుకో, ఈశటమే నిన్నొక్కేస్తానూ,  
మళ్ళీ నువ్వులేటి, అట్లేటి, ననకట్లేటి, కా  
కట్లేటి, రాజ్యంపల్తావు! ఏటంతావు?

హరి:—అబద్ధము చెప్తానా?

వీర:—ఓడికైనా వట్టొచ్చిస్తేదా, అబద్ధం?  
నువ్వలాంటే, ఓడు తెడిపోయినాడు?  
పోనీ, నాకేం? నీకోసమే తెప్పాను. ఆ  
ఆడదా న్నెట్టుకొని కూలుతున్నావేటి?  
నువ్వేటో మంచోడ వనుకొన్నాను.  
మవ్వా మూలకాలోకినే ఆడోట్టెంతే!

హరి:—అపదోకత్తె తెప్పని నాని శనాన్ని  
తీసుకొని వచ్చింది—

వీర:—తీసుకొత్తే?

హరి:—సుంకం అడిగినాను.

వీర:—ఇచ్చిందా?

హరి:—లేదు—

వీర:—నీకుండా ఇల్లుకన్నా వేటి, ఆడదా?  
నిన్నెట్టుకొన్నావోడనుంచి, ఒకచవమైనా



రానేడు, నీకాపిలాంటిదోగాని! ఆ! ఓహో! నవ్విచేయవలసింది, నీకాపిలాంటిదోగాని! దానివల్లనే నీకాపిలాంటిదోగాని, ఏమి కట్టమంటావురా? నీకాపిలాంటిదోగాని? మునుపటి, చవాలాచ్చేయి, రేల్వీనేడు పగలునేడు చుంకం అందుకొందికి యాల్లేక పోయేదిరా! అందులో చగింమంది ఆడోళ్ల గుమ్మాలకాడ కచ్చినోళ్లే! ఉప్పుడు చవ్వాలు నేవేనేవో, ఉంటే ఇంటికాడ కాల్చేస్తా ఉన్నారో, ఒకచవ్వు మైనా రానేడు? చవం రాకరా కొస్తే బగ్గేశినావు, నువ్వెందుకురా? నువ్వెందుకు పనికొస్తావు, అంతాను. ఒక్కటే తునా దవడమిద?

హరి:— శవాన్ని పోషించేది నీలేదే. నువ్వు శెమ్మని సంపించివేసినాను. ఆమని పింకా రాలేదు, ఎదుచేతనో. రెండుపూముల రాస్తే నట్టకొచ్చి, ఎప్పుడొస్తాడోగాని?

వీర:—చవ్వా నొట్టకపోయిందా?

హరి:—అల్లదుగో కవం!

వీర:—అదా? నానుకొనిన అల్లదుగో. ఏంకు రోడుగదా! ఓడోగాని, రావోడు నాగున్నాడు! చవమైతే అయిదిగాని, ముద్దెట్టుకోవాలనకొన్నాడు. ఏమిటో? కాల్చేయడమే గదా, సస్తేనీ! ఆ, ఏటో బగ్గమంతుడూ, ఆడిమాచూ! కాని, ఇటుసూడూ, ఓమాట శెప్తానూ.

హరి:—ఏమిటిది?

వీర:—ఏటో వేరూ. ఎవరో, రావోడుగదా,

నగలకోసం సంపేయించుట— శేకులెలా నొట్టయ్యాగారి—

హరి:—ఎవరూ? ఎప్పుడూ?

వీర:—అంతే నీకే? అంతే నీకే? కాని, నక్కంది, మానక్కంది కాదూ! కూడా, మద్య, నీకునే నీకొచ్చినాది; ఉంటే, ఇంకా ఎలాగుతాదో? అలాంటి నెలా సంపించో గాని.

హరి:—(తనలో) ఎవరదీ? ఇంకా నాకేమి కావాలి? నీకే? నీకే?

వీర:—దాన్ని నువ్వు సంపాలా, మరేటి? రాజుగాని బల్లకుండాడేటి? ఇదుగో నీకొచ్చినాది, నీకువూ, (చవ్విచ్చును) రేపూ, తెల్లారకుండా,—అల్లదుగో ఈ శినా, కాళికామ్మారు గుడీ?—అక్కడి కొస్తాడీ, దాన్ని నువ్వు సంపేయాల. ఒక్కే టూనేవేమి నీలా, నా టూనేమి నీలా? నానేళిగలనుచుమా, పుంజెను మెడకాయలు ఒక్కేటూకి. ఇటుసూతో! ఏలమ్మార్కి యెనుపోతునేకినా, నానే యెల్లాలి గదా! సరనియేస్తే, శిల్లనిరత్తం ఆమ్మో రుపదాలకాడ పడ్డమే! ఆ! మరేటను కొన్నావ్, ఈరబాపాడుకనే?

హరి:—ఏమిటి? అదిమరిసినా?

వీర:—నీకే ఇకబడనేదేటి? అడమనిసినే, అడదాన్నే—ఆ, ఆ, బోదపడ్డది. అడదాన్ని సంపుతావా? దాన్నెట్టుకొని కూకుమంతావుగాని. రేపుపాస్తూ రాకుండా నీ బట్టాది గుడీకానే! అదెంతో నీ—నుకో,





బం:—ఏటపుతాడీ? ధర్మశ్రేణి?

హరి:—రాజుగారి కుమారుని సగలకొరకు  
చంపినదని విన్నేనా అన్నారు?

చంద్ర:—సన్నే.

హరి:—అదెలాగు సంభవించినది?

చంద్ర:—సుంకశొరకు ప్రయత్నించడానికి  
వెళుచుంటే, ఎవరోకొందరు మను  
ష్యులువచ్చి, ఒకశిశుశవమును నాకాళ్ళ  
వద్దవడవేసి, కొన్నిసగలు నావడిలోవేసి,  
పారిపోయినారు. నేను నిర్భాతపోయి  
నిల్చుండగా, కొందరు రాజభటులు వచ్చి,  
నన్ను అరచి ముఠావేసి, కొనిపోయి  
రాజుఎదుట ఉంచినారు. ఆ  
భటుల మాటమీద, విచారణ లేకుండా,  
నాకు మరణశిక్ష విధించినారు, ఇక్కడికి  
తీసుకొనివచ్చినారు. నేను నిర్దోషినని చెప్ప  
నవసరమా?

హరి:—నిన్ను దోషి అన్నదోషమునకు  
కొత్తనరకములు కల్పించనలెనేమా?

చంద్ర:—మీరేనా నన్ను వధించవలసివది?

హరి:—అవును.

చంద్ర:—కన్నాశ్శి! కన్నాశ్శి! శుక్రశి—

హరి:—అయినదల అంకములో చివరరంగము  
వచ్చినది! దీనితో హరిశ్చంద్రనాటకము  
సరి! సరి! సరి! దినముగల్గివారివది,  
ఇక్కడ నాట్రతుకు లెల్ల వారినది! లోహి  
తాస్సుని పాము చంపినది. చంద్రమతిని

నేను చంపవలెను! ఇక నేనేమిచేసేను?  
ఏకాకిని!

బం:—నీ ప్రయత్నములు విఫలమయ్యెను!  
అంతవనిశేస్తే, ఒల్లకుంతాడేటి?

హరి:—చంద్రమతి!

చంద్ర:—నాథా!

హరి:—“నాథా” ఏమిటి? నేను తలారిని.

చంద్ర:—మంచిదే, తలారిభావమే వహించి,  
కావలసినదానిని కానియ్యండి. చిత్రశోక  
మికభరించలేను. నన్ను మెలనే కడతేర్చి,  
బాబయ్యవద్దకు పంపివేయండి. అదుగో  
నాచిట్టివానిశరీరము, ఒక్కమారు ముద్దు  
పెట్టకొని రావడానికి శలవియ్యండి.  
(అక్కడికివెళ్లి) బాబా, అమ్మవచ్చేవని  
కూడిన్నావా? నన్ను సీవెవరికీ అప్పగించ  
నక్కరలేదు. కలిసే—

బం:—బేగిరా! బేగిరా! (చంద్రమతి తిరిగి  
వచ్చును)

హరి:—మీయిద్దరినీ నేను ఎప్పుడు కలు  
స్తానో? ఎంతకాలము—

బం:—మాటలెదుకు? కానీవోయ్! బేగి  
కానీ! ఆరలకాయెట్టకొని నాను ఎటనే  
ఎల్లాల రాజుకాడకీ. కానీ, సూస్తావేది,  
ఎక్కోడులాగు?

హరి:—అలాగే. చంద్రమతి, అమనిషినిక  
ముగ మొందుకు అడ్డురావలెను? నీవు ఆ  
చక్కమీద తలచుచున్నది. నీవు నీవు  
చేసుకో.

చంద్ర:—భగవత్సమానుని కట్టకొన్న నాకా  
భగవద్ధ్యానము? మోకాళ్లు బడి తమ  
వైపు చూస్తూంటాను, సరికివేయండి.  
ధైర్యము విడవక, వీరాధిపతులను ఎంద  
రినో వీరస్వర్గమునకు పంపిన ఆచేతితో  
నన్ను మెటినే లోహితాస్యుని స్వర్గము  
నకు పంపండి. ఒక్కమనవి: వీలైతే,  
మాయిద్దరినీ కలిపే దహనము చేయండి.

హరి:—అయ్యో! ప్రత్యేక స్వర్గము  
లేదు.

బం:—ఓహో! ఇదేటి అల్లరి నీతోనూ?  
మీమాటలు ఇనడానికిగాని వచ్చానను  
కొన్నావేటి? బేగి కానీమంటే, నీక్కా  
దేటికెప్పడం?

హరి:—చంద్రమతి, మరెందు కాలస్యం?  
మనస్సులో కోరిక లేమిషంతుకోకుండా—

చంద్ర:—ఎన్ని జన్మములైతినా, తమవంటి  
భర్త, చిరం—అయ్యో, చచ్చిపోయినా  
“చిరంజీవ” నే వస్తున్నదే! లోహితా  
స్యునితో ముందుగా కావలసిన కోరిక  
మాత్రం ఉండకమానదు. ‘యూతేమతి  
స్సాగతి’ కదా?

హరి:—విశ్వేశ్వరా, మాతాన్న పూర్ణా,  
నన్ను వీరితో ఎప్పుడు కలుపుతారో?

బం:—కానీ, బేగి కానీ, ఆకత్తుచ్చుకొని, మెడ  
కాయ యేసుకొంటే, అళ్లతో కలిసి  
పోతావు. ఒకట్లు కలిపేదెటి?

హరి:—చంద్రమతి, ఆనాడు ఏమెడిను మం  
గళసూత్రముకట్టి నాచేయి తరించినదో,

ఆమెడను, ఆచేతితో, ఇప్పుడు ‘తెగవరక’  
వలసివచ్చినది! సత్యమా, ఇదుగో, ఈ  
యూగపశువును నీకు సమర్పించి, నాయాగ  
మును పూర్తిచేసుకొంటున్నాను! మొండి  
కెత్తిన ఏకాకిని! (వరకబోవును)

(ఇశ్వామిత్రుడు తొందరగా ప్రవేశించును)

విశ్వా:—(హరిశ్చంద్రుని చూచుచు) (అని)  
హరిశ్చంద్రా, హరిశ్చంద్రా, చంపకు,  
చంపకు! ఏమి కళత్రమును చంపడమా?  
నీకు మతిపోయినదా యేమి?

హరి:—ఋషివర్యా, నా న్యాయకర్యము  
చేస్తున్నప్పుడు, తమ రద్దురావచ్చునా?  
రాజాజ్ఞ ఆయినప్పుడు, ఎవరినైనా చంప  
వలసినదే. తమకు తెలియనిదాయేమి?

విశ్వా:—(తనలో) ఏమిసాధనం? ఏలాగు  
మాన్పించడం? ఆమెను చంపడముకాదు,  
నాపేరును చంపడం, నాతనస్సును చంప  
డం! నాపోతరము ఎంతవరకు తెచ్చినదో!  
అయ్యో! అయ్యో కిష్టానికి ముండికెత్తి  
పోయినాడే లొంగిపోతాడనుకొంటే!  
ఏమిచేతును?

హరి:—ఋషివర్యా, నాచెయ్యి ఆపి, ఏమో  
అలోచిస్తున్నట్టున్నది. నానికి అడ్డువచ్చి  
నయెడల, నేను క్షత్రియుడన్నమాట—

విశ్వా:—అయ్యో, నేనాక్షత్రియుడనేనోయి!

హరి:—సరే, కనపర్చు. ఋషివని గౌరవించి  
నాను. (చెయ్యి విడలకించివేయును)

విశ్వా:—అయ్యో! మరేదో అన్నాను, దానివల్ల.



హరి:—నేను చేయవలసినది చేస్తూంటి,  
నీ కేమి మతిపోవడం?

విశ్వా:—నామాట విను నందుకే, నీకు—  
వివ్రుకాదూ? నేను—

హరి:—నేను నావిధిని నెరవేర్చిన తరువాత  
ఏంటాను- ఇప్పుడు—

విశ్వా:—నేను నీకు విన్నవించుచున్నాను  
చినాను.

హరి:—దానికి కృతజ్ఞుడనే. కాని దానికి, ఈ  
సరికి సంబంధ మేమిటి?

విశ్వా:—నామాట విను కాదూ? నీకెంత  
లాభము చేస్తానో చూడు.

హరి:—నాకు యజమాని విధించినవిని  
అట్లు రాకపోవడమే, మహావకారము  
చేయడము. చంద్రమతీ, నీలవసానమున  
పడి చచ్చిపోయింది. నీయచ్చియెందు  
లపైది? సిద్ధముగా ఉన్నావా?

విశ్వా:—అవును, నీకు విన్నవించుచున్నాను.  
(తనలో) చంద్రమతీనినే నేనై, అబద్ధికింద  
లెక్కవచ్చియుండును—అబద్ధం చేయడం  
అని తానే అన్నాడు—నేనుగెల్చి యుం  
డును. కాని, ఎలాగు నరకగలహో చూ  
స్తాను!

హరి:—అబద్ధమిది చెప్పి అట్లుగా విన్నవించు  
ఎలాగు? (విశ్వామిత్రుని చూచుచున్నాడు)  
(హరిశ్చంద్రుడు కత్తిపిత్తి) జామీ, విశ్వే  
శ్వరా! జామీ, మాతాన్నపూర్ణా! జామీ  
సత్యమా!— ఏమిది? చేయిదిగదామీ?

ఇది విశ్వామిత్రుని పనికాదుగదా! కొత్త  
స్వర్గము నిర్మించినవానికి, ఇది అసా  
ధ్యమా?

చంద్ర:—నాథా, ఇదేమిది? తలారిభావము  
మరచిపోయినారా యేమి? ఇంతవరకువ  
చ్చి, అంతానామోహమునా? చూచుచున్నా?

హరి:—ధైర్యముచెడి కాదు. ఏమోగాని  
ఎత్తినచెయ్యి దిగకుండా ఉన్నది! కానీ,  
చూస్తాను ఇదేమిట!

విశ్వా:—(తనలో) మరిచాచేది ఏమిటి?  
నాకే కిక్కి నీచెక్కడ నిలువడిగలవు?

హరి:—నేనే సత్యనిత్యుడనైనయెడల—

చంద్ర:—నేనేకత్తిపిత్త నైనయెడల—

విశ్వా:—అన్నా, ఇదేమిటి?

హరి:—వెంటనే, తప్పక, నాచెయ్యి స్వాధీ  
నము కావలెను. (వెనుకనుంచి శివుడు  
చేయిపట్టుకొనును) ఎవరదీ నాచెయ్యి పట్టు  
కొన్నాడీ? విశ్వామిత్రా, ఇంకా నాచెయ్యి  
విడవవేమి?—నద్దుసుమా నాలో అల్లరి!  
శివుడు అడ్డుపడినా, స్వామిద్రోహము  
చేతునా? విడుపు! విడుపు!(గిరిగిచూచి) ఎవ  
రదీనాచెయ్యి పట్టుకొన్నాడీ?—హా! ఎవరూ  
ఏమి? ఆత్మశూలము, ఆశాలనేత్రము,  
ఆ నాగాభరణము, ఆహా! మహాదేవా!  
విశ్వనాథా! ఏమినాఅడ్డుపట్టము! ఆహా!  
తమరుకూడా దయచేసినారా, గురువర్యా!  
విశ్వేశ్వరా, ఇహగో, నాస్వామికార్యము  
చేసినస్తున్నాను. జామీ!

శివుడు:—హరిశ్చంద్ర, నీవు నీ భార్యను చూచు  
వద్దు.

హరి:—మహారాజులకు కష్టపథ్యమిటువంటిది  
దర్శనము, నాకు అప్రయత్నముగా లభించినది. కాని—

వసిష్ఠుడు:—అప్రయత్నమేమి, వత్సా?  
“సత్యంతః, శాంతంతః” అని ఎరుగవా?  
ఆ తపస్సులు నీవలె వేసిన మనిషెవడు?  
ఆ తపఃఫలమే విశ్వేశ్వరుని దర్శనము

శివుడు:—దానికి సంశయమేమి?

హరి:—నువ్వో దేవా, తమకు విశ్వరాధుని,  
కాని నాకిప్పట్లో వీరబాహుడు యజమాన  
నూనై యున్నాడు. చంద్రమతిని నేను  
వధించవలెనని వానియాజ్ఞ. దానిని నెరవేర్చు

శివుడు:—నీవది చేయ నక్కరలేదు.

హరి:—ప్రభూ, అల్పజ్ఞుడను. ఆమాటనాయ  
జమానికదా అనవలెను?

శివుడు:—వత్సా, సత్యమూర్తీ, నిన్ను చూచినకొలదీ,  
మిత్ర ఆనందము కలుగుచున్నదే!  
వీరబాహూ, ఏమంటావు?  
(వీరబాహుడు ప్రవేశించును)

వీర:—ఒరిచందా, సంపనక్కరనేదు.

హరి:—ఎవరిని?

వీర:—శందమతిని.

హరి:—ఎవరు?

వీర:—నువ్వు, నీబారిగా, శందమతిని, ఈ  
ఆడదానిని, సంపనక్కరనేదు. అన్నీ

యేసి శిష్టినాను. బోదవడ్డదా?

హరి:—అవును, నీవే సమస్తమే అయినా?

వీర:—అవును.

హరి:—నీవు రాజాజ్ఞను మన్నించ నక్కరలేదా?

వీర:—ఓహూ సంపనక్కరనేదు. ఇదుగో  
సూడు కాయితం.

హరి:—(చదివి) చంద్రమతి నిర్దోషిగనుక  
కామము చెడునట్టిది వ్రాసినారు. మహాదేవా,  
ఏమిశలవు?

శివుడు:—చంద్రమతి, విన్నావుగదా? నీవు  
లేచి నీభర్తవద్ద నిలువబడు. మీవంటి  
దంపతులను ఎవరుచూచినారు? (ఆమె  
అట్లుచేయ నుత్సాహము, ఏకేమి కావలెను?)

చంద్ర:—నేను బోహితాస్యునిచేరి ఆనంద  
దిస్తానని ఎంతో ఆశపడినాను.

శివుడు:—ఇప్పుడే చెరిగిపోవు. వానిశరీరమును  
నాకు అప్పగించి శిష్టినావు. వానినిప్పు  
కొనిపోయిన అత్తగారు వానిని కప్పగిస్తు  
న్నాను. బోహితాస్యా! అని పిలువు.

చంద్ర:—బోహితాస్యా!

(బోహితాస్యుడు) పరుగెత్తవచ్చి: చిత్తిని,  
అమ్మా! మనము ఇక్కడన్నామేమి?  
మనమునేనెచేస్తాం ఇట్లేదీ? నాకు అడవిలో  
పాముకరిచినదే. ఇక్కడికి ఎలాగు  
వచ్చినాము? నా జట్టుదాగ్లేదీ?

చంద్ర:—(పిల్లవానిని ఎత్తుకొని శివుని  
యందుట మోకాళ్ళపడి) మహాదేవా!



భక్తులు తమకునమర్పించిన దానికంటే,  
తమరూ ఎప్పుడూ ఎక్కువ చేయవలసింది.  
యము అప్పుడే, కైచెప్పుమిల్లను. ఏమి  
దప్పుడై చనిపోయిన నాపిల్లవాని శరీర  
మును తమకు అప్పగిస్తే, సజ్జనుగాజేసి  
దయజేసినారు.

లోహి:—అమ్మాజీ, నేనుచనిపోయి, మల్లీ  
బ్రతికినానా? కాని, ఆయనెవరు?  
బాబాజీవలె ఉన్నారు, వారేనా?

చంద్ర:—అవును, నాయనా, వారేనూ.  
మనము—

లోహి:—నమస్కారము, బాబాజీ! తమ  
రిక్కడున్నారేమీ? మమ్మల్ని చూడ  
డానికి దయచేసినారా? అమ్మాజీకి మరి  
దాస్యములేకుండా చేయరా? పాపం,  
ఎంతోకష్టపడుతున్నారు! కాని, తమరే  
మండి, అంతశుష్కించి పోయినారు?

హరి:—(ఎత్తుకొని) నీకంటే ఎక్కువ  
శుష్కించి పోయినానా, బాబా? కాని,  
వారెవరో ఎరుగుదువా?

లోహి:—నేనెప్పుడూ చూడలేదు.

హరి:—నాకు—

లోహి:—ఉండండి, ఉండండి, నేను చెప్పు  
కొంటాను. ఇండాకా నేను వారిముఖము  
బాగాచూడలేదు. మెడలోపాములు పర  
మేశ్వరునికే కాదూ ఉంటాయి, బాబాజీ?—  
అదుగో ఫాలనేత్రము, శిరస్సున చంద్ర  
కళికూడాను! నమస్కారము, మహా

దేవా!—అరుగో మనగురువుగారు కూడా  
నమస్కారము చేసినారా? నమస్కారము గురించి విశ్వా  
(ఇప్పుడు వసిష్ఠుడు ఒకరి కరుణాచరిత్రను బోధింపఁగా నున్నది  
ఎత్తుకొని ముద్దులాడుదుడు.)

విశ్వా:—హరిశ్చంద్రా, నేనాచరించినాను.  
నాతపోధనములో సగము ధారపోస్తాను,  
చెయ్యింటు.

హరి:—ఒడిపోవడమేమిటి? ధారపోయడ  
మేమిటి? తమలో నేనెప్పుడూ పందెం  
వేయలేదే?

విశ్వా:—నీచేత అబద్ధ ముడిచి గలనని  
నేనూ, అడించలేనని వసిష్ఠు, దేవేంద్ర  
సభాలో నున్నప్పుడు నమస్కారము. నేను  
ఒడిపోయినయెడల నాతపోధనము సగము  
నీకు, సగము వసిష్ఠునకు ధారపోస్తానని  
ఒప్పుకొన్నాను. నేను ఒడిపోయినాను.  
(ధారపోయుటకు కమండలము చాచును.)

హరి:—విన్నవనా, నీచేతమే?

చంద్ర:—వసిష్ఠు భగవాన్లు వారందా, ఇటు  
చూచివాటికి మనకు అంతయును వాడని  
మేమిటి?

వసిష్ఠు:—అమ్మా, ఇందులో మీకు నేనేమి  
సహాయము చేయలేదు. చేయకూడదని  
ఒప్పుదల.

హరి:—నీర్మలమునకు, నిర్మలమునకు,  
ఎక్కువఫలము పరమేశ్వరుని దర్శనము.  
అది మాకు వారికట్లాడుమువల్ల దొరికి  
నప్పుడు, ఋషివర్యా, మీరెవరిఫలము  
మాకెందుకు?

చంద్ర:—నముద్రమునకు ఉచ్చ సమర్పి  
చేయుము!

లోహి:—అవును, ఆ సమర్పణకు ముందు  
ఇందు మనకు అక్కరలేదు. పుణ్య  
కంటె ఎక్కువ అతఃఫలం?

చంద్ర:—లోహితానా, నీకొన్ని పాత్రలు  
దోచు అంత చక్కనిమాట?

లోహి:—అవును, నీకు నీకు, నీకు నీకు  
సన్నిధి, ఆమాత్రం చదం ఆశ్చర్య  
మా, గురువర్యా?

చంద్ర:—విశ్వామిత్ర, నీకు నీకు  
సక్కరలేదు. నాహరిశ్చంద్రుడు నిన్ను  
గెలవడముకంటె ఎక్కువ అది?

విశ్వా:—మీచేత అబద్ధ మాడించడానికి  
టూకు పెట్టరాని బాధలు పెట్టినాను.  
నన్ను తీమించ ప్రార్థిస్తున్నాను.

చంద్ర:—వత్సా, విశ్వామిత్ర మహర్షి అది  
నీకు ఉపయోగపడును. నీకు ఉపయోగపడును.  
అటుచుంటి వానిని తీమించడమే బాధ  
కాదు.

చంద్ర:—మానశ్యానక్తిని పరీక్షించడానికి  
పెట్టిన బాధలుగాని మామీద కోపము  
చేత కాదే? మామామగారికి ప్రత్యేక  
ప్రార్థనలు చేయించి నీకు ముందుకు  
హానెందుకు చేస్తారు?

చంద్ర:—చంద్రా, నీకు మామగారి ప్రార్థనలు  
కుమారీ!

చంద్ర:—మామగారికి నీకేమి కావలెను?  
హరి:—తమదర్శన మైనప్పుడు, మరి మాకు  
కావలసిన దేమున్నది! ఏమివచ్చినా,

మేము సత్యము తెచ్చుకుంటా ఉండేటట్టు  
ప్రసాదించు, మహాదేవా!

చంద్ర:—అటుమీద మా విశ్వామిత్ర మహర్షి  
ఇప్పుడు. అతడు నీకు నిబంధనలు  
మీముగ్గురూ; మీచేత ఎవ రబద్ధమా  
డించగలరు? సత్యస్త్రమమునకు నిదర్శ  
నగా, గంగ ప్రసహించునంత కాలము, మీ  
రమ్ముడుపోయిన బజారు, హరిశ్చంద్ర బజా  
రని పిలువబడును, గంగాఘట్టములలో  
నీకేమి మామగారి ప్రార్థనలు నిలువబడును.  
నీపేరుసత్యానక్తికి ఉత్సాహముగా వాడ  
బడును. చంద్రమతీ, నీకేమికావలెను?

చంద్ర:—నీకేమి కావలెను? విశ్వామిత్ర  
టూకు పట్టరాని బాధలు పెట్టినాను.  
చంద్ర:—కాదే!

చంద్ర:—కాదే! నీకు నీకు ప్రార్థించు  
మంటాపు—అంతేనా?

చంద్ర:—చిత్తం.

చంద్ర:—వాడు బ్రతికే యున్నాడు. చంద్ర  
చంద్ర:—విశ్వామిత్ర కత్తిముగాని,  
నిజమైన పిల్లవాడుకాదు. లోహితానా,  
నీకేమి కావలెను?

లోహి:—నన్ను తనులవానిగా చేయనే  
చేసి నారు—

చంద్ర:—అవును, విశ్వామిత్ర?

లోహి:—తమకు తెలియకనా అడిగినారు?  
నన్ను విశ్వామిత్ర ములు విశ్వామిత్రముని  
గా చేసినారు. నాకేమికావలెనో వారికి  
తెలియదు.



వసిష్ఠుః—అలే నత్సా! (వానిని ముద్దులం దును)

శివుడు:—మరి మీరు పోయి చిరకాలము మీరాజ్యము ఏలుకొండి.

హరి:—విశ్వేశ్వర, నా అజ్ఞానము నెవ్వరే వేడుచున్నాను. మేము ముగ్ధురమూ బానిసలముగా అమ్ముడుపోతిమే? మా యజమానులను విడిచి ఏలాగు వెళ్ల గలము?

విశ్వా:—మీముగ్ధురినే కొన్నవాని, అలమూ నానృప్తి. వారు నిజముగా లేరు. స్వప్నములో ఒకరికి రాకేసాడి, వానిర వ్యూహంలో ఆబూదము తిప్పుకోవడమే, నాది వద్ద మీరు నేనచేయడము.

హరి:—మరి ఒక్క అజ్ఞానప్రశ్న, మహా దేవా:—నాకురాజ్యములేదే?

శివుడు:—విశ్వామిత్ర మహర్షికి రాజ్య మెందుకు? నిన్ను పోషించడానికి పుచ్చు కొన్నాడుగాని, నీకు తిరిగి ఇచ్చివేర్తాడు.

హరి:—మహాదేవా, భారాదర్శిమొకరిని, తిరిగి ఏలాగు గ్రహించగలను?

వసిష్ఠుః—వాని విశ్వమనకు ప్రభావమే నష్టము, వాని నిత్యముగా ముగ్ధుని నత్సా?

హరి:—విశ్వేశ్వరులు నయచేస్తే, పుచ్చుకో వడానికి అభ్యంతరమేమి?

విశ్వా:—శివుని ప్రసాదము. విశ్వామిత్ర, నాకు హరిశ్చంద్రుడు భారపోసినదంతా, నేనాకు మర్చివైతాను. అన్నా నీతోనే పెళ్ళివానికి తప్పకుండాగా, అలాంటివి చే ఆయినప్పుడు, తమకునేను ఆర్పించడ మేమిటి?

శివుడు:—విశ్వామిత్ర, బాగా చెప్పినావు. హరిశ్చంద్ర, ఇప్పుడు పోయి, విశ్వమిత్ర రమా?

హరి:—విశ్వనాథా, నేను నీకు చెప్పినట్లు, అభ్యంతరము? విశ్వతత్త్వమిదో అంగీకరిస్తున్నాను.

శివుడు:—హరి, ప్రజాక్షేమమునకు చిర కాలము రాజ్యముచేసింది. విశ్వామిత్ర మహర్షి మీకుచేసిన మహోపకారము మరిచిపోకండి.

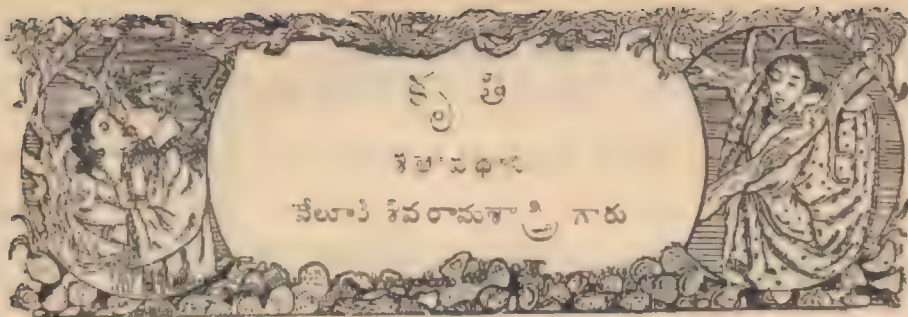
విశ్వా:—వారివల్ల నేను తిరిగినాను. తమ దర్శనలాభము నాకు వారివల్లనే కలిగి నది. యుద్ధములో చంపబడినవానికి, వీర వ్యక్తిమనస్థియు, తమ వీరికి ఓడిపోయి, ఓడివ్వకుండా, అన్నిటికంటే, విశ్వానాథ తమదర్శనలాభము పొందినాడు. మహా సియలకు ఓడిపోయినా, లాభమే. జాయ్, హరిశ్చంద్ర! నిరుపమానసత్యవ్రతా! (అందరు శివుని స్తోత్రముచేస్తూ ఇలాగు పాడుదురు).

నారద ముని:—శివుని స్తోత్రముచేస్తూ.

# నెరపూళ్ళమ్మ!







## [ ఉ పా ధ్దా త ము ]

రామచయనులు పూర్వమిమాంస న  
కుఁడు. క్రమేపి నన్నియు క్రమముగా వ్రాసె  
ర్చిన కర్మస్థలము. ఈ యాశావాహన క్రమము  
మొదలిది. ఇది పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మశాస్త్రి  
కడకేగి వందన మొనర్చి—అయ్యా! కవు  
ల యాధానివాము; దేవులకి జేసే యర్చన  
లని తమకడ కరుదెంచితిని మనవిచేసెను.

బ్రహ్మశాస్త్రి యాశీర్వాదించి యానర్హ  
నవ్వి యిటులు చెప్పెను. నేను సహస్రాధికరణ  
పరిమితమగు నోక్తిగ్రంథమును విరచించితిని.  
నాయుఁ డెట్లు లెనకి కలుగించి—యాధికర  
ణమును వ్రాసె న్నిట్లు మృదువు యాశీర్వాదించి.  
అందులకుఁ గాను దగువారిని వెదకివెదకి యా  
యాయి యధికరణముల వ్రాయువానికి  
స్మితియిచ్చితిని. కాని వా రెవరయ్యు విని మా  
కక్కట లేదని లేచిపోయిరి. ఇటులు కాఁగా  
దొంబడినాటఁ దొమ్మిది యధికరణములను  
మహాకోపముతో నదిలో బొటవైచితిని. ఈ  
మిగిలిన యొకయధికరణము పర్వస్థల విశేష  
ము చేయవలసియుండఁగా వారిని వెదకినను  
చుఁ బోయి మహాకోపముతో యింకొకము చేమి  
మొదలిడితిని. వాని మొదటిస్థలమునుండి  
యు నుపార్జితమగుటయునటకును విరుటకుఁ

జేవులు కోపింపిరి. చివరకు వచ్చునటకుఁ  
జిరాకుతో నాచమించి నీరు చల్లికొనుచు  
పోవొయ్యి. నాకురు ననువు పుట్టి బుగ్గిరి  
యధికరణములతోపాటి యధికరణమును  
గూడ నదిలో బొటవైచితిని. ప్రతిపర్యా  
యము ప్రతితాళమునూడ నెంతయుఁ బూచి  
నాకడకు వచ్చినది.

రామ—ఎంత మహత్తు! ఐతే యిది ఋషి  
ప్రొక్తమనుకొందును.

బ్రహ్మ—ఔను. దీనిని శాతములు మనో  
మహాశయున కుపదేశించెను. మనోమహా  
శయుఁడు వాఙ్మహాభాగునకు.

రామ—ఈ శాతముల ప్రతిపాదము ౧౭౧౪వ  
సంవత్సరమున వెలువడిన కేగిలేశమును  
బరిపాలించుచుండెనని వ్రాయుదురు. దాని  
నే ఋషి చెప్పెను? సామాన్యమానవుఁ  
డేమి ప్రమాణము? సామాన్యముగా  
ప్రతిముఖోఁగూడ వాముఁ యియునికిఁ  
జెప్పెను. ఈముని యాఋషికిఁ జెప్పెను.  
అఋషి యీఋషికిఁ జెప్పెను. ఈఋషి  
ధర్మరాజునకుఁ జెప్పెను. ధర్మరాజు దాని  
నాచరించి క్రమముగాఁ బండ్రెండేండ్లగ  
ణ్యవాసమాచరించి పిదప నొకయేండ్  
లవాస మొనరించి ముదకు యుష్థ మొ

నర్సి రాజ్యము బడసె నని యుడును. కథ యాట్టి లే కుండినను ఋషులే కథ. మన యూర్వులకు ఋషులే కథకులు. వారి కథ లతిరూఢములునుమండి! ఏదేశము లో నేనుంచి కథ లున్నను నవి ఋషి కథలులే యనుకొనుడు. 'నా కథలులే కుదులే కావ్యమే?' ఇవే కాదు. యంత్రములు? ఇంకను! ఆహా! యుద్ధమో! అధర్వణ మంతయు యుద్ధమే! దాని నుచ్చరించునో పుష్కలమునుండి సూక్ష్మమువచ్చును అ వన్నియు నతిగూఢములు!

ప్రహ్లా—అటులే యాచార్యమాత్రము గూఢముకాదు. వాయూదకములవలె నెల్లరి కందఁజేయుమని వాఙ్మహాభాగుని యాదేశము.

రామ—నే నీక నగారా యనుకొనుడు.

౨

ప్రహ్లాశాస్త్ర యిటులు చెప్పెను:

తొల్లి యొకానొక భూఖండిమునఁ గొండలు మేము మనుజుల మని తెలిసికొనిరి.

రామ—అహహ! ఎంత విచిత్రము! నీటికి కొనిరిగా!

ప్రహ్లా—ఔను. మఱియు వా రచటఁ గల కొండలను నదులను సరోవరములను వెలుఁగును జీకటిని గాలిని మింటిని నిప్పును నీటిని సూర్యుని జంద్రుని నక్షత్రములను నుష్ణశైలములవలె నుపయోగించుకొనఁజొచ్చిరి. అపుడు సృష్టి యీశ్వరుని యొడిలో బాలికవలె నుపలాంఛింపఁబడెను.

రామ—అహహ! భాగ్యములతో వాడే కాంచికాఘంటికవలె మ్రోగు నా నాలుక స్పందింపకుండఁజాలదు! ఓమింపఁ గోరెదను.

ప్రహ్లా—అది నాకుగ నుపయోగమే. అసలొక యధికరణమే మిగిలినది. అదియు మిగులఁ జిన్నది. లావు కాకితములపై నచ్చొత్తింప నెంచుచున్నానుగాని వెలచాల నెక్కుడుగా నున్నది. ఇపుడాబాధ లేదు. మీ పూర్వవశములుకూడఁ గలిగిపోవో న్నదియు విశ్రాంతియు తెలకపుష్ప కవితా గూఢము.

రామ—అ భాగ్యము మీరే గలదా? అటకుఁ బోయినచో నగ్నిహోత్రగృహమునందున్నటులుండవచ్చును.

ప్రహ్లా—నావికుని బిలుచురుగాని.

రామ—సముద్రయానము నిషిద్ధముకదా!

ప్రహ్లా—ఓహో చిక్కే! కాని మనస్సు శుద్ధి చేసి కొన్న కొంతక వివి మోక్షరీతమునే నానగా నటకు నడిపింపవచ్చును.

రామ—స్వామీ! మున్నగుటకు మోక్షముకళంక. అంతయుఁ దెలిసిన విజ్ఞులుకదా! తా మానందనవనమునకుఁ బోవక యీ శృతానమున నున్నారేమి?

ప్రహ్లా—నే నీ రెంటికి నడుమ నున్నాను.

రామ—ఇదేమి చమత్కారము? ఆకథ నంతయు నొక గుక్కలోఁ జెప్పుడు.

ప్రహ్లా—నాకు భూగుహలో నున్న యొకయున్న నవ్యరెవతడు నీకు గాఢి. 'నా'నగిలవాని



దే రాజ్యమును మాట వారి నాటిదే.  
వారికి జెట్టులలో నాహారము, లేన పట్టు  
లలో మద్యము, ప్రతిజెట్టులలో నస్త్ర  
ములు, కానిపించెను. ఇంతియకాక వారి  
నాలుకలకూ జంతువులలోని మాంసమున  
కూ అనివార్యముగు సంబంధము కలిగెను.

రామ—బ్రహ్మ యిటుకూడ నూహించెను.

బ్రహ్మ—అది సత్యమునకే బ్రహ్మ  
తత్వమును బ్రసవించలేదు. అపుడు  
జనులందఱు తొకగూటి పిట్టలు. కాని  
బ్రహ్మతత్వమును పట్టించుకొనరాక  
ముదాక మాంసమును దినెను. ఇట్లెదు  
కొన్నట్లు పిట్టలు మొదలగు రుచ్యములు  
నారోగ్యకరములు గను మాంసము. ఇది  
చేయుచోగూడ దుఃఖరా?

రామ—ఇది యుగాంతరవిషయము.

బ్రహ్మ—ఇదియ.

రామ—అహ! పైని జెప్పెడు.

బ్రహ్మ—అపుడాడుది సగము తిన్న పక్షిము  
తొక్క. ఆ ముతల పక్షి తిట్టనుచుండ పక్షి  
చాటుకొను. ఆ పక్షి చాటుకొని పక్షి  
పామునలె గొట్టి నుమరియ. అట్లు పక్షి  
చాటుకొని, చాటుకొని లె పక్షిముత. గాఢవన  
వైచిత్ర్యచారి. నా పక్షి పక్షి పక్షి  
సరించును. తన కిట్టము లేనినాడు పురు  
షుడు పితౄచము.

రామ—ఏమి? నన మాట కేగుచో మా  
ప్రేమకూడ నట్లులు కారుకడ?

బ్రహ్మ—అగుచో మీరును సచటి పురుషు  
లుగా మాటరా? కాని బెంగ పెట్టుకొన  
కుడు. ఇపు డది మాజీనది. అచట నిపు  
డాడుది పురుషేచ్ఛయను చేటనాలలో

రామ—కద.

బ్రహ్మ—అచట గొందఱు పురుషులు  
ప్రేమను గమియనుచోకడ బ్రహ్మలో  
బ్రహ్మ పురుషులలో సంభాషింతురు.  
నాటకము కాలమునలే మీము. ఆకాశ  
మున్ను రుచ్యమును. అది యానంద  
మేల.

రామ—అయ్యయో! కవులూ? కవులూ  
కదవాలూ! అసత్యవాగు అచటనూ  
చేరిరా?

బ్రహ్మ—వాడు పక్షి సత్యము పిలియ  
చేయుటకు మాత్రమే యసత్య మాడు  
దురు. వారిమాట పాట, వారు నవ్వి  
యేడిపింతురు. దుఃఖమును సుఖంబుజేయు  
దురు. ఒకటిలో వేయి వేయిలో నొకటి  
చూపుదురు. వారి భాషయే సత్యభాష.  
దేవభాష. అట్లుగనుచో మింటలాజీనవా  
రింతవట్టు మృతి యెఱుగరు.

రామ—వారు నాకు గానిపింతురా?

బ్రహ్మ—వారు వ్యాఖ్య విషములచే  
జచ్చిరి కాని హృదయ దృష్టిలో నమృ  
తము.

రామ—ఇక ఏడిగాఁ జెప్పెడు.

బ్రహ్మ—వారిలో గొందఱు బలోపాస  
కులు. నా పక్షిముతలను పిలిచిరి. పర్వత

ములను బిండిగొట్టిరి. అప్పుడు జనులు విత్తిన విత్తనములను భూమి యాపువలె దివి వైచుచుండెను. పోసిన నీలిని ద్రావి వైచుచుండెను. అదిచూచి యొకడు నేలను ధన్నెను, దున్నెను, త్రొక్కెను, త్రొవ్వెను, బుడ్డగొంచెను. అప్పుడు దాని పెంకెతన మంతయు జడునాయెను.

మఱియొకడు భగీరథ ప్రయత్నములు చేసి కొంచెమునండి వాగులను తెచ్చెను. వారిలో గొందఱు ఋషులుకూడ నుండిరి. ఆయాము వాగులు నేటికిని వారివారి పేరులచే వ్యవహరింపబడుచున్నవి. అందఱు దన వివాస తీర్తి భూమి మనుజులు తమలోన దానికొనివి పట్టులకునపాల్గొనముగాఁ జూడఁ జొచ్చెను. నాటినుండియు నగ్నయగు పవ్వ దేవత పలురంగుల నీరలు దాల్చి భూమి నంతయు దనకుఁ గ్రీడారామముగాఁ జేసికొనెను. దానివాహనమగువృషభము నాటి నుండియు సత్కరింపబడుచుండెను.

ఆసస్యదేవతనుండియు భూమిలోని లోహములనుండియు శక్తిబిట్టగా దాని నలు నారాధించిరి. కొందఱామె నుపాసించి పిమ్మట జన్మము వచ్చునీటికొనిరి. మఱి కొందఱా కారిము నయామన న పాదించికొనిరి. ముఖ్యమగా స్త్రీలు లక్ష్మీసంపన్న లైరి. ఇది వారికి లాభవనిని నిశ్చయమును పుచ్చెను. వీనిచే వారిరాజ్యమున నుత్తర భాగము మేర్పడెను.

పెక్కురు భూధేనువునుండి సస్యక్షీరములఁ బితుకువారైరి. దానఁ బరస్పరసంఘ

స్థితియుచే జనులు తిమిశ్రైకొనిరి వాగులు నేటికిని నలది వాల్గెరి. అందు దేవత వాడు పట్టులనున్న పలువుల కధముల కేఁగొనెను. ఇటులు రైతులోనుండి రాజు వచ్చెను.

అచటి జనులందఱకుఁ గొందఱు తిను భోజనముమొనగాను పట్టువుల నుంచునీ జీవి కివేళ్ళుచేకొనిరి. ఇటులుకూడా జనులందఱు ముఖ్యముగా నాలు ముఁగులగు కందుల నుంచుచచ్చిరి. కొన్నాఁక కవియే నలుగు పల్లములుగా ముద్రితము లాయెను. రాజ్యము చేయువానిని అమ్మనామమ దున్ను వానిను గూడఁ దీరిక చేసకొని కొందఱకిడ జ్ఞానము సంపాదించుకొనుచుండిరి.

పని పనిలోనే పరిసమాప్తమగును. జ్ఞానమున కిన్నియును విద్వితేయములు. అది నేరేలును. అమ్మును. దున్నును. పిడవఁ జాలఁ గాలు మున్నేపానపుమున పట్టె రాచక న్నెవలె జెరిగెను.

నీవు 'బ్రాహ్మణుడవే యగుదువుగాక; నీయిల్లు నీవు కట్టకొన్నచో వద్రంగివి. నీవు పురుషుని పుత్రు కేకముము; నాలెపు. నీవు నీవు పుత్రుకొనము; నొక్కరిని. నీవేయ; మగనాలెపు. చెప్పలు కుట్టుము; గొడారివి.

నీదిలో నూనెపట్టువలె మనుజులలో, మనుజులలో పట్టించును. మనుజునిమోములో వాని పని వాని మతము మచ్చలు కట్టెను. నిన్నఁగాక మొన్న దిగ్గనో లేదో ప్రస్తుతము ముఖమున నెలువన్నకొనితెను గొనబడుకొనుచున్నది. వైష్ణవుడు మఱియఁ దాను వైష్ణవుడే నునది బట్టించునో విశ



సత్యం పంగనామములు తీర్చి సక్కుట లేదు.  
 'ప్రభో స్వామి' అని ప్రార్థించినప్పుడు  
 ఆంకెలు వెళును.

పనులు పంక క్రమముగా రూఢము  
కావలెనని మామూలుమూర్తియే.  
కాక నాలు గొకటలుగా ఘనీభవించెను.  
అనాలుగును లోహమువలె భిన్నభిన్న  
ముగ్ధులగును. పంచకళ కేవలకేవలమును  
చేరి పునుచున్నచు నిక్షమతోనాట పుట్టి  
చుకూర్చి నుపయోగము. ఇందుమూర్తిము  
దానియిచ్చ. అయితే అచట నిపు డీశ్వరుడే  
కొనెరగి న్నది. దుఃఖముతోనాట స్వము  
లతోగూడ మనుజుల నృతంచెనని కొంద  
జులు భావించెనుగా నన్నము నాడు. స్వము  
స్వముమది కొంచెం న్న అభిప్రాయమును  
న్నారు.

రామ—అదేమి? ఒకటి నాలుగుగా మాత్రం  
నటులు స్వప్నముగాఁ గానుపించుచుండఁగా  
మొదటనే నాలుగువర్ణముల నీశ్వరుడు  
సృష్టించుటేమి? అదియుఁగాక వర్ణము కర  
చరణాదులవంటిదా? వారి కింకను బుర్ర  
లున్నవా?

బ్రహ్మ—అయ్యో! మన దేశములో?

రామ—నే నాలంకమాట చెప్పుమన్నాను.

యందు ఆయోగవశాత్తూ చండాళవర్ణములు పుట్టినవికదా! రెంటినుండి కదా మూడవది వచ్చినది! ఆమూడవదానికీ రెంటికంటే వేణుగా నునికి కలదా?

ము!

రామ—ఇది తర్కదూరము. ఇక్కడిసంగతి  
యెందులకు? ఆద్యీపపు సంగతి చెప్పాడు.

బ్రహ్మ—పని మనుజుల యెక్కువ దక్కువ  
లకు గొలబడ్డె. రాజునకు లెక్కలైనను  
నొకనిని బ్రగడగను వేతొకని వేగునను  
నొనర్చిన దీపనియే. రాజుగ న్నవై గూరు  
చుండును. ప్రగడ దాపున వేగడముగా  
నిలువఁబడును. జ్ఞానమే బహుళా పనిని  
నియమించును.

తమతమ నియతములగు ప్రముఖులతో వారందఱ జేకకుటుంబములోని వారయ్యుఁ దమ లోఁదాము భోజనవివాహదుల మానివేయఁ వలసినవారైరి. కొందఱు బుద్ధిశ్రులు మాంసము మానివైచిరి. ఈరెండును వాఁకిఁ బరస్పర మొకజములు చినాగోడఁ గట్టెను.

రామ—బేరా! ఎంతటి కుట్రంబకలహము!  
కానబడు చుండెనే యెకటి రెండై  
రెండు మూడై మూడు నాలుగై, నాలుగు  
నాలుగై పోయినవే! ఇంకను వెన్నియ  
గునో?

బ్రహ్మ—తలవెడ్డుక లన్నియాయెను.

రామ—కాని సులభముగా వారికి సంధి  
కుదుర్చినగును.

కదా మఱి కొంచె మెక్కువ చేయదురు.

రామ—ఓ. బిల్వోకమును మన శేషి? ఇతర  
జటికలలో నెలుపుదు.

బ్రహ్మ—మనస్సున కిచ్చ సారథి. దాని నిల  
యము నియమమున కావల. దాని నతి  
కుము. చిగుర్చును. ఇంతవట్టు దాని కట్టు  
ద్రాల్లెవరికిని దొరకలేదు. అది యీశ్వ  
రుని ముఠాము. దాని పేరి గుణభార్య  
ములనూడ. రజఃకణములవలె దుఃఖ  
ములు దాని కంటకొనును గాని  
యది గోతీయవలె నొక్కసారి దులఱరిం  
చును, అది రెక్కలు విష్ణుచో విభాగము  
మూసికొనుచో ముద్ద. అది విభాగము  
నూడి ముక్కములలోనికి బడవిడును. పక్ష  
ములయెడ నది గ్రుడ్డిది. కత్తులబోను  
పెట్టివను నది రాక్షసనివాహము చేసి  
కొనును. కంటక ద్రుమముకదా యని  
పూవును బాటవేసదు. ఈ ద్రుమకదా  
యని మచ్చను మాటుకొనదు. దాని  
కొక కన్ను కలుదు. అది దానికర్ణికచే నను  
హూమగుదాని నేటికొనును.

ఆ ద్వీపమున వర్ణనియమమునెడ నతి  
జడమగు నుచున్న క్రీపురమును గుణావల్య  
ములలో గలిసియో మను. నాటనూడి కేలము  
వనులనూడి కాక జ్ఞానునూడికూడ నర్థి  
ములు పగులుతెగలుగా పడమను. అన్య  
ముల మాడిపునిభూను కమలేంద్రులుగా  
చేర్చికొనుటకు నాని జంకి. వారి కరిణ్యమే  
యనాభిరహియము. పట్టు శకుంతలను  
వలెనే కొన్ని మృగములు నారిని బెంచి  
యూడును. తోలుకెరినూడియు వానికొక  
లుగా నున్న వారి కిళిగువులు పైచెక్ర సాదము.

మనుజుడు జంతు శవమునుండియును  
దోలు నుం యోగించుకొనును. పక్షి వచ్చుక

దుండునెడల దిమిగిల శయనమగు నముద్ర  
వచ్చు చున్నాముగా గావు ముడిచోవును.

శిశువు బాలుని బాలుడు కుమారుని  
కుమారుడు యువని యువకుడు చుట్టని  
ననునరించుటలో గోతీయలు. స్వభావము  
బాటిని నుచునులో ముడిచి ముక్తవైచు  
చున్నది. మానిననాను నుగములో లేని  
జంతుస్వభావము కలదా?

ఘామము గాలిలోఁ దనకు వలయు  
సంతచోటు నాక్రమించును. అస్పృశ్య  
లెవని నొక యుల్లి పుట్టని గుళిని కొంత  
తావును బలాత్కరింతును. శిష్టులుగూడ  
వారినుండి తమకు గావలసిన పనిని సుంకము  
కొందును. ఇటులు వారికి గలయిక కలుగ  
దీని ద్రుమము నొకవినును. అనాభా  
విఘ్నములే శిష్టశాస్త్రమునందలి విషయ  
ఘట్టములు.

అద్వీపమున నట్టి సగటు మెక్కుడైన  
కొంతటి శిష్టశాస్త్రము మాటెను. ఒకదాని  
కింకొకటిపోల నంత మాటుపులు జరిగెను.  
అదేమియునా కొకగుణముతో ద్రుమము  
అంతటి గావలయునెను. ద్రుమములోనికి  
వచ్చునెడ మెడ కొకకుండ గట్టకొని యగ  
దుమియనలయును. వాని బాచుచో బా  
పడు సచేలస్నానము చేసెను. వాడు  
శిష్టశాస్త్రమును విన్నట్టి. ఒకశిష్టములకు  
రాజు. పడచు కంకాళము.

సన్యదేవత యొకతెమాత్రమే యతని  
భ్రేమింపెను. అత్యాగము ప్రసాదించు గణ  
దేయమును మోటుకొనమును పిచ్చియె

దశిని నామమునకు దశిని ముచ్చటగా నున్నది. అది ముచ్చటగా నున్నది. అతడు మాటయాడెనా వారి శ్రీమద్రామాయణమునకు నామము. కొంతకాలమున కతడు కాడియడము పుడికి పుచ్చికొనఁ గలిగెను.

రామ—ఇది యెంతయు ముచ్చటముగా నున్నది. దశిని దారముల ముడినలెనున్నది. అక్కడ గూడ ననులోమసంకీర్ణాది జాతులు కలవు కాబోలు. ఏమి యాముది?

బ్రహ్మ—ఈముడి మాదాము నున్నది.

రామ—మతియెటనుండి యూడినది? సరి కాని, అయ్యో! అటు జూడారు, అది మా ఘోషము కలదా?

బ్రహ్మ—అబ్బ! ఏ కలలువుగా నుచ్చితి? అదెవ్వరిదని నక్కెట్లు నొక్కికొని పోయినవి. జేను, ఆముడిలోనిదారములే.

రామ—కొంప తప్పి—

బ్రహ్మ—ఇప్పుడు మన కెంతయును నచ్చి వది. ఈముచ్చట మామమున ముచ్చట కొనవలెనని కొందఱును అటులే యుంప వలెనని కొందఱును బయలు చేరిరి.

రామ—మాఁడవలె నని?

బ్రహ్మ—అట్టిముచ్చట ముచ్చటగా నున్నది. సరియ; బాషఁడైనను సరియ నా కతడు గురువని యొకఁడనెను. కొందఱుకడు వానిని వాహిచెట్లుగా నున్నాము. దశిని నొక్కొకటి పోయి దశిని నొక్కొకటి చీపురుకట్టగా వారి వాకి పోయెను. ఇంకొకటి దశిని కట్టి ముచ్చటగా నున్నది. జూడాలజ్వలమునందు వానిని చిచ్చిగించ ననుచున్నాడు.

రామ—అబ్బ! విసువుగా నున్నది. బ్రాహ్మ గులు మాత్రమే కల కృతయుగ మెన్నఁ చే నచ్చునా?

బ్రహ్మ—ఈ ముచ్చటను సిగ్గునమును యు న్నది. మాల మాదిగ డెక్కల మొదలు వాని నొక్కొక్కటి ప్రతి బ్రాహ్మముల వలకుఁ గల వర్ణవస్త్రము లన్నియు నొక యేగులోనుండియే వచ్చినటులు తెలిసి కొన్న లిప్తలోఁ గృతయుగ మున్నది.

రామ—కాకా! మీగును ఈపుంజే పుట్టి నదీ! గౌతముడు చెప్పెనంటిది. ఏదో క్షీణమంటిది. తుదకు మాలగూడెమునకు బ్రాహ్మమునకు వారే వివర్ణ మిచ్చునఁ గలదనిరా? మానెట్లు గుంటలో దోయి నానెను! మీగులు ప్రకాశములతో పాఠ్యునికొముగూని కలిలో బడుఁగాక!

బ్రహ్మ—అబ్బ! దేలికగాని ప్రతి కర్మయు మన కలెట్లుగాని వచ్చుచున్నది. అయ్యో! వినుడు! ఈ ముచ్చట నిషేధించినను కనుకు మన బ్రాహ్మముగాఁ గృతి నిచ్చు చున్నాను.

రామచంద్రులు కమండ లూదకము బ్రహ్మవాస్త్ర మొనము వనకృతిమొందను బ్రహ్మ—ఇంకా నెంతయునున్నాను. నీవును దేవులకమును ముచ్చటగా! అనుచు బయలు వెల్లికొని పోయెను.

మనఁ గన్నాము కీర్తి యన్నోర్తిఁ బడి ప్రచారములోనికి రాగా ఏరే యీ కృతి కృతమునది బ్రాహ్మ చెప్పకొనఁగా నభి ముచ్చటగా నొక వేదమొప్పుదలకై రామచంద్రులు అంత కృతి క్రమపు నొనరింప యాచ నకు బయలు చేరెను.



# పెద్దనకవీంద్ర! నీవెట్లు పెద్దవైతి?

శ్రీమహాకవిశ్రీశైలం. వృష్ణమూలములు గారు.

శ్రీ మహాభారతమును శేతఃబూని  
యమ్మనమునుబోలుత్ర సహానియాని  
విష్ణువర్ధను నీనుల విడుచేసి,  
మూలగ్రంథము గొండ్లోకమూల వైచి,  
యుచితముగ నిశిష్య శ్రేష్ఠులు రలఁ బాఠ,  
రక్షికుండగు నలరాజరాజరాజఁ  
బ్రథమిగాఁ గల లిమూలములమును  
ప్రతిభా మహిమైక్యమై పోక బ్రతువు తెచ్చి  
పొలిపింపి; నాననుభవముండను

నీ 'స్వతంత్ర ప్రబంధకర్తను' గనుమని  
నన్నపాఠ్యుండు దేనరాజ్ఞగిరిమండు  
హస్తముల రెంటి బైకెత్తి యటచుచూడ,  
నీకెయని లోకమనినంత నాపులించి,  
పెద్దనకవీంద్ర! నీవెట్లు పెద్దవైతి?

౨

మామయాని మమ్ము శిలింపజ మనుమరెక్క  
మాట నిక్కము నొనరింప, నీటుగులుకు  
కలికిపలుకుల నుత్తరకాండమందుఁ  
గొన్నికతలను మాటిచి కొన్ని చేర్చి  
కొన్నిటిని మూలముట్టుగఁ గోసివైచి  
మేమే 'నిర్వచనోత్తర రామచరిత'  
మను 'స్వతంత్ర ప్రబంధము' నాంధ్రభాష  
గల్గు ముగర్చితిమి; స్వకృతకథ మొదలగు  
వానికిం బోలె దీనికి బాటఁ జూపి

పట్టివారిము ఘేమే, యాయపనియందు  
మా 'నిర్వచనము' ముగిసినామమురు నీ  
నలుదెసలఁ గ్రమ్మె జన్మంపు నాటికన్నఁ  
దొలుతనేయంచు నాకేశుకొలుపులోన  
నుభవి కవియైతి; కవనాల ముగించుచు  
'మనుచరిత్ర' లో యని పోక మని ముగించి  
పెద్దనకవీంద్ర! నీవెట్లు పెద్దవైతి?

3

ఉభయభాషాకవీంద్రుల సభ మునును  
నొకని-నొకని జొంటి జారిపోయి  
యెండోరులవల్కులును జతనొందునటలు,  
భారతమృదుల మూలచి ప్రకాశవ 'ప్ర  
బంధకర్త'మకుఁ దనునాఖ్యుఁ బడసి, తాత  
గారు కలలోనఁ గాన్పించి 'కావ్యమున న  
ముగియజేసుని గీర్తిచి యోమనుమున!  
యొరిమిసాహర్ష ముగ నూర్చునెనుమ మెలుక  
ప్రబంధక'లుడ ప్రహేళిపురామ నీ  
నీర్ణయము : నీయు దేవులాది,  
దాన నొకయితఁ గొండ్లోక దాన నితఁ  
దార్చి, 'లక్ష్మీనృసింహవతార' మనుపు  
రాణకథ రచియించితి, బాణ లాద్య  
కవులు చూచి యుక్తకృత్తికాశిష్టః  
జూపినాడను, నాదుయశోహరణము  
సేయఁబూనకు' మని నీదుచేతు లూని

నను 'స్వతంత్ర బుధకర్త'మని చెబుచు  
వన్న! భూజనమున కంచు నాకమందు  
నేడుకొనుచుండ నెట్లు వెట్టి జేసి  
పెద్దనకవీంద్ర! నీ వెట్లు పెద్దవైతి?

౪

నన్ను సూనూగుమిసాలనవ్యయావ  
నమ్మున మన త్తరాత్విత్తమ్ము కేల,  
పురుగుతు గాక నియమించు బుధులచేయి  
కాజ్ఞ మెనఁగిన బుధిమదగ్రగణ్య  
మన దిను మనచేతప్రకాశ! మనచరిత్ర  
మును 'స్వతంత్ర బుధకర్త'మని చెబు  
కారణం? బద్దియు 'బుధాణకథయి' శంభు  
దాసు కావ్యమ్ము వట్టిక, తప్పవరయ  
నిదియు నదియును గానంచు నెంచెదేని  
గ్రంథరాయమహీశుండు విష్ణుభక్త  
చరితములనుండి కైకొని చతురరచన  
విష్ణుచిత్తయమును జేసి విడుము దాని,  
ననువనెడు పేరు భారతవర్తి యగుట  
దానికిని నున్న నోనఁగి, మోదమ్ముతోడ  
సూరనార్యు కళాపూర్ణ శుభచరిత్ర  
మును 'స్వతంత్ర బుధకర్త'మని చెబియు గల్గి

తప్తబుధమ్ము నాస్తి యీధరజీవనుచు  
వ్యక్తితాయమును చెప్పి మునుచును,  
వాసపునిమ్రాల శ్రీనాథభట్టసుకవి  
సాస్విభాములు వానిమ్ము నెఱుపు మన  
నాంద్రకవిరాజితామహా! యల్లసాని  
పెద్దనకవీంద్ర! నీ వెట్లు పెద్దవైతి?

౫

ఆంధ్రలోకమ్ము హర్షము నందునటుల  
సృష్టికర్తానా తెనఁగ విరేచకునును  
పేశాసుధామయోక్తుల శెద్ద వగుచు  
మనుచరిత్రమ్ము వానిపు మనుటకన్న  
మున్నె కావ్యమ్ము లొకటిన్ని మాధవబాటుక  
రచన మొనరింప శ్రీకృష్ణరాయసుకవి  
'పారమెఱుంగని కావ్యసంసారమందు  
సాధువుల విరేచనప్రభావతి' యని  
పలుకుపలుకులు లేనమది వఱలుచుంట  
'నాంధ్రక కితానతామహా' యనెడులిరుద  
మొనఁగ పేశాకర్తగా నామా కేల  
విను 'స్వతంత్ర బుధకర్త'మని జేయ  
నఖలకవిలోకసంసేవ్య! యల్లసాని  
పెద్దనకవీంద్ర! నీ వెట్లు పెద్దవైతి?





శ్రీ వాసుదేవరావు గారు

బ్రదికావలెనని భావించి జరిగినది. అది మానం. పగలు రెండువారులై వుంటుంది. వి.వి. పరీక్షలు జరిగి కొన్నాళ్ల అయినవి. నాకు చదివేవని వుండలేదు. అప్పుడే భోజనంచేసి వాగంలో 'ఈశ్వర' లో పేను వాల్చాను. నాకేతులో సంస్కృత 'అభిజ్ఞాన శాకుంతల' ముంది. ఈ శాకుంతలను పేను చదవమని యోన వైతొమ్మికోసారి. పరీక్షలకై లేవేమి — ఆగ్రంథంలో వున్న స్వాస్థ్యాన్ని బట్టి యేమి — నాకు దానియందూ, దాని రచించిన వాచోవియందూ వున్న అభిమానాన్ని బట్టి యేమి — ఏమి? లేవేమి! — ఆగ్రంథంలో నాకు పాఠం చేయాలెనని ఆలోచించింది. నాకు నాకు చూడలేకపోయాను. ఆ మామూలును అనుసరించే ఈనాడు మాడా వల్లనే వచ్చింది. స్వస్థాని కిందినను దుమ్మంతుని రాజ్యానికి పంపిస్తూ ఆమెకు ఉపదేశం చేస్తూన్న పట్టణంలో వున్నాను. ఒక్క క్షణంలోని భావం నాలోనే ఆలోచిస్తూ కళ్లుమూసికొని వున్నాను. అంతలో మా అమ్మను మిలుస్తూ గదిలోకి వచ్చింది. మా అమ్మను చూచి నేనెప్పుడూ కాపురానియే బిడ్డల పదివుండేవేమిగను. లేచి సరిగా చూచున్నాను. ఆమె చేతిలో ఒక జాలుంది. చూచాను.

"ఏమిటా! ఏక్కడివావా! మామయ్య వ్రాసిందేనా!" అని నేనడిగినాను. ఆజాలు మామయ్య వ్రాసిందే అని నాకు చాగా తెలుసును. కొన్ని క్షణాలు తరువాత వ్రాస్తూన్నాడు.

"ఆ, పరీక్షలుమాడా ముగిసినవిగదా. ఇంకా ఆలోచించమని కాదు! మామయ్య వ్రాసినది."



"ఏమిటా! ఏక్కడివావా! మామయ్య వ్రాసిందేనా!" అని నేనడిగినాను.

లోచించి - చదవలేనది - ఏవో చిట్టి కాలక్షేపం చేశావు. ఇప్పుడన్ని ఆటంకాలూ తీరినవి కదా. ఇప్పుడేదో పెకటి నిర్భయం చేసుకుందా" అని మా అమ్మ నాకు తెలిపేలా గడ్డింది.

"కానీలే, ఇప్పుడంత తొందరయి వచ్చింది! కానీలే. ఈ వి.వి. ఫలితం తెలిసినకర్వార యం. ఏ., కావాలి కదా-అదిమాడాకానీ..."



“నీవీలా గంటావు. అమ్మయ్య చూడటానికే వున్నా  
 రాలనికా వుత్తరాలు వ్రాస్తూంటాడు. నంటం మం  
 దిర. నియంత్రణమీదం. మంత్రాగళించేటా. అలా అయి  
 నకుభయం. చూస్తూ, ఇంక పెద్దపిల్ల నెవరైనా పెండ్లి  
 చేయాలంటే వుంటారా? ఇంకా అలాంటి సుప్ర  
 దిష్టపిల్లను చేసుకోవని పట్టుపట్టినావు. నా  
 మావార్యమా యిష్టంలేనిపని చేస్తానన్నావు. కాస్తా  
 ధారాలు చూసినావు. ఎంతో ఆలోచించి విద్యాపాఠకు  
 నంటి వానికల్లి కేసులం కాస్తాధారాలు విని విరంతు  
 న్నానాడు. నాన్నా యిష్టంలేనా మా వుంటే నీవం  
 దాస్తా. సహజాగ్రహిణి భంగమెందుకు కలిగించాలెనా  
 అయినా అమ్మయ్యతో వున్నా. నానాటి ముట్టచే  
 యిష్టమనారం రజస్వలసంతకవివాహానికి సమ్మ  
 తించాను. అమ్మయ్య, అలా చేసింది. కాస్తా  
 కొంతమంది యింకా ‘కానీలే’ నా! మావార్యమా  
 మీరు. పోనీలే-మియిష్టం కనుమరింగానే ప్రకృతి  
 నని నిశ్చయించి యంతరహా పూరకన్నాను. నీ‘కానీలే’  
 చెల్లించాను. అప్పటి నీకారణాలు బాగానే వుండేవి.  
 ఇంకా ‘కానీలే’ యేవా! ఇంక నీ ‘కానీ’ చెల్లదు.  
 నానాటి ముట్టచే అమ్మయ్య అమ్మయ్య అమ్మయ్య  
 ముట్టచే కావరాలు చేస్తూంటే-ఇదేమి నాకర్పమా  
 అనానాటి ముట్టచే అమ్మయ్య అమ్మయ్య అమ్మయ్య  
 అనుకుంటాను. పెద్దనానమగదా-ఇంకంతకాలమని బతికి  
 వుంటాను! ఒక్క యింటివాణ్ణి చేసి మాదివరకువార  
 నీబాగ్గానా మంచిదే అని నేపహోరాత్రులూ పరి  
 ణించే-ఇప్పటికైనా నీ ‘కానీలే’కు అంతలేదు  
 నానా. కాదు-బాబూ,ఇప్పుడు నీమంటు వివను చూడు.  
 ఈజాబులో అమ్మయ్య ఆట్ల సంతక వర్ణించాడు.  
 “నీవీలా గంటావు.” నానాటి ముట్టచే అమ్మయ్య  
 వినుచుంటో వన్నది.

మా అమ్మయ్యకారణం చేర్చిన నా కోపంతో గాని  
 వివాహంలో నాకిష్టంలేనట్లే అయినా నానాటి ముట్టచే  
 గానకి నేను పరిహాసం ప్రారంభించే వాణ్ణి. ఆవిధంగానే  
 యిష్టంలేనానాటి వారినా నేను నానాటి ముట్టచే  
 అనానాటి ముట్టచే అమ్మయ్య అమ్మయ్య అమ్మయ్య  
 అని నాకనుమానంలేనిది. అయినా ప్రయత్నం చేసి

మావార్యమా. అయినా పట్టుపట్టిలే మావార్యమా నిశ్చయం  
 నానా. ‘ఆట్ల’ సంతకం నానాటి ముట్టచే అని మా  
 ఆర్యా నానాటిలో చే వాని నమ్మి చెప్పింది. ఈవర్తనలు  
 నేను కొత్తలుకావు. ప్రతిభుత్తరంలోను ఉన్నవే.  
 అయినా ఈభూటవర్తన బాబులో ఇంకా విశేష  
 లేదు వర్ణించాడో విచారమనుకున్నాను.

“నీమి వర్ణించాడు మామయ్య!” అని ఆరెంతో  
 అని అని.

“పిల్లని వర్ణించాడు” అన్నది అమ్మ.

“నీదీ వినిపించు” అన్నాను.

“నీకే చదువుకొ” అని అమ్మ బాబునాడేయ  
 విచ్చింది.

నానాటి ముట్టచే అమ్మయ్య అమ్మయ్య అమ్మయ్య  
 కష్టంగావుండేది. నేను నిజాం రాష్ట్రంలో వుండడం  
 చేర నేవక్కడివాడనే అనిపించుకోవడంలో అభిమా  
 నంబుండేది. ఈప్రయత్నం చేయడం నానాటి ముట్టచే  
 కొనేవాడు” అని నమ్మచూపించేవారు మావారు. అది  
 నాకర్పమానంగానే వుండేది. అమ్మకు ఇంగ్లీషు రాదని  
 నానాటి ముట్టచే అమ్మయ్య అమ్మయ్య అమ్మయ్య  
 అని అని. ముట్టచే విచ్చింది. నానాటి కోపం  
 దచ్చినా యథార్థవాడినని తుంచువంటి!

మా అమ్మయ్యతో నేను ‘నీకే చదువుకొ’ అన్నాను.

“అయితే, విను” అని మా అమ్మ బాబు చవన  
 సాగింది.

“ఈరెరుగుము మీరవలదు. రాబోవు, ప్రభు  
 ముచూర్తమున ముడిపెట్టక రెప్పదు. ఇంకకన్నను  
 జగ్గనిసంబంధమిదే—”

అంతలో నేను “ఈకోకటిపాట దినినీ వినుకు  
 పుట్టింది. అవర్తనలేమిటో అదిమృతం వినిపిస్తూ—”  
 అన్నాను.

“విను” అని నీవినవంటు మెండుకొని చవర  
 సాగింది. “మన ఆర్యాంకి దుర్లభము—”

“అహాహా! దుర్లభమేమిటి? దొరకనే దొరక  
 దంబు” అనివన్నాను. “ఆ —వర్తనలు చవరమ్మా!”  
 అన్నాను.

"The first of these is the fact that the  
 second of these is the fact that the  
 third of these is the fact that the  
 fourth of these is the fact that the





“నీదేమి మునిగింది? నీవు మాత్రం పెట్టడంలేదా-  
ఒక్క ‘మూలు’ ను అరచి దెట్టేటా? ‘నో బైటో-  
కాల్లక’ లోలేదు పొమ్మన్నావే! అలాగే నాకాలాటిదే  
కోడలు కావాలి.” అని అమ్మ నిశ్చయ పూర్వకంగా  
అన్నది.

“ఇప్పు డింక కర్చుపెట్టి చదువుతున్నాను. మైన  
సంపాదన దేరుంటుందో. ఇంకా యింగ్లండుకు వెళ్ళి  
‘నివిల్ ఫర్వీసు’కు చదువాలి ననుకుంటున్నాను. ఉండదీ  
మైగా డిల్ల చదువుకున్నదన్నావు. ఆలేసులూ, అజా  
కెల్లూ, అకాస్మాటిక్సులూ, ఆఫీజ్ పొడర్లకూ-  
అన్నిటికీ డిప్లొగల్ల చదువుకున్న డిల్ల సంసారం దిద్దు  
కోవడ మొరగదు—”

“అబ్బబ్బబ్బా! నీ వుపన్యాసా లింక చాలించు.  
ఆదవార్శకు చదువు కావలెనో అని మొరపెట్టేవాడవే-  
స్వంత్రీవిషయంలో తలబడి ఆడుకునాలా?”

“నిజమే-చదువుకావాలి; ఇప్పుడుమాత్రం నేను  
వదలన్నావా?”

“ఇంక నీకుంట చాలించు ఏమైనాసరే; నాకీ  
పిల్లే కోడలు కావాలి. నాకోడలు - నీవెప్పు వద్దు,  
నీవు ఉన్నా సామాన్య-నాయింటి దీపం, నాగ్మసాలక్ష్మి.  
నాకీలాటిదే - యిదే-కోడలుకావాలి. నువ్వు నీడబ్బును  
మనోరేఖతో మింగి. నాపిట్ట మెనంటి నానోవకోడం  
కర్చు పెడతాను. కోజా ‘కొకార్లకు తీసికెళతాను.  
అప్పుకు నీవేం చేస్తావో చూడము. ముందుగా తెచ్చి  
నాకప్పకెప్పునూ” అన్నది అమ్మ మహానంద సంత్రమం  
తోడ.

నాకు నవ్వువచ్చింది. నిజంగా అలాచేసేదే మా  
అమ్మ. ఆమెకంటే సంబర మున్నప్పుడు - అన్ని కోర్కె-  
లున్నప్పుడు-నిందుకు తీర్చక పోవాలెనా అనిపించింది  
నామనసు. నాకక్కర్చు నిండివచ్చివది! జొరబోట నాలుగు  
బొట్లు చెంపలమాదికి బారివచ్చినవి. ఇవి కృతజ్ఞత  
వందా క్రువులుకావా? మాఅమ్మ యందునాకు మహాభి  
మానం. ఎప్పుడూ నేనామె ఆజ్ఞలు మీరి యొరగను.  
ఆమెమాడా నామనసును గుర్తించే నడవకొనేది.  
ఇప్పుడా ఆభిమానం. మరింతగాఘంగా నాటుకున్నది.  
ఇంక నీవిషయంలో మాడా మీరరాదని నిశ్చయించు  
కున్నాను. ఆమె కోర్కె యీదేర్చ వలసిందే-లేవ్వను.

నాకన్నీరుమాది అమ్మమాడా కన్నీరుకార్పించి.  
దీని నాకప్పుకున్నాను. నీరు నీరు! “అమ్మా,  
నాయికోర్కె తీర్చతూ నీవు యం.ఏ., ఆర్యేదాకా  
వోగుస్తును గాని యిప్పటికే పిల్ల పదారేండ్లది. అన్ని  
విషయాలలోనూ నీకు అమూలంగా వున్నది. ఇప్పుడు  
మించితే యింకా రెండేండ్లదాకా ఆపిల్ల నుంచులారా?  
నీరంటి సంస్కృత లెప్పుడెందరు బయలుదేరాలో? ఆపిల్ల  
కోస విప్పుడే యెన్ని పోటీలున్నవో. ఇన్నీ ఆలో  
చించే యీపూట నే నీపట్టు పట్టినాను. మరే ఆలో  
చనాచేయక వెళ్ళిచూచివచ్చితే తెచ్చి నాకప్పకెప్పు.  
అన్నిటికీ నేనున్నానుగదా!” అన్నది.

ఇంక లేవ్వదు. అప్పటికీ నాపరిహాసప్రియస్వభా  
వానిమ్మకంటే తేను.

“సరే. నీపిట్టమేలాగో ఆలాగకానీ. వెళ్లి, ఆరు  
భువును మోసుకునివచ్చి నీమీద విసరేస్తాను. వీంటేను  
కుంటావో,తరువారే, చేసుకో; కానీ అమ్మ, ఇప్పుడే  
ముందుగా చెప్పేదేవచ్చు. నా నీవెందుకో నాయినితో  
నేరైవవనస్తావాలూ, కలహాలూ, కలిగిననా, నేను  
మాత్రం బుర్ర కుభ్రంగా నున్నా గొరించుకొని యీ  
మీసాలుగ నాకి కలవచ్చి నాపామెనొచ్చిపోతే కొం  
‘బై పోవేవ్వరా’ అని కానీ, ఏమేలేవ్వర, ప్రపంచ మెం  
తైన నవ్వుకేత్రాలకి వచ్చిపోవచ్చు—” అనినేనా చెప్పి  
నాను.

అమ్మ చదికింది. మొగంనిసేజ మైంది. కళ్లుటప  
లించుచు నీళ్లుకార్పినవి. మల్లే నాదగ్గరికివచ్చి మాఅమ్మ  
వ్యాధాన్వితినో “కానీలే. అదేమిటి నీవమ్మ! నామనా!  
అయినా పెద్దదానను — దీనికూన్నాను. మీరిద్దరూ  
నుఖం సంతోషంతో కాపురం చేస్తూంటే నాలుగు  
కోడలు చూచి నుఖంతోనేనూ కళ్లుమూసుకొంటాను.  
నీకు మంచి భార్యదొరకాలెనని యీ బ్రహ్మాండమైన  
సంసారసాగరం సంతోషవాకలో నుఖంగాప్రయాణం  
చేసుకొనికే మెచ్చుల తీరించులని నీవేలేవని ప్రాప్తి  
మూన్నాను.” అంటూతనుకుడిచేయి ‘నాతలమీదపెట్టి  
దీనిందింది. ఆహాస్తుం వర్ధమాస్తమే!

నేను నాలోనే అనేకవిధాలాకృతజ్ఞతను, తలది  
పరమానందం పొందినాను. అప్పుడు మా అమ్మకంటే



1. The first part of the paper is devoted to a review of the literature on the topic. It starts with a general overview of the field, followed by a more detailed discussion of the specific issues at hand. The author then presents his own findings, which are based on a series of experiments. Finally, he concludes with some thoughts on the implications of his work and suggests directions for future research.

“...the ... of ...  
... the ... of ...  
... the ... of ...  
... the ... of ...”

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రథమాధ్యాయము  
అష్టాదశోధ్యాయమునందు భగవాన్ శ్రీకృష్ణుని వచనంబులు  
సాక్షాత్తులైన

[illegible]

"Hence, the first part of the proof is complete. The second part is also complete, as the first part of the proof is complete."

"ఇ- అ- శీతానంద పంత్ - తమ వారు  
వారికి వారి భర్తల నుండి మొదటి వివాహము."

“నెలవ్వండిగా- తొందరముమా? బాబూ  
వాళ్ళు నెలవ్వకైతే తమనెళ్ళు నెలవ్వగా అప్ర  
తివాదం వచ్చిపోతుంది. అది నెలవ్వడం నెలవ్వ  
కొన్నప్పుడు మాట్లాడుతూ, కైగ్రా వాటి బయటకు  
వస్తాయి.”

“అమ్మగారా! అమ్మగారా! నా బిడ్డను పంపండి.  
నేను చాలా బాధపడుతున్నాను! నా బిడ్డను పంపండి! ఇంకా నా  
బిడ్డను పంపండి.”

4వ పేజీ, మూ. 21. శివమలలికా ప్రభువ  
వేదిక కేసులో కొంతకాలం తగ్గించుకొన్నామని పని  
కొస్తున్నదని, బాధిష్టులకు కలిగిస్తా? అందుకు మీ  
ప్రతిపక్షం పుచ్చామని పుచ్చామని; అందుకునానాది.

"The system, however, being a new one, it was  
not yet fully established."

[illegible]

“ఏమని? ఎవరిని?”

“నామయ్యకు- రేపు బల్లారి! చెట్టుకున్నాను!  
‘బ్రాహ్మ’ మిచ్చి బల్లారి! తెలియకేయలేనని-”

“...the ... of ...”

1. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*  
 2. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*  
 3. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*  
 4. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*  
 5. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*  
 6. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*  
 7. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*  
 8. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*  
 9. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*  
 10. *Handwritten text in Devanagari script, likely a list or index.*

*[Faint handwritten notes at the bottom of the page]*

1. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా  
 2. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా  
 3. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా  
 4. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా  
 5. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా  
 6. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా  
 7. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా  
 8. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా  
 9. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా  
 10. అంబా అంబా; నామి కాస్తా? నామి కాస్తా? అంబా అంబా



నా నందిమోక్షమును నొంది యింకా నేరమును నొంది పుట్టాడో అదే మంచి ముహూర్తం- అదేమందిరోనా."

"ఓరిరావో, యెంతటి శాస్త్రవేత్తవు బయలుదేరావు! బాబూ, నీ యిష్ట మెల్లోకాని- నేనర్థనను?"

ఇంతలో గడియారం నాలుకొట్టింది.

"అమ్మ, 'టైం' అయింది- మామయ్యకు 'టెలిగ్రాఫ్'మిచ్చి పంపించు."

అని లేచి ద్రౌపదవేసుకుని పోయి మామయ్యగారి రంధివార్త యిచ్చిచ్చి నాను. ప్రయాణానికి కావలసిన వస్త్రీధింకేను కున్నాను. ఆరాధ్రీ అంతా యింకా యేమేమో నేమామా అప్పు వదిలేయి మీరేరహ ఆలోచన చేకాము. అంతెరం నాకెప్పుడు నిద్రపట్టిందో నాకు తెలీదు. ఆనిద్రలో నానావిధాలా సుఖస్వప్నములే కనబడినవి.

తిరువార 'ప్రయాణం.'



## బా వ క తై

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు

మొల్లపూలంబెను  
ముడుసుకుపోతావు  
బులీపూవులంటే  
గంతేసి వత్తావు.  
ఎంతసోకులాడినే  
నీకాడ ఎంతబావమున్నదే.

చన్నెల్లు నామీద  
నల్లి నవ్విత్తావు  
శీరకొంగట్టితే  
శిరుబుస్సంటావు.  
ఎంతటక్కులాడివే! నీకాడ,  
ఎంతబావమున్నదే.

సామివోరికిదణ్ణం  
సాస్తూ, నాయొకేసి  
సూత్తూ నవ్వులకళ్లు  
సుట్లు తిప్పేస్తావు.  
ఎంత వింతకత్తైవే! నీకాడ,  
ఎంత బావమున్నదే.

నిద్రట్లోనాకేళి  
నిలిసిసూత్తుంటావు  
దొంగనిద్రురతెలిశి  
దూశిత్తావు నన్ను.  
ఎంతచాటుకత్తైవే! నీకాడ  
ఎంత బావమున్నదే!  
ఈతముల్లూ యిరిగి  
యింత నడవనీక  
కాలు నాశిందంటే  
కంట నీరట్టావు  
ఎంత యింటిదానవే! నీకాడ.  
ఎంత బావమున్నదే.

కన్నుల్లో కన్నుంచి  
కదిలించియేస్తావు  
నన్నుముంచేత్తావు  
నన్ను తేలుత్తావు.  
నీవేనాకురాగీవే! నిను గూడి  
నిలువు నీరయిపోతినే.



పోడూరు రామంద్ర రావు గారు. పి. ఏ.,

నీ తాత తాతగారినిమిదివర్సముల వ్రాసాము వాడు. చామనచాయశరీరమువాడు. ఇంచుక పొడగరి. అలె దండగాడనియే చెప్పనొప్పును. చూచువారిహృదయములను చూచిగొనునట్లు చూపు విశాలనీత్రములు నిరి కాటకట్టులని చెప్పనగును.

నాడు పూర్ణిమ. సాయంకాల మాటు స్నరగంట లయ్యెను. అప్పుడే శరచ్చంద్రు డాకనము నలంకరించెను. సమీపమండలి

నామిమీదకలిముందైననుజీ పోయి చల్లని బిగ్గిగానుండెవాములులకిదిములొకరియ చూడెను. వాలు తెల్లయ చినుకతిన్నపై వివిధవిధాల గ్రహించుచుండిరి. ఒకడోట పిల్ల ఒకేటొక కుమారుడును గిల్లుచున్న యొక కన్నక పిల్లపై సూక్ష్మముగా నీతాత తాతయ్యుల బోవుచునుండు వారిని గాంచుచుండెను. ఇంత లోనోనొక పిల్లయొక్కముల బాలిక యొక్క భుజమున నొక బిందెను దాల్చి నీరు గొని బోవుటకై వచ్చెను.



ఆమె యాకృతి గాంచినంతనే నీతాత తాతయ్యులుగనుకొనించెను. ఆ బాలికమోము పూర్ణ చంద్రుని హానియించు చుండెనా యను శంక వొడమెను. చక్కగఁదీరి యున్న నామిమీద ములుగల యా సుందరి నేర్పరి యగు శిల్పిచే గల్పించబడిన పుత్తడి యొక్క యను త్రిమ గొల్పుచుండెను. “అహ! ఇట్టి మృదు మృణాల గాత్రీ, రాజాధిరాజుల

వివేకమందరముల నలంకరింపవలసిన యీబుంగి  
కుటామ్మ ఎవరితనయయోగదా? ఈమె నిట్లు  
దయఁజలంపక, జలంబుగొనితేరఁ బుచ్చినవారి  
మనఁ పెట్టుచోప్పెనోకదా? గ్రంథములుందువర్ణం  
పఱచుచున్నదితాత్పర్యములందర్శనమునఁ జదివి  
పుచ్చిపై నిట్టివినితిలుగలరా యనుచు శింశువు  
చుండెడి నాకు, నేపట్టి ని దేహనిచ్చాత్మి గా  
విం నుచి విధి యీమె నిచటికిఁ బుచ్చుచేము?  
ఇన్నిదినములనుండియ నేనిచటికిఁ బుచ్చు  
చు నదిగాని మున్నెన్నఁడు నిట్లుముద్దుగుమ్మలు  
నీపురమునఁ గాంచియుండ! ” నని నీతావతి  
కూపించుకొనుచుండెను.

నీతావతి కకాశాలయమునఁ బుట్టినదికను  
బడువునుండెను. అతఁడు కస్తూరవర్ణుడగు  
యని బ్రాహ్మణునిదేవులు కేకపుష్పము. నాని  
వలికలముల నామిచ్చుకొను నిజము. విశేష  
భవనములుగానిదీనియ నారవిద్యనైతిగలిగి,  
తోడఁ బుచ్చుచును మున్నెన్నఁడుముచ్చు  
గాలము గడపుచుండిరి. కుమారున కాంగ్ల  
విద్యఁ బుచ్చుచునుండెను నాతఁడు పాపమున  
జల్లాయధికారియైనఁ గాఁగలఁడను మూఢ  
విశ్వాసుడును, విశేషభవనముల చింతించుచు  
పాపమును జరిగించుచును నున్నప్పుడు  
పేగులఁడను పెద్దకూపానికిను నీతావతి బు  
చ్చు నాతఁడు కాంగ్లవిద్యఁ బుచ్చుచును నును.  
నీతావతియు బాగవతాశాసన విద్యనొందుచు,  
నిరగతియును ముదిరివాడుని గానుండెను  
ఎన్నఁదగినవారిలో నొకఁడుగ నిలుచుచు,  
పుచ్చుచును బుచ్చుచును నిరగతిలో నున్నచును.

అతఁ డవివాహితుఁడు;వలికలములు వైవా  
హిక ప్రశంసఁ జెప్పుచును, వివాహిరహి  
యైనఁగాని పెద్ద వీరకొననని చెప్పిరెట్లంచుకొ  
నుచుండును. నీతావతికిఁ జేటివలసినను బరిణయ  
వాంఛఁ జేయు నను. వివిధప్రతిములయందుఁ  
జదివియుండు వింతవలపునుసూచు యాహా  
చించుకొలఁదు వారికి మై వనవాచములను  
బుచ్చుచునవారి కట్టినిక్కమగుట ను 4  
మలవలదు కష్టనాశ్యమను కష్టయమగు  
తిలుపుకలిగెను. కాని దేశాచారానుసారము  
ప్రయమపచ్చయవతియునకు నీతావతి  
లనుగాంచి ప్రయమాశానుబంధులై భావపును  
ఒకఁడుగను ముచ్చిరకతి కష్టమగు  
కేమగలిగియుండుట నున్నది, పెచ్చిగాని  
చుకొనునీకాని, నీతావతిగనువలపు  
కుదురదని వానితలంపు. హిందువులయాచార  
ముల ననురించి బుచ్చుమున కేరికమమగు  
టయు, నీతావతి ముచ్చిరకతి దుచ్చు  
చేకాచ్చిరకతిని ప్రయమముల నీతావతి  
వచ్చుచు నున్నది, నీతావతిగను  
యే నరమసుందరియని భావించి, యనురాగ  
మున నాయు నామిచ్చి ప్రయమము చేసి, కు  
తము నానందదాయకముగ నొనరించుకొనుట  
యసంభవమనియు నాతఁ డెన్నుచుండెను.  
ఎన్నఁదగిన వివాహమును బాగవతాశా  
సనో, స్వయముగా నొకకన్నెనారసి, యామె  
గుణగణముల గమనించి. యామెను నేపట్టి  
నతఁడని నానియూహ. ఇట్టి నీతావతిగను  
గాలుచుగడుపుచు, నీతావతి ముచ్చిరకతి  
వలికలములలోనికొని నరమగనక, కుమారుల



నెన్నటికైనా గార్యమానమున జెట్టు  
యొకటి, యవివాహమునై విరింతరబ్రహ్మ  
నెర్పివ్రామును నెల్పుయొకటి, యొకరింపవలె  
నని ధృవపర్చియున్నాడె యుండెను. అతఁడెంత  
చేతను నెఁదఁజేగించెనను, ఏర్పినను విచయ  
లాలనెల్వకంబుగ ములగునాలోచన లాతివిక  
మృరింపలేదు. నేడేలాలో వాని కేబాలికా  
మఁగినిగాఁ జింతన వ్యావర మారాటన  
సాగెను. కనుకను పొడిగాలనెన మప్పుని  
నృపాలునిఁ జదివితొంటియుఁ దనతపిత తాత్ర  
యం దీమె కేదియో సంబంధముండగలదని  
తలంచెను. ఏవిధముగ నీయఁజరిచెయగు  
జాలిక తన జీవితఁజరిమమునం దొక  
పాత్రధారి కాగల దని యాతఁ ఁచెనా  
బోయెను. ఈమెకను నెనకు పట్టివలెము  
ననెని నెంకయు నీయఁచితివ్వక్తివలెవచ్చున  
మాత్రమునఁ దన పట్టి ముత్తెయగు నెలుగి లె  
యని యాతఁ ఁదూహింపసాగెను.

ఇంతలో నాదాలిక బిందెతో జలమును  
స్వోం, స్వోంభమును ముప్పోయె. అమె  
పొవుచున్నపుడు నీ తాఁ జిచూ పానిసంత  
నలకు నామెగవనము నులలకొంచుచు, దన  
మామమున కెక్కడై కొప్పుండి, మామ  
నెట్టిమునఁ బానిసంత కే నెన్నవ్వాచా  
నుండి మేల్కొంది, యాదాలిక నూఁట  
మునే ముకంకలకమునందుఁ జిత్రించుకొని  
వచ్చిపోయె.

౨

ఒక్కొక్కప్పుడు మానవుని జీవితమున  
పొప్పుమునుమఁ జింతిమాన్యులు గలిగెను

చుండును. సరసులో నొక చిన్నరాయి  
నవ్విసవో దానిమన దగిల్తెంతయుఁ గూత  
జేందునని యొకానొక తిన్నవేత్త నుడివి  
యున్నాడు. అట్టలే యామాత్ర విచయ  
ములును మనుష్యజీవితముల సఫలములుగు  
మార్పు లొనరించుచుండును.

విద్యాభ్యాసముతక్కు- యుతిరిచింతలు  
తని కీతాఁజిహ్వవయమందుఁ గూఁపతియగు  
నొకయఁజరిచిత జాలికానందర్శనము విశేష  
ఁజరిగామమున కాశ్చర్యమయ్యెను. విద్యాభ్యా  
సమశిష్టహముఁ కేక నీతాతి వివిధ చింత  
వాసురింకొక్క- యాదోకనము కేందుమండ  
ను. నాదాని కాశామీన హిత్రుగానుండెను.  
అతఁడు తిన్నఁగాఁ దనగదిజేరి దీపారాధన  
మొనఁజ ముకంక నెయ్యిమె నెలండి యుల్లు  
యొకటి సాగెను.

ఈమెయెవ్వతె? ఎవరి తనయ? ఈమె  
ఏయెముచున్నాదె? తనియొనుకట్లు? కను  
గొంటిమో, ఈమెకను నామె గునిగిబోవు  
సంబంధమేమి? ఈమె యవివాహితయో,  
వివాహితయో? ద్విజకులజయో, కాదో?  
బ్రాహ్మణియో? ఈమె నాకట్టెను  
కట్టు? అయ్యుగాక నాదాలిక యెవ్వ  
తిమిరా? నెలికొమ్మముంటి తొలిపుడ  
మనుకొన్నను బిల్లినిచ్చువారి యభిమత  
మెట్లు? ఈమె స్వర్ణమురాని కాను  
గదా? ఁరులపోషణపై నాధారఁడియున్న  
జాలిక నేమిచె నుగించు? కేకన నట్టిమ  
నస్థలోనున్నవాడనే కదా? ఇరువురును  
వివేకవంతులై, కృపాభిమానురాగులైయున్నవో



కన్న వేరులాభ ముండఁజాలదు. కాని యీ  
నాళికాక్షిపామును నా ముక్తిదేవుని  
నుండి తొలగించు నెఱుంగుచు! అతడు  
గొప్పదనము గలవాడే కాని పెద్దకమ్మను.  
కాని యింకొక గొప్పదనము లే కన్పిచున్నది.

ఇట్లు చింతించుచు శయ్యపై బాగాడి,  
నిద్ర వాడుచుంటే తొకాకాక అద్దకమునను  
పడుకనాగింభించి, యంతయు నిత్యత్వమును  
గానేరక, గోదావరీతరమునకేగి, యందు  
గొంతతడవు గడపి, తెలతెలవారు సమయ  
మున పానలతో మునునొందుచుండి నీతావతి  
నిద్రావినశుడయ్యెను.

### 3

సంశోభకమగుచున్నది. ఇసుకత్తిన్నపై  
బద్ధులైన నీతావతిమూలలోంచి సంగీతర  
ణము లాతనిని మేల్కొల్పెను. వెంటనే  
యాతాడుతోటి వరకీకృతాభిముఖుడై నడిచి  
పోయెను.

నీతావతి యొత్తప్రయత్నించినను వానికిఁ  
బుద్ధి నందాదు కనుక అది సాధ్యమేదా  
కన్పడి నుండు పు కాకయుండెను. క్రమక్రమ  
ముగి వానికి విద్యదానచ్చయు దూరమ  
య్యెను. అది చల్లపుడు వేరయో యొకటి  
యంతోచిందుకొనుచునే యుండెను. పాకాల  
యందును పైకితూచి వానికి విద్యార్థమే.  
ఇట్లు కొంతకాలము నడచుచున్నదికి వానికి  
జరీక్షలు సమీపించెను. అతడు జరీక్ష కిను  
మనోహర కృష్ణవలకుడయి పరీక్షకుఁ జూ  
పెంచెను.

తననక్కపీ నలుకక జరీక్ష కేగుట కడుం  
గడు నామాసము. పోయి కూర్చుండినవిదవఁ  
కీమునదేవుడును సహసము జరుచుచు  
ఉను. పాకాలవాని ముగించుచుండి. నీతా  
వతికి సమీపమున వేంకటరావను నొకయువ  
కుడు కలఁడు. అతడు పుస్తకములుచూచి  
వ్రాయుటలో పుష్కలము. ఎంతటివాడైనను  
వేరయో వానివలెను చుట్టెముచుచు  
యుండినములు వ్రాయుచు, వ్రాసిన వచ్చిన  
వానివల్లరను నుండు ప్రతిబంధముగ నున్న  
దని మందలించుచు నిరాఘటముగ నాతడు  
పరీక్షాక్షేత్రమునకు ముగించుచుండును. కొంత  
గాంచిన నీతావతికి దా నిదివఱకెన్నఁడు  
నల్లపని నేయవచ్చును నామని ద్రుత్యము  
వలెనను దురహా జనించెను. అనుభవాన్ని  
మాత్రంబు కొన్నికాగితములు చొక్కాయ  
క్రియ విడుకొనవలయు, యెట్లో నామి గాగి  
తములలో కేర్చి వ్రాయుతోచ్చెను. వాని  
చుట్టెమూలకికానక పర్ణివాలీము. పరీక్షా  
నివాసికి కేమనములు లేదు. పర్ణిమ గలుగు  
గానోరెనము, నిష్కము నుండుములు. తన  
మునిమనవారి కల్లరను నన్ను గమనించు  
చుండినచో తన మును జను. ఇట్టిచు కల్లలో  
కల్లలో మాది రెండుకాగితము వ్రాయుట  
ముందుకన్నటికి నీ కేరకాగితములో తొం  
డచటి కేతెంచెను. వానిని గాంచినంతనే  
నీతావతిమూలము వై వ్యవమునొచ్చెను. దేవా  
మనంబుచెను. ముచ్చగుటలు జరిగెను. వాని  
లేమియు గాలితోచుచునాతల గింపించెను.  
వారివైఖరి గాంచిన యనుభవాదున కాగ



ఇట్లు అనుమాన ముదయము నను. అట్లు  
 సీతాక్షి కన్నులు కేసి వానికాగితమును కీ  
 సీతాక్షి చూచును. సీతాక్షి మోమునకత్తివ  
 టవలచినను రక్తిపునుక్కు పోకుండను. అట్టి  
 క్షణమున హార్తిగా నడిలిపోయెను. ఎప్పు  
 డిట్లో నడకులయిగిలినపుడున్న యనుమాన  
 మును నూనెనానీచీ వానియి. తిరుగుమున్న  
 టయ్యెను. ఇక నచ్చట నిలిచి కార్తిము  
 కేదని తెలిచి, చేయిమోటుననుకొని కీరునకు  
 పడచి మునుగి, పక్షి కాగితము లచటచేవిడచి  
 చూచియు నడలిపోయెను. కనకాద్వైపార్థ  
 యుడగు నాయథికారి వానివెంటపేసి తానా  
 తని కేయకకారమును కేయకని కల్పనను  
 విడచి సీతాక్షి చేపేగ నడచి యింటికిగెను.

\* \* \* \*

చేడు విద్యార్థి వనశిగ్గహమంతయు  
 నల్లకల్లోలముగ నుండెను. సీతాక్షి మిశ్రు  
 లాహు జెనగి కేగినదియు తెలియరాకున్నద  
 రియు, నాతనిగది మూయబడియున్నదనియు  
 నాతియు తనగదికి ముగిలివచ్చిన చిన్న లెవ్వి  
 యు గాకరానియు బాకరానికాగితము కే  
 గించిరి. బాకరానికాగితము నాతడు  
 స్వప్రమమున కేసియుండనోపు నని యా  
 హించి మిన్నకుండెను. కాని వాని కనుగు  
 మిశ్రుడగు కీర్తితులను నొకకహసానీ వాని  
 యుగతమును ముగిసినుటకు విక్సయించి  
 వానితెలియజేయుటకు గుమాయినిజాడ లెఱుంగ  
 కేయకనినదని తెలిపారై విచ్చెను. నాటి  
 సాయంకాలమే సీతాక్షి స్వప్రమమునకు  
 వచ్చియుండలేకని ప్రత్యుత్తికము వచ్చెను.

అనుమానించి సీతాక్షి చూచుచున్న  
 నమ్మనో, అట్లహార్తిగా వినిపించినో యని  
 భవించి కీర్తితులు సీతాక్షి కంటకు  
 నచ్చటను నుండనని తెలిసెను. సీతాక్షి కంటకు  
 నొకవారము దినములు కేంద్రంబున లేకుండ  
 గుడిచి, క్షణక్షణములు కాగితబాము.

చిట్టచివర కాయూరివారెల్ల రాతడు  
 విడచియును బలామును నమ్మనో, యొక  
 దాగియుండెనో, యనుచు వివిధవిధములు  
 కల్పించుకొని వానింగది గొప్పదొక్కయు  
 డిలియకుండుటచే నా ప్రకంఠ విస్మరించె.  
 ఇక మానవులకు నహజము. ఎంతటిను ప్పుడు  
 ముగించెను, స్వప్రకాశములో వానిని  
 ముగిసిపోవుదురు. లేనిచో పొగన్నాటకపెం  
 కించియు సాగనేడు. ముగించుమామూవాని  
 రలుంక్కి భూతకాలమునాయ విస్మరించినచే  
 కాని మానవుడు కైవికవ్యాపా ముయందు  
 బాల్కానాబాబుడు. కృతానైరాగ్యము, పురా  
 నానైరాగ్యము, ప్రపంచనైరాగ్యము తాత్క  
 లికములేనని మనోమూ నిలుచుబాబు. అది  
 లేనినాడు ప్రపంచ మంతరించుకొనిన దే.

\* \* \* \*

సుతునియన్మత్యవార్తి వినిన సీతాక్షి  
 జనని జంగచే ముందము ట్టెను. స్వప్రకాశము  
 దేశపుత్రివియోగదఃఖము దుర్గరము మున్న  
 రము ననిగదా! సీతాక్షి జనకులమాత్రము  
 పుడుపుడనుటచే భార్య మారాత్మ్యము దహ  
 దాఖమును బయలుకలుక కాము గడుపు  
 చుండెను.

8

ఈ సమయమున నాకు అప్పుడే అప్పుడే  
విచ్చేసినందున జాగ్రత్తగా వాటిని వాటిని  
పలుకుచున్నాను. అప్పుడు నాకు. అప్పుడు  
జాగ్రత్తగా వాటిని వాటిని అప్పుడు  
నాకు, విచ్చేసినందున, అప్పుడు  
నాకు అప్పుడు వాటిని అప్పుడు  
నాకు అప్పుడు వాటిని అప్పుడు

శ్రీరాన్నమాదిగాఁగల యాహరిములను  
స్వీకరింపఁదనియు, నాయన మహాత్త్వ  
మునుగూర్చి వేదోక్తి బాగదుచుండిరి.

ద్వైతవిక్రమము. ఈ పాదము వామనాశ్ర  
 వినినంతనే స్వామి హృదయము కరిగి  
 పోయెను. అప్పుడు యాత్మార్థము కను  
 లనుండి యశ్రులు ప్రవించెను. ఆయన యెట్ట  
 కేను స్వర్ణము వలెను తన హృదయము  
 గనుఁజేసియక, యాభావితంత్రువు నవలో  
 కించి యిట్లుపన్యసించెను.



“ అనిచి నభ్యంతరము... అనియే సర్వస్వసాధనము. ”

చానొక వితంతువనియు, దలిదండ్రులు  
తన్నాదరభావముతోఁ జూచి పలు  
బాములఁ బెట్టుచుండెనియు, దన కి  
దుఃఖోపశమన మొనఁగించునదియు, బాధా  
విముక్తి గావించునదియు, మోక్షసాధకము  
నగు తరణోపాయము నెఱింగింప వలసినదని

“సాదర్శ! నీదశనుగూర్చి వినినప్పటి నుండియు నాకుఁ జాల విచారము గలుగుచున్నది. నీవు వన్నఁ జరిగి పాపమునఁజేరి గింపునని కోరితివి. వాస్తవమున నన్నాస్థిపాత్రమును స్వీకరించినవాఁడెగాని నా నామము నుపేక్షించి రాకను భ్రమకు లోనగు

మహాదాసపు. ఒకటి బోధించి కేల? ప్రాంతద  
మరియును బట్టివెలిపి నున్నట్లు కను దెలి  
సియున్నదే సూర్యభాగ్యము. అది  
వైచిత్ర్యము. దానిని ప్రాముఖ్యమును అంగము  
పాఠశాలమునుగత. వేదాంతమును వి  
వేసి జ్ఞానమును అపొంకావనములెల్లమును  
సుకరముగా దానిని వ్యక్తపరచుచున్నచే  
దుష్కరము నొనరించుచున్నారు గాని,  
యందుగల విశేషమేమి? హిందూమతము  
ప్రబలిమివై ప్రాచీన సేవికలమును జూర  
యియున్నదే. వ్యక్తముగాతే గాము  
వెచ్చవెట్టుకొనగాని, అపొంకాయలము అని  
దరజాములుయొక్క ప్రయోజన మిసుమం  
తయు లేదు. భక్తితో హరినామస్మరణయే  
సర్వవానికీ అపొంకము కలతలములేదు.  
మనసునకు బాధమంది తెలిసికొని మౌన  
కొనుటనే మరియొక ముఖ్యవిషయము.  
ఈ రెండు విషయములు వేరే వేర్వేరుటకన్న  
మోక్షసాధనము నేరొండులేదు. ఇంకా  
యిహలోకసాధనమునకు మూలమౌత్తము.  
తక్కినవానికై వ్యర్థముగా గట్టపడక నీనివా  
నరించు తీవియే సన్మతము. నేను న్యాయవైది  
ములు నురువువొద్ద శుశ్రావయొసరిన పరిశి  
కొనిననంగతి యిదియే." అని ముగించుటయు  
నావితంతువు ప్రమోదదాస్యము లోలుక  
"స్వామీ! పాపంకలనుగల నీతీవితమనందు  
వాక్యములేదు. నాకు దమరు సన్మత్యసాక్షి  
మును బ్రసాదించు." వని ప్రార్థించెను. అంత  
భారతీస్వామి "అమ్మా! నీవికను జిలుతవయ  
నుదాసపు. నీకు గట్టనిశ్చయములు తెలియవు.

ఈసాక్షి సమయము సుకమని తెలియించుటయి  
గాబోలు. అది వట్టికన్న. అన్ని సాక్షివాము  
లకును గట్టములును. అన్నిటికన్న సు  
ము గట్టవాసాక్షియే. కావున సేవించుట  
లగ్నవామును నడియే యీశ్వరుని వారాధించు  
యెందుము. అనినభక్తి యలచునందలి తీ మన  
స్థైర్యమును, దాని సమర్థతలను మానసికశక్తి  
యలచునందలి ము. దానిచే నున్నములును  
యలచునందలి ము. ఇంతియే కాని సన్మత్య  
వలెటను ప్రాముఖ్యమును. కామానంద  
భాగమును, సుమనోహరము వాక్యమునకా  
మున కంగముని తెలియకుము. అది వట్టి  
మనస్సే సన్మత్యమముల నొనంగలదు. నే  
నిమ్మిదేమి? నేనే పుచ్చుకొనక దుచ్చును. ఒకరి  
చ్చును నిమ్మిదేమి? నేనే వాటి? అనేకులు నీవు  
లవెంటడి గామానందములుదాల్చి న్యాయము  
లనుని న్యాయమును దిగునందున వారి  
దక్షిణ జూడలేదు. వారెల్లరును నిక్కమగు  
న్యాయముననే నీయభిప్రాయమా? కామానంద  
ములు కాపునందును సుమనోహరమునా?  
వారు కుపనానందన్యాయమును చే నెల్లరు వట్టి  
వానినాయభిప్రాయము కాదు. కానిచాలామంది  
కంటనకులు. ఇట్టినిపునకును భిక్షులు  
లభించుననియు, నెల్లరును నమస్కరించి  
ప్రార్థించుననియు దూరది వాట్టి నాస్తికు  
మునున్నదికలెదే కానినానా సమూహములు  
భాగ్యవ్రతీ విద్యుదగతిత్యాగ మొనరించు  
కొనినవాని కాదు. కొందఱు సన్మత్యసుకు  
దెన్నపురినన్యాయము, కొందఱు సన్మత్యుల్లిలు,  
కొందఱు భాజనమొనంతనే తమలపాకులును



గాఢానందస్థిమందును. విముగ్ధులైన హింసకు మును ను బోధించుచు కీర్తనము లే? ఇట్టి వ్యవస్థములుగలవారికి సర్వసామ్రాజ్యమేల? కొందఱు వ్యవస్థాపనముకూడ నొనరించుచున్నాడు. ఏ వ్యక్తును దనకు బాధించునని నొర్రుచును. బొమ్మకే కాని ప్రతిభక్తిచేత గాదు. కావున నిజివాత్సల నరితిపించు నీవు వ్యవస్థాపనమున నిచ్చి బీదలకును కులదోషము భూమిపై బట్టింపదలకు న్యాయము నొనరించుకొను నొనరించును. వివాద పరిణామస్థితిచే గాలము గడపుకొనుము. అదియే సర్వార్థ సాధనము" అని బోధించుటయు న్యాయవారికి వారి నావించుచు వ్యవస్థాపనమును సమాచారములు నర్పించి యింటి కేగను.

౫

మహానటి దినమునకు నాటకము

బాలభారతీస్వామి 'సహ త్విమును' గూర్చి యుపన్యసించుచుండును. అచటి కేతెంచిన వారిలో నిరువురు వృద్ధదంపతులు వేదికనమీసముననిలచి స్వామిని గాంచి యశ్రులు రాల్చుచు బదిబదిగనమృహానుహుని వదనమునుగాంచి యస్సురినుచు దయలో దామేదియో ముచ్చటించుకొనుచు నీరి.

ఉపన్యాసము ముగిసిన వెంట కే స్వామివారు వాని నా దాపురమును విడిచి

బోవుచుండే గావున నీరి కేనందియములున్నను వారిని మకామున గలకొని నందియములు నివాసించుకొనబచ్చు నని హిందుమతజకార్యదర్శిగారు తెలిపిరి.

కర్మాది మావృత్తదంతులను నైను స్వామి స్వీకరి "స్వామి! మిమ్ములజూచి కృతజ్ఞులము మాత్రం బూర్వాస్థితియు, బుద్ధివాత్సల్యమును గలుగుచున్నవి. తమరి నాపించుముగూర్చి క్షిప్రమునలగియునను ప్రగాదనియు, మనుజులను బోలినమనుజులు మిగూపదానియు నందఱుకూడ నుంటియి. తమి మానవభావ ముకురింతుటకు గాఢా మేదియో తెలిసి మానందియము నివాసించు "వేదిక"మనుటయు, న్యాయ విషాదానన నొనరు. ఇ "పూర్వార్థ మనస్కృతిమాబోధి" కనెంతము. కాని మిగిలియుంటియే స్వీకరించును. నేను సంగళిత్కాగమున



“హాస్య! నీకావతి! మమ్మునిట్లు దిక్కుమాలినవారికి కొనసించివా?”

మీమొదటిగల ప్రేమపాశమును క్రొవచేసినా  
 జాళిపై గారి, నా క్రిమముగ నీమీ వాడని  
 జూకులు. పొనపీయిలు." ఇది మృత్యువు  
 చూపి వే "హాపుల! సీతా! సీ! మమ్మల్ని  
 దమ్మములినవాడని పోనెలదలిరా?" అని  
 పొన్నకూడు వాదించుచున్నది. ఎవ్వరైనా  
 తేలూచెలము. పన్నెండు కేకొని "నిద్రా  
 లానా! పిట్టకొ వాదాయు" అని ముగించుచు  
 చెప్పి పునే నీవ్రాకునల సొందెను. వర  
 ము నును. అప్పుడు అశోకము పొందెట్లు  
 మరణించెడు. అనాటి నీతాళియే నేడట్లు  
 నన్నెత్తెయి నానాచుచున్నాము. అనియిన  
 మును మునెలకము క్రింద పోయినది. ఇది  
 నే నడిరామపుంగునలల నానాచుచున్నాను"  
 డనుటయు నాముదునలులు "హా! నాయనా!  
 మాకింక నీముదిమి నెవరినిదిక్కుగఁజూపితి" నని  
 గోలులోలు. కేట్లుకము, స్వామి "అమ్మా!  
 ఇట్లు భీమపులగుటచే గార్యమేమి? కడదె  
 దానికే నానాచుచు నీమీ పొన్నకూడు  
 నును. పొన్నకూడునీ పొన్నకూడు. అని  
 మున్నెత్తె పొన్నకూడు. ఇది మీ  
 పొన్నకూడునీ పొన్నకూడు. ఇది మీ  
 పొన్నకూడు. అది నా క్రిమమును నానాచు  
 తావున నిక నీవ్రస్తావన విమితము. ఇది  
 మున్నెత్తె నానాచుచు. పొన్నకూడు  
 ను. పొన్నకూడు. కావున గారి" నని  
 వారి నానాచుచు, నానాచుచు, నానాచుచు,

నాపునమును నున్నట్లుక, నానాచుచులువు  
 లను నైకొని యభేచ్ఛం జనియె.

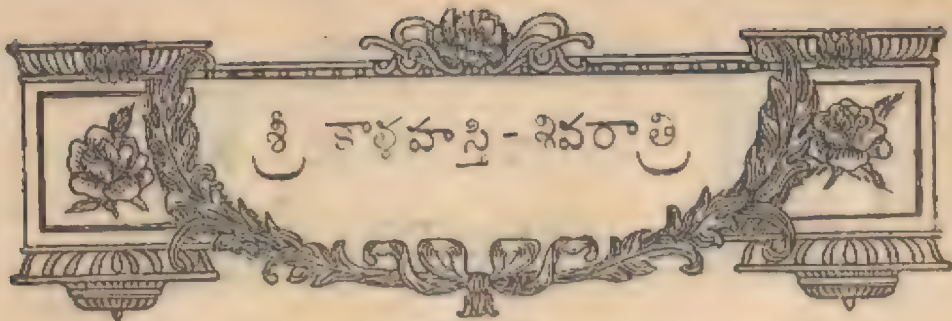
\* \* \* \*

నానాచుచు నానాచుచు మునియును  
 నానాచుచును, నానాచు గానయ్యె  
 దాయను విషాదమును బెనగొన నిటకేగి,  
 యిది నీపుమును నున్ననానాచు "కాశ్యాం  
 తు ముగ్ధా న్మృత్యు" యను నానాచు  
 నీట, కాశ్యాంకేగి, నానాచు పొన్నకూడు  
 నన్నిధానవర్తులై కాలము గడపిరి.

\* \* \* \*

పూర్ణిమాదినమున నీతాళి కగవడి  
 మాతనిజీవితమునకు మార్పుగలిగించిన యా  
 తావితింతును "పూర్ణిమా" యేమిది వ్యవహ  
 రించును. పూర్ణిమా స్వామి పొన్నకూడు  
 మృత్యువునై పొన్నకూడులో పొన్నకూడు  
 కరించెను. అమె చేయు ముచ్చినులు వర్ణనా  
 తీతమును. కగలంతయు దమయింటగల పను  
 లన్నియు నొక్కరికి, నానాచుచు, నీమీ  
 నీమీ కేకొన నానాచుచును, నానాచుచు  
 మును శ్రీరామపిత్రిహమును శామింపి,  
 నానాచుచునీ నానాచుచుచుచు మొన  
 రించుచు బెక్కింట్లు కాలముగడపెను. తుద  
 కనా నానాచుచుచుచు శ్రీరాముని  
 ధ్యానించుచు, ననువులఁబాసి, శ్రీరాము  
 నానాచుచును నీమీ.



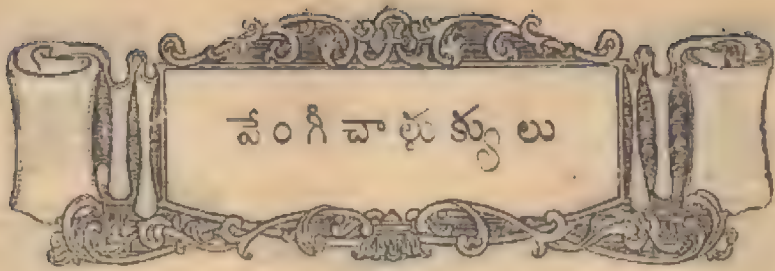


## వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు

- క. నన్నప్పగించిన నన్నప్పగుడికట్టు, నన్నప్పగించి యుత్సాహం గంట  
 చుట్టూకైలాస భవనీశ్వరమందిరము, గొండాపాదబంధు మృత్యుంజయగంట  
 విమలజ్యోతిషాహమగిల్లు ముగిలేటి, హరిహర శీతాబుజు గంట  
 అశ్వత్థాశ్రయ సత్యానామ మణిపద్మ, మగు కాళహస్తి శ్రీమగింటి  
 గీ. కంటికి గనులు తిరియి జ్ఞానప్రసూనాంబి కా, మనోజ్ఞమూర్తి గాళహస్తి  
 తింగువాత్తి కొరెలు పొది నలకకా, నందసౌఖ్యనైత నందం గంట.
- సీ. నానుపన్నమ్ముగా జుజుబు బోలు నీ, పలివారక కేరాజీ బుకమాడి  
 హూర్జిత కవచమాఘరిమీను నీవు, నోయల్లతో దిప్ప నాయుడ్రాగి  
 పాపతాముల పాప బొంపు నీరాదన, నైకమృత్యు విశ్రాంతి బహు  
 నేమైన నశించితి నమ్మిరిత్ పొలయ నీ, దరిం గూలమండి నద్దురు నుడిచి  
 గీ. అనుభూతనందనమ్ము నందతీరి సు, వర్ణమధురీకాదీ, నీవు వందనమ్ము!  
 శుభము లానోగ్యంబంద నీచియుగిల్గి, నానునదావ్వర్ణ శ్రీకై అనుముగాలి!
- సా. ఏకాగ్రముగా విన్నవడ నొసెనో, యేభూపు తేతాసుల్  
 కైంకర్యము లాచరించి చెవిలో, నీవేమిమితిలో నీమ  
 లోకమిది తోపాడు, నీదేహముల్ తోపాడె, నైకకా, భవ  
 ప్రభవీశ్వరయశో కనయ్య, యిపుడు శ్రీకాళహస్తికా!







మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు

౧

ద్రోహి చారిత్రిమును తెలిసికొనుటకు పూర్వము వీరి పుట్టుపూర్వోత్తరములను గుఱించి తెలిసికొనుట అవశ్యకము.

మొట్టమొదటి మాటు చాళుక్యులు నేతరులచేత దామధర్మమును సాధించుటకుగా విభిన్నములైన ప్రజలను అణగారినారంభమున గన్పట్టుచున్నారు. బొంబాయి రాజధానిలోని విజాపురము నులముచుదలి బొదామి తాలూకాకు ప్రధాననగరముగనున్న 'వాతాపి' యనంబరగిన యిప్పటి బొదామి మొట్టమొదట వారికి రాజధానిగ నుండెను. ఈకారణమున నే మొదటి చాళుక్యుల పురును చరిత్రకారులు బొదామి చాళుక్యుల నురు. బొదామి చాళుక్యులచేత వృద్ధిమున గాల్గొను మొదటి నేరు జయసింహవల్లభునిది. ఈజయసింహుని కుమారుడు రణరాగిండు. ఇతని తనయుడు పులకేశివల్లభుడు. ఈముస్సవ రాజులచేత దాన శాసనము లేవియు బొత్తవారైన గాల్గొనలేదు. శ్రీమద్రామము పదునొకవవ శతాబ్దమునాటి నాటి చాళుక్యుల శాసనమున నిజయసింహవల్లభుడు ఎఱుదివాడల గల్గినట్లుము. విభింతియు, కృష్ణనికుమారుడునగు రాష్ట్రకూటరాజగు ఇంద్రుని నోడించి దక్షిణాపథమున

చాళుక్యురాజ్యమును ప్రతిష్ఠాపించెనని తెలుపబడినది. ఇంతకంటె మొదటి యిరువురు చాళుక్యులను గుఱించియు మహాకవి వైసానధరచరిత్రాంశములును విశిష్టము. మహారాజులనుచును పులకేశి నహించియుండుటవలనను, ఆతెలుకాధాని వాతాపినిగిరిమంది శాసనములు తెలుపుచుండుటవలనను నిజముగా చాళుక్యునికారమును దక్షిణాపథమున స్థాపించి వాఁడు పులకేశి నహించుచుండునని యూహించుటయే సమంజసము.

పులకేశి నత్వాత్రియ, శ్రీమృగవల్లభులగుదములుకలవు. ఈతఁడు వాతాపి నగరము రాజధానిగాఁ బరిపాలించె నన్న విషయము తక్కయీతనిని గుఱించిన యితరచరిత్రాంశములేవియు ముకుఁ జాలియవు. ఈతని కుమారుడు కీర్తిచర్మ. ఈతఁడును తండ్రివలెనే నత్వాత్రియ, పృథ్వీవల్లభులగుదములను ధరించినవాడు. ఈతఁడు నలులను, పాఠులను, రాష్ట్రకూటలను, కదంబులను జయించి చాళుక్యురాజ్యమును విస్తరింపజేసెను. మహాకూట సర్వజయ స్తోత్ర శాసనమున ఈతఁడు అంగ, వంగ, కళింగ, వట్టూర, మగధ, మద్రక, కేరళ, గంగ, మూషక,







స్వీకారము నుద్ధరించు కలదు. విమలా  
దత్త్యుని రంగభూంధీశాననమున సేవించు  
తయు లేదు. అందున్నది మిది. అయోధ్యా  
నివాసము నభిషిచి ఏలది శోమప్ప  
భూపాలుని రాజ్యమేలిపడవ వాలో కడ  
ఁటివాడైన విజయాదత్త్యుడు విడిచిపెట్టెను.  
గొప్పమును నచ్చి ప్రిలోచనపల్లపులో  
జరిగిన సంభవమరమున నిహింపబడును.  
పురోహితుని క్రిందని గర్భవతియైన చూడని  
మహా దేవి ముడివేసి అనున గ్రహారమును  
విడుదలై సోమరూపుని నొకభాక్తుని  
గునిచే బరిరక్షింపెను. విష్ణువర్ధనుడను కుమ  
రునిని నెను. అతడు తనతల్లియన, జరిగిన  
యావద్వస్తాంతమును విని చాళుక్యగిరికి  
యాచటకర్మము సంపాదగతతి నారాధించి  
సకలసామ్రాజ్య చిహ్నములం బడసి కళంబు,  
గాంగాదులు నిర్మించి, సేతులర్థవామస్థనసా  
నత్తలపిడకొకాగమును పరిపాలించెను.  
ఈతనికి పల్లవావ్యయసంభాత్యుడైన మహాదేవి  
వలన విజయాదత్త్యుడు కలిగెను. ఆతనికుమ  
రుడు పాలకే పల్లభుడు. ఈవిధమున అయి  
దవవిక్రమాదత్త్యుని కొంతకాలము గాకు  
సీమలాదత్త్యుని రంగభూంధీ శాననగానికు  
నెక్కడను సంబంధము కనబడదు. కాలేమ్  
శాననగానియను సంభాత్యుమున గడచిన  
కొలది మార్పుచెంది న్నదిపొందెను. కళ్యాణ  
పురచాళుక్యుడైన కలవప జయసింహునిక్రీ.శ.  
౧౦౧౯లోని యొక శాసనమున ఆయోధ్యలో  
ఏలది శోమప్ప చాళుక్యరాజులు పాలి  
చినపడవ వాలో సత్యాశ్రయుడనురాజు

జనించెననియు, ఆతనివలన బ్రహ్మసంసంభూ  
త్యులైన చాళుక్యులువారికి సత్యాశ్రయ  
సంకీర్తనలు విఖ్యాతకలిగిననియు గొడు.ఇది  
యును పట్టుకడను పలుకెడు. ఏలయన క్రీ.శ.  
౧౧౨౯లో నాటి కళ్యాణపురచాళుక్యుల మఱి  
యొక శాసనమున ఈచాళుక్య సంశోభ్యత్తి  
క్రమము ముగియఁజేరి వర్ణించబడినది.  
అది యెట్లు: బ్రహ్మమానసపుత్రుడు స్వయం  
భావించునపు; ఆతని తనయుడు మానవ్యుడు.  
మానవ్యులతోఁగూడఁడు సేవని పంకియులే.  
మానవ్యునికి పారితోష్యము; పారితోష్యికి సాచిని  
పంకిత్తి; ఈతనికి చాళుక్యుడు నుదయించిరి.  
ఈతని కనుగొనియే యీమానసము చాళుక్య  
సంభవమునకు బ్రహ్మతమయ్యెను. వారాయ  
ని నుండి పత్తగన్ముడైన బ్రహ్మయువయు  
చెననియు, ఆతనికి పంకిత్యుడుదయించెననియు  
ఆతనికి పంకిత్యుడుకలిగెననియు, ఈతని మహి  
కమున నది జలమునుండి ఉత్పాత్యుడై  
సత్తిమదేవుడుదప్పించెననియు, ఈసత్యా  
శ్రయుని నుండియే చాళుక్యరాజవంశము నిగు  
పమానముగ బ్రకాశించెననియు పచ్చిమ  
చాళుక్యులమహిమకశాసనముచూచున్నది.  
వ్యవస్థపైముగిను, పరివృత్తివిరుద్ధముగిను  
ఉన్న యాశానములను పదలి చాళుక్యనం  
కాత్మత్తి క్రమమునకై వాఙ్మయమును బరి  
కాఢిము. విష్ణుని విక్రమాగదేవ చరి  
త్రము, కైఫయతియైన జయసింహ దేవసూరి  
విరచితమగు కుమారసాల చరిత్రమును  
చాళుక్యవంశానుక్రమమును నర్ణించుచు  
న్నవి. మొదటిగ్రంథము క్రీస్తుశకము పదు

నొకడవ శతాబ్ది కడపటిభాగమున విరచి-  
యినది : రెండవది స్త్రీశతకము పదనాలు-  
గు శతాబ్దమున వ్రాయబడినది. విక్ర-  
మాంశ దేవ, కుమారసాలు రియ్యనను చాచి-  
క్కువే. ఈన విక్రమనాదిమ్యుడని ప్రసిద్ధి-  
గాచివాడు విక్రమాంశదేవుడు. ఆనది  
చారిత్రమునే అతని పుష్కలకవియన బిల్లి-  
గాడు విక్రమాంశ దేవచరిత్రమును కావ్యముగ  
వ్రాసెయ్యన్నాడు. బిల్లిగాదిచితగాని యొ-  
క్రిదిటయ నున్నది.

ప్రహ్లాదాధ్యక్షమాధిలో నుండగా  
తేజోమృతాతనియెట్టి కరుగుకెంచి, భూలో-  
కమున భాగము పెరుగుచున్నదనియు, యజ్ఞ-  
విభాగలోగ మనుకుటకు ఇంకస్మరిణలోమా-  
త్రమే విలువనట్లు కనిపించు చున్నదనియు,  
అందువలన దుష్టసంహారిమునిమిత్ర మవార్య-  
వీర్య నొకనిని స్మరియింప నొసపిదనియు  
బ్రాహ్మణ, విదించి పుంజర జ్ఞానము  
నాకట్టిచి భ్యాపానవిధములైన తనవిలో  
చినములను సంధ్యాంబులూర మైన తనములకి  
మున్న ప్రసరింపజేసెను. అంతట నందుండి  
ప్రత్యక్షింపఁజూచునొకవ సుధకుఁ డొకఁ  
డుకయించెను. శౌరిందములకుండి గంగాప్ర-  
వాహమునలెక క్రిమముగా ఆతనినుండి  
గొలిపినత ముకయించెను. ఆనాశిముగో-  
హారిత, మానవ్య లుడయించిరి.

ఇంక జైనయతియైన జయసింహ దేవ  
నారి కానకాకావ్య కర్తలనలెను, బిల్లిగాది  
కలెనుగాక చాచిక్కుటకు ప్రహ్లాదంశన  
కేమంతి నుతేకుండ కేసనాఁడు. ఆతనికడ  
విప్రకారమున నున్నది.

పూర్వము ప్రాంత విశ్వేంద్రుని భురి-  
ధకుడను, శ్రీ శ్రీ యాత్రముడను, విలువ్యు-  
డుని విఖ్యాతి కెదిలినవా డనియుచును. ఆ-  
తడు మధూఃస్పృమను బట్టణము (మధూ-  
ను రాజధాని) నేగించి భూతలమును బరిపా-  
లించెను. అతనినుండి కరాత్నములు కాకి-  
మును, విశ్వవిక్రమమునైన చాచిక్కువశము  
కలిగెను.

దాక్షిణాత్య చాచిక్కుగాని లీవిగమున  
నుండగా, విశ్వేంద్రుని భాగమునరలి అన-  
హిల్ వాడనట్టిగా నొండుకులు మఱియొకనాథ-  
కల్పించిరి. పాశురాముడు శ్రీ శ్రీ యకులము  
విరువదియొక్కమూలము వినాకము గావించి  
పదవ బొకమఱియు అనాజకమై వైశ్యులు,  
దాన వ్రలు మొదలగుచున్నటు ప్రబలి బాహీను-  
లను కాధించుచునుండచూచి విశ్వమిత్రము  
మఱల శ్రీ శ్రీ యకులమును స్మరియించుతలం-  
పుతో పరశస్మితత్వమైన బుధులును,  
మునిపునివ్రలు నూడు కొబ్బూర్వలిమున  
కేసెను. అంతట వారిండునుగలది గావచ్చి  
తశిఖరముపైనొక యగ్నికుండమునుగల్పించిరి.

అందుండి ప్రహ్లాదాధిని యాశిమున నలు

1. మహాభారతమున స్త్రీ శతక విరచించి, జైమల వ్రాసించినవాడ. ఈతనికాలమున జైనమతము  
నెక్కువ ప్రచారము పొందెను. అందుచేతనే జైనమునందు, వైశ్యులందఱు జైన శాసనము ప్రకారము  
కేసెను. కేయార్థికి పగువునవచ్చునాడని. ఈతనికల్పకమున ప్రకరించినతామునొకవాడ.

పురు మీ పురుషులు బుద్ధునిచేరి. వాకు నలు  
పురుషుల వారో (ప్రమాద), పరిహారీ (ప్రతి  
హరి), చౌహాళ (చౌహుమాను), సోలంకి  
(వాచాత్మ్య) వంశములకు కర్తతేరి. అగ్ని  
కంఠమునుండి యుద్భవించిన వారినుండి  
యేర్పడిన వంశములగుట వేటిని రాజపుత్ర  
స్థానమున అగ్నికులపేత్రియవంశము అందు  
ను. ఆ యగ్నికులమునం దుదయించిన నలు  
పురులో ప్రహ్లాదవంశమున సుద్భవించిన వాని  
వేళు చలువ్వును. అదివినిన నే మానంకి  
యులకు చాలుక్యం లనుపేరు కలిగెను.

ప్రస్తుతము పదునొకవంశశతాబ్దమునకు  
బాహ్యపు చాలుక్యము బాహ్యమిశాఖవాగు  
గాని, కల్యాణపురిశాఖవాగుగాని, వేగీశాఖ  
వాగుగాని యిష్టపురాణ వంశావళిల నేర్ప  
రించుకొని యుండలేదు. అంతియకాదు.  
ప్రహ్లాద వంశమును గానరాదు. గోమహాశ  
ప్రవాహమున గన్పట్టకు. మహాకూట ధర్మ  
జయస్థితి శాసనమున మాత్రము జయసం  
హరి మనుమలను, రిణరాగ్ని కమానును  
వైక శ్రీ సత్యాక్రమ్యునికొరకల్ల ధరిణ  
విక్రమును హరిణ్యగర్భ కంభూతులనియు,  
అగ్నిప్రేమ, అగ్నిచహన, వ్రాజకేయ,  
బాహునవర్ణ, లంఘిక, అష్టమేధాన ధర్మధ  
స్నానపుణ్యవేత్తకృతి శత్రువనియు వర్ణిం  
పడిన యున్నాడు. ఈతఁడు మొదటప్రంకేశి  
యని యీలనివిరుదముల ననుసరించియే  
ప్రహ్లాదమయ్యును. ఇతఁ బాదాను చాలుక్య  
వంశజుడైన విజయవర్మని శాసనములలో  
మొదటి విక్రమానిర్మింపి హిమవర్తినివిమల

చాలుక్యకులమని పొలుపంటిడినది. ఈవైరెందు  
మహానలతిక్క ప్రస్తుతము పదునొకవంశ  
శతాబ్దమునకు బాహ్యపుచాలుక్యశాసనవాద్య  
యమున బ్రహ్లాదవంశమునుగూడచినట్టిగాని,  
సోమవంశమునకు సుబాధిచినట్టిగాని, పల్లవు  
నితో జరిగిన యుద్ధమునకు సుబాధిచినట్టిగాని  
సూచనలేవియు గానరావు.

ఈవిషయమటుండు పురాణవంశావళి  
లను గల్పించుకొనుట యీవంశాలిక వంశ  
ముల మూలవారిముగ చూడెను. ఇట్టిచిరా  
ణిక వంశావళిలు ప్రస్తుతము ఏమి, పదు  
నొకవంశ శతాబ్దముల నమముబుద్ధిగల్గిన శాస  
నములను బోల్పించిన చలియంగుట. ఇట్టి  
పాశావళిలు పుట్టుటకు కారణమిమి? ప్రస్తు  
తము ఏమి, పదునొకవంశశతాబ్దముల పుష్క  
కాలము బౌద్ధమతము ప్రేరించుచుండిన కాల  
మనియు, పంకరాచార్యులవాగు వాక్తవాన  
మును ఖండించుచు, అష్టైశ్వరిమతిమును న్నాన  
చుచుండిన కాలమనియు, ఇది మతనరూప  
ముతో న్నడికిమతిమువైపున నొక్కమాటు  
విప్లవించిన చిరాకాయునిమనియు మనము  
జ్ఞాపకముచుకోవలసి యున్నది. ఈచిరాక  
యగమున కొలదగనో గొప్పగనో అధికారి  
ము నంపాదించి సామంతిమహాకేశ్వరులును,  
మహామంజుశిష్యులు వైనవారిలు వైదివాళ  
కారిములను, రాజ్యవైదిమును హెచ్చిన  
కొలది నీయుగమున వామోర్వైవిధాగ  
మున ద్వితీయస్థానమగు తీవ్రయోధవము నధి  
ష్ఠించుటకును, చిరాకవంశావళిని, సూర్య,  
చంద్ర సంశయబుద్ధిమును గల్పించుకొని,



తన్నూలమున ఆర్యసంఘమున నాధిక్యమును సంపాదించుటకును శ్రయశ్శీలములు గూడచానిమయ్యునది శాసనవిశేషమున నున్నది. ఈ కాలమున ఈ రాష్ట్రపుత్రపాదము నునది శ్రీ శ్రీ యమింధానము లిక్కములు చేచి యవి. రాష్ట్ర కూట, చాళుక్య, చోళ, పల్లవ, గంగాదేవరాయలు కీకాలముననే పరాక్రమశాసకు లేర్పడినవి. పారాణిక మతి వేద్యధినిమూలకై ప్రధాన పరితములలో ముఖ్యమైనది యిదియని నిస్సంశయముగ కప్పవచ్చును. అందువలననే ఒకే మూలమంత్రిమునుండి పీఠిపోయిన నేలువేలు శాఖలవారి వింశోత్పత్తి కళాసముద్ర పైనుండి విస గాథలలో సంతటి వ్యత్యాసము, అంతరితవిధ్యము నుండుటకు గారణమైనది.

ఇకపైగాథలను పరిశీలించిన నందుండి చాళుక్యుల పూర్వోత్తర మేమైనఁ దెలియు నేమో చూడము. చాళుక్యగాథలన్నియు జేయుడినవిధమునఁ బుస్తకము అంబిర్భముగను, అకటావికటముగ నుండుటవలన అయోధ్యకు చాళుక్యులకు సంబంధ ముండుట గాని, చాళుక్యులయోధ్యలో పాలించుట కాని, ఆయోధ్యనుండి వారు దక్షిణాగమనకు వెచ్చుటకాని, చాళుక్యునుండి పుట్టుట కాని, చాళుక్యులనుచూడకులుగుటగాని, అన్ని సందిపంనుండి యుద్ధవిందులు కావిశ్వాస పాత్రములైన చారిత్రక కావ్యములుగఁ బరిగ్రహింపబడెను. కాని యిందులకేమేమైనఁ గల దాయున్న చాళుక్యులు మొట్ట మొదట చాళుక్య విధివిధానమునందలి ముగిటి మూలమునట్టి ము

లవారిలోఁ జేసి ద్వి కేతనబాటివానినియు, పరితముల ననుసరించియు, కాలములవిధిక్కి వ్యభావము ననుసరించియు, అధికారివై భవనంపద ననుసరించియు ఉద్ధిమసిరిగి తినిరి కేరీ క్రయ త్నోదించినవానియు వివరములు గలదు. మొట్ట మొదట శ్రీ శ్రీ యులమని చెప్పకొననివారు క్రిమిమయగఁ పదునాలుగవ శతాబ్దము వాటికి శ్రీ శ్రీ యులమని చెప్పకొనుట నే ఇందులకుఁ దార్కాణము. అట్లే కానిచో ఒకే పాతమునుండి పీఠిపాతముల వారిసంశోత్పత్తి ప్రకార మిన్ని విధములు అతిరుల తుల్యులలో నుండుట సంభవించునా? అదియటుండ ఈ చాళుక్యుల నే కులమువారిని చూపింప నని తాళముకలదు. ఈవిషయమున మానసియులైన శ్రీ యుగి కొమఱ్ఱగ లక్ష్మణరావులు తులుగారు వ్రాసినది ఎత్తి చూపవలయును.

“అరమునందు”నినాకరమ్” అనుపేరులతోకము కలదు. ఇది ౯, ౧౦వ శతాబ్ద ప్రాంతపుది. ఇందులకే కంటేను ప్రాచీనమని చెప్పవచ్చును కలగు. ఇందు “చళి క్యవందర్” “చోళుల ఆరసర్” అనుపదములు పర్యాయపదములుగ నీయఁబడినవి. “చళిక్యరాజులు” చోళుల వ్యవతులు” అని యీపదముల కర్థము. అనగా ఆకాల మన చాళుక్యులు చోళులు వారన్న సమ్యక్యముండె యని యుద్ధము. “చోళులను” అని చెప్పవలెను “శ్లాగ్” అందుకు. విరుళాద్రులు; కెలుగులలోని వలమనారు, కిక్కుగులలోని చాళుక్యుల మొదలయి “శ్లాగ్” జాతులనియే చెప్పవలెను. వీరంపమును మొదట కొక్క బాటివారే. కాని దేశభేదములబట్టి శిల్లమారులు సంభవించినది. దీనినిబట్టి చాళుక్యులు మొదట దాక్షిణాత్య శూద్రజాతివారనియు, రాజ్యము వచ్చిన రెకువారే క్రమముగ క్షత్రియత్వము జెందిరియుఁ బుష్టమగుచున్నది.”

పై చాళుక్య గాథల ననుసరించి చాళుక్య రాజుల తీర్మానములను వాటికి తగినట్లుగా వ్రాసి, అందును వాటిని నుండి చాళుక్య రాజులను విజయములకు గలవేమో విజయము.

కాళింగపుర చాళుక్య గాథలలో విజయ చక్ర, విష్ణువర్ధన, త్రిలోచన పల్లవులు గుర్తింపబడినట్టి కాళింగపుర చాళుక్య గాథలలో పేరాళిక వంశావళిని తెలియించినచో, పాలకేళితాన గాథలను జయసింహ నల్లభుజు చాళుక్య రాజ్య సంస్థాపనయని తెలియగలదు. అట్లే వేంగీ చాళుక్య గాథలలోని పేరాళిక వంశావళిని తీసివేసి చాళుక్య రాజ్య తారాభవమును, పాలకేళి త్రిలోచన పల్లవులను చాళుక్య రాజ్య సంస్థాపనయని తెలియజేయుచున్నది. కాని అదామి చాళుక్య రాజ్యమును గురించి మనకు కాగుననియును చెబును, ప్రాచీన చాళుక్య శాసనములలోని క్రీ. శ. ఆరవ శతాబ్దమున నుండియు ముగిసే వ్యవధి మహాకూట ధర్మజయంత్రం శాసనమును, ఏడవ శతాబ్దారంభము నందలి దగు రెండవ పులకేశి ఆధ్యక్షుని శాసనమును జయసింహ, రణరాగుల పేర్కొనుచుండుట చేతను వేంగీ రాజ్యమునందలి చాళుక్య రాజ్య సంస్థాపన జయసింహ, రణరాగు, (ముదటి)

పులకేశులనుట నిశ్చయము. అందువలన వేంగీ చాళుక్య శాసనములందలి విజయాదిత్య, విష్ణువర్ధనులు కల్పితపురుషులనుటయే యుష్మదము; కాని యీ శాసనమున అయిదివ విక్రమార్కముని కాతేమే శాసనమున జెప్పబడినట్లు చాళుక్యులు నమస్తి భువనాశ్రయ, విక్రమార్కాశ్రయ, విష్ణువర్ధన, విజయాదిత్యుల విశేషనామములు గలవారు. అందువలన వేంగీ చాళుక్య శాసనములందలి ముదటి విజయాదిత్య, విష్ణువర్ధననామములు అదామి చాళుక్యులలో ముదటి పాలకేళి పూర్వములో నెవరికైనా పురుషములైయుండిన నుండువచ్చును. ఇక వేంగీ చాళుక్య శాసనము లందుమాత్రమే త్రిలోచన పల్లవయుగము, చాళుక్య రాజ్య సంస్థాపనము ప్రస్తావించబడుటచే నే కృషియను మూహించుట కవకాశము కలదు. వేంగీ చాళుక్యులకు మూలవంశీయులైన బాదామి చాళుక్యులలోని ముదటి పులకేశి పూర్వము చాళుక్య రాజ్యమును దూర్పుగన్వాయించినందులకు ప్రయత్నించినందున వచ్చును. అప్పుడు పల్లవరాజుకి దక్షిణభాగమున దక్షిణాంధ్ర ప్రాదేశమున పల్లవులు పరిపాలించుచుండి యుండునచ్చును. రాజ్యమును విస్తరింప జేసికొను ప్రయత్నించు చాళుక్యులకు, ప్రాదేశాధిపతులైన పల్లవులకు సంఘర్షణము కలిగియుండును. కృష్ణానది కుడి తీరభాగమున వేంగీ దేశమును క్రీస్తుశకమున ౧ శతాబ్దమునకు పూర్వము శాంకాయనులును విష్ణు కుండినులును, కృష్ణకు దక్షిణభాగమున పల్లవులును పరిపాలించినట్లు మనకు శాసన

వ్యసాంతమే కలదు. శ్రీమనికి మేడవ శతాబ్దంధమున చాళుక్యులు విజ్ఞానానికి పృథ్వీపురుష జయించి వేంగివాళికి రాజ్యమును స్థాపించి మూర్ఖమే నక్షత్రమునుండి ప్రాంతమున దమరాజ్యమును విస్తరించి కలహములయత్నించినయి, కలహందర్శమున చాళుక్యులు పల్లవులకు సమరములు సాధించిచెడినియు, ముచుమూల పల్లవులే జయించినను చాళుక్యులు ఆంధ్రముమీద నైనను కడమూడలమునందలి ముడివేము (ఇప్పటి పెద్దముడియము) వఱకు రాగలిగిరినియు, పల్లవులతోడి యుద్ధమున నోటనదీ ముడివేము సైన్యహారమున వారు కొంతకాలము తలదాచుకొనిరినియు, పరవశించి తాలమునకు మఱు విజృంభించి నక్షత్రగానాది రాజ్యములను జయించిరినియు, శ్రీలోచనపల్లవ సమరము మూర్ఖదేవమునకు సమరభంగవ గాధయగుటచే పుష్పవాళికి శాసనముందు మాత్రమే కన్పించినదనియు నూహించుట సమంజసము.

చాళుక్య విజయనాథునితో బోరిన నామ శ్రీలోచనపల్లవుడని చాళుక్యగాధ తెలుపుచున్నది. ఈతనికి ముక్కంటిపల్లవుడనియు, పల్లవశ్రీశ్రుతినియు, శ్రీనరాజు పల్లవుడనియు, ముక్కంటి కామవెట్టియనియు పేర్లుకలవు. కామవెట్టి, కాడవరాయర మొకరిని పరములు 'పల్లవ' నామాంధరిమునందును కడమూర పదమునుండి పుట్టినవి. ఈ శ్రీలోచనపల్లవుని శిరాశాసన ముడిటి గుంటుగు నుండియును పదవి రావల్లతాలూ

కాలోని ఉష్ణటూరు గ్రామమున గలదు. అందు శ్రీనేత్రి పల్లవశ్రీమతేశ్వరుడు గింగానదీతీరమునందలి అమాచ్చిత పురమున ఇంద్రాక్ష నల్లార్యవ్యయలుగు వేయిమంది బ్రహ్మణులు బిలువనపి వారికి అర్ధవయ మహాపుణ్యకాలమున అవతరణ గ్రామము (ఇప్పటి ఉష్ణటూరు) నన్నిహాసముచేసి గొలువగనని కలదు. ఈనిరయమునే పలువు శ్రీనయనపల్లవుని తామ్ర శాసనముకూడగలగు కానియు తామ్ర శాసనము విజయనగరరాజగు విజయభూపతి నాడు చెక్కబడినదని గార్నమెంటు శాసన శాఖవారి యభిప్రాయము. ఇవితిక్క ఇత విశ్రీనేత్రపల్లవుని శాసనము వేడియుగానరావు. ఈతనిని కరికాలచోడూ శోషించి నట్లు గాధలుకలవు. పల్లవులోనివాడగు రుడవన్నవనమ్మకే శ్రీలోచనపల్లవ నా మూతరముకలననియు, సీతలడు శ్రీమతక మూలవతితొడ్డుములోనివాడనియు గొందఱు మఱియు. శ్రీమతకము సామ్రాజ్యవ శతాబ్దాదిని ధనికోటను రాజధానిగా చేసిని కోటవశీయలు తాము 'శ్రీమత్ప్రసయన పల్లవప్రసాదాసాదిత కృష్ణవర్ణకానక దీపితుపట్టపాస్త్రవసీ వల్లభుల'మని చెప్పకొని యున్నారు. వెంనాటి శాఖలు పూర్వవైన మొనటి మల్లరాజు శ్రీనేత్రి పల్లవునితో స్నేహముచెడికొని నక్షత్రదేశ దిగ్విజయమునకై జైలు పెట్టలి, గాని, కళింగ, వంగ, మగధ, కొంకణి, పాంధ్యములు జయించి పట్టపాస్త్రజగతి(అనువేలనాడు)ని సంపాదించి ధనవపురమును రాజధానిగా చేకొని పరిపాలించినట్లు



వెలుపాటి చోడశాసనములందు గలదు. వీటి  
 చరిత్రను పరిశీలించుచు గాత్రలోచనములను  
 వీని వెనుక ౭ కలకలముగా ఉన్న  
 ను చేకవేయునను క్లుప్తచేర్చానాదీనిని పట్ట  
 హస్తావని చాల పురాతనకాలమునుండియు  
 పట్టణము పరిపాలించుచుండినట్లును, పట్టణము  
 నాదీని ఆదేశము చాళుక్య రాజులకును,  
 అటుపిమ్మట వరుసగా దానిని ధనదుపుర  
 ము రాజధాని చేసికొని వెలుపాటిచోడు  
 లును, అటువెనుక ధరణికోట రాజధాని  
 చేసికొని కోటవంశీయులును పరిపాలించి  
 యున్నట్లును, పట్టణ లేదని దేశమును జయించి  
 చాళుక్యులును, చాళుక్యరాజ్యము క్షీణితకు  
 వచ్చుచున్నది స్వార్థంత్ర్యమును నహించి  
 వెలుపాటి చోడులును, కోటవంశీయులును  
 రాజ్యపేలిక గనుకనే పూర్వచాళుక్యగాఢ  
 యందు త్రిలోచనపట్టణ నమరత్నసక్తియు,  
 వెలుపాటి చోడశాసనములందు త్రినేత్రపట్టణ  
 పేర్లహస్తసక్తియు, కోటవంశీ లిగుదములందు  
 త్రినయనపట్టణ న సాదాసాదాని రాజ్యపైధివ  
 ప్రసక్తియు గలిగినట్లును ఊహించుట  
 సమంజసము. అది యటుండ నర  
 సామంతుల తాలుకాదుందు కోటచేర్చానాద  
 చోని చోడశాసనముల వెన్నయభట్టహామ  
 నుకా నేర్పొనంబడియున్నాడు. ఈతడు  
 త్రినయనపట్టణపుని ఆధీనపడితూండెనట్లును,  
 మహావాది మదేధసింహుడనయరిగిన చోడ  
 ధట్టును జయించి గిరిశ్చిమదేశమున “ఆరా  
 మభీభావ్యుడైన ఇజ్జులూరిను” త్రినయన  
 పట్టణపునుండి పడవెక్కినుకలడు. ఈ వెన్నయ

భట్ట హామనూయు, చాళుక్యచాళుక్యగాఢ  
 యందు విష్ణుభట్టహామనూయు చేక్కడ  
 యని చాళుక్యము. ఇటువంటిచోడ త్రిలో  
 చనపట్టణని కాలమునందున్నవాడే. త్రిలో  
 చనపట్టణపునిచే నిహంత్రుడైన విజయచిత్తయని  
 మహాదేవిని సంరక్షించిన విష్ణుభట్టహామ  
 నుకా అట్లునభూతి కలగజూపినచోడ  
 వెన్నయభట్ట హామనూయునని కట్టియుం  
 చుటకు సంశయించబనిలేదు. ఓడింపబడినది  
 దేశముకై యునిచేతైనను విష్ణుభట్టహామ  
 నుకా కోటవంశీపార్శ్వస్థాయుడై విజయచి  
 త్తయని మహాదేవిని సంరక్షించి యున్నాడు.  
 అందువలన పైగాఢి చోడ ద్వేషదగినవాడని  
 నేమను:

౧. చాళుక్యులు దక్షిణాత్యులు : వే  
 కులసంజాతులు.

౨. చాళుక్య శాఖలన్నియు బాదామ  
 చాళుక్య మూలజాతియునుగీ విస్తరించెవి.

౩. చాళుక్యులు సూర్యవంశజులును  
 కాదు; చంద్రవంశజులును కాదు: అగ్నికుల  
 జాతీయులును కాదు.

౪. చాళుక్యరాజ్యమును పరిపాలించు ప్రాదే  
 యముల వ్యాపించిన ప్రాంతాన్నియైన కాల  
 మున కృష్ణానదీన దక్షిణహస్త దేశము నేలు  
 చుండిన వారు పట్టణములు. కృష్ణానదీకు త్తరమున  
 చాళుక్యులకు విష్ణుకుండి ప్రభావంతోను, కా  
 లిగులతోను ఎక్కువ పొన్నము సంధివించెనో  
 అట్లే అంతకుపార్వము చాలకాలము క్రితమే  
 కృష్ణానదీనదేశమున చాళుక్య పట్టణంతో  
 సంఘర్షము సంధివించెను. తుంటకులకు  
 పట్టణమును జయించి చాళుక్యులే కృష్ణానదీ  
 దక్షిణదేశమును గూడ పాలించిరి.

# కీ. శే. సత్యవాలు గున్నే శ్వరరావు గారు

జి. బామదా గారు

మంత్రభక్తియైతే మహిమలును నిరాశ, సాధించి నదాశ్చర్యవల్ల  
 కవిజన్ములు నేలగా మార్చివుండే విరాటాశ్రీకృష్ణరాయమూర్తి  
 కృష్ణానీటికి గర్భావస్థమై తనది శ్రీరామ చరిత్రలు జీరినా  
 సునతికలిరాశమున భరితాంగిని, కడువారు గన్న యభివృద్ధిని  
 గీ. వేగిరాజ్యకృతుచరగ్రీవమసిహ, మహిమలును పరివో శివయోగ  
 రాజినిలము గున్నే కెరాయనము, కెత్తెమిలచను దాత్తెత్త మెత్తెమిల.

కీ. తనదోషమున వృద్ధి గాంచి మించి, కీర్తి తేజమునుయొనర్చు  
 తనదోషమున కెత్తెమిలచను దాత్తెత్త మెత్తెమిల  
 తనసాయమున వాంకోని తేజముంగన్న, పట్టిగాయకసారవై పుణ్యం  
 తనదానవిమల కృష్ణినిగొన్న సకలము, చకమచోదెన్నుటా శోభలులు.  
 గీ. యభివృద్ధిగోదాకరిలతరగ, ఘోషములుగని గాంచి దిక్కు, భిగములు  
 సేభుకెమున గన్నురు చిలుకరింప, నంగుల ద్విమలము! ఘోషాగ్రమాత!

శా. నీ కేళుత్ర వలెన మిమ్ములు శాంతిం గున్నునా వాని కే  
 దో కాలుతమునభవించి చను నయ్యా! తల్లి! కిరగ్రమ  
 మోకనీ వ్యావయలు భిన్నములు గాదో, గర్భావస్థలు  
 కాకల్పితము విల్పువో, భరితమోత! మోదాగ్ధాగ్రనే.

శా. గానానాటకసంఘమునామూర్తిగ మిన్న గాన శేషియ  
 నామోదించిననాయకు డకట దేవావాసము శేరెన  
 మూర్తి! నీ విష్ణువినోదవైతివి గదే యాభోగ ముముజు  
 శ్రీ! కిరుడును భక్తివోదక చకా నంతాను సేయుమా!





ఈ రోజున శ్రీమతి సత్యనాథుల వద్ద నుండి తీసుకువచ్చిన చిత్రము

రాజమహేంద్రవరము



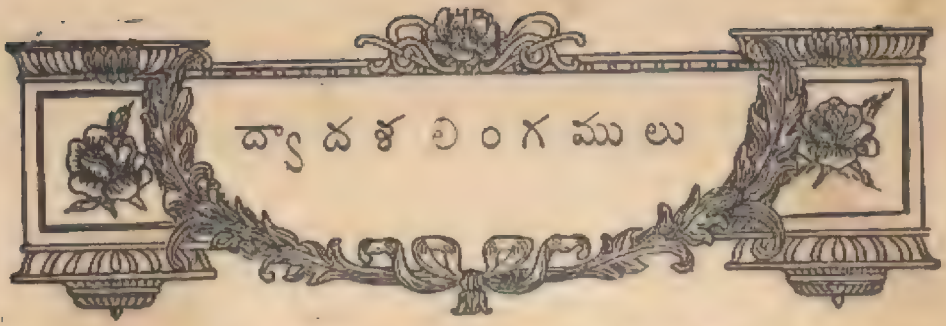


హేమకవి- (లోకావలిగ్రహము)  
మంగళాయను రోమక దేవతనుబోధిం  
చుక గ్రీకు దేశత.

హేమకవి- (లోకావలిగ్రహము)  
ఈమె యొక గ్రీకు పౌరాణికనీమతి.  
లోమకవి మంగళాయను రోమక దేవతనుబోధిం  
చుక గ్రీకు దేశత.



ఈ ఆకాశు అను ప్రజను పురోహితుడు అతని యుద్ధం కుమారులు: (శిలావయము).  
నీ లోక మహానీయదేవాలయము ఇంద్రము గావి చింతలకై కీర్తి వక్రములు  
చుట్టబట్టించి బాధించుచున్నది. ఇప్పుడైతి పృథ్వీ వివాకము. భావములను  
స్ఫురింపజేయుచున్నది. ఈమిహము లోమున కలి వారోననుభవమును నున్నది.



ప. వేంకటరంగయ్య గారు, పి. సి., పి. యల్.

జగద్గురు శ్రీశంకరాచార్యులవారు "ద్యావశలింగములు" అనుచేత వందలములను కీర్తనలు వ్రాసింది యున్నారు. ఈస్తోత్రము శాంకర గ్రంథములలో ముఖ్యముగా వ్రాసినది. ఇది శ్రీస్తోత్ర కర్తాకర్తాని స్తోత్ర గ్రంథములందును గలదు. అందు కొలదిపాటి సాహిత్యము లున్నను మొదలునకు అన్నిటను విషయ మొక్కటిగనే కనుపడుచున్నది. ప్రాయముగా వందలములను కీర్తనలు వ్రాసిన స్తోత్రములు శ్రీశంకర విరచితములగు గణింపబడుచున్నవి. అసమసామాను ప్రకృతి గలవన్నియు సర్వసామ్యలగు పరమీయలచే వ్రాసింపబడి యుండగలవు. అటు గాక వ్రాసి వానికి సర్వత్రాంగికారము లభింపజేరదు. తేవములకు ఇతిహాసపురాణములకు ముఖ్యములకు కొన్ని జైదిక ప్రక్రియలకు భరతఖండమునం దంతులను నొకరూపముగ ప్రవృత్తియు గౌరవమును గలిగియుండుటచే పని ననుష్ఠించు భారతీయుల కేబాగిత్వమును సాధింప నలవియునున్నది. ఈ సంకల్పముననే రాధాకృష్ణుల ముఖద్విగారు "సంకషేపియో యానిటి ఆఫ్ ఇండియా" యను బహుళభాష్యంజనము గ్రంథము నొకదాని వ్రాసి యున్నారు.

అయితే దీనికీర్తనాశ్రయముల ప్రయోములకు సారస్వతాశీవాస్త్రీప్రతిష్ఠలు గలవారు కొకత్రయమునందులకు కవులు కీర్తనలు వ్రాసినవి. ఇవి కంటిబట్టి వారి వ్యాకింపజేయుట గలవని చెప్పుట శేషము సాహసము గాబులదు. భాగవతము వ్యాస ప్రోక్షకుమగావించియు, బోపదేవుడు దాని రచించి నైయాగికముజేసెననుచును, ఆధ్యాత్మికసామయము నొకయోగిత్వము నొంది విశ్వామిత్రబ్రాహ్మ మునియైన

వారు, ముఖ్యముగా విశ్వామిత్రుని పేర వ్రాసినవిగావించియు, ఇట్టిరసంవాదములు ఆచారిగ నున్నవి.

ఇటులనే స్తోత్రకర్తృత్వవాస్తవ్యవిచారమునకు నొన్నిట సంకీయ వంతులందుచున్నది. మంగాదేయున జనసామాన్య మునదివము నొకటియందు సంగాధాత్రి మొకటి గలదు. దానిని దురాక్షిఖాన్ అను పటమ్ము కీర్తనలు వ్రాసింపబడుట యచటికోడములు చెప్పుచున్నారు. కొందరు దీని శంకరప్రోక్షకుమ గణించుచున్నారు.

ఇత్యాదివిషయముల బరిశోధించి కర్తృత్వ నిర్ణయముల కీర్తనాశ్రయముల ప్రయోగముల కొకపరిష్కర్త ముఖ్యముగ గావలసియున్నది. ఇట్లు విషయైర్వ్యామము నకు వలయువిద్యకును ప్రాధికను మకలతకును ద్రవ్యసంపదము యంగ్రదేశము జేదయన కెల్లదు గాని శేషుడై నిలుచు భగవదు స్వగృహన తుల్యము ముఖ్యాకరం.

ప్రకృతివిషయముల ద్యావశలింగస్తోత్ర కర్తృత్వమున సంకీయ మగుపడలేదు. స్తోత్రకర్తవిషయములబట్టి మనము ప్రాచీనప్రతిష్ఠలయి వందలముల ఆధ్యాత్మికములకు అధునికులకు దేయనివిగ నున్నవి. ఇందుగల విశేషముల వాచుపట్టిన జూడవరు.

ఇటులనే ఇవి గావించి కర్తృత్వములను అనుకొనియు, కీర్తనాశ్రయములకు తగినతగిన సోపానములను ప్రతిష్ఠి.

ఈస్తోత్రమున సోమసాధస్తోత్రమునందలి శ్లోతి ర్మయలింగము స్తుతింపబడియున్నది. విగ్రహాద్రోహిగుణవీరుహమ్ముడు దండెత్తిరచ్చి స్తుతమునందు సోమసాధి మునడే. శ్రీశంకరాచార్యులవారికాలము కర్తృత్వము





అనవస్థాస్థితి శేషము. కావేరి నర్మదలలో కావేరి  
 విష్ణుని మూడు విష్ణుని మూడు శంఖములు నాడును.  
 కారణమేమయినను కేరళాటి స్థలముగ నున్నది.

మనకావేరికి శేరుపెట్టినవా రొకప్పుడు నర్మదా  
 నీయిని మునుకనవచ్చినవారని వాదించినట్లు.  
 ఆరవదేశములోని వడవలను ద్రావిడ బ్రాహ్మణులగు  
 వడదేశవడవలు, తెకదేశవడవలు అని రెండుభాగాలు  
 గలవు. “వడమ” యనుదానికి “యు నైరము” అని  
 వ్యుత్పత్తి అగ్రవహరు చెప్పుచున్నారు. ఈయు నైరపు  
 వారిలో ముందు దక్షిణమున కేరువారు, బహుళః తెకదేశ  
 వడవలు అని పిలువబడిరి కావోలు. తెకానగ దక్షి  
 గము. వెనుకవచ్చినవారు వడదేశవడవలు అయిరి గావో  
 లును. ఆనగా ముందువచ్చినవారు దక్షిణమువడవలు, వెనుకటి  
 వారు ఉత్తరవడవలు. “వడమ” శబ్దము ఉత్పత్తిస్థలమును  
 గోలుపొయి యాశ్చర్యమును బోందినది. ఉత్తరాదివార  
 నటయందు న్యూనత యేమైన నున్నయెడల అది వడమ  
 యని చెప్పయ్యెదము. తెలుగున మా ప్రాచీన గ్రంథము  
 రాదివారుగారు. జన్మనిష్ఠులి యెంతవని చేయగలరు?

వడమ లొకానొకప్పుడు తాము నర్మదాపరివరముల  
 నుండినదాని మరునక రేమ నిత్యసంధ్యాచందనమున నర్మద  
 ననుదినము స్మరించుట గలదు. వారు సంస్కృతలో నీళ్లో  
 కము పఠింతురు—

“నర్మదాయై నమః ప్రారాః నర్మదాయై నమోనః,  
 నమోఽస్తు నర్మదే తుభ్యం త్రాహి హం విమనర్పతి.”

బహుళః దీర్ఘాక్షియు నర్మదాతీరములలో  
 యురవులు గుండ్లికొనినకొంతకాలమున కాప్రదేశము విష  
 మునుభూయ్యై పుష్కలముగా నుండును. నర్మద  
 లును. “కమరస్యాపర్వతస్త్రి కావేరి” యను నుత్పత్తి ఆ  
 కావేరికి ఈకావేరిగూడ సరిపడగలదు. కావు + ఏరి =  
 కావేరి యను నొకయుక్తియు సాధ్యముగ నున్నది.  
 కావేరినట్లు కావునర్మముగలిగియుండుటచే కావేరి నుండు  
 కొలనుల నర్మమును. అందునొకప్పుడు నర్మదానది  
 కృష్ణా యమువానదులు విస్తప్రాధాన్యము గలవి. బ్లూ  
 నైల్ (Blue Nile) వైట్ నైల్ (White Nile) యను  
 పేర్లు గలవినింట్లు.

ఇంటియను నిటలుండ మనదక్షిణకావేరికి పారా  
 నీకనామము “మరునప్పగ” యని తెలియుచున్నది.  
 మరునప్పగయే కావేరియనడట మనదక్షిణకావేరి జన్మ  
 పుత్రాంతిమునకు నర్మదాతీరముచేసి వింధూప్రాంతముల  
 కేగవలసియున్నది. మరునప్పగయనది “ఇవం మేగంగే  
 యమునే” ఇత్యానయుక్తులలో సరిపడవిన వైదిక  
 నదులలో నొకటి. ఆసిక్తి (Chenab) యును విరిస్తా  
 Hyaspes or Jhelem, నది ప్రవహించుచున్నది.  
 రాధాకృష్ణమునుట్టి రేపగ్రంథమున తెల్పయున్నాడు.

కేరళప్రాకృతము కావేరి కీ చిక్కులన్నియు  
 లేకుండ నర్మదాపరివర్తి మంగీరించవలెను.

కావేరి నర్మదలసాంధ్రున కింకా ప్రమాదమును  
 బాపనరు. కలకత్తాపైకొట్టునట్టి నుండిన పార్లమెంట్  
 న్యాయతూర్తిగారు వ్రాసిన ఏకామంట. ఇండియన్  
 హిస్టరీ (Ancient Indian Historical  
 Tradition) అనుగ్రంథమున కావేరినర్మదల ప్రశంస  
 ప్రసక్తిపై నర్మదకు కావేరియనునొకయుపనది యున్న  
 టుల ప్రమాదముగ బాపబడినది. ఉపనది యయ్యును  
 ఈకావేరి యు రేపజన్మచే విరాజిల్లుచున్నది. ఈమె  
 యుననాశ్వని మనుమరాలగు బట్టి కాన్యకబుర్రాజును  
 జన్మనిభార్యయై యుననాశ్వని కాపవళమున నదియై  
 నర్మదం గూడినదట.

X పూర్వోత్తర పాశ్చిమాత్యాధానే పదావం తం గిరిజా  
 పమలిమ్, మరామరాధాపాదపద్మం క్రిష్ణద్వ  
 వాళం పరితం నమామి.

నర్మదానదికి నీళ్లు వివిధవిధమున వివిధ  
 వాళం వివిధములై ప్రవహించి పాశ్చిమ శ్రీవాగ  
 వాళం కేరళం ప్రవహ్యే.

ఈ శ్లోకవ్యయమున పద్మవాళవాగవాళశ్రేత్ర  
 ము లింగున వ్యాఖ్యానము నశేషించుచున్నది. అయిదవ  
 శ్లోకమున చెప్పబడిన పద్మవాళశ్రేత్రము పూర్వోత్తర  
 భాగమున పాశ్చిమసంధ్యమున నున్నటల కేరళం  
 చెప్పియున్నారు. పరశ్రీత్రము వైజామృగారంభము  
 వైట్ నైల్ కేన్స్ హింగ్లి ప్లేసును 17 మైళ్లదూరమున  
 నున్నది. అందునొకప్పుడు నర్మదానది వివిధ  
 వాళములు వివిధములై ప్రవహించుచున్నది.

“కేమిది కృంగేపి పదావసరిం” ఇది శ్రీవల్లభాక్షమని  
 కిం రాచాగ్యులవారు క్షురించుటలో పారపాక్షియము  
 నుండేటాచు తెప్పటకు బాలు పాదనిసావగ్రి నూచింప  
 చేయుటలో “అపి” యను సమన్వయమును బ్రయో  
 గించుట మాత్రమే కాక “సదా” యను విశేషమును  
 నూచుట ముఖ్యము. ఇట్లు “అపి” “సదా”  
 నాము గలిగి తిన్న వారమునకై వార్షికు “అపి” “సదా”  
 యనుప్రయోగములచే అవధారము చేసినట్లున్నది.

కింప నికాశం నిహితావతారం ముక్తిప్రదానాదుని  
 సజ్జనానామ్, అకాలస్మృత్యో పరీక్షణార్థం వంశే  
 మహాకాల వహం మహాకేమ్.

అతని యుజ్జయిని నానాంశరము. ఉజ్జయిని  
 యందు నహికాలునను చేరుగల కింపయూపముడును  
 ప్రసిద్ధింపయ్యును. ఈదేవునే మహావి భువూరి  
 యుర్తరంబుచేత్రమునందు కాలప్రియవాగుడని.  
 స్మరించుచున్నాడు. “అకాలస్మృత్యో పరీక్షణార్థం”  
 అనునది మహాకాలమున ప్రయోగము చేయుట  
 గాన మొద్దరైన నుండునేనా నిచారించులయు.

క కావేరికావ్యవహారాః పరిత్రే సమాగమే సజ్జనతార  
 జాయ, సజ్జన మాంధ్యాపురే వసంసం హంకార  
 విశం కింమే విశేడి.

ఈ యోంకార క్షేత్రమునకే అమరేశ్వరవాసు  
 నానాంశరము. ఇది భాంధ్యాపూర్ణునినకు సమాపముగ  
 ముఖ్యముగా వర్ణించుచున్నది. ఈక్షేత్రము  
 నున నొకకొప్పంపయ్యును నేనుచున్నది. ఈక్షేత్రము  
 “కావేరికావ్యవహారాః స్మరింశు” యిట్లుటల యా  
 గాగ్యులవారు పదించివారు. ఈకావేరికావ్యవహారాలోని  
 కావేరి కాగలదా యను విశేషము పూర్వమున్నది. అతని  
 తల్లాలలోని కావేరియగుడని దీనికిని వర్ణనకును సమా  
 గమును నుచున్నాము. దేశకాలజ్ఞానములగు డింతకే  
 ప్రయోగముచేయుట ముఖ్యము. ఇట్లు “అపి” “సదా”  
 శాసనమును నిచారించగ వర్ణనకు కావేరియనునొక  
 ముఖ్యముగా వర్ణించుచున్నది. ఇట్లు “అపి” “సదా”  
 సమాగమసామమున నోంకార క్షేత్ర మున్నట్లు.

దక్షిణజిల్లాలలోని కావేరి నామసామ్య మెట్లు  
 కన్గిన పనునిచార విలు యప్రస్తుతముకాదు. క్రింద  
 రామన్న అయిపవల్లోకములోని వైద్యవాగ్ధము, ఆరవి  
 స్తోకములోని నాగవాగ్ధమునూడె ఈమీమాంసకు విమ  
 యములగున్నది. దేశనిర్దిష్టములను ఆగ్యులవకు  
 జారివారు (వారు యిప్పటిచాతుర్వ్యమువారే కానిండు  
 లేక వారిలో బ్రాహ్మణులుయొక్క పూర్వీకులే కానిండు)  
 చక్రమే గ్రహములనుండి భరతభంధము ప్రవేశించి క్రమ  
 క్రమముగ నిండునదిని బాటి గంగాయమునాపరి  
 సరములకీర్తి క్రవక్రమముగ దక్షిణభాగమున ప్రవేశించి  
 రని చెప్పబడియున్నది. దీనిలో నొకలో యునువారు  
 వర్ణనా కావేరితరముల గొంతకాలము నివసించి యచ్చట  
 ఆరోగ్యోక్తులు చిక్కిన లేనందున చాయగ దక్షిణము  
 నకు బోయి పోయి దక్షిణకావేరితరముల కేరి యానదీ  
 పరిసరములు రవ్యములుగను వాసయోగ్యములగునయం  
 డునదే నచ్చట విడిసి కిరావాసములు నుద్భవించి పూర్వ  
 పునర్వవాతరములందుండెన యభిమానముచే ఈనదికిని  
 కావేరియను నామము పెట్టబడియుండును.

లోకమున నెచుగాని యొక దేశముననుండి మరియొక  
 దేశమునకు విలసపోయినవారు ప్రారంభవాసస్థముల  
 నొక ప్రాంతమున నుండునట్లు లోకప్రముఖము.  
 ఉదాహరణములు గానలయునదిల ద్రిటిపు ద్వీపముల  
 నొక ప్రాంతమున నుండునట్లు ముక్తిప్రదానాదుని  
 నొక ప్రాంతమున నుండునట్లు ముక్తిప్రదానాదుని  
 యనిటిపికాకిని త్రోవ ననునను కావేరినే స్మరించు  
 కొనును కావేరి త్రోవ యటలనున్నది యదురుట  
 ముఖ్యముగా వర్ణించుచున్నది. ఇట్లు “అపి” “సదా”  
 “కేమ్”కు ద్రావ నడిగడరు. ఇట్లు అభిమానములు  
 మనుష్యసామాన్యమునకు సమాజముగ నున్నవి. దీనికి  
 ముఖ్యముగా వర్ణించుచున్నది.

కావేరితరములలో సమద్రగామినియు నహానేపమును  
 నను నర్చన చేత పెట్టుకొనిన దానియుపపదియను కావేరి  
 కుండునట్లుగా వర్ణించుచున్నది. క్రింద పూర్వముగాని  
 యిట్టియోహులకు సమర్థములును కారణములును  
 ముఖ్యముగా వర్ణించుచున్నది. ఇట్లు “అపి” “సదా”  
 నిండునదిని దేలించుచే చువచ్చును? ఈ వాదము







చేసిరి. వివాహప్రతిమనకు బంగారముతో గాని  
 చెందితో గాని గలవలె ప్రతిమ చేయుచుకొన వలయు  
 ననియు, అందుకు తోడ్పడాలనివాని “స్వర్ణముం  
 కుర్మాత్” యని చెప్పబడినట్లు ప్రతిమలగుండు  
 యాత్రలందును విత్త కావ్యోద్యమము నలగ కుండునట్లు  
 పూర్వము యాత్రకుల కిట్లు వసతుల నమర్చినారు.

పురాణోపాసకులలోనను ప్రాత్ర కదంబముల  
 లోనను పురింపబడియుండు పదులు క్షేత్రముల  
 అన్నియు ఇప్పుడు భరతఖండమున గలవా లేక ఆర్యులను  
 వారోకరు గుండాంధ్రములనుండి భరింపించుమును బ్రకే  
 శించినపిదప వారివారి ప్రాచీనాధివాసముల కొలది  
 పూర్వవివాసముల పేళ్లను లేకు నూత్నావాసములను  
 చెట్టుకొనుమండిరా యను విత్యాదివికల్పము వన  
 విద్యాదివికల్పములు ప్రయత్నింపవలయునని  
 శాస్త్రసూక్తివ్యాసముయొక్క ముఖోద్ఘోషితమైయున్నది.  
 ప్రాచీనాధివాసముల (Old testament) నను  
 పురాణభాగమున కేర్పాటవిన స్థలముల నిప్పటి  
 శాస్త్రసూక్తివ్యాసమున కేర్పాటవిన స్థలముల నిప్పటి  
 వామములను సాధించుచున్నారు. ఇట్టివివర్ధనను వన  
 వారును ప్రారంభించి పురాణాదులలోని నిరసదీగ్రాహదు  
 లను గనిపెట్టవలయును. వివర్ధయ పరికోధనమును  
 ప్రయోగించితే ఆ ప్రవాళ్యముగ అనేకవిషయముల  
 పను మంగీరించుచున్నాము. ఒక యుదాహరణమును  
 గొనిముః—

గంగానదీ తర్రు ఇప్పుటి గంగానదికి (Ganges) పరిపావు

చున్నది. ఆకాశమున నుండి గంగ, విజజ్జానాటమున  
 కేగి యటనుండి విజవలది లిందునమువంక కేగి ఏడు  
 ప్రవాహములయినవలె. వార్షికవాక్కునే యనుసరింపము.  
 తేస్యాం విషుజ్జమానాయాం సప్తప్రాతాంపి జగ్ధి తే,  
 హ్లాదిని హావనీచైవ సశీనివ తథాపరా.  
 విద్రు ప్రాచీం దిశం జన్మ్య గంగా భివజలా శ్చుభాః,  
 సువక్తు శ్చైవ సీతావ సింధుశ్చైవ మహానది.  
 విద్రు నైవ తా దిశం జన్మ్య ప్రతీరీచం శుభావకాః,  
 సప్తమీ వాన్యగా త్తాపాం భగీరథ మపి స్పృశమ్.

శంకరు భరమనముండి బయలుపడలేనగంగ యేడు  
 పాయలై అందు మూడు పడవటి దిక్కునకును మూడు

పాయలును ప్రవాహములుగా కేరము ప్రా  
 వహించుచున్నది. వానానామధినియమును కేరము  
 వచ్చునది. ఈ సప్తమ ప్రాతము యేదిమైన జని సరిన్ప  
 తిం గూడెనో? ఇప్పుటి గంగలై ప్రాచీనక యనునదిల  
 యే, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది  
 హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది, హ్లాది  
 వివరింపబడియున్నది. భగీరథానుగామియగు కాళు  
 వరించిన సముద్రదేవకుఁ డాత్రమున కెనుకెక్కుట  
 యసంభవము. పక్షిని దిక్కునటియే మిగిలియున్నది.  
 ఇప్పుడు లోకమంతయు గంగయని పూజించునది హిమా  
 లయముననుండి కొంత దత్వ పక్షిగమున కేగి యటనుండి  
 పూర్వాభిముఖమున తూర్పుదిశవే సముద్రము చేరు  
 చున్నది. పరిశుద్ధవ్యాయముచే విడియే భగీరథుడు  
 దచ్చిన గంగన నుంజవలయును. పక్షిగమునకు ప్రప  
 హించి సముద్రము చేరినకాళు యొకటియైలేడు.

గంగానదార ప్రశంస మార్కండేయ పురాణ  
 మునగూడ గలదు. “భవానీవిభుండు హిమవలయవివా  
 నాగంగ విడిచిన నది యేడుప్రవాహములయ్యె. అందు  
 మూడుప్రవాహములు పూర్వముఖములు మూడు ప్రవా  
 హములు పశ్చిమ ముఖములు నై చని యుదధింగలెనె.  
 ఏకప్రవాహమూపయన భగీరథుడభయ నమగమించి  
 పక్షిగ ముఖులై “చని X X X గంగవనది తాలు  
 పుగ నూడె” యని అపురాణముననున్నది. ఇప్పుటి  
 భాగీరథి యేదిమైననతోయి సముద్రమును కేరుమండు  
 నదియు భూపలమునదేయగలను. పక్షిగదిక్కుని చెప్ప  
 నలగకాదు. భగీరథునిగంగ యంతరించెనా లేక యం  
 చినకాలమున ప్రాచీనపథము దన్నించి నదికాదు.

ఇట్లు సంకర్షణవిషయము లనేమలు గలవు.  
 ద్వాదశ లెంగక్షేత్రముల ననుసరించి దిక్కులైముగ  
 కొలది ప్రపంగ మిందు కేయబడియున్నది. భూగోళ  
 వ్యాప్తివ్యాప్తి వివిధములను వివరింపబడియున్నది.  
 ప్రాచీనాధివాసములను భూగోళవ్యాప్తి వివరింపబడియున్నది.  
 దేశచరిత్రకు గొప్పసహాయముగ నుండును. ఈవిషయ  
 మును వివరింపబడియున్నది. వివరింపబడియున్నది.  
 దేశములకు సాక్షర్యము లేక్కముగ నుండగలవు.







## పొంగాట

త్రిపురాస వీరులు మార్కండేయదేవతాను కలిగారు

“న మమకు బిల్వం నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి  
 నమోమమన మోక్షిణిభక్తి నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి,  
 నమోమమన మోక్షిణిభక్తి నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి,  
 నమోమమన మోక్షిణిభక్తి నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి.”

క. చాచాచా నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి,  
 చాచాచా నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి.

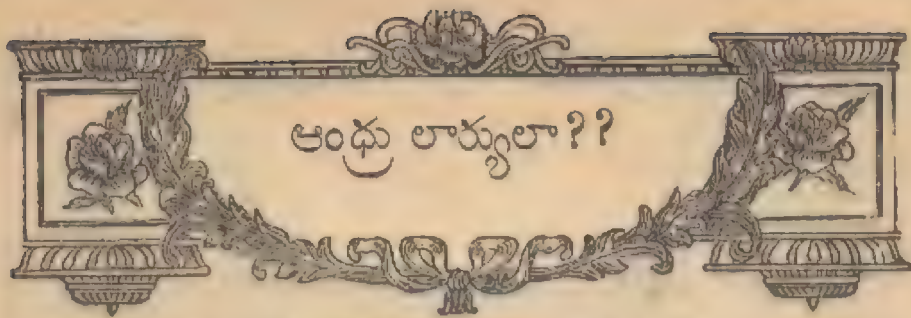
చ. చెలుకు చాచాచా నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి,  
 చెలుకు చాచాచా నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి,  
 చెలుకు చాచాచా నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి,  
 చెలుకు చాచాచా నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి నా నమోమమన మోక్షిణిభక్తి.

## అచ్చ తెలుగు

వీ. అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు,  
 అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు,  
 అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు,  
 అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు.

తీ. అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు,  
 అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు, అచ్చ తెలుగు అచ్చ తెలుగు.





మాటపిల్వాడి పేరిటరంగయ్య గారు, ౨౦. ౪.

నువ్వెవ్వరను చిలుకూకువీరభివ్రావు గారు “ప్రాచీనాంధ్రతెవ్వరు? ఆర్యులుకారా?” అనున్న కవిత చూస్తే కలలో ఇది వదిలి అనువ్యాసముగా ప్రచురించి ఇంకా వార్త మువ్వరికిని తెలియనివారిని అనేకములను తెలియజరచుచు నేను “శారద”యందును “పాఠశ్వాసమందు” మొదలను ప్రచురించిన అనేకములను కొన్నిటిని ఖండించుచుంటుంటే వారినిర్భాగములుతోని వర్తన మొట్టమొదటగా నుండి నుండి వాళ్ళ వ్యాసములు వాటికి ర్యాయములు వదిలి అందుపై నాకుతోచిన అభిప్రాయములను పాఠకులకు చెప్పి ప్రయత్నించుచున్నాను. 1924 అగష్టు “శారదలో” వారు వచ్చు గురించి ఈవిధముగ వ్రాసియున్నారు. “నేనొకవ్యాసమందు భాగ్యశ్రోత్రకళిచుటకు ప్రావీణ్యముతోవలె నేను దృష్టకలంకవంతయై చచ్చియడచి ..... పాఠశ్వాసమందులను ఖండించుటకు దొరకొనిరి.” కాని వారి భోగిని మోచగా కొన్ని సంవత్సరములకుగాని వారిరచన పూర్తిగానట్లు తోచుచున్నది. “మన గణిత్రమంది ను మనభరితమందిమిడి యున్నది. ఇది రెండువేలపుటలకు మించిన గ్రంథమగుచున్నది” అని వారు వారి మొదటివ్యాసమందు చెప్పియుంటుంటేను, ఇం

కటిగ్రంథమును వ్యాసమూముగ మానుకొని కలలో వచ్చువచ్చును ప్రచురించడముగొనిగ్రంథము ముగియుటకు చాలాకాలము పట్టుకుంటేను, వారి అభిప్రాయములపై భరిత ఇచ్చి కే చదువను అందరికి తెలిసియుంటుంటే నేను ‘శారద’లో వారు వాళ్ళతోచిన చేసిన పాఠశ్వాసమందు గమనించక నాయభిప్రాయములను వ్యక్తపరచుట కుపక్రమించితిని. ఇదిగాక, నే నీ విషయమునకు వారు వచ్చు గురించి చేసిన ఖండినమాత్రమే భాగముకాదు. వారినిర్భాగములు విచారములుగ నుండుటయు, వారివంటివంటియు ‘చరిత్ర’ యనుపేరుపెట్టి ఏమి వ్రాసినను చెప్పి నుండుటచేతను, వారు వ్రాసినవిషయములను గురించి పరిశోధించి మొక్కిటి యన్నదియు అది వ్యక్తమైనగాని వారి వ్రాసినలో సిద్ధాంతములు అవి వారి కేవియో, వ్యాధిహ అవి వారి నేనియో అనుకున్నటులు చిలుకేసిపోవుట చేతను నీ విషయకి పూనితిని. “వ్యాసముగాని పాశ్చాత్యులలో మరియెవ్వరుగాని తొలుది విషయములను భరితవచ్చు గ్రహములను నేను తెలిసికొని మిగుల కలెపుట సంభవించుచున్నది,” అని వారు తెన్ను గురించి వ్రాసుకొని యున్నారు. నేను వ్రాయువిషయములంతటి గూఢములు కావు. అయినను పేలవములని

వానిని చూచి కన్నీటిని చూచి వానిని చూచి మన్నింప పాతకులను కోరుచున్నాను.

1. ఏకధర్మరావుగారిది పురాణకథి-  
గాని పాత్రలేకపోయి కనువిడ్డ పురాణములు  
'పర్యవర్తి'ను గాని 'అంధులు, పాపరా-  
జములు' 'పాపములమానములే', అనియు,  
ప్రతిపాదించుటకు పూనుకొనబట్టి వీరు 'పాప-  
మంధము'గాని 'అంధు' అను విధానమును  
పాపములకు కలిగియున్నట్లుచేయున్నాడు.  
అందుచే వీరు వ్యాసముని 'అంధపురాణ'-  
మంది పేరుపెట్టి మోక్షముగి. చుట్టచు  
నడచిచేయుచున్నాను. 'ప్రాచీనాధ్యక్షాధ్యక్షా?  
అధ్యక్షాకారా?' అధ్యక్షుడు ఏమా-  
ధానము చెప్పబడినందులు భాతఖండము  
లోనివాడగుడు అంధులు (అంధులు) అని  
వీరిచేయుచుంటే వీరి యధ్యక్షత్వము కను-  
పడుచున్నది. వీరికన్నా వీరి కంటే పాప-  
ములు వైదేహము లింకా పాపములు పాపములు  
భృగ్వంశులు అంధులను పాపములు (అంధులు  
గురించి పాత్రలేకపోయి మిగిలిన వారిచేడు)  
రానాపాపములు మున్నగువారింకను అం-  
ధులే. అంధులు కాలివారి ప్రాంతమునకు  
లేరు. వీరికేకము వీరివైద్యము వీరిశాస్త్రము  
లోనగునానామునకా వీరిది ఏరాంధులమరిమి  
చెప్పరగి యున్నది. కావున పాపరాజులు  
మంధము నడచుకొని వీరి గ్రంథమువ్రాయు-  
చున్నారని అర్థమవును. అంధులకాదును  
అంధులకాదు చెప్పబడిన పాపరాజులను  
యంధులు పురాణములు కనుగొని మున్నె  
కీర్తికలోనికొన్నింటిని జాగ్రత్తగా వీరికింప  
పెట్టటకు "ప్రాచీనమున కెంద్ర హస్త" నిష్ఠయి

రాముని కన్నీటిని చూచి వీరివ్యాసము  
లింతటిదీర్ఘము లైనవి.

2. వీరికీర్తికలోని "ప్రాచీనాంధ్ర-  
కావ్యము" అనువాదమునాటి "ప్రాచీన" అం-  
మునకు వీరు నిర్వచనము గావించలేదు.  
అందువలన అంధులకు కొంతకష్టము ఏక-  
మిచ్చియున్నది. 'ప్రాచీన' మనగా వైదిక  
యగిమో వీరికాదు యగమో వీరికాదు  
తానాదికాలమో? ప్రాచీనమునాటి అంధ-  
మునకు చెప్పబడినది వీరు వాగ్ధానిని  
యన్నాడు? ఈవాగ్ధానిమో నిష్ఠయి  
గాని ప్రాచీనాంధ్రకావ్యలో కావో చెప్పటకు  
వీలులేదు. వీరిసిద్ధాంతమున యజ్ఞయాగాది  
కర్మములముగ మూతిము వచ్చు ననుమరి  
నావలంబించినవారు అధ్యులు. అధ్యులను  
మాట మతమును సూచించునదిగాని జాతిని  
సూచించునది కాదు. దీనినిబట్టి ఒకపక్షము  
అధ్యులను మును ప్రీతినిచెలిచారు. అలాగే  
మును ప్రీతినిచెలిచు అంధులము కాదుగానా?  
బాగ్యకాలమున "అంధులు" అనునాటా  
కాలములు గాక తర్వాత అధ్యులతో నెలది  
కులై యుండుకూడదా? అధ్యులము కా-  
క్రమముల దేమియుండుట వ్యాసముని వీరి  
ధర్మరాజుగా రింపించుట యన్నాడు. వీరిని  
బట్టి అంధులైన కాములు అంధులంబులు  
కానియు క్రమక్రమమున అంధులైరివియు  
చెప్పట నిరూపించున్నది. వీరికన్నా వీరి  
ములు అంధులు కనులు లోనివారి క్రమ-  
నకు దివ్యవ్యాసములతో ముగియును. చెప్పి  
పెట్టటకు "ప్రాచీనమున కెంద్ర హస్త" నిష్ఠయి





పశువులు ద్వేషిస్తూ కన్నులు తిరుగుతూ కేల్లిన  
 కిరణుల ప్రకాశములోకి యవయును నాయ  
 భావము" అని చెప్పుచున్నాడు. అప్పు  
 ద్వేషమే ప్రధానగుణముగా నున్న వస్తువులో  
 నొకరకు అర్థమయినది. ఇట్లే శాసనము  
 ప్రజల అభిజ్ఞముగా గల వైవిధ్యములను  
 తెలుపుకొనగల చక్కటి పోషకమును నా  
 భిక్షి సామర్థ్యముగాను వాడుచున్నది.  
 యా పోషకమును గలయును పోషి  
 తాభిక్షాను మిదియని చెప్పటకు వీలులేకు  
 న్నది. బహుశః వీరి కింకను ఈవిషయమై  
 నిశ్చయము అర్థమయినది మహాశివమో  
 యనుసం దేహముకూడ కలుగుచున్నది.

వస్తువులంతయును నొప్పునగుచునున్న  
 మరియొకమార్గము నవలంబించి ఆర్యులు  
 నాగరికులనియు దస్యులుకూడ నాగరికులే  
 అనియు అందుచే ఆర్యులు దస్యులు ఒక్కచే  
 అనియు చిన్న నాహుతిచేరి. దినాదేశములు  
 నాగరికులు; ఇట్టి పురాణకూడ నాగరికులు.  
 నీనినిట్టి వీరావారము ఇట్టి పురాణము ఒకే  
 జాతివారిది నిర్ణయించుటను వీలుకలుగునా?  
 ఇదిగాక ఒకే జాతియందు పుష్టివారిలో  
 కొందరు నాగరికులును మరికొంద రనాగ  
 రికులును ఉండవచ్చును. కానినిట్టి నాగ  
 రికులంద రొక్కజాతియనియు, అనాగరికులు  
 మరియొకజాతివా రనియు చెప్పట యుక్తి  
 యుక్తమా?

ఇట్లే వీరు ఐలేనియ-భావలో దస్యు  
 శబ్దమునకు గల అర్థమును పూర్వమునుకొని  
 అర్థాలకును అర్థమును ముడి బిట్టచూచిరి.

"ఐలేనియ-భావగు డెరయసు" శాసనములో  
 దస్యు శబ్దమునకు ప్రజాని అర్థములు. వేద  
 భాషలోని విట్కబ్దమునకు గూడ నిదియే  
 అర్థము. అలాగా 'విశ్'లు "దస్యు"లు ఒకే.  
 విశ్ అగా వైశ్యులు. వైశ్యు లాహ్విలు.  
 శావున దస్యులుకూడ ఆర్యులే". ఈ వాద  
 ములో రెండులోకములు కనబడుచున్నవి.  
 మునుపటి వేదభాషయందు దస్యుశబ్దము  
 విట్కబ్దముతో సమానార్థముగా వాడబడి  
 యుండలేదు. డెరయసుకు సుమారు రెండు  
 వేల సంవత్సరములకు పూర్వ మెప్పుడో  
 నిర్ణయించిన నా ద్వైకములోని దస్యుశబ్దమున  
 శాఖలును (బుగ్వేద శాఖలు) న విట్టి అర్థ  
 ముండెనో మనకు స్పష్టముగ తెలియు  
 చుండగా ఆయర్థమును వదలి డెరయసు  
 శాఖమునాటి అర్థమును గ్రహించుట  
 యుక్తమా? దస్యుశబ్దమును డెరయసు ఏ  
 అర్థమున వాడెనో ఆయర్థమును బుగ్వేద  
 బుధులు వాడియుండలేదు. రెండనలోక  
 మేమనగా: డెరయసుకుపూర్వము దస్యు  
 శబ్దము ఐలేనియ-భావలో 'శక్తిపు' 'శక్తి  
 దేశము', 'శాస్త్రము' అను అర్థములలో  
 వాడబడియున్నది. ఐలేనియ-భావలోని దస్యుశబ్ద  
 మునకును వేదభాషలోని దస్యుశబ్దమునకును  
 సంబంధము కలుగలేదు. మును 'శక్తిపు' అను  
 అర్థమున ఐలేనియ-భావలో నాడడము లుప  
 దేశమునాటికల క్షుగ్రహించుటయే సమాజ  
 సము. శక్తిశబ్ద మును 'చేతనే ఆశ్చర్యతరులను  
 ఆర్యులు దస్యులుయనుచు సంభవించెను.  
 వీరిభక్త శావులును శక్తిచేత అర్థము నవలంబు

గాని ప్రాచీనముగాదు. (Vedic Index Vol. 1, P348-9)

3. ఈవ్యాసములను వ్రాయటలో మత మొదలు వాదకవియొదలు. ఆంధ్రులవ్యాస లతో సమానులని నిరూపించుటమాత్రమే కాక ఆంధ్రులు అంగులు ఏకజాతివా రనియు నిరూపించుట సేవకప్రధానముగా నున్నది. 'జాతి' యనుమాట వాక్యక కంఠమున వాక్యక అభిప్రాయ మనము వాచుచున్నను 'రక్తసంబంధముగల వ్రాసముచాయము' అను అర్థమునూ పర భద్రరావుగారు వాడదలచినట్లు తెలియు చున్నది. 'జాతి' కర్తమునకు శాస్త్రమునకు అనుకూల నిధియే. ఒకప్రదేశములో నివ సిండుమండువారందరు సజాతీయుల కాకా, ఇద్దరు రక్తసంబంధములేగినవారా కాకా, అరుదొనిని విద్వియముటకాథాన చేర్చిన ఊన్నదా? కావ్యాన్ని దేవములుదలి జాతిశాస్త్ర ఙ్గాలు కలిగించుటకై బాహ్యులనుగములో కొన్నిటిలలో కుర్చియనును కేరకాన్ని నవిచూపుదు, ఈమార్గముననుకొనిచి మూలక కోనిని కొన్నిజాతులు విభజించుచున్నారు. ముఖము ముక్కు- కండ్లు పిండుముగిలువాద యొక్క పోలికలనుగట్ల వామోన్యమున ఒక తొకరిక గుండ్ల క్రింద రెండుమరు ముగము ఒకరొ టుమనుచును. ఒకేజాతిమందు పుట్టినవారందరిలో సమానలక్షణములు కొన్ని కను పొందుచుచుంటేనే, 'మూలక' అని పేరును గలవారగు కొందరిని మనము చూచినపుడు (వారు ఒకేజాతిమందు పుట్టినట్లు మనకు

ప్రధానము లేదును కొంత పోలుచును) వారు సజాతీయులేయని చెప్పటకు సాహ సిండుచుండుము. శరీరలక్షణములందు ఎట్టి వ్యత్యాసమునూ లేకుండు ప్రదేశము నుండి వచ్చుచు అట్లవారు జాతి ముగిసిపోయి కొంత పరభద్రులయ్యెను. మరలవాళ్ళను ముక్కు- నంద్రదాయముల నన్నిటిని విపుల ముగ చర్చించుటకు తగినయవకాళ మిచట లేనందున ఈవిషయము నింతటితో నిలుపు చున్నాను. "జాతి" అనగా ఏమియో వీర భద్రరావుగారు స్పష్టపరిచియుండినయెడల ఈ ప్రశ్ననుగడ అక్కరలేదునే ముగిసి యుండును.

ఆంధ్రులు ఆర్యులు ఒకేజాతివారని నిశ్చ యించుటకు వీరభద్రరావుగారు రెండు మార్గము లవలంబించిరి (1) "ఆర్యజాతుల వారికంటె దస్యులు భిన్నజాతులవారని నిరూపింపబడినందులు" (నేరమనవలె) వారవారు. ఆంధ్రుల ఆర్యులు ఆంధ్రులు సజాతీ యులుగాని విజాతీయులు కాదు. దీనినిగురించి నేను 'జాతి' తో విమర్శించి యుండుటచేరి భాషా విచారకర్షులనుగ వ్రాయుట మూనుమి న్నాను. ఆంధ్రులు ఆర్యులు నేరమి లని మొలుపుకొద్దప్రజాతీయులు నేరమంకన్నవా? లేకప్పుడు మనము వారు సజాతీయులేయని ఎట్లు నిశ్చయించగలము? (2) ఆర్యులలో చేరియుండు జెగలవారు కొందరు ఆంధ్ర జాతీయులుంటుంటే ఆంధ్రులకూడ ఆర్యులు ఏకకర్తప్రధానగాని వామము. ఈదేశమువారిలో నివసించుచున్న కొండ్లనుగలో వామము విమర్శించి చూడవలెను.





గాంధారి త్వం కృతానాం భృతరాష్ట్ర మవశ్యమమ్,  
అత్యానం దిత్తితం చాపై పితామహానాం బారత!  
తే తస్య పట మాదాహు కృత్యా బహుగుణం రదా,  
బుంధ సేత్రే స్వే రాజా నృసింహ పరాయణా.

అని చెప్పబడియున్నది. భృతరాష్ట్రము  
కండ్లులేని వాడగుటచే గాంధారి పరివ్రత  
గావున కేత్రపటం గుఱవలసియున్నది  
చున్నది. పైశ్చోకమునది 'అది' అను  
పదమునకు సుభృతరాష్ట్రమున నయ్యుండును  
కల్పింతురే! అంతయు ప్రబుంధం కేత్రపట  
మున నున్నది వివాదము నడపున ప్రమా  
కాలమున దాదా ప్రాయము? భీష్మకృష్ణ  
ప్రచంధమున వ్యాసుని భృతరాష్ట్రమున

“క. కాలంబులయు స్వపులకు

నాలము సమకూరి దీని కడలకు మది నీ

వారోకింపగవలసిన

నీలోనికి దవ్యదృష్టి నిచ్చడం బుత్రా!”

అనిచెప్పటయు తర్వాత

“చ. అనుడు నతండు భోగముగ

నన్నులు దమ్ములు పోరఁ గ్రుఱతక

గమంగోపబాల నేను విను

గా నలకుం దడనుగ్రహంబు నే

నవఁ గడు రెన్నయన్న మని

చిత్తమునం గరుణించి సంజయం

బలిచె మహారణంబు పరి

హం బయింక నిలఁగఁ జెప్పెనె.”

అనియు చెప్పబడియున్నది. ఇట్లే కథానిక  
ర్థములవెల్లికిపై భారమునుండి మూలం  
నెచ్చును. మహాభారతమునకు భృతరాష్ట్రము  
స్థాపితమే పునాదుల యున్నది. అతడు  
మగాక ఉగ్రభాతయే అయినందున భృత  
రాష్ట్ర కవకాశమే దీని. అంతలో ప్రాచీన

కాలమందు అంతఃకలహములు నైజములని  
చెప్పవలసి యుండును.

అంతలో భృతరాష్ట్రమున కున్న  
అంతఃకలహమును భృతరాష్ట్రము  
మును బొందలేదని చెప్పినకారణము అంధ  
జాతులవారి కాకాలమున ప్రజానతాకరాజ్య  
మునం దుండెడియభిలాషచేతనే కాని మఱి  
యొందుకాదు,” అని వీరభద్రరావుగారు  
వ్రాసిరి. అందువలన భృతరాష్ట్రమునందు  
చేయవచ్చునుగాని ‘అచక్షుష్వాత్’ అనగా  
అంధుడగుటవలన అనులర్థ మెట్లుపొసగును?  
భృతరాష్ట్రనికాలమున అంధజాతులవాఁది  
ప్రజానతాకరాజ్యమనుటకు ప్రమాణములు  
లేవు. “ఒక వ్యాసుగారు చెప్పుచున్నది హ  
లించుకొను (Republican) కులములలోనుండి  
శాతవాహను లేవ్వడిరని యైతిహ్యమువలన  
బోధింపవచ్చున్నది,” అనివ్రాసినవాక్యము వీర  
భద్రరావుగారికి గలప్రమాణము. శాత  
వాహను లాంధ్రులో కాఁగో నిస్సంశయముగ  
మనము చెప్పలేము. ఇదిగాక జయస్వాలు  
గాన ప్రవాక్యమును మృగింకొంగురవలె  
వ్రాలో యియుంటిని. చేయగలమునకును  
స్వరాష్ట్రనికాలమునకును మృత్యును భాష్ట్రం  
రాజకీయభావనలో మూర్ఖులులేనా? ఆలో  
చించి చూచినయెడల భృతరాష్ట్రనికాలము  
నందు స్వరాష్ట్రనికాక రాజ్యముగఁవారస  
అభిప్రాయము వివాదానికి ముగిసినది.  
వారు ఏకనాయక (Monarchical) ప్రభుత్వ  
మునకు లోబడినవారనుట నిర్వివాదాంశము.

“నాభ్యంతరమునందును నాభ్యంతరమునందును”  
“నాభ్యంతరమునందును నాభ్యంతరమునందును”

అను పై నుదాహరించిన శ్లోకములు  
అభిప్రాయమేమి? కొరవులకు రాజులు  
కలరిచియు, స్త్రీవాడు రాజ్యాన్ని కలరిచి  
నియు, అంధుడు కానివాడు రాజు కాదని  
వాదించియుగదా అరము? రాజే నేని కనుగ

“స్వతీయం మరుకుశ్య రాజానం దాకుమ్యన్”  
అని చెప్పినట్లు అంత్యము లేకుండును.  
ఇదిగాక కృత రాష్ట్ర ని పూర్వలలో  
యనగాతి ముగ్ధులొడు భరిము. కుత్తుడు  
మొదలగువారు రాజులు కారా? “అనేకు  
హిమించుమగ్ధులైన ముగ్ధులగును  
నకు నెవ్వనివామముచే భరిమగు ముగ్ధు  
కలిగినో యట్టి ముగ్ధులైన ముగ్ధులగు  
నకు ముగ్ధులైన ముగ్ధులైన ముగ్ధులగు  
నివాడే నీవనెను” అని వీధి ప్రకాశ  
గారే వ్రాసియున్నారు. కొరవులకు రాజే  
లేరుమట! భరిమగు ముగ్ధులైన ముగ్ధులు  
నీవనెను అనిక నీవనెను గానియ  
టయు కల్గిరా? (5) నహదేవుని దీర్చి  
యను నాభ్యంతరమునందును నాభ్యంతరమునందును  
అందు అతను దీర్చి గాదిక్కున అంధు  
అను వాదించుకొనియు నున్నది.  
కథానందమునుబట్టి అంధులకు కొరవులకు  
భిన్నులని స్పష్టమగుచున్నది. కృతరాష్ట్ర  
దాష్ట్రులైనయెడల నహదేవులకూడ అంధులే  
యగును. అంధుడు అంధుల హస్తాంతరము  
ప్రాంతవాసు లగుదుగాని భాగ్యములు  
కాజాలరు. ఇదిగాక అంధుడు నహదేవుడు

నాభ్యంతరమునందును నాభ్యంతరమునందును  
నాభ్యంతరమునందును నాభ్యంతరమునందును

నీయనమునకు బాధ్యుడుగా నుడి  
వాదనియోకాని అంధులొకాడు కాదనియు,  
అంధులకు కొరవులను నివహింపగల  
ధము లేదనియు స్పష్టమగుచున్నది.

II. దీర్ తమస్సును ఋషి అంధజాతివా  
నిని చెప్పెనుగాక ఇట్లే. “అంధులు (దీర్  
తమస్సు) విజయగా నుడివాడు కాదు. బా  
ధ్యులు నెవరగా నుడివాడుని యిచివలి  
వాద్యులు అంధులు వ్రాసియున్నారు. బా  
ధ్యులుగా నంధజాతివానిని యంధులచే  
కొనెననియును.” అని వీధి ప్రకాశగారి అభి  
ప్రాయము. ఇందులోని ‘ఇచివలి’ శబ్దము నిర్భ  
కము. వ్రాచినవాఁడైనా లేక నెవని గూడ  
‘అంధజాతివా’డను అంధు వ్రాసియుండవచ్చు.  
ఈవాఁడైనా ముగ్ధులైన అంధులైనాగాక.  
నీవులుగాని వ్రాచినటులుగాని వీధిలో వీధి  
విచివవా రొక్కరుకూడ లేరు.

నీయనమునకు బాధ్యుడుగా నుడి  
రావుగాని ప్రధానాంశముల నాలుగింటిని  
చెప్పెరి. నహదేవుని అంధులగుటలు  
శరీరుట మొదటి అంశము. అంధుడు  
నగా నుడివాడు. కానియెడల ఇది శాప  
మొదలగును? అంధజాతిలో పుట్టుట నే  
శాపముమొదలగునట్లు వ్రాసినకాని అంధులు  
(అంధులు) నహదేవులని వ్రాసినవచ్చును.  
దీర్ తమనుభాగ్య అంధు డని అనిని నిరాక  
రించుట రెండవ అంశము. నుడివాడై కుటుంబ



పోషణము చేయలేకపోవుట అంతయు విచిత్రము. చుట్టలో యుక్తమగు హేతు నగునుగాని అతడు అంధజాతివాడగుట అట్టి హేతువగునా? హేతువే ఆయుగ మెడల ప్రామాణ్యపు అంధత్వములో వానిని దృష్టము నవగాహనముగ గణించబడలేదని చెప్పవలసివచ్చును. ఇది మిక్కిలి అసంగతము. అతడు స్థిరశక్తి అంధుడని నీగతమన్నను ఈతావాదము పూర్వము నియు, అతనిని దృష్టించినవాడని అతడును చెప్పబడియున్నది. అంధుడగుటచేత అతడు అతనియం దయున్నముచగా వెనకి చెప్పట కంగీతముగాని అంధజాతివాడగుటచే అట్లు చేసినది చెప్పట తగినది. విమోచనార్థము సంతానము జడయుటకు అంధజాతి బ్రహ్మజులు విచిత్రారా? ఇన్ని అసంగతములును సూచిన వ్యాఖ్యానమును కల్పించి అంధుడుకాని స్థిరతమన్నను అంధుడని నిజమైతేయ ప్రమాత్నించుట కర్హమనిపించును. ఇతివృత్తము లో ని ముఖ్యస్థానము చెప్పియో వాడనుగుణముగ అందులోని వ్యాఖ్యానమును మూలమును అర్థము చెప్పవలెనని అంధజాతివాదము ఆయుధమును చివరకు వేసివేసి యము కాజాలదు.

III. హైహయము కాదుముచే అంధజులైతని చెప్పబడియుండుటచే నానాకూడ అంధులని పరిభ్రష్టరావుగారి మతము. కాదుమునలు అంధజాతివాడైతని చెప్పట అపార్థమని నైన చెప్పయున్నాడు. కాని నీ అంధజాతివారినుటకు మరియొక కాణిణమును పొందుచు చెప్పయున్నాడు. “ఈకథలో చెప్పబడిన హైహ

యాది క్షత్రియులు నిజముగా దృష్టించి పోగొట్టుకొన్న ప్రక్కవాడే అతడనియు నీ అంధములో విశ్వాదేశీగా నుండుచున్నాడని ప్రకృతివ్యభావమును విశ్వాముగ నీతి కర్త యెట్లు వ్రాయగలడు? కాబట్టి యా క్షత్రియు లెల్లరు సందభాతివారే. ఏరాదు ప్రకారము పురాణగాథలో స్వర్గాన విశ్వాముని పంపెడిది మూర్తయే కాదుగాని తోచును కాబట్టి! కాని అంధజులను సహస్రబాహువు లుండుటయు కుల సారము అంధము నిర్భవతిమని ప్రకృతివ్యభావములోనిండుమును తనయూరువులో దాచికొనుటయు, తోడబోనుడి పుట్టికెట్లను పుట్టవెంటనే హైహయమును నామివ్వ నలుగుటయు—ఇవి స్వగతవిశ్వాము లగుటయు, అంధులు పంపరింతుట స్వగతవిశ్వాము కాకపోవుటయు నెట్లు? పురాణములో నికలెన్నయు ఇట్లే. వాటికి ప్రకృతివిశ్వాముగాని అంధమును కల్పించుటయు వ్యర్థప్రయత్నము.

IV. వానరులు అంధు లగుటగూడ మిక్కిలే. “వానరులును సహస్రబాహులును వక్కాణింపబడి యుండెను. అంధ్ర సహస్రబాహు అంధ్రసహస్రబాహుక్కు ప్రాకృతిక హైహయమే అంధజాతివారని” అని రావుగారు వ్రాసి. పురాణములలోను చరిత్ర గ్రంథములలోను సహస్రబాహుక్కుయు సహస్రబాహుక్కుయు ప్రకటించు వారి అంధ్ర సహస్రబాహుక్కుగాని అంధ్ర సహస్రబాహుక్కుయు ప్రకటన కాకరాదు. విరాధారమున “అంధ్ర” శబ్దమును ఇచ్చి అంధ్రులెట్లు

టకు కారణమేమియో? ఇహువులు ఇహువులు నుండినారు (అంధులు) కారు. ఇహువు మనుష్యునియారు. అట్టివారికి అంధత్వము కన్పించుట సహజము. అట్టివారు నేమిచేయుదురు? ఇహువులను ఇహువులు కాదుగదా? హనుమంతుని ఇవనపుత్రుడని మాత్రమేనా ఇహువులను అంటారు. ఇహువుల దేవతలవలె అతనికిగూడ నూటయెనిమిది వాసుములతో ఇహువులవాసుములతో యున్నది. వాటి జాత్యధిపతి ఇహువుగూడ అట్టిదే. పాపము! రావుగా రతనికి అంధత్వము లేను కొంచెపు పెట్టి. "జాత్యధిపతి ఇహువులతో నీకు జాత్యధిపతియగును" (విద్యోముని) ఇహువుగనువాలి చపలులగువాసురులతో అలా చింతలు! అట్టి ఇహువులయొద్ద వాళ్ళికి ఏదో యొకవిధముగ వాలి జాత్యధిపతి సూచించినవలె ననుకొనవలె రావుగారు ప్రార్థించి. వాళ్ళికి ఇహువులధామ రామ కాబోలు! తనయభిప్రాయమును స్పష్టపరచుటకు తగిన శక్తి అంతటి మహాశక్తికి లేదేమో! నీతను వెదకుటకై వాసురులను నానాదేశములకు పంపినపుడు అంధులదేశములకుగూడ వెళ్లవలసివచ్చినది సుగ్రీవుడు వాసురుల నాజ్ఞాపించెనుగదా? తా నాంధ్రునినంటాను. నీ దేశ ముంధ్ర దేశమగుటయు నానా దేశము అంధ్రులగుటయు నిజమే. ముందు ప్రత్యేకముగా అంధ్రులదేశము ముందుగా పేర్కొనెను. అది నీమూచించును? రావు గారి వైచరిత్యములలో చదివి ఆనందించవలసి వైచరిత్యము వాసురులకనియ్యవలె. వాలి

సుగ్రీవు లాంధ్రులని యొకచోట చెప్పి మరి యొకచోట వారు శాశ్వతావ్యాములని నడిపెను. శాశ్వతావ్యాములు గామ్యగాత్రావ్యాములు; గామ్యగాత్రావ్యాములే మగాత్రావ్యాములు. మగ్గి నీమూచి పాశ్చాత్య మేదియో మొదలును చివరలునుందు పురోహిత కార్యముల చేయించువాని మగ శాశ్వతగాలగునుండే; అంధులగుట అంధులు. మగాలు అంధులైనందుల ఇహువులదేశ దేశమందుకూడ ప్రాచీనకాలమున అంధ్రులుండిరని తేలుచున్నది. ఇదివరకు భరతఖండవాసులు మాత్రమే అంధ్రులు. అంధ్రులనుండిమి. అంధ్రత్వము ఇహువులదేశమును కూడ వ్రాశుచి.

నా ఇహువు ఇహువులే లేరే మనది. నేను వ్రాయవలె విమలమునినను ఇహువు యున్నవి. రావుగారివంటి దేశాభిమానులు మన దేశమందు కొందరుకలరు. చారిత్ర కాంశములనుబట్టి మన దేశము దేశాభిమానులగును సార్థకము లేదని ప్రమాణములున్నను లేకపోయినను సూతన సిద్ధాంతమున దేయటమే వారియదేశము. తమిళులలో కొంద రిట్టివారు కలరు. ప్రపంచము లోనిభాషల కన్నిటికి అరసభాషయే మూలమనియు, మానవకోటి కాదిమనివాసము వృష్ట్యాదుల అరసభాషయనియు, సంస్కృతాది వాఙ్మయములకు అరస మాధారము. మిమిదేశాభిమానులువాదము. ఏను ప్రస్తుత అరసములో మాటలాడేవాడట! ఇట్టి దేశాభిమానులు వివేచనగాని యాభాసము బయ్యవలెను. ఇట్టి అంధముల వ్రాయగోసెవారు స్యామంధే దృష్టగోసి తమకార్యముల నిర్వహింతురుగాక.



# రా గ ము

గాధావర్ణుల రామావధానిగారు

మునుగొలిపెను మును విమోచితలను

టాకు జొంపాలమెనపు నావోకిలంబు

కావిదేలిన గొంతు సాకారమునను

విశ్వమోహన రసపుంజ మృదులగీతిఁ  
బాడుకొనుచుండ జల్ల నె పాంథు నెడఁద

\* \* \* \*

2 నీలనీరంధ్ర కాచంబినీ గణాంబు

చదలఁ బర్యంగ బాగులౌ చాతకముల  
రాగమహిమను గొని కూడె రక్తిహూని  
వేయికన్నులు వికసిత పెత్తినెమ్మి  
నెమ్మికోద నామనమృత్యుమ్ము విలిపె

\* \* \* \*

3 కలితగంగాఽగాతరంగములయందు

జలజ విస్తృతపట్నద శ్రావ్యగీతి  
మగ్నమై యుచుపొదు మైమఱచియుంట

బిసకిసాలయధేదప్రవృత్తి వీడి  
స్వాదుపాథేయములు మాని సంచరించు

\* \* \* \*

4 చారుసితకీతచంద్రి కాపూరమైన

శాంత మనోహరము చే నమయమును  
శీతకిరణుని యమృత ప్ర సేచనమున  
జొక్కితిరుగాడు వెన్నెల పక్కిగముల  
గాంచి యిదియేమొ జక్కవ కవను వీడె.

\* \* \* \*

5 నిలిడనీరంధ్రకుటకావృతము నగుచు

ప్రతిపదన్యాసశృంఖలాప్రాయ మగుచు  
ప్రార్థిమ్మగి రావధయదన ముముక్షునైచి  
కరినరాక్షస సంసారగహనమందు  
దారిఁ గానక తిరుగాడువారు ప్రేయ  
నీ కటాక్షామృతంబు భుజించుచుండు.







# రాగము

గాధావర్ణుల రామావధానిగారు

మునుగోటిపైను మునుగోటిమోకినెరిసి  
టాకు జొంపాలమెనపు నాకోకిలంబు  
కావిదేలిన గొంతు సాకారమునను

విక్రమాహార సమృద్ధి మునుగోటి  
రాముగొంతును జల్లు నె పొంతు నెరవ

\* \* \* \*

విక్రమాహార సమృద్ధి మునుగోటి  
రాముగొంతును జల్లు నె పొంతు నెరవ

\* \* \* \*

2 పీఠానికి ప్రకాశము గల  
చదల బర్హగ బాతులా చాతకముల  
రాగమహిమను గొని యాడె రక్షింప  
వేయకన్నులు వికసించ వెట్టి నెమ్మి  
నెమ్మి నెమ్మి చాతుర్యము చలిపె

\* \* \* \*

4 చారుశిశిరచంద్రి కాపూరమైన  
బావన మనోహరమి పీ సమయమందు  
శీతకిరణుని యమృత ప్రసాదమున  
జొక్కితిరుగాడు వెన్నెల పక్కిగముల  
గాంచి యిదియేమొ జక్కవ కవను వీడె.

\* \* \* \*

8 కలితగంగాగారంగములయందు  
జలజ విస్తృతపువ్వుల తాన్వగీతి  
మన్ను మునుగోటి మునుగోటియు

5 మునుగోటి ప్రకాశము నగుచు  
ప్రకాశమున శిశిరము ప్రాయ మగుచు  
ప్రకాశమున రావధయవసరమునైన  
కలితరాక్షస సంసారగహనమందు  
దాని గావన వినుగాడువాని ప్రేయ  
ని కలితరాక్షస భావమును



సూత్రకాలవ్యవసాయచరిత్ర

పెండ్యాల వేంకట సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారు

(రెండవ సంపుటము రెండవసంచిక తరువాయి)

(1) భూమి ప్రజలదేగాన, రాజు భూమిని దానముఁ  
జేయరాదు.

(2) సామ్యభావమున కన్నిటిని దానముచేయుట కభికారముగలవా? యన సంశయము. భూమిని దానమృనా? (కాదుని చెప్పవచ్చును. పట్టిభూమి? పట్టి నేలలను భూగోళములంతయు భూమియే. అందువలన నొకసారిమే కాదు. వట్టిమృత్రమే కాదు. (ఈ యారవసాదాది యందు సామ్యభావముడు లేన యాక్షిప్తంతయు నీయవచ్చునని చెప్పవచ్చును. అందులకు నేమి జేయు? (మృత్రమును భూమియందు "స్వర్ణ" మున్నదిగాన, తప్పక భూమిని న సమానుచున్నది. స్వర్ణతత్వము మారిననుగా నుండు స్వర్ణము లేని భూమి విషయము లోన నొక స్వర్ణము లేదని చెప్పవచ్చును. ఎందువలన ననగా, ప్రతి సోల మునకు యజ్ఞమానుల సేవగనున్నారు. అందువలన రాజా ప్రశ్నకేతే (ప్రముఖ) విశ్వాధిపముః శీరులును విభిన్న

[illegible]

(8) ఈ భూమిని రాజు దానము చేయవచ్చునా  
 పూచదా? భూమి పార్శ్వభూమిని సాక్షిమణిమనాడు  
 దానముఁ జేయుచున్న ననును. కాని యీ భూమి యొకని

(1) = 5000 + 10000 = 15000 || 5000 + 10000 = 15000

[illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

సాక్షాత్తుకాదు. రాజ్యమున మువద్రములు కలగకుండగ  
రక్షించుటకే రాజును స్వీకరించుచుండినప్పుడు ప్ర  
ముఖమున వధికారులు ముక్తములు కలగజేసి, రాజును  
దండించి జరిమానాలు సూచి స్వీకరించును. ఇంత మా  
త్రమే రాజునకు స్వత్యము కలదుగాని భూమియందు  
సర్వాధికారములేదు. ఆందువలన సాక్ష్యమునకు దేశము  
నన్యాధీనము జేయుటకుగాని, మండలాధిపతి గుంపెలము  
నన్యాధీనము జేయుటకుగాని యర్హత లేదు.

(1) ఈమహాభూమి సార్వభౌమని భవమునుచే  
దానిని దానమియులకు సార్వభౌమన కధికారము  
కలవని వోమును కాని, సార్వభౌమనకు దానియొ  
కధికారము లేదు. ఇక రాజు మరియు దేశమును  
జయించినా, వీరిహాయిని క్షేత్రమున నున్నప్పుడు సైన్యా  
ములు, దాని స్వంతవలతులు కే-త్రమే గడిచినదాని  
స్వస్థమునకు కలది ప్రజలకే-త్రమును కాదు. ఇదియు  
నొందినదాని స్వస్థము కాదు. రాజ్యమును గెలుచుట  
యనగా రాజ్యమున కధికారిని పోషించుట అర్థము.  
రాజ్యమును పోలించుటలో ప్రజలకు క్షేత్రపాధం,  
మొదలగునవి లేకుండగఁ గాపాడి యందులకుగాను వ్యవ  
సాయకలనుండి పన్నును బుచ్చుకొనును. సేవకలను  
పక్షించి "జరిమానా" లను బుచ్చుకొనును. ఇదియే రాజు  
పనుగల యధికారము. ఇందేమాత్రముచే రాజునకు భూ  
మియందు స్వస్థ కే-త్రమేలేదు. భూమియందేరాజునకు

[illegible]

287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295.

పాలన పైవ రాజ్యత్వ స్వస్యం ధూర్జీయరే నహ.

[illegible]

రాజున కథికారముందును.

రాజానకు వనములోని, గడ్డి, పుల్లపై నధికారము లేదుగనుక నే రాజా వానివమ్ముకొనుచుండుటలేదు. అట్లే లోనిగడ్డి మొదలగువానిపై రాజాన కధికార ముండేన యుండట పట్టుకొనామదులలోని ప్రజలగృహములపైని రాజాన కధికార ముండును. రాజానకు ప్రజలగృహముల యుం నధికారము లేదు. కనుక రాజా ధూమినిచ్చుట కర్హుడు కాఁడు. మండలధిపతి మండలము నిచ్చుట కర్హుఁడుకాఁడు. రాజా కొనిన గృహక్షేత్రాదికములప దాన మీయవచ్చును. (శ్రీనివాసదేవునికాలమునకు నర య్యములపై రాజాన కధికారము లేదు. ఒక్కశ్రీనివాస దేవుఁడే కాఁడు. వీరయాచళామ్మడియప్రభుత్వములలో నెఱుఁపను పనములపై రా జధికారమును పహించినట్లుల గానము. (విశేషపరిపాలనలో 1885 సం॥ర ప్రాంతము ననే యర్యములపై నధికారమును బ్రభుత్వమువారు పూనియున్నారు. ఇందునుగరించి "విశేషకాల"నధిక ములో వివర్ణించును).

వచోభూమి దానిమః శేయఃప్రసిదాకాదాః  
 స్వప్నములలో దాని ముప్పుదాకః దానిమః భూమి  
 పై పాలనాధికారమువాత్రమే యందునుచే భూమి  
 రాజనియ స్వప్నముకాదు. అందుచలన రాజ భూమిని  
 కాక చూచుచున్నాము. స్వప్న రాజ "స్వప్న" అని







పన్ను నొక్కసారియే తీసికొనరాదు

1ర త్తము పాలు లేన పినిని, జలగ మాడ త్రమము ఇవి రెంటిని స్వల్పస్వల్పముగా క్రమించి పన్ను తీసికొనుట రాజు కర్షకులనుండి పన్నును స్వల్పస్వల్పముగా తీసికొనవలెను.

ధూమిని వ్యవసాయముజేయుటకు తీసికొని వ్యవసాయముజేయకయుండినచో రాజు పన్ను నెటుల రాబట్టుకొనవలెను?

2వ్యవసాయమునకుగాను పొలము నాక్రమించి, యాపొలములో వ్యవసాయమును జేయకపోయినయెడల ధనివ్యక్తత్రైలమున వ్యవసాయము జేసినపుడే యాపొలములోనిపంటనుగ్రహించునకుగాను రాబట్టుకొనవలెను.

భారతీయ సాంప్రదాయమునందు రైతునపున్న నేకారణముచేతలేన నీయక పోయినచో, ప్రభుత్వ మాత్రముకొని ధూమిలోని పన్నును తీసికొనుటయు, చరాక్షిని బహిరంగముగ నమ్మి పన్నుగా జనుకట్టుకొనుటయు, పన్ను నీయనిచాని ననేక నిర్బంధముల జేయుటయు కొన్నియుమిన్నదికాని, త్తముకొని ధూమిని నేలనుపాడుటలేదు. మహమ్మదీయ సాంప్రదాయముకూడ ధూమినుండి త్తమును తీలించుటకు కంగీకరింపదు. కాని మహమ్మదీయ రాజ్యకాలమున, పన్నుల నొక్కొక ప్రభుత్వ హేమ్యచేసినపుడు పన్ను విహారము పన్ను నీయలేక ధూమిని మహిమోమునపాడుట. ప్రతిపాపరిపాలనలో పన్నునివృత్తనంతకాలమై రైతున కాధుమిపై సాక్షిత్వత్తమున్నవలయున, పన్ను నీయనినాడు ధూమిని నేలమున నాడుమన ప్రభుత్వమునకు సాక్షిత్వత్తము కలవలయు సాంప్రదాయపద్ధతైవని. దీనిని నడిచి విశేషముల జేసికొనవలెనని ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వము

యొక్క 14 సంచికలోని "అమరకము" అను వ్యాసము జూడగోరెదను.

గ్రామ నిర్మాణ విధి

3 పచ్చికకలిగినది సవ్యములు కలిగినది వర్తకు. అను, మహమ్మదీయ ముఘలు కౌతుకునుచేరినచో, స్వస్థి (వ్యవసాయము) చేసినది జనులచే కాపురముచేసినచో, నాది, యలవ, నానన సోమిట్టకయునను గ్రామమును నిర్మింపవలెను.

గ్రామరక్షణవిధి

4 ఏరాజయొక్క చేతునందలి పల్లెలలోను, అన్యములలోను పొంగి పుడును చేశో, చింత తేమము జేయును.

5 రాజు, పట్టణమునకు నలునైపులను యోజనము మేరను దొంగలనుండి రక్షింపవలెను. గ్రామములనుండి కొనుపేను దొంగలనుండి రక్షింపవలెను. ప్రైవ్ చేతిముఖం దొంగలలను నెదిరిపై నెట్టపడినయెడల నానట్టద్రవ్యమును రాజు నష్టపడినవారికియవలెను.

ప్రాచీన రాజకీయములో రాజునకు జోరుల నుండి ప్రజలను రక్షించుటయే ప్రధానకర్మమునగుచేదను, ఇందుకోసకే పన్నును పుచ్చుకొనుటయును వ్యాయ మేర్పరుచుచేయు, పొంగి పుడునెట్టపడినవారి ద్రవ్యమును రాజు సహించింది యాయలేనినాడు రాజద్రవ్యమునుండి తన నష్టపడినది నెట్టప్రస్తుము ఇచ్చియిచ్చిరి. నేడు నష్టపడినవారి నెట్టప్రస్తుమును, ం జవ్యమునుండి యిచ్చుకొను విధానము లేదు. ప్రసిద్ధులైనవారు "వాలిసు"డివాన్లు మెంటుయొక్క రిపోర్టును జూచినయెడల ఇన్ని చోరీ చేయలలో ఇన్ని తీ ద్రవ్యము, నష్టపడినవారికి తెంద

1 శ్లో. యథాల్పాల్ప మనంత్యధ్యం మహ్యోకో న త్సమత్తుతా, తథాల్పాల్పా గృహీరిశ్యో రాష్ట్రే (రాజా 22 ధికః కర-మనస్యతి) (7-129)

2 మా. తేత్రం పున్యహ్యోథా నాథానా త్సాథానేయస్యస్యస్యస్యభూవిశేషహ్య-గౌరివగ్యమాత్రిమ్.

3 శ్లో. భంగంలం నష్టంపన్నం చక్రప్రాయపావాలత్, నన్యమానది సావంతం స్వాకన్యం చేత మనిశేక, మనస్యతి) (7-69)

4 మా. తేత్రక్రైరానా యస్య విమ.తేగ్రానే 2 రిశ్యో విమ.నగయం సరిశ్యే. ఆ. 4 (2-10)

5 మా. నన్యతోయోజనం విగరం తన్మ-రేభ్యో నన్యం 38, గ్రావోగ్రామేభ్యో (24), తేత్ర యస్య వ్యతే త్రై త్త్యోరికాన్యం (25) — ఆక\_నంబగ్యమాత్రిం(2-10)





దానిధానములు కృత్రిమై, వ్యవసాయమునకు సుఖకే నువు  
 త్రిమి. నేటికి గ్రామస్వస్థులసాయమునకునె, నాటికి వ్యవ  
 సాయములు “వావాకోనుటై” అనునంతెదల. వ్యయమిం  
 హాత్రిము లేకుండనే నాటికి వ్యవసాయమునకు, వ్యగ్రా  
 మముననే తగవుల బరివ్కురిందుకొనువాడు. ఆకాలము  
 నందాస్థులు యిహమింహాత్రిము తిహాత్రిమునందుండ  
 చువకుండలే గొన్ని విధానములకేసిరి. అందుఁ గొన్ని  
 వస్తువులు చేకమునందే యుండవలసిన యవసరముండునని  
 లెంది, యెవఁకుతాకుండు నిబంధనలకేసిరి. అందుఁ  
 గొన్ని టినిమాత్ర మిదటను వ్రాయుచున్నాఁడను.

1 మనుష్యులను, సుదాదికరసములను, కుసుంభాది  
 గంగులను, సంక్రమిష్యులను.

ఈవనియావులను, లక్ష్మ-మొదలగువానిని, ఆరభు  
 లను, విత్తములను, విద్యమువంటి వ్రత్యమును, కిష్కవీని  
 మిరియములను, ధావ్యమును, మాంసమును, ఆహారమును,  
 పుష్కమును విక్రయింపరాదు.

2 నువ్వులను రియ్యమును విక్రయింపఁ బ్రయ  
 త్నిమునైనఁ జేయరాదు.

3 నువ్వులను రియ్యమును వస్తువునకు వస్తువుగా  
 నైన నుచ్చుకొనరాదు.

4 మార్పుకొనుట యర్హవసరమైనచో, భోజన  
 వ్రత్యమునకు భోజనవ్రత్యమును, మనుష్యులకు మనుష్యు  
 లను, రసములకు రసములను, గంధములకు గంధములను,  
 విద్యకు విద్యకు మార్పుకొనవలెను.

5 అమృతదానివస్తువులచేతనే వ్యవహారముఁ జేయ  
 వలెను.

సూత్రకాల్యాణసాయ చరితం సమాప్తమ్.

వైశాఖ్రార్థముల బరికిలించగా భోజనవహార  
 ములను ప్రతిస్థాపనమును నిలువఁ జేసికొనవలసియుం  
 ముడివస్తువుల నమృతాదనియు, స్పష్టముమన్నది.  
 ప్రాచీన కాలము నందు బానిసచర్తకముండె  
 డిది. అందువలననే మనుష్యులను విక్ర  
 యింపరాదు అను వాక్యముపయోగింపబడెను. నేడు  
 భోజనవహారముల యెవఁమిలి విశేషించియున్నను, మను  
 ష్యులక్రయము లేనయలకుఁ జాలనంతింపవలసియున్నది.  
 కొంతకాలమునకుఁ బూర్వము, నేటాలు, ఆసాం, మొద  
 లగువాఁకులకు “డిమాం”ద్యారా మనుష్యులనంపుట  
 మాత్రము, ఇక్రమార్గము మనుష్యు విక్రయముగాఁ గోర  
 డిది. ఈశ్వర-మగ్రహమువలనఁ జాలవరకామనుష్యుల  
 యెవఁమితికడ నేడు తగినందులకు సంతసింపవలసి  
 యున్నది. మహాశూన్యమును కిలు మూగ్రకాలమున  
 సకేన్యధిగోంచుచి. దానితోపాటు వ్యవసాయకళకూడ  
 వృద్ధిగోందినది. సూత్రకాలమున వృద్ధిగోందిన వ్యవసాయ  
 విశేషములఁ జూడెదను.

1. భూమిని హెచ్చుగదున్ని పంటలను హెచ్చుగ  
 బండించుట, 2. “పెట్టికలు” మొదలగు సస్య విశేషము  
 లను వ్యవసాయమునకేయుట, 3. దమ్మువలని లాభము,  
 దెలిసికొనుట, 4. కలుపుతీతవలని లాభముఁ దెలిసికొనుట,  
 5. ఆరటి పాళ కొప్పరి చెఱుకు వ్రాక్ష మొదలగు తోట,  
 లను చేయుట, 6. సంతదాగ జెల్లము మొదలగు సహార్య  
 ములఁ జేయుట, 7. పకువైద్య విశేషములఁ గని పట్టుట,  
 8. కల్లమునకు సదలమును కట్టఁదాతి మార్పుట, 9. పొలము  
 లకు కంచెలను చేసి దక్షింపు విధానము, 10. వ్యవసాయపు  
 మార్గాలను, 11. కనువురామిండుటవలన నెవలటల వ్యవహార  
 ముఁజేయుట, మొదలగువానిని గని పెట్టిరి.

1 మా. మనుష్యుల ప్రాకార విలాసాంతరములను విద్య గణాంశకాంక్షేష్టకేతకేష్ట, కిష్కేష్టమితి మిశ్రచా  
 వ్యం మాంసమాంసములం సస్యతానాంబి ఆ. ధ. (1-20-12)  
 2. తలలించుటాం శ్వేత ధావ్యుల విశేషవనిక్రీయా—ఇమ స్థంబవ్యమూత్రిం (1-20-13)  
 3. అదిహితి శ్వేతేవాం మిశ్ర విద్యము. —ఆ. ధ. 1-20-14  
 4. అశ్వేతచావ్యుల విద్యమూత్రిం మనుష్యులసానాని నిమిత్తంగానాంబి సంధి క్షిప్యమునవిద్యవా  
 ణ—ఆ. ధ. (1-20-15)  
 5. అవిక్రీయవైద్య వ్యవహారే— ఆ. ధ. (1-20-16)

# కలహంస

భండారు పీఠ రాజేశ్వర రావు గారు

నవల మెడవోసి పడుచుపోవనిమ్మిత్తుండ, నూగుటాయెలుల దోగి యూగకుండ  
మధురనయనాచలములు తెమ్మలున్ద్రమిం, బెలనలె నుకోవేల మరాళబాల ?

చ లలితపుబ్బాన్న పూనలపులం దులకించు మిటారి తెమ్మరిల్  
మలయవో ? మోహనామ్మతములం దొలకాడు విసాళి వెన్నెలల్  
సెలయవో ? కోకిలలు లలితేక్క మనోహరగీత రాగముల్  
పలుకవో ? యేల కోయ్యలి ! మీరము కిట్టి నిశాంతవేళల ?

గీ. మృదుమధురసాంద్రదర హాసనదా మైన, నుచు ముగియు వాచి బాష్పాంకురము లెన్న  
దోదోక రాల్చుచుండు కన్దసల నుండి ? ఏల యిదిర్భవేదన లిపుడు సెలయ ?

గీ. సుషివెచిత్రైచిత్ర లక్ష్మీతములైన, కలికహూంబట్ట తెక్కలదళము లిపుడు  
చికిలివెన్నలచాలవెల్లికల సెగల, గుమిలి కనుకనని దాచుకొనె పడత ?

గీ. పదిమము లైనదో లేదో గద త్వడీయ, బాల్యసిమాకమగుముక్కువచ్చలారి  
అపుడె హితులకునేని చెప్పగిరాని, యలతటిహస్యపు విషాదమా ! కృతాగి !

గీ. గుజ్జమాపుల నెల్లకోని ప్రోదంగొను మల్లి, కామతెల్లుల ప్రాపుఁ గాంచి కొంత  
క్రియతమనో గులాబీపుష్పవళి గోరు, మంచిత్రయు నందఁ జేరి కొంత  
కలువనెజ్జలఁ గెళినలుపు తుమారనం, పశుసామియ్యలు పడసికొంత  
మెలమెల్ల సమూహ సలిపి ముతనమాడు, సెలమోటియలలెక్కలనుగొంత

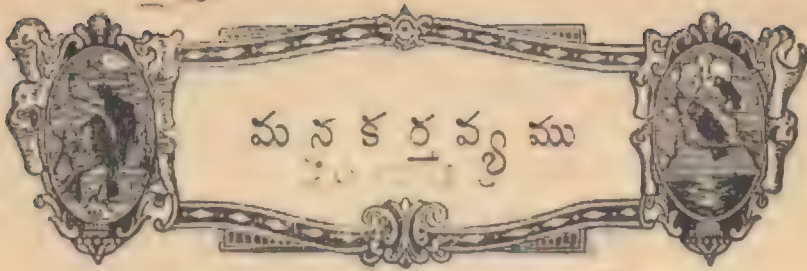
గీ. పవనసంచాలపలకన త్రమసి, చితుత, పరువులదోటి, పూవులలోపయినద  
నిలచునా కులజంటల కెలనఁ గొంత, ఈనవరసోదయంబుల నెఱిగినావో !

గీ. మనవనకిలకుమడె నీరువృదుపదంబు, నదలని అతాంతముకుళ గర్భములఁ జేరి  
కలుగఁ బెట్ట నొక్కిపైసఁ గనరవేమి ? తన్మయా ద్రేకమున నుంటివా, అతాంగి !

గీ. పడతి ! నీదుర్భరస్వాదుప్రణయ బాష్ప, మాక్షికంబుల భాగ్యన పడలఁ బోలె  
దనదు గిర్భంబునం దాచుకొనెడు కలువ, కన్నె చెననైనఁ జూడు పీపున్న మగును.

గీ. సపువవెన్నెల చక్కదనాని కునికి, లీలలు దేలుమేన బాలికలఁ గాంచి  
బాల్యకాతాహలమునఁ జుట్టలు చూచు, పాల్లకగుమీరం గని యూజిల్లు ముఖం!





పాపకా పిచ్చి దెడ్డి గారు పి. యే (చెన్నై)

౬

**మా**నవజాతుల యిష్టతీవ్రతకు అనుభవించు చున్న అభ్యాయ అయోమయసందర్భముల నుండి తప్పించి యంతకంటే సామ్యకరములను పరిశీలించుట ప్రపంచము నుంచునను యోచన శ్రోతగ భవ్యము కన్గినది కాదు. దురులపురాతనములను చారిత్రికముగా మొలకెత్తగ్రంథములను కేటములకంటె మించు పురాతనము. ఈజిప్టును ఆర్యపురాణమున దాని ప్రతిమనుజును— ఈ నేర్వడించుచు జ్ఞానమైనను, నిల్పిమైనను, ప్రాముమైనను, ఆనందమైనను నే— ఇంతకంటెదుర్చును. నమరముగా ప్రపంచమును ముంచి వేయుమంద నేమియు లేదుక పరకున్నామే చింతనోయిమానను. తనకు శిక్షనామగ్ధ్యములున్నచో, భావుప్రపంచమున గతుపించుకొని నే లోమును స్వర్గదుల్కముగ నోవచ్చు బ్రతుక్కిచ్చగతును. ఇట్టి యిష్టతీ, యీ సంతకమే. విష్ణుశక్తినిగూడుచు మానవప్రపంచము నెదిగల యన్యజ్ఞానురాగమే, పూర్వము మరక పలుకు, రాజనీతిజ్ఞులకు. నేకోధానకులకు, ములములుగా నుండినది.

జనులలో నధికసంఖ్యాకులు— దాదాపుగా నందరను— పురుషులు, స్త్రీలు— పాపానందాయములలో తిమజీవితముల యెడలగు వికలముల ప్రపంచమునెడలగాని, చింతగాని, ఆలోచనగాని విమర్శన జ్ఞానముగాని కలిగియుండరు. తమ జన్మించినప్పుడు సంఘమునందాని నంగీకరించి వర్తమానకాలమును గూర్చిన చింత తప్ప భవిష్యత్తునుగూర్చిన యాలోచన లేకయే కీరితుల గవచ్చుచుండును. ఈ జన్మమున సంపదించు వ్యక్తులతో నెవ్వరముగా ప్రపంచమునకులు తప్పకనిమాత్రమే నోము, పూర్వజ్ఞులే, నీలరచాట కష్టముతోనే తమ కీరితిపర్వముల మార్చుకొని

నూపుకొనుచుండును. యెవ్వరయే తిమస్కర్తీవీరముల గవచ్చుకొనుచుండును. కొందరు మాత్రము స్వలాభాపేక్షతో, కీరిప్రదర్శనల సంపాదించుననినను ఆనంద, తిమసంభవత జ్ఞానశక్తిములను పొలుపుచుండుండును. వీర శాస్త్రమును, జ్ఞానమును, రుచిముతో తన్నుకొట్టిన భవితవినిలవ నీడగానిది లాభ మేకకనవిధముగా ప్రపంచమునకు, జనసామాన్యమునకు, వీరవలన కీడుగాక మేలే కలగుచున్నది. తమ తమకు కాదుయువని కోరికగనులను ప్రతిపాదము నుండిరించు జ్ఞానర్పదలపుకలారు చాలకొద్దిమందిమాత్రమే.

మానవజాతి ముదిత నిట్టిఅప్యాజ్ఞానురాగముగలిగిన ముదితములు తాపత్వసంభామున తాపత్వశ్రేయ్యమునుజ్ఞానమునెనినను, ప్రపంచమునెనినీ యంతరభాగు గనున్నను, తామెనరించకాదు కార్యములవలన తమకు కష్టములు గలుగగనున్నను, తమకీరి తారుమార్చెనను ప్రపంచము రుక్తిజ్ఞాని నొచ్చుకొని యుండిజాలను. ప్రపంచవిశ్రాంతి నిలకించినవలె జాకోధానముల కట్టి మహనీయులలో జాలమంది ఆగర్భకరీమంతులు రాజ్యాధిపతులు పాపానందముగానుండినవాగే యని వ్యక్తము కాగలరు. ఇట్లుంటే తిమస్కర్తీవలలలక తిమస్కర్తాభము నానుండియే నీరక ప్రపంచమున తిమస్కర్తీవీరముల తమల ధారవోసిరని చెప్పక తప్పదు. తమపాదోష్టములు ధారలోగలలోపములు యిరుదలకు తెలిసినట్లు తిమస్కర్తీవలలల యెనినదాంతులు గలరు. కీరినందురు భవ్యకీరిననున్నను కీరియునుగూడ కొంతకొంత లేకపోతేను. నీరక గుదాయించు పుట్టి పరిశీలనకునుతమ తన నిరక విశిష్టతతోగూర్చు విశ్వముగ వోవెట్లు భగవంతులుగా పుట్టి పరిశీలనని తాపత్వములలోనే లోపములు గానించు. తిమస్కర్తీవలలల పెండ్లి గూడు

మహమ్మదీయచారమునకు హిందువు లేనిదియనికొనెదరు. అంతకుండు కర్తవ్యము యెట్లుచేయగల అక్కతుమో ననుచు వివాహముజేసికొనుట కర్థమని పు యుండను. ఇట్లే శిక్ష. కావుననే పూర్వపూర్వ జాతిలావులుగ నుండు వారు సాధారణముగ యితరజాతులవారి పుట్టులనుబట్టియు, నాగరికతల, బాగుగ నెరిగినవారుగ నుండును. ఇట్లుండె కున్న పరిస్థితి ను సాక్ష్యము.

దేశభక్తి, అపేక్షావ్యవస్థల సంబంధమునను నేర్పి దీనివిషయము. ఇది మాధ్యమికముగ దిశిపోకయుండు వలయునన్న తమదేశపు చరిత్ర చారస్వతము యిత్యది విషయములమాత్రమే నేర్పి యితరేశముల చారిత్రక సారస్వత విషయల పట్టినవిషయకుండెదరు. అన్నియు నేర్చునదివారి నే పట్టెనుగదా? దేవప్రజలైన గిలుగు వది. ఇది యెరుగనివలయుగాని, ప్రజలుగాని నేయు కార్యములు నానాధోరణిని పులిగినను కృతిననుగ బాధించుల వారింబడియు. “ఇది నీ జన్మభూమిపై పట్టె” అనిగిరియనీ, యెనుట తాత త్రవ్వించిన తొలుత వని నావ్వు నీవుత్రాగవలెనని బోధించుటగుగారు. నేను నావప్రభు ద్వియునాగుగాని తనబాతీయవారునుగారి ప్రజలగునని విషయ నీటిపము పట్టెనుగ గాని యెందున నేనునామి నామధ్య అమెరికాకేశమున నుండుననినా? పోతాని సిద్ధాంతము (Theory of evolution) బోధించునని కొందరు పట్టెనుగదా. అందులను విషయ నేరేయనా? అసిద్ధాంతము కనిగననానుగాని, నామధ్యనానుగాని లేకుండునట్లు సంభవించినది. కారణమేమి?...

తామెరుగనిపరిస్థితులలో నుండుజనులసూర్తి విచారించుటకు నానాకీ నోరొనికీ నైయులునుండి వాకుం గనబడును. బుద్ధివైరికి అగపడినట్లే ప్రపంచము ముఖ పరమప్రముఖమునట్లు చూపగలము. ప్రాచీనమునను పృథివీకేమగా కొన్ని క్షేత్ర ముహూరించిన కను గాని తీవ్రముగ నాలోచించుచుండియెడల సామాన్యజనులలో ఉండినట్లున మహాత్ములనుండి తెను అవకాశమును చూపవచ్చును అలాగేనాండి గాక అన్నతి ప్రశ్నలనుండి దీక్షించుట కనకాళము లేవనియుండలయును. లేని యెడల పట్టినది అసాధ్యము. భగవంతుల ములనను నీ ముహూరియుల తమదేశాలకుభయమునాప బుగిరియిచ్చి

తొలుత ఉపదేశములలోను పిమ్మటకార్యములలోను తమభావముల న్నర్తకపరుచు. పంపిణీపరచి ప్రయత్నించును. లోకము నానందించుముగ తేయజాతును.

కాని యిప్పుటిలాకు నారి యుద్ధేయులు కరవేరక వాయును. అట్లుముగ నెప్పటికీ నెరవేరజాలవు. ఏలనన న్నానకరించునా అభివృద్ధికి మార్గ ముండెను. చలన మాగిపోవును. అప్పుడు లోకము నశింపవలయును. ప్రపంచమును కీడించిన అట్లు జరుగననితోచదు. ప్రపంచము, ఈ సృష్టియంతయు ఒక గవ్యభానము జీవనని (a far off divine event) చలనరారు. అట్లే ఆయున నిస్వచ్ఛో ఒకసారి అచటికి వెరక తిప్పను. అట్లుగాక గవ్యభానము, నానాకర్యముగూడెనట్లే జరుగదు ఉన్న మెడల సర్వకాలము అభివృద్ధికి మార్గ ముండగలను. భగవంతుని సృష్టియంతయు ఒక నానాకరీ అప్పుడు నానామై మదల మెడల మెదురించుచుండునని సిద్ధాంతమునకర్థము లేదు. కొందరి మతిము (theory) ప్రకారము సృష్టి యంతయు చక్రమునది తిరుగుచుండుననియు కొంతకాల మునకు వనము మొదటికి మదల వెక్కుచునియు న్నర్థమున నకయే కుదిరియు విష్ణుమందురు. అట్లే అయినచో ఈ దిగివచ్చుటకము కల నాడెనుచును? ఈ ప్రపంచము చరచాగ జంకుకాలముతో కూడిన యా విశ్వ మానవ ప్రపంచము, నగవ్యమండలము, జానిమట్టు తిగున సము న్ని నోరేమును, సృష్టి సర్వస్వము “అందులకు” కారణ మెద్ది నా యుండెనను. మరియొ వాము వృద్ధి చెందుచుండె నేకను సిద్ధాంతమును ఈప్రపంచమే ప్రాచ్యపక్ష మున పుట్టెనుగదా. సృష్టి సర్వస్వములలో ఒక అణువులో అమమ మన ప్రపంచమునకే యింది అభివృద్ధి యగు మంది విందినిచ్చి కెల్లు. ఎక్కువగా నుతర నోరేములలో నుండునో మిగతే యొదింపును. మునుమున్ను కార్యము లో విభిన్నతలను వానిమునకు జెప్పుకొన్నను మన అభి ప్రాయములలోని బాగుల కిమి సమాధాన మిచ్చునను? మరియు సర్వ మానవులము అభివృద్ధి అని చెప్పవలయు మొక వైవ సంకలయును. “అనినది” అభివృద్ధి యను బాలో భేదాభిప్రాయము ఉండెనవచ్చును. గాని అనలు వస్త్రపుముగ్గ ఉండుట (Existence) లో భేదాభి ప్రాయము ఉండెనవచ్చు. ఇది మనకార్యమునకు సంబం



ధించిన విషయముకాదు గాన దీని సరికట్టితో వదలి నా ఆభిప్రాయమును మాత్రము తెల్పవలెను. — స్వచ్ఛ ముందుకు జరిగియున్న యందును కాని వానికి విశ్వలముగ నుండు అవస్థయు మాత్రము లేదు. గమ్యస్థానమునూపి యందుకు జరిగియందును. అభివృద్ధి తిరుగుడుమొలచుచే (Spiral Stair case) వలె పైకి నొసలుచుండును. ఈ విషయమునుసూచి పరిమయము దొరకు నెలల సమీకరణము లోనే నాయభిప్రాయముల విభలముగా చెల్లబెట్టవలెను.

ప్రవర్తనముల వారి ఆభిప్రాయములు పుల్లముగ నిన్నటికి పెరచేరవలెవు. వలసన అభివృద్ధి కావలెనున్న అసంక్లిష్ట ప్రజలముగ నుండవలయున. అసంక్లిష్టమైన అభివృద్ధికి మార్గమేమిది. ప్రజలము బాత్రిగా ప్రజాగా కావలసినది. అభివృద్ధి లేక యుండుటకు కారణ మింత. అసంక్లిష్ట లేక యుండుటయే. ఇందులన నభివృద్ధి ములు కష్టములు లేక యంత విగాని, కష్టములన్నియు ఇప్పుడే వచ్చినవని గాని అనుకొనంగు. నా ఆభిప్రాయ మిది: మన మింతకంటె ఉన్న కష్టములనుండిగలము అనుభావము మనము తగినవస్తువును త్రాగి అసంక్లిష్టములుగలము. కాని అట్టి ఆభిప్రాయములే లేక స్థానములవలె నుండి నప్పుడది బాత్రిగా నుండును. హిందూదేశమునకు ముప్పు వచ్చి నాశనమునొందిన 'కన్య' సిద్ధాంతమునే ఆభిప్రాయముగా నుండుకొన్ని అనాగతికల కలంకముల కలగగలదా? తాను జీవించి కష్టములన భాగ్యోగతి పాలై తిరిగి యెంచి యింక వై నను భక్తియు (శ్రీ) ను ముందుగా తినును సర్వస్వమును ప్రసాదించును భక్తియు అట్లు కలంకములుగ నొనర్చి, భూమి భూసరిములై నేలలో బాగ్గాడకేరి.

ఇప్పుటివరక యంగరంగమునను మహాపురుషులున్నవిందికొక్కగుడు ప్రాంతములు భావోన్మయించినను మనము సత్కర్మలకంటె పెల్లగ వృత్తిలేదునున్నాము. అందు నొకగట్టిదలకే వాగినవృత్తియు దుదింప నప్పుడింత యైన ముందుకు వచ్చినాముగదా అని ఇంతోసిందింప నీనదే. మొదటినుండియు దుష్కర్మములకు మనదేశపు ప్రజలు భాగ్యకాన్యమై యుండుచులెను, ప్రవర్తనము లగు (శ్రీ) కులభాగల నడికేక విస్మయమై పడియుండు చున్నను, తమ అధికారిలన్ని తక్షణకేక అనాధిపతి

తమ వచ్చునో అను భీతిచేసి తాము మునిగి లేలుచున్న నీనవర్తనములు తమ కలవాటై యుండుటకే గానమను నోటోయి నీతివ ముగనను, నీతిభావములుగను నుండుట చేతను, అట్టివారిలో ప్రబోధము కలిగింది సంతోష మొచ్చుచు సంతోషయులు అపార్థ మైనను యుండును.

జనులను సగమున లేండు తెగలుగ విభజింప వచ్చును. మార్కుకావలయు ననువారు, మార్క్సిజము లేదునాని — నీతిలో విచ్ఛిన్నమొకొకరులు గలవు. కాని ముఖ్యమైనది యిప్పుడు మార్క్సిజంలో ప్రపంచములో దుష్ట ములముగ మున్నది. ఇది అనవసరము. కొంచెము కష్టపడినయెడల నా మార్క్సిజమును భావించే కొన గలము అనువారు కొందరు. ఈ ప్రపంచములో దుష్ట ముండుట నా ప్రతిమేకాని సాధ్యమును ప్రపంచములలో (The best of all possible world:) నిదియే శ్రేష్ఠము. ఇంతకంటె ప్రపంచమున దుష్టమును తగ్గింప జాలము. ఇంతమాత్రమైన దుష్టము లేనియెడల ప్రపంచ నటన అభివృద్ధి మనువారు మనకొందలు. ఈరెండుతెగల వారును లేనలేమ నీర్ధాంతముల ప్రకార మనచింతిన నేరెపు, ప్రపంచమునకు మోక్షము గలగ నేరెమని విశ్వసించుచు.

దీనినే ఉదార హృదయులు, సంతోషకరభావులు అని యనవచ్చును. నిజముగా నుదార హృదయులు (Liberals) కానుకాని ప్రతిపది యనునను మదామై యే వర్తింపవలయును గాని మనదేశపు జాతీయవాదులవలె రాజకీయములందు మాత్రము మిగల నుదారత సాంఘిక ములందు మాత్ర మందున్నది లేకముగ నుండిరాదు. సంతోషకరభావులు (Conservatives) ప్రతియొకరును భాగ్య సాలోనించియే ముందుకు వచ్చులయుననువారు. సాధారణముగా బలవంతులు, క్షేమింతులు, ద్రవ్యవంతులు, రాజ్యాధిపతులు, సీతాధిపతులుగా నుండువారు ఇప్పుడుండు స్థితియే యుండవలయు వందుదు. కొంచెమ విచ్ఛిన్నంతులు మాత్రము లేక తెరగుగా భావింతురు. హిందూదేశ సాంఘిక తత్వ (Sociology) కావ్యవిధానము నాశనము నునర ములేదుగాని యిది మాత్రము చెప్పవలెను. ఏకారణముల వలన నేమి మనదేశమున లేండువిధములని భావములు



ఒక వానికొకటి వ్యతిరేకమునని — ప్రబోధమును పొందినవలె భావపరమైనను (1) ప్రతిపక్షమునను గా నుండును. మానసిక చింతలలో ఎగులనుదారక; కార్య రూపమునందును వ్యతిరేకము — వర్ణనలను పొందు లలో గాని, సారస్వతను నందుగాని, క్రియనునంగాని ముఖ్యముగా తత్త్వనిర్వచనలో — ఈ కడపటి విషయ మాను మాత్రము పరిశీలించెను.

తత్త్వనివారణనునయ మనవారలకు నిరాశూలు మగ పోనినది. సాంఖ్య మోగిమలందుగాని, వ్యాఖ్య శేషిమిహంసానులయందుగాని మనవారు ఘోరముల సరకునీయక ప్రవర్తించి పోతువాదమునం దుగగణ్యు లైనది. సాంఖ్యశ్రుతి ద్వైతము పోతునయమన వివాద మును. అట్టివాదలో ముఖ్యముఖ్యముల కాలము గొంగు (Kant Hegel) మొదలగు మహాశయులు సమైక్యము విధిలేక ఒప్పుకొనవలసివచ్చినపుడు, తమనవియుల వాద మాలదెట్టి, తమవివాదములను వ్యతిరేకముల సమన్వయముగొనినపుడు, సమాధాన కేలే లేక యున్నది నలు గొనినది. కానిశ్రీశంకరాచార్యులనామ మాత్ర ముననేయక తమమతము (Theory)కంటె జన్మించుగ జన్మించు తమునే నమ్మి అది నిర్ణయించిపై తోడనుకుమును ముని వరకు పోనిచ్చెను. పశ్చిమాత్యహితులను నిర్బంధించుట ప్రవర్తనముగూర్చి యెంతో గడిపిన తదివలనవాగ్ దీని వలనయును పౌఖ్యానందులను ననుభవించ మొనరించ మానుపే 'ఎందు కింతకొందర అటుమానుము. ఈని నాంతముయొక్క కార్యముననును తలకొంపుము' అని యీతయో చెప్పుచున్నది... ఇటుమానునానోదేశముం దనుంతయు వ్యవసమనుచున్నది. నచ్చె యీతయొక వాని చున్నది. ఏలీ... శంకరుడు తననిరాశూలుతర్కము లలన దేవ 'బ్రహ్మమునకును' ప్రపంచమునకును సంబంధములేకుండుట ఒప్పుకొనవలసివచ్చినపుడు తనవతియు భగ్నమునకీ సంభవించేయో విచారించి, వ్యతిరేకమున పాతరమాత్మకమని భిన్నములగొనించి తనవాదములోని లోపముల గట్టిపెట్టి బాగుచేసెను. (2) విజయమునానాంధ్రాంతములననే శంకరునిమతమునకున్నానెనిగియులకు కారణమైనది. ఇట్టియిద్దరము మనంభయమున (నీతివిషయమునను గనుపించుచునేయున్నది. ప్రపంచమే మిగ్గు

నాము, గుణభూతము. ఇంతిమనవి విలువైయే కర్తవ్యము అనుపించెను. ప్రపంచవికారములలో మాత్రము యివియున్నాయు విజయలని నమ్మి జరుపుకొనవలయును. ఇట్టివిద్వత్తుమనే అన్వేషించేవానికి, ఏమగు, కథ జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది.

ఒక వేదాంత సర్వము విభక్తయని జనులకు, జోధించుచుండెను. ఇంతలో వాదయేమగు పట్టించుకొని పోకామునే యును వాడున్న పోటికి పరుల తిన్నముం దెను. వానినిజూచి మనవేదాంతి తాళక బాధ కెప్ప ముందరిడెను. ఇల కొంతపటికా జనువానిగూర్చి విలపకు తత్త్వములతోని యదంగా 'మేమును మిగ్గులని తిరుమును మిగ్గు, నేను వాదభాషులుకాద మిగ్గునే!' మని ప్రశ్నపై మొనరించెను. మామము, శంకరునివలెనున కట్టిగట్టివచ్చినా! పరబ్రహ్మము నిర్గుణాదీకాని మనము నవలించుగాని నానాభావంబులైనా! అన! ఏమివిపరీతిభు దెలిసి! ఒక మహామహుడు వచించినట్లు మనము సంసార జన్మసమిగుల పై నిర్లెసంపలకియ, సంసారచక్రభూరపరి వస్త్రములను జరిగెనులన ముగ్ధు వానినిజూచియేభయపడు మిన్నార్తము. పముద్రయునకును, తీరమునకును నడుమ అవేసినదే మునుచుచున్నాము. నక్షత్రకోశితమును సుం వరమునని రాత్రినిజూచి భయపడి పంపిభాసుని యొండలోనికి ప్రణమిచున్నార్తము... ఎవము నీటిలో దిగజంకు చేపలవంటివారము. నీటికి నదగియు గట్టిగాబలనంటి వారము.

ఇంతలకు కారణములగూర్చి యోచించుట ప్రస్తుతము మనపనిగాదు. దీనివలన గలిగిన ఫలితమునుగురించి యే భావమిచ్చును యోచింపవలసినది. ఇట్లుండవలసిననే ప్రతియుదారాశయమునకును మానకేము ప్రతిభుటింది నిచ్చినది. ఉన్నతాదేశములు వినదేశమును జూగవత్తిం దినప్పుడు ద్వారమునకీ రెంచి "మానూదేశము కింత కింతను మనోన్నతములు. మోకపోవుని" వానిని బంకివేసె ఆయు తోగలమును మెలవనవ్యాసహారిక తర్కమునే యనుష్ఠించుట మొదలగుకార్యములవలన మనదేశము అభివృద్ధికి నిమగ్నత గలిగియున్నది.

జ్ఞానమును, సత్యవిద్యను తనకృత్యముగా గూర్చి యుండినవాడు స్యాత్యత్యమున కడ్డపించిరి. ఋగ్వేద





విని యెరుగఁగదియు విగల భోగమునను విమచారి  
బాటకముగ బరిగిమింది ప్రపంచదరిత్రయము హిందూ  
దేశమును ముప్పముగా క్రాహ్యుగ వాగరసమ మిగల  
చక్రావళు శాస్త్రమిందుకొనియందును ట్లావర్చుటకు  
కాఁజూచుచును. బుద్ధివహునియిది వాచకమునను ఈ  
కటి శ్రేణిలోగూడ బెరికి దాని పాలకుడయే లేకుండ  
యేన ఘోరమైనది. అనిపించుచును అందరి సంగతి  
సంగతిపించుచును. కాని ప్రపంచదరిత్ర యందుకుంత  
కాలము, జనులకు జ్ఞాన ముండునంతవరకుక, ఈ విషయ  
చారిత్ర బాటక ర్తమున వాగరసమ గలిగిన కళంకము  
మఱి పోయినను. సర్వవారములను పుట్టి పోయి బడు  
దేశములలోనాము హిందూ దేశము పరిసరములొని తిరుగ  
జాలరు.

ఇట్లు జనులకు యెన్నడో ఆయెనని ఉరటజెందు  
టకు గాదు. ఏ ఉత్తరములో సర్వవారమును బయలుకు  
బయలుకు వెళ్ళి ఆయెనెడలను జనులలో నుండునంతవరకు  
కింతకంటె యభివృద్ధిగ నుండునలదు. ఆహిందూ దేశము  
తమన వాగరసమిది కై కొని ఆయెకునును నే తమనము  
వందది కలవని పరికి యా మాతమమును నగరక్రొక్క  
యన్నిందిరి.

కొందరి నరమున నిట్టిరణములు తమ మతమున  
కుండుట దానికి గౌరవమే యగును. వారి యభిప్రాయ  
ము లేట్లుండును. హిందూమత మగానియు, అతి విశాలము.  
ఆపదలములు నేరది. అర్హములును నామలో నిమి  
దియే యున్నది. హిందూమతములో లేని క్రొత్త విషయము  
ప్రపంచములో నింకెచ్చుటకు ఉండజాలదు!

రీతిలో కనపటివిషయమును మొదలుబరికిలింతము.  
హిందూ మతములో లేని క్రొత్త విషయము ప్రపంచములో  
నింకెచ్చుటకు ఉండవనిన నేమి తార్థము? హిందూ  
మతము సర్వవిధముల పరిపూర్ణ మునైనదా. క్రొత్తము  
కానిదో క్రొత్త విషయము కేరకావల నుండవలసినను.  
కాన హిందూమతము సర్వవిధముల సమగ్రమనియే వై  
యభిప్రాయము. మొదట హిందూమతము నుండవనిచ్చి  
ప్రపంచములో నేమితిమైనను పరిపూర్ణమైనది ఉండుట  
కనకాళము కలదా? అను సంగతి వాలోదింతము. అందు  
ననిమేకము. నిదియు పరిపూర్ణముగ నుండుటగాని

ఒకదేశ ఉండినను అట్లున్నదని మన మెరుగుటకు గాని  
అట్లునుగానిది తిత్తికాస్త్రు తిత్తికానలవాటికి యెత్తు  
కొనవలసిన యవకర ముండవని తలచెదము. అట్లుండ  
నే హిందూదేశములో నొక చక్రావళియే ఉండుననియు మన  
ప్రపంచమునందలి మారములదేశములో నున్నవిందని  
యొకకొంతము సమగ్రముగ నుద్దేశముటకు నోరెట్లా  
దెను? కానిన కైకెచ్చెట్లు హిందూమతములో నన్ని  
యు మన్నవి అను నుటకు అర్థము. హిందూమతములో  
తిత్తిక మతములలో లేని విషయము లనేకము లున్నవని  
కేవలముదేకాని నేరగావని వాచమ్యము. మనవారి  
సహజమున పరికియో? ఆలంకారములో మామమము  
గొప్పది ఆనమాటకు లకులు మామలము సమగ్రమని  
పరికిరి.

దీని నొప్పుకున్నను దీనికంటె తీవ్రముగ సమగ్ర  
మున సమగ్రమునున్నది. ఇట్లు కొప్పదని నెప్పుకొను  
నెప్పుకది? హిందూమతమునకు మూలముక్రమము లెన్ని?  
సప్తనామ హిందువు పనిపించుకొనును? హిందువునకును  
యిందమరులుల వారికిని భేదమేమి? హిందూమతముననిన  
కొన్ని మూలముల నెన్ని యట్లు వర్ణించుటగా? అట్ల  
యిన వా మూలములెన్ని? హిందూ మతమునకు కర్త  
యెవరు? కర్తయే నేనిదో నిది యెట్లుచ్చుచుంచెను? ఇట్లు  
గాక హిందూమతమునని అన్యవహిందూగ భేదమే  
యనువా? అట్లయిన నీమరుమనకు ప్రత్యేకమైకత్విమే  
లేదా? ఇట్టివే నిన్ని నా ప్రశ్నలు ఒకదాని నొకటి  
న్యెకొనము ప్రవేశించును. దీనికి ఎవాదేలేదా? కూర్మ  
ము వాకాళము ప్రత్యుత్తర మొసరుమన్నది హిందూ  
మాడ కృష్ణవరణే ఆగాధమైవది అని.

మనమత మిట్టిదని మనము నిర్వచనమే చేయలేని  
యత్తడు దాని బాధాగుండుములగుర్చి పలుకుటకు మాత్ర  
మెట్లును? నాదమున మనకు ఉపయోగించ కున్నను,  
మనమామయొక్క కైకాళము అందులో మనము వాని  
కొనుటకు మాత్ర ముపయోగించుమన్నది. పాశ్చాత్యుల  
వాగములందువలె దీనినందయు వెదకును కావలసిన  
విషయము నొకకకపాఠమును గ్రంథములనుటకు మాత్ర  
ము పిలువ మన్నది. మన కర్తము కావలయున కాక  
పాశ్చాత్యులు గాని సర్వ కాలములకు పరిపూర్ణ క్రొత్త



ములు మనమనములో నున్నవి అనుమాని ప్రతివాని నోలను విచారముచేయుచు. నీవు ముందుగానే వివరము తారచాల సాదురవాడు. తన స్వంతకీర్తిలక నిచ్చి యుండజాలని తీరే చేయజాలినను న్నవమునకు వెనుకటి గాని ప్రతికూలమున్నది.

ఇంకొక తెగవా రిట్లు పలుకుదురు. 'మనమనము చాల నుపాధారోయములతో బయలుదేరినది. మంచి ఏదని దొరకినను అది గ్రహించుచున్నది' అని. ఇది నిజమేయైన యెడల సంతోషించవలసిన విషయమేకాని స్వీకరించుట వలెలేకయుగ నున్నది. ప్రతివిషయమునుంకియు ముందుమునే గ్రహించుకీర్తిగల వస్తువు తనకు లాభకారి యగు విషయమునెడల కృతజ్ఞులైన న కనిగియుండవలయును. అంతేకాని దానిపర్యాయము మాత్రము గ్రహించి ఏదో దాటినదనుక పదము తెలులట్టివట్లు, తిన్నయిల్లు ప్రస్తుతించినట్లుకు దాని నాశనమునకు పూర్వరాదు. ఇది చతు కృత్యము. భగ్యముగలవిమాన్రమే విజయము. (survival of the fittest) అను సిద్ధాంతమునకు సరిపోవుకది ప్రతిసిద్ధాంతము స్వాభావికమే యైనను హీనస్థితి (Lower Strata of animals) కి మాత్రమే అన్వయించ గలదు. ప్రతివస్తువులనియు యానానీ (competition) సిద్ధాంతమునకుంట్లములేదు. సేవా (Co-operation) సిద్ధాంతము దానింట్లము మాత్రమించుకొనుచున్నది. ఇట్టి తీవ్రమో మావనదీర, సరమవధి అతి నిర్మిష్టతేవా తీవ్రవలె యవుచు బోధియును, శ్రేష్ఠతయు, పూర్వతయును. అట్టిమహోన్నతాద్యము చిన్నచెవలనుమించు పెట్టదేన వంటివయు, కష్టపితరుల ఆకారములేనివిగునను హిందూమతమున గానుపించదు. కావున సమస్తవస్తువుల గొట్టుకొనిపోవు జలదారికాల్యమునది హిందూమతమున కీసర్వభక్తికర్మము కలిగియు నాదానిందుకేకాని సర్వవర్త నోనగజాలదు.

మరల కర్మజనసహోదరభావము బ్రతిండు కైవళ్యతమపట్ల మనచేత మెట్లునర్తించనో స్ఫురింపును. దీక్షిణదేశమున జననమొంది ప్రతివిషయమునకు ఉపాధార హృదయముతో పరిచివ యామునమున పైకి, పిక్కు, కార్యములనయమున వాడెటకుభాష ఎన్నడో చని వాయిన సంస్కృతియుగాక జీవశరీరలో విలసిల్లు మాతృ

భాష. ఆవర్తములా మహోన్నతములు. ఉద్దేశము సర్వ వానరసంఘాభిరూ. ఇట్లు అంకియు స్ఫురిగాంచినోయె. కారణ ముహ్యము. ఇట్లులే కర్మజనసోప్రాక్రమ సర్థింయ రామాయజనుతమునాడ భగ్నమయ్యెను.

ఈరెండుమనములు అభివృద్ధి కర్మంభరములు గలిగియు మరెంపరక్రమమున వివరీతములుగ బరిగమించెను. ఈరెండుమనములును మొదలు పాద్యవర్తముతోపాటు వివరీతకతే, తమమతోద్దేశముల కనుగునుగ, జన సామాన్యముభంతయు తమమతమున జేర్చుకొనసాగెను. బ్రాహ్మణులు, తక్కినముగ్రజాతులవారు కర్మజనసమావర్తము నొప్పకైరి. అందులన గర్హింపంఖ్యాములు హీన ప్రవర్తనగలించ బడుచున్నవి. వామలవాతే చేర్చుకెరి. అందులన వానిములప్రతిష్ఠ తక్కువకావచ్చెను. ఇప్పుటికాలమున ముఖ్యముగా నాలంబాగల శ్రేయశ్శానుచున్న ప్రాచీనమున కిట్టిగతియే సంభవించియుండుట అందరికి చాసినవిషయమే. అంతట తమలోపమును నుత్తరిసి నిల్చునుగ కట్టుబాటుల నొనర్చుమొనరికె. ముదటనెంతో యుపాధారోయములతో బయలుదెడలెనో కడ కంతసంకుచితభిప్రాయములు కావలసినవైనను అందు విలననే యిర్పటికిని యామునములు వివరీతములను వాచారములగదా యిరిగితిట్లు స్ఫురింపవైచి నొప్పకున్నవి.

ఇట్లు సర్వసంఘముల సభివృద్ధికి బ్రాహ్మణమత ముద్దానములకు కారణమెట్టియో విచారింకము. మొదటనే యొక ప్రశ్న గలదు. బ్రాహ్మణమత మిట్లుద్దానములు టకు దానిలో నేమైన ప్రశ్నీకరణము గలదా ? దేశ మనియేమనెయిననాసర దానిస్థానమున నుండినయెడల వదిలూపి నిక్షేయయి యుండునా? నిక్షేయముగా ఏమ తమయినను అంతకంటె భిన్నముగా వర్తించి యుండ నేరదు. కారణము... ఒకమహింస యేర్పడినవిచారాత వనేకులు దానికాక్రయించుకొని యుందురు. ఆమఠము వారి స్వత్వములచేత నందులోనుండు సంహితకు తమకు కష్టములు రాజాలవు. ప్రేగా తమలాభమునే నృప్తియొదుంచుకొని తమ కనునను విధముననే మరయు నస్వయించుకొను చుండినవచ్చును. భావమున నుపకంటె తక్కువగువారి కంట్లగప్ప ప్రస్తుతపు భీతియే ప్రవహమునకు మిగుల శ్రేయస్కరమనియే వందువలన దానిని దెవక

కుండు గాపాడుటయే వారి పోషకులగుచు నియు గాపాడు జూరెను. అసంఖ్యములైన యెవరినో గలవారైనను లంఘించి యెరింగి ప్రపంచమున కింటికి నుప్పుగల్గవని యున్నామును జనులకు సోధించి వారిని సుఖము చేర్చి పుష్కలమును నున్న వనలక కూర్చుండి యుండజూరెను.

కావున కావ్యముగా మార్చుకొందని మరల ముంద నలయుననుచు మొదటిపాఠ్యము. ఈమధ్య దానికిని నిర్వచనముగాని సంభవముగాని వేదమున నున్న మేలగుననుచును లోకమునందును. ఇందు సంభవదానిగూర్చి మొదట విచారింపము. దీనికి గల లోపములు రెండు కారణముల వలన గలుగుచున్నవి. మొదట దానికి సంబంధించిన నిర్వచనమునందుగా నుండుటలో నుద్దేశమేమి? వారు రెక్కవ జనులకంటె నుత్తములనియోచా! మరలను అను నది మనుజులకును సర్వజనులకును ఆచారముల మూలకై కిని గల పంబంధ మునకులన నది యింత విషయముల వంటిది గావనియు మనుజునకుగల లోపములు దానికంటె సుననీయక దానిని నిర్వచముగ నుండవలసి నందునను దానిని సామాన్య మానవుల కతీతముననట్లునను దాని గౌరవ మున్నదియు గాపాడుటకు కొందరి కాపుంప నలయు ననుటయే కదా ముద్దేశము. [ఈ సీమాంతము పోషనివార నేటియుగమున, మరలను నితరు లెవర కుండు నట్లు మూసియుండుటలో గాక మౌనమునవుల కందు నట్లు ప్రచారంగప్రదేశమున నుండినయెడలనే యది నిష్కలంకముగ నుండుటకు వీలుకని తలచుచు] మై మలియును మనము సరియని యొప్పుకున్నను దానిని స్వచ్ఛముగానే యుంచి కాపాడ నియమించుటకై వారు రెక్కవ జనులకంటె నుత్తములని యొప్పు కల్పనము?

మొత్తముమీద జనులలో నొకభాగమును తీసి వేయవలె వారికి ప్రత్యేకమును విధానములు చేర్చి యింత జనులలో కలిగిమెలసి నుండకుండునను భూమినివార వారు రెక్కవవారికంటె నుత్తములగుములు గలవారు కా వాలక పోవుటయే కాక నీచప్రవర్తన గలవార లగుట నసాజముగా ప్రపంచమును వివక్షింపవలెనని జూచిన వారికి గోచరింపట నిజము. దేవాలయమునకు సమీప మునకు విచ్చునలకి వైసభిక్తి తిల్లనను వాక్యము యథా ర్థమునుగూర్చి నేగిన జెప్పబడినది. మొదటిని

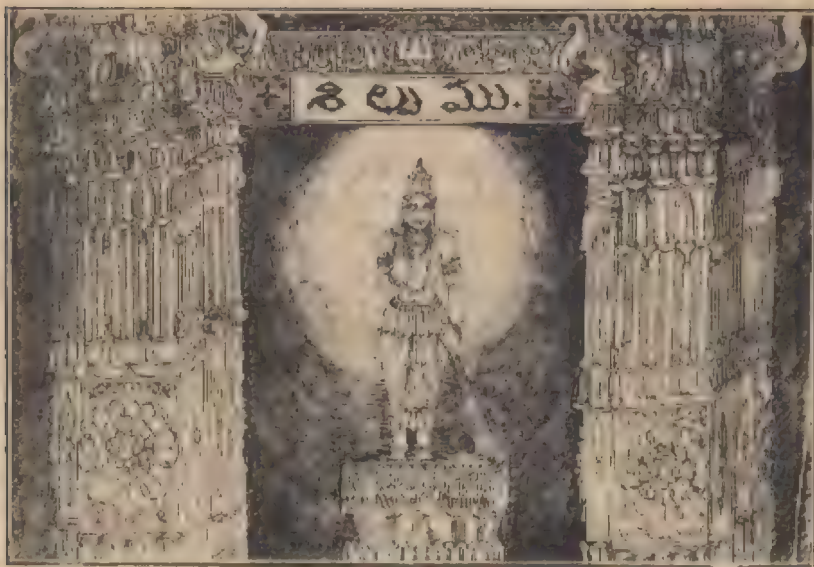
వీలునకును భోగమునాగి సంఘపరిణామ వృత్తాంతము జూచిన దీనిగూర్చు నేలవచనము. కావున ప్రచార మునందును నిర్దేశింపబడి యున్నదిసంఘమున ముప్పు భావము నహించియుండిన వాక్యమునకునే యిప్పటి భోగము వాడగలను, నీమ స్వచ్ఛప్రవర్తనకే జనుల కొప్పుప్రాయముగ నుండుటకు నియమించుట కిదిగల చేయబడుచుండిన శ్రీల ప్రత్యేక సంఘము తిల్లగుటకు కారణము వైసభిప్రవర్తనయే యనుటకు సులభమునగును. ప్రస్తుతము జగద్గుణానులని నియమము ముఖాధిపతులు, వారికేవల్యులందును, హిందూ మతమున కట్లు వైసభిప్రవర్తనము రాకుండు కాపాడుచున్న నో యింతకు లోపివనియముమే. ప్రస్తుతంజేయ యున్నల లోనికి భోగయే దేవాలయముల మహాంశుల జీవితములు లోకమున కాదర్శప్రాయములుగా మార్చునలెనని చెప్ప నుచ్చునగుచా! జనులలో నుత్తములగువారిని, ఉన్నతి నంశిసంభావించుటలో, నేర్పరిచిన సంఘములే యిట్లు పరిణ మించియుండ నికయితరులకంటె నేవిషయమునను గొ ప్పకాని యొకసంఘముమునకు చెప్పుటయునా! మరి రెండినది ప్రస్తుతము. మేకప్రతిష్ఠాపనను మాన్వలేకుండు కాపాడినందులకే వారికి ప్రత్యమునకునుండినచో నాప్ర తిష్ఠాపనయెవల జనులకు గౌరవాచరణములు నిర్వచకు లోకము కాగలను. జనులలో నాన్వచుద్ధి(Honesty) నహించగలను. లోను నమ్మినను నమ్మకున్నను ప్రభుత్వ ముచేరిక్రిందనుండు మరలమునను జనుల కావరముండి నట్లు నటించుక. నిర్వేయమును మరవిశ్వాస మునకుం టను. దీనితోడు యాన్వచప్రతిష్ఠాపనలకు, మరొక పరలకు యింత జనులపై విధికారము నొకనవయవల నిక జెప్పవలసిన దేమున్నది. మరొకపాఠ్యమును రాజ్యాధి పత్యమును నేమిచేయుటకు దా పాశ్చాత్యదేశములందు యిప్పటివరకు జగమునండిన స్వాతంత్ర్యవిచారమున! ఈరెండు ఆధిపత్యములకైరే వినియుండిన తుదకు దేశము పాశ్చాత్యదేశములన్నిటికంటె నాగరికతయందు ఆధిగతిలోనుండినను నాశ్చర్యమేమి? మరయు విట్టి ప్రతిష్ఠాపనయే లోకపురాణమున ముందుగా గాపాడు లకే చేయబడిన అయిననో నొక నవాగ్యమైనదై, ప్రస్తుతస్వాతంత్ర్యవాదోదయమును నిల్వకాలకుండుటయే దాని గుర్తుప్రకృతియందయిన నొక్కవారి జల్మజగలు,











### న్యాయపతి శ్రీనివాస రావు గారు

మానవజాతి సృష్టిచేత్త శ్రీమణిని నామస్కరమును సంపాదించిన నాటనండియు, సర్వేశ్వరునియ నుండియు కన్నులారాగాంచి వానికిర్చివి గానముచేసిన గురి కిట్టిగ నాటనండియు మానవులందఱి కిచ్చివెళ్ళమును. ఇరుగుంటిమయి లలితకళారూపమున వికాసము నొందెను. సర్వేశ్వరుని మహిమను ప్రార్థింపఁజేయుట కొరకు స్వర్ణరూపమునను నట్టి ముటుకొరకు కవిరయి, వాకిటికొరకు ముచేయుటకు కవిగమును, ఈదేవదేవుని మంత్రమును చిత్రించుటకు చిత్రరేఖనవంతు, అమహామహాచరి సునహూమను, స్మృతులకు స్మృతును ఈయోగములోనికి వచ్చెను.

ఈశ్వర సృష్టియందు కళోత్కృష్టమగు శివమునామమున మానవుని తనయపారమగు బుద్ధికోశముచే నగ్రస్థానము నాక్రమింపగల్గెను. అబద్ధికోశమునకు మాన

వబద్ధిమగు శిలావిగ్రహములే తార్కాణములు. జీవముదక్క దక్కిన యన్నివిషయములయందును మానవుని సయితము శిక్కిరించు ఈశిలావిగ్రహమును స్మరించుటకే శిల్పమని యందురు.

ఈ భౌతికప్రపంచమున శిల్ప మనాది సిద్ధము. పాశ్చాత్యదేశములలో నీశిల్పము ప్రస్తావన పూర్వము కన్నెశతాబ్దములక్రిందటనే ఆశ్చర్యకరమునగు గాఢానుచున్నది, పుణ్యభూమియగు నీభారతవర్షమున ఈశిల్పకళ నేదకామునాటికే అత్యున్నత దశయందున్నట్లు నిశ్చయించుచున్నది. శిల్పపురాణమున మైన శిల్పముయొక్కచరిత్ర కొంచెలకు క్లిష్టముగ వర్ణించినది చూచుచున్నది.

మానవుడు గృహనిర్మాణమున కెప్పుడు ప్రారంభించినా ఆనాటినుండియు శిల్పకళ మానవజాతియొద్ద నెరుపబడినది. గృహనిర్మా

అనుచును, దేవాలయమునకు వచ్చుటకును, శిల్పకళానైపుణ్యము గావించుచును.

ప్రకృతియంతయు విశాలమున కేర్పడినది కాని మనము చిత్రించునదియును మనము వేర్చుమున కిగోచరమున నా స్పష్టకర్త కొకమాని మొదటి దేవాలయమునకు స్థాపించే చూడఁగించుటకు మనము ఈ బద్ధి వామిన్యమున తన శిల్ప కళానైపుణ్యమున అతి పొద్దిమొన విగ్రహమును చిత్రించి శిల్పకళను బహుజనోదయకరముగ జేసెను. రాను రాను పురాణము ఇతి హాసములు గాథలు జన సామాన్యమునకు సుబోధకముగు కథలు చేయుటకు శిల్ప మెంతయో యుపయోగింప బడుచుండెను. యీ విషయమున చిత్రిలేఖనము వియతము యాకార్యమున కెక్కువ సహాయకానిగా నున్నదను విషయము సర్వజనవిదితము. కాని చిత్రిలేఖనమునకు శిల్పమునకు కేవలము లేకుండియున్నచో ఈ కథలు వేర్వేరుగా వృద్ధిపొంది యుపయోగము లేదు.

ప్రకృతినిగల సర్వవస్తు సముదాయమును చిత్రించుటలో మాత్రము చిత్రిలేఖనమునకు శిల్పమునకు కొన్ని విషయములు సహజమున కుపయోగపడెడివిగాని అందున నొక చాతకము కేవలము చిత్రిమునై యున్నది. అది ఏవన :

1. చిత్రిలేఖనమున చిత్తరువు చూడఁగించు మనముల మెచ్చునట్లవమునకు సమరము నుండివచ్చేయుట కవకాశము కలది ఇయ్యది శిల్పమున కసాధ్యము.

2. చిత్రిలేఖనమున చిత్తరువు సేత్రముల మూలముననే చూచి యానందింపవలసి గుండును. శిల్పమున కేత్రముననే కాక స్వస్థియును వియతము శిల్పకళాని నైపుణ్యమును తెలిసికొని ఆనందింప గలము.

3. శిల్పమునందు నామకావ్యములను మాత్రము కలగఁగలదు. అవకాశముగలదు. కాని చిత్రిలేఖనమున చిత్రిలేఖనము నందువలె ప్రత్యేకతకు వీలులేదు.

ఈ కారణమున నందు కేవల చిత్రిలేఖనమును శిల్పమును చేసినచో కళలుగా నుద్భవించెను.

పాశ్చాత్య దేశములలో శిల్పకళాని వృద్ధిని గనుపరచిన దేశములు రెండు మాత్రమే. అవి యివి గ్రీసు దేశము దేశములు.

ప్రకృతి శిల్పము

1. గ్రీకులు ప్రపంచ జీవనము తదుపరి నాలోచించి కేవలము ప్రపంచ విషయము లందె నిమగ్నులై యుండుటచే నాశి శిల్పమునకు ప్రాధాన్యమును విగ్రహములను చిత్రిమునలో మాత్రము వృద్ధిని కేవలము లేలుపుట చేయునట్లుననే ప్రదర్శించిరి.

2. లాటిన్ మహాదేశమునకు మనము క్షణము మించివిగ్రహ ప్రకృతి శిల్పమున వీరి



నీకులు అన్ని విధముల నుండి వచ్చినవారు. నున్నారనివో ఆ కులమునకు ప్రత్యేకముగా చెప్పటలో అతీయాధునికముగానిది కాదు. ముఖ్యముగా నున్నది. క్రీస్తుని చూచినవారు ప్రత్యాధునికముగానిది అని తీర్మానించుటలో విచిత్రముగానిది. ఈ విగ్రహములను చూచుటకును వానిని స్వచ్ఛముగా ప్రక్షేపించుటకును మన ప్రాచీనులకు ప్రత్యేకముగా విధించిన హుమనుటలు గుణసామాన్యములకు వ్యతిరేకముగా ముక్తముగా కనిపించెడి. క్రీస్తు శిల్పులు వేర్వేరు విగ్రహములను పోలినవారు నపుడు అవిగ్రహ వేర్వేరుయగు గుణభేదాలో అవియునుగాని భేదము లేదు. ముఖ్యముగా నున్నది గుణమును గుణసామాన్యముగాను ప్రహేళికాదు ప్రత్యేకముగాను సంధించి వీక్షింపములైన గుణసామాన్యము విచ్ఛిన్న ప్రత్యేకములగు శిల్పులకు ఆవిష్కరముగా కనిపించుచున్నది.

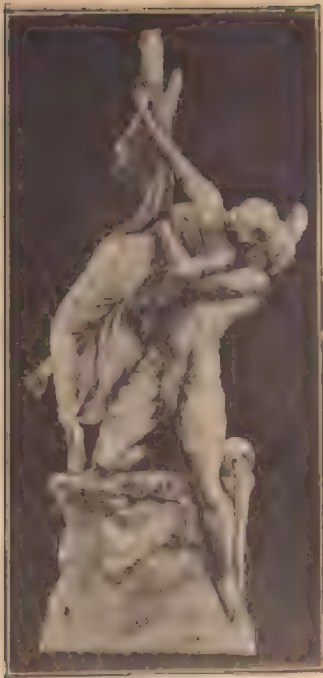
The Greek sculptors were prompted constantly to seek the type in the individual to abstract and express only the permanent, to the individual all that is the accidents, the special

విచిత్రము కనిపించుచున్నది. ముఖ్యముగా నున్నది. క్రీస్తుని చూచినవారు ప్రత్యాధునికముగానిది అని తీర్మానించుటలో విచిత్రముగానిది. ఈ విగ్రహములను చూచుటకును వానిని స్వచ్ఛముగా ప్రక్షేపించుటకును మన ప్రాచీనులకు ప్రత్యేకముగా విధించిన హుమనుటలు గుణసామాన్యములకు వ్యతిరేకముగా ముక్తముగా కనిపించెడి. క్రీస్తు శిల్పులు వేర్వేరు విగ్రహములను పోలినవారు నపుడు అవిగ్రహ వేర్వేరుయగు గుణభేదాలో అవియునుగాని భేదము లేదు. ముఖ్యముగా నున్నది గుణమును గుణసామాన్యముగాను ప్రహేళికాదు ప్రత్యేకముగాను సంధించి వీక్షింపములైన గుణసామాన్యము విచ్ఛిన్న ప్రత్యేకములగు శిల్పులకు ఆవిష్కరముగా కనిపించుచున్నది.

అరితేరిన క్రీకుశిల్పకళావిపులు సహితము వాని శిల్పము విగ్రహములను ప్రత్యేకముగా ప్రాతిక విమర్శించుచు వ్రాసిన "వీక్షింపములైన గుణసామాన్యములకు వ్యతిరేకముగా ముక్తముగా కనిపించెడి" (Venus of melos) అనే విమర్శనముగా తాదా గాన. విగ్రహములను ప్రాచీనులకు ప్రత్యేకముగా విధించిన హుమనుటలు గుణసామాన్యములకు వ్యతిరేకముగా ముక్తముగా కనిపించెడి. క్రీస్తు శిల్పులు వేర్వేరు విగ్రహములను పోలినవారు నపుడు అవిగ్రహ వేర్వేరుయగు గుణభేదాలో అవియునుగాని భేదము లేదు. ముఖ్యముగా నున్నది గుణమును గుణసామాన్యముగాను ప్రహేళికాదు ప్రత్యేకముగాను సంధించి వీక్షింపములైన గుణసామాన్యము విచ్ఛిన్న ప్రత్యేకములగు శిల్పులకు ఆవిష్కరముగా కనిపించుచున్నది.

అరితేరిన క్రీకుశిల్పకళావిపులు సహితము వాని శిల్పము విగ్రహములను ప్రత్యేకముగా ప్రాతిక విమర్శించుచు వ్రాసిన "వీక్షింపములైన గుణసామాన్యములకు వ్యతిరేకముగా ముక్తముగా కనిపించెడి" (Venus of melos) అనే విమర్శనముగా తాదా గాన. విగ్రహములను ప్రాచీనులకు ప్రత్యేకముగా విధించిన హుమనుటలు గుణసామాన్యములకు వ్యతిరేకముగా ముక్తముగా కనిపించెడి. క్రీస్తు శిల్పులు వేర్వేరు విగ్రహములను పోలినవారు నపుడు అవిగ్రహ వేర్వేరుయగు గుణభేదాలో అవియునుగాని భేదము లేదు. ముఖ్యముగా నున్నది గుణమును గుణసామాన్యముగాను ప్రహేళికాదు ప్రత్యేకముగాను సంధించి వీక్షింపములైన గుణసామాన్యము విచ్ఛిన్న ప్రత్యేకములగు శిల్పులకు ఆవిష్కరముగా కనిపించుచున్నది.

క్రీకుదేశములో అభివృద్ధిగాంచిన విదవ అనేకకలాబద్ధములకు శిల్పము తిరిగి రోము దేశములో అభివృద్ధిగాంచిన క్రైస్తుశిల్పము కనిపెను. నడవమైన కళలు కాలానుసారముగను నెత్తినములను ముఖములను నాచుదును. వా! అందుచేత క్రీకుదేశమున శిల్పమును కుదేశము, 14, 15, కలాబద్ధములను



మేనక-విశ్వమిత్రుడు



వేణుగాన కృష్ణుడు



సత్యభామ-కృష్ణుడు



సరస్వతి

నిర్మాతలు : శ్రీయుక్త యస్. యస్. నాగప్పగారు, వాగ్గేయమ, వాగ్గేయమ, వాగ్గేయమ, వాగ్గేయమ, వాగ్గేయమ.

శ్రీయుక్త నాగప్పగారు ఈ పుస్తకమును విశ్రమము భారతీయము ప్రభుత్వము ముద్రాపించుట  
విశ్రమము గృహము. — పుస్తకము.



గ్రీకు దేశమున ఏతెనునట్టణమునందలి పార్థసను దేవాలయముయొక్క  
ప్రకారముపైఁ జెక్కబడిన చిత్రము.



ఆఫ్రైకాటి-గ్రీకుల వానిర్యాగి దేవత. రోమకుల  
కామ దేవుని (వీనసును)భాగించె. ఈరొమిగ్రహము  
రోమునందలి వాటికను భవనమున గలదు.



ఏతెను నట్టణమున ఒకానొక శిలా  
స్థూపముపైఁ జెక్కబడిన చిత్రము.



నూతన వికాసముతో ఆభివృద్ధికి వచ్చెను.

ఆకాలమున ఐరోపాఖండమందంతటను భారతదేశమున కలిగిన వికాసమునకంటె (Renaissance) ముఖ్యమైనదిగా రోమన్ శిల్పకళావిప్లవమును మైకేల్ ఏంజిలో (Michael Angelo) అను కాలము ప్రేమ శిల్పమునకు విప్లవతాత్పర్యమును కలుపజేసెడి గుటంజేసి అంతరంగిక భావములను వెల్లడించు శక్తి యిచ్చునను నేమోదలం జూచి ఐరోపాదేశ ప్రజలందును తాముగల అనుభవభావములను నవప్రతిభా శక్తి నులను శిల్పకళయందు అట్టిలోకములు చేపూజ చేయ ప్రయత్నించి అప్రయత్నమును జయమును బొందెను.

డేవిడ్ (David) శిలావిప్రవాహమునకు మైకేల్ ఏంజిలో గారి బుద్ధి వానియ్యమును భావప్రకటనయందు తాబొందిన విషయంబిగావచ్చును. డేవిడ్ బ్రాహ్మణ గాంచు ఈ శిలావిప్రవాహము కన్నుల గాంచు భాగ్యము గల్గిన వేమనియును కోవరియగుదును! ఈ విప్రవాహము నెక్కువ నుండునని నమ్మకు నాదిని చూడవలెననిమాత్రముననే అవారి ముఖ బాహ్యరూపభావము గల యిందువులు ముగిసితిరి. శిలావిప్రవాహము నెక్కువై నిలిచితిమి కాకింక నుంచినా యను సంకీర్తనము నకుమోసక హృదయములకు గలుగలేకనే కేయ శక్తి నానంద్యుని కదలి

ఈ శక్తిసామ్యములై మైకేల్ ఏంజిలో గారి భ్రాతరి నలుకెనలకు వ్యాపించి కేయ

గలిగెను. ఈయన నిర్మించిన విగ్రహము డేవిడ్ యొక్క శిలావిప్రవాహములై నా పూర్వము కలిగినట్లే భావప్రకటనను నూడ చేయుచున్నది. శిల్పకళయందు అంతరంగిక భావములను వెల్లడించుటకు అన కాళములను గలిగించినది యీయనయే! ఇదియే రోము దేశమున శిల్పకళబొందిన కాశ్యోకమైన ముఖ్యమైన విషయము.

మైకేల్ ఏంజిలో గారి

మైకేల్ ఏంజిలోగారి తదనంతరము, టస్కనీ (Tuscany) దేశమున ప్రేమశిల్పల గణసామ్రాజ్యమును మైకేల్ ఏంజిలోగారి భావప్రకటనమున నమ్మేయము చేసి (low relief) శిల్పకళను వృద్ధిపరచి.

భారతశిల్పము

హైందవ శిల్పము ఐరోపాదేశస్థుల సాధారణశిల్పవిధానముల ననుసరించుచు మన సరిపంథమునకును శిల్పమునకును మనము సుఖమును బోధించుచు దేవభావములలో ప్రేమకమైకేల్ ఏంజిలోగారియును కల్పించియున్నది. సాధ్యమైనంతలై, హైందవ శిల్పమున మనుష్యునియొక్క సాధారణభావము, భావభావము, గుణగుణములతో నినిలేదు. మన హిందూదేశములో కాగిరిని ఉన్న శిల్పి యును దూడనపుడు మనముగల్గిన మనములములచే నెక్కువగా నుండియునుట చేతను మర్చిపెచ్చి కులబోకోవని సాధారణముగా శిల్పకళానిపులగుటచేతయ, మనోధనలు చేయుటయందు తమ శిల్పచాతుర్యవంతయను వినియోగించి. "కాయముల బద్ధుర వ్రాయ

[illegible]

పాపములను మోక్షమును పొందెను. సమస్తము  
 అందు కృతజ్ఞుడు. శ్రీ శివ  
 భగవంతుని ప్రార్థనచేయు నట్లగుచు  
 శిల్పమున కరుదు.

హైదరాబాద్ కిక్కుకొమ్ము పాళ్ళొత్తొమ్మును  
 పాళ్ళొమ్మే 'Full relief' ఇచ్చినను, 'Low relief'  
 ఇచ్చినను నాటివాటి చొచ్చొమ్మును లావణ్య  
 మును కనువిట్టి పాళ్ళొమ్మను తాళ్ళొమ్మును పిచ్చి  
 చుటవలన కలుగు ఛాయావిభేదములచే  
 సొంపు గొలుపును నూతనభావోత్పత్తికి  
 తోడ్పడును. ఇది కిక్కుమునుకు పాళ్ళొమ్మే.  
 నానాడు తాళ్ళొమ్ములు అజంతా, ఎల్లొర్రా  
 (Elphanta), ఎల్లొర్రా (Ellora) గుహలలో  
 విచ్చింపబడిన అద్భుతమైనవి కిక్కుమును.

పై నుకూమారీచలసింహుని ప్రాచీనశాస్త్రము  
 శాస్త్రములు విశదము శిల్పమునును పాశ్చాత్య  
 శిల్పమునును ఆశ్వాసమునును శిల్పము  
 నును ప్రశ్నోత్తరమునును బోధించును  
 క్రియలో, అనుభవములు చెప్పుచు  
 వివక్షింపఁబడును, అశోకమును చెప్పుచు  
 పోగు పోగులుగా జడల మాదిరిని చెప్పుట,  
 శిల్పములు విద్యానుభవము, అనుభవము నాదిలో  
 మాత్రము భారత శిల్పమును పాశ్చాత్య  
 శిల్పమును ఒకే నియమున పోలింపవచ్చును.  
 కాని నాంధ్రీకములైన సూర్యులు అనంత  
 ముక్తులు ముఖ్యముగా శిల్పమును భారత  
 శిల్పము ముఖ్యముగా శిల్పమును మిమ  
 టించి కాక శిల్పము లెంతయును విరియ  
 పటచగల పరిచిని మించి భవములను  
 వ్యక్తపఱచునని గలిగినది.

\*సుభాషిత సుధాలహరి

శ్రీ మహాదేవ గీతము

౧ జననీజనకులు

భారతము

ప్రతిద్రోగమునకు, భవంతి శైవము; వాక  
 నానాద శబ్ద మనోబుద్ధి; జగదయ  
 గామ్యుల శబ్ద మనము నమస్కరించి; త్వష్ట  
 త్పురమునకు శబ్ద మంతి కరమూ ద్రుము.

౧. రమణ శిష్యుడగు  
 బుద్ధిజ్ఞ, బ్రాహ్మణుడు  
 భక్త మొక యిది లేక  
 బ్రాహ్మణుడు యొక్క బ్రాహ్మణ్యము

౧. మనకు ఉపదేశము చేసినవాడు  
యొక మహావీరుడు; అతడు మహాదానా!  
౨. అతడు మన తల్లిదండ్రులు  
౩. ఆ మహాదానమును విడిచి పోయినాడు

గీ. బాలుఁడైఁగ నొడువు, నొడువైఁగ నున్నచుఁ  
 పై నొక్కచిత్తము యొక్కోరుఁడు  
 నగుచు భగము తతి కావదాఁడు  
 నొలువ తతిమిత్తుఁ గావఁడు

3. కలవాడు లేనాడు : [10]  
మొదట ముందుగా పక్కం వదిలి  
సరిలేవ్వనితో నావి  
కోపయ్యాయనో పక్కం వదిలి.

ఆ. పోతన మునుపును నుండును కౌముది  
 నలుగురి కౌముది పుట్టి నలుయు  
 నుండును కౌముది పుట్టి నలుయు  
 పుట్టి నలుయు కౌముది గాన.

౧. బహుమతి, పాద పూజా సాక్షాత్కారము.  
 ౨. పాద పూజ, బహుమతి.  
 ౩. పాద పూజ, పాద పూజ, పాద పూజ.  
 ౪. పాద పూజ, పాద పూజ, పాద పూజ.

౩. అప్పుడు యిమ్మనకు  
 వట్టవ రుక్మయ్య, వాన్మయ్య  
 అప్పుడు మోక్షమిహరాగి  
 బేల్మవనాగి బేల్మవన మునియుమాలుక్

[illegible]

సీ. మాతరిను, కేముగు, క్షుంబుగుగు  
 గుముగుగు గుగు శాస్త్రులంధముగు తేప్ర  
 కుముతే దువవాగు క్షుంబుగు  
 క్షుంబుగుగుగు; గుంబుగు గుంబుగు గుంబుగు!

\* శ్రీ దత్త వేదాంతమునకు ముద్రాపత్రము.



గీ. నినుము పల్లె నుండు వంశీయును, పాపము  
నియులు సద్వృత్తి నిత్యనిరతి స్రునేన  
వారలఁ గొలుచుచు వారెద్దిచెప్పిన  
నదియాదలించుట యధికధర్మ  
మోగిమత్తయమును, నన్నెత్తి మోమున  
కత్తయంబును దేవతాత్తయంబు  
ననువస్తువులు వానియందును జనని గె  
రవమున నెక్కుడు రాజముఖ్య!

గీ. యీజగంబున, దివమునఁ బూజవడయు  
మాస్మిధక్తియ; శ్మశ్మధక్తి మోమున  
నట్ల యవ్యయానంద సంప్రదణంబు  
గురుపదాబ్జ సమారాధకుండు గాంచు.

గీ. నానాదశ కుసుమయూత  
నొనరించిన మేలుగీడు లొదవించు సుఖం  
బునకును దుఃఖమునకు నిం  
తని కొలఁది యిదగ వశంబె? యజ్ఞము

గ. మాతృపితృగురులు దక్కఁగ నైనఁ.  
చేతరువువఁ బాప మొలసెనేనియు దాని  
బాతులు, ప్రాయశ్చిత్త  
క్రీడులు, శద్ధివయాదైనఁ బాపములు.

గ. జనకుండు దశమును ధర్మ  
బునువిద్యయుఁబరమదై వమునుగావున నా  
తనికిఁ బ్రియంబగు పనిసే  
సిన దేవతలెల్లఁ బ్రీతి కెందుట గల్గుట.



## బాల్య స్మృతి

‘కృష్ణుడు,’ వి. తే.

నంజనేశ్వర సవరంజ చాయ బాల్మీ  
శోభిలు మొయిళ్ల శిందులజూచి యెవరొ  
నింగిపై బసుపు కుంకుమ నెరపిరనుచు  
తెచ్చుకొనుచున్న మివ్వోట తెలిమి కాద!  
నిడు జాబిల్లి గురియు వెన్నెలలలోన  
నాటక తెల్ల గూడి నే హర్షమునను  
బొంగి పరువెత్తి వెన్నెలపోగు లాట  
లిచ్చుటకై యామకొంటి నోయి హృదీశ!

బసుపు కుంకుమ లలుక ప్రేమపీడి చాయ  
నలకు తాటాకు బొమ్మల కంబరముల  
దొడిగి యాధరణంబుల తోడ వాని  
వితరగ నలంకరించి గావించినాము  
వెన్నెముల తెల్లక మగల్ నేక్క నివట.  
అతియోగంబుగ నుండి బొల్లంబు నాచు  
ఉదయమాదిగ నాటల మదిని నిల్పి;  
కన్నులకు గట్టిబట్టడై కాంత! నాకు  
చిన్నతనమందు కేసిన చేష్ట లెల్ల

లనియు కూటతాన భేదములని తాత్పర్యము.

శ్లో. పూర్ణాభిషేకాదిసంఖ్యాశ్చ పునరుక్తానాం సారిణాః మూర్ఖానాం కూటతానాస్సుప్తిస్తేషాం సంఖ్యాభిధీయతే.

(సం॥ రత్నాకరం, దర్పణం.)

అనగ సంఖ్యామేషాద్భిషేక సంఖ్యావికములందు కొన్ని పునరుక్తములకుట స్పష్టము; సూభావేద్యము. మూర్ఖులందలి పునరుక్త గల్గుటచే కూటతానములు. వీటిసంఖ్యా సరిగణన వివర మెట్లనిన :

శ్లో. పూర్ణాభిషేక సందేహహస్తాగే, చత్వారింశద్వ్యతానినః, ఏకైకస్యా మూర్ఖనామూం కూటతానాన్విహక్రమైః; పట్నాచాశత్ మూర్ఖనాశ్చాం పూర్ణాః కూటాస్తు యోగతా, లబ్యన్తయం సహస్రాణి ద్వ్యశీతి ద్వీకశతేతథా; చత్వారింశత్తి సంఖ్యాతా అథా పూర్ణా స్త్రో ద్మీహే.

(సం॥ రత్నాకరం, దర్పణము.)

అనగ నొక్కొక్క మూర్ఖులయందు నను పూర్ణానుకూటతానము ఏకైకములుగలవని తాత్పర్యము. సంఖ్యక్రమముగ వైరుధ్యములులే (5040) యనిచున్నది. గనుక  $56$  సమస్త మూర్ఖులందు  $56 \times 5040 = 282240$  గల్గుచున్నవి. ఇది సంపూర్ణ కూటతానవివరము. పట్నాచ అనంతముల సంగతి వ్రాయబడును.

శ్లో. ఏకైకస్యాస్త్యవిరహాత్ భద్రాష్టటత్వ

అనగ మూర్ఖమమున నాయుభేదము వర్జమువలన, (1) స ర స్త్యస్వరలోకమున (3) సరిగమ (4) స ఇట్లారు నిల్లుట స్పష్ట విశ్వరము విశ్వేతి సంఖ్యాసిద్ధికై చోద్య శ్లో. క్రమాత్కూటాం యోగిణా, స్మృతపావస్తాతాని శత్యా సహింశం రాగాం కుటాన త్రిస్వరాష్టకో టి స్వరో మతః.

వీటి సంఖ్యను చూపారు. పావ (6) స్వరములు గల్గినవచులు 120 అగుములు 24 అని 6 అనియు, ద్వ్యస్వో ఏకస్వరతానము నియున్నారు.

శ్లో. షష్టికో గాభిక స్వరాంతరీక; ఏర్ణా మభిధా ఇఏక. దిం వి





*[Faint handwritten notes or bleed-through from the reverse side.]*



卷之三



పూజన శ్రీరామస్వామి



శ్రీరామస్వామి



३. गङ्गा काशी बसोवा वा कलकत्ता  
काशी बसोवा, लखनऊ बसोवा  
काशी बसोवा, लखनऊ बसोवा.

(2011. 12. 10)

పాపములను మన్నించుటకైనే దీని  
లోనుంచి  $4 \times 3 = 24$ ,  $24 + 16 = 40$  మార్కులు  
ముచ్చముగిలకు. దీనినికొత్త ముచ్చమునకే  
యొకరు ముచ్చముగిలించుటలవిను.

१०१. चतुर्विंशति तत्तु चतुर्विंशति तत्तु  
 चतुर्विंशति तत्तु चतुर्विंशति तत्तु  
 चतुर्विंशति तत्तु चतुर्विंशति तत्तु

(2015.05.10)

మూలము 120 ఎంపికలను పేజీలుపరిమార్చుము.  
 ప్రతి ముద్రముకల 40  $\times$  120 = 4800 అం.  
 పేజీలు పేజీలు.

१३. చతుస్సరేషు వ్యవస్థా వ్యా చతు-  
 స్సరేషాం, త్రివిధ్యైశ్చ వ్యా-  
 క్త్యైశ్చైతత్తే త్రివిధాః కథాః -  
 త్రివిధాః వ్యాకృత్యైశ్చ త్రివిధాః

దానిని 24 రేఖలుగా విభజించి 24 × 32 = 768 చదవలు  
ఉత్పన్నమవుతుంది.

ప్రతి పక్షమునను మూల్యాన్ని పట్టించు  
 చ్చాతము నేర్పించు పద్ధతిని క్రమ  
 ప్రకటితముగా. పట్టించు  
 చ్చాతము నేర్పించు పద్ధతిని క్రమ  
 ప్రకటితముగా. పట్టించు

రింశద్ది తాడిత  
త్వా స్మలాపవ

త్రిస్వరకూటం  
 = 156 అనియు, ద్విస్వర  
 $22 \times 2 = 44$  అనియు  
 మూలం పదునాల్గనియు

చమం వినా, చరి  
ప్రాచత్యారింశి  
ఏకఏకస్వర స్తేతి  
పునరుక్తామతా  
పునః, పంచస్వ  
నానాచతుశ్చటి;  
చత్వరోద్విస్వర  
తా తానై రభిన  
స్తుపారవ్యా శ్చ  
త్, తత్తానానా  
ద్విస్వరా వేక  
పంచవింశతినయ  
త్వియమ్, తానా  
త్తానై రాత్రిరా  
యుక్తం సహస్ర

యొక్క సహస్రము



మరియు వానిని పాఠశాలలో విద్యాభ్యాసమునకు పంపింపబడుదును. వీరివిద్యనందున పాఠశాలమున గల విద్యార్థులతో పోటీపడవలసివచ్చును. వీరికిని ముఖ్యముగా నాటకమునకు విద్యాభ్యాసమును విధించబడును, కూలు ప్రవర్తనము, భావముల ప్రవర్తనము ముద్రగునవి ముగియును సంచరియందు ప్రాయబడును.

(రక్తాక్షి, పాఠశాల)

పాఠశాలమునకు పంపింపబడునట్లు

పాఠశాలమునకు పంపింపబడునట్లు



పాఠశాలమునకు పంపింపబడునట్లు

| యంతు | పాఠశాలమునకు పంపింపబడునట్లు | పాఠశాలమునకు పంపింపబడునట్లు | పాఠశాలమునకు పంపింపబడునట్లు | పాఠశాలమునకు పంపింపబడునట్లు | పాఠశాలమునకు పంపింపబడునట్లు |
|------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|
| ...  | ...                        | ...                        | ...                        | ...                        | ...                        |
| 2680 | ...                        | ...                        | 2881                       | 48                         | 84,560                     |
| 480  | 480                        | ...                        | 960                        | 40                         | 4,800                      |
| 48   | 96                         | 48                         | 192                        | 82                         | 768                        |
| 12   | 12                         | 12                         | 16                         | 26                         | 156                        |
| 4    | 4                          | 2                          | 10                         | 22                         | 44                         |
| 1    | 1                          | 1                          | 8                          | 11                         | 14                         |
| 3425 | 583                        | 68                         | 4081                       | 571                        | 8,22,582                   |

4081

571

పాఠశాలము

4652

పాఠశాలము

322582

పాఠశాలము

4652

3. పంచదేవతాస్తోత్రానా మహోఽధః పంచ  
పంచాయ, తా స్వాత్మానా మూర్ధ్వో  
స్తోత్రే లిఖే దేకం పంచమఖమ్. వేద్య తాస్యం  
మితాకా న్యస్తే పంచేష్టకా, లోకేష్టకా,  
స్తోత్రాస్తోత్రకం మోగి మూర్ధ్వోః స్థి  
పంచీషు. తాస్యా దధో లిఖే దేకం తంవా  
భోఽధః పంచేష్టకా, కోష్ఠంభ్యాని  
ణం న్యస్తేత్ ఖండమేరు రయం మతః.

(సం. రత్నాకరం)

3. పంచేష్టకే లిఖదాద్యాక పంచమేష్టకే  
కోష్ఠేష్టకే, కేణంతు పూర్వపూర్వా స్వాత్  
పంచమేష్టకే వాభో లిఖేత్. ఆద్య పంచ్యో  
దధోస్తేతు లిఖే దేకం పంచమఖమ్, ద్వితీయ  
పంచ్యో మప్యేకం ఆద్యోస్తే లిఖే ద్మృగం.  
పంచేషు పూర్వపూర్వకం కోష్ఠంభ్యాని  
ణం న్యస్తేత్, ఏవమేవ లిఖే దంకం అథో  
ఽధః పంచేష్టకే; ఖండమేరు రయం  
ప్రేక్షేత్ పంచేష్టకేష్టకం. (సం. పంచం)

ఖండమేరువు

| పంక్తి   | 1 | 2 | 3  | 4  | 5   | 6    | 7 |
|----------|---|---|----|----|-----|------|---|
|          | C | D | E  | F  | G   | A    | B |
| పంక్తి 1 | 1 | 0 | 0  | 0  | 0   | 0    | 0 |
| 2        | 1 | 2 | 6  | 24 | 120 | 720  |   |
| 3        |   | 4 | 12 | 48 | 240 | 1440 |   |
| 4        |   |   | 18 | 72 | 360 | 2160 |   |
| 5        |   |   |    | 96 | 480 | 2880 |   |
| 6        |   |   |    |    | 600 | 3600 |   |
| 7        |   |   |    |    |     | 4320 |   |

ఖండమేరువు

అనగ పూర్వమును చేమగట్టు గీచి దానికి  
దిగువ వాగున్నది, దానికిక్రింద వైదు, దాని  
క్రింద వాల్మీ, మూడు, రెండు, ఒకటి వరుగు  
దక్షిణభాగమునకు దిగువన్నది ఎత్తుమూడిన  
వేడు పంచులువచ్చునట్లు గీయవలెను. పాత్ర  
మను జూచిన స్వప్నమగును. దీనియందు  
మొదటిపంక్తిలో మొదటిగడియందున నొకటి  
వేయవలెను. అనుక్తిలో కేమగట్టునాటిలో  
(40) పూర్వము నుంచవలెను. రెండవపంక్తి  
యందునను మూడిదానియందునలే 1  
వేయవలెను. మూడవపంక్తిలో మొదటి  
రెండింటిలో పూర్వమునకు 1+1=2  
గడుక అడవేయవలెను. దానికిక్రిందదానికి  
ద్విగుణము  $2 \times 2 = 4$  వేయవలెను. వాల్మీ  
పంక్తియందునను తిమ్మాస్వాంత్తిపూర్వము  
లు చేరి 1+1+4=6 గడుక పూర్వము  
క్రింద వేయవలెను. దానికిక్రిందను రెండుగ  
ద్విగుణము త్రిగుణము చేచి దానిని క్రిమముగ  
వేయవలెను. అనగ  $6 \times 2 = 12$ ,  $6 \times 3$   
 $= 18$  వేయవలెను. ఇట్లే పంచమపంక్తి  
యందు స్వప్నమద్వితీయత్వవిధానమునంత్తి  
పూర్వమునకు అనగా 1+1+4+18  
 $= 24$  పూర్వముక్రింద 24 వేయవలెను. క్రింద  
క్రింద మూడు ద్విగుణము త్రిగుణము తిమ్మా  
గుణము, అనగ 48, 72, 96 వేయవలెను. ఇట్లు  
యాజురపంక్తియందు 24+96=(పూర్వ  
పంక్తిలోని చివరిలు కలు చేరి) = 120 గడుక  
దీనిని తిమ్మాస్వాంత్తి వేయవలెను. దీనికి  
దిగువను, ద్విగుణములు అనగ 240, 360

480, 600 వేయబడెను. నవంబరు నేడనంతయు  
 పూర్వము క్రింద పూర్వంతయు అంతయు  
 లభియైతే  $120 + 600 = 720$  వేల నీటి  
 నిల్వగలదు. దీనినిగానికొకమారుగా 1440,  
 2160, 2880, 3600, 4320, వేయబడెను ఇంక  
 పూర్వమునా నీటిని కలిపి వేయబడెను నీటి  
 యున్నాడు.

అంతా కలిసి మేళాపుకాదు. మేళాలో మేళాలో  
నాచితాల్ని విన్నాను. ఎక్కడో బయటకు.

పో. స్వతః మూర్త్యునా స్థాపయితే పూర్వం  
 నూనతి ॥ ౩౭ ॥, ఉత్తమాధ్యక్షాభిషే  
 కోక్తే భోలోష్ఠిని కే. కే. అష్టాదశా  
 మస్తా శాసనీ తతస్త్వ ధ క్రమా  
 భవేత్, లోష్ఠి కాన్త్యాంక సంయోగా  
 ద్దుష్ట్యమిహేతత్. తుచిత్తా స్థాప  
 య్యాన్త్యాన్తా మిహైకాభిషేకాత్, తేషు  
 లోష్ఠం క్షిపే న్మూలం లోష్ఠసాన  
 మిహే భవేత్. సప్తతాన్త్యానాం సత్త  
 యావతి భేవదే, అథః క్రమా దస్తి  
 లోష్ఠ స్థాపయితే భో భవేత్. క్రమా  
 ద్దుష్ట్యమిహేతత్. అష్టాదశా  
 మస్తాన్తా, తాన్త్యామిహోష్ఠాన్త్యాన్త  
 గాన్త్యాన్త్యాన్తా; స్థాపయితే  
 నాం సంఖ్యా సంజాయతే క్రమాత్.

(సం. రత్నాక్షరం)

పాఠ భేదము సం. దర్శనము దిట్టలు  
గానగును.

అంబికామయ్యగారి కుమార్తె అమ్మమ్మ  
అమ్మమ్మ, మూలకమ్మ, అమ్మమ్మ

భవేత్. (నమస్కారము)

అందుచేత మనము మునుపటి నామకావ్యములను  
పరిశీలించి, అందులను... (వివరము)

సంఖ్యయాతు యదా హాసే పృష్ఠే  
పద్మం త మచ్యతే, యైరం.....శై 1. (సమ  
పాఠము)

[illegible]

సం. ద్వితీయం.)

ఈ కార్యక్రమం కోసం కృషిచేస్తున్నాము.

దీని మొదటిదాని కుదాహరణముగ ఇతరస్థానాల్లో చేస్తున్న తాన ప్రభవములలో 23-వది

| పదిలని ప్రక్రియకాకను   | C | D | E | F  |
|------------------------|---|---|---|----|
| గొనుట, రెండవది "గమ     | 8 | 8 | 8 | మ  |
| కను" అని ప్రస్తావించు  | 1 | 0 | 0 | 0  |
| చేయుచున్న ప్రక్రియ "దా |   | 1 | 2 | 6  |
| ని ప్రభవములలో ఒక       |   |   | 4 | 12 |
| వది యనిన గనుగొనుట.     |   |   |   | 18 |

అనుబంధము 1 - ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోని పరిశ్రమలు:

(C, D, E, F) లేక సరిగమలకు నేర్పడు  
 మూర్తిము. అర్థం మొత్తం నోక్కొక యంగమును  
 మూర్తిము నేర్పడుకో “23” స్థానమున  
 కనుగొనవలయును. “స రి గ మ” కథము  
 లకు తప్పక నోక్కొక అంకము రావలెను  
 “స” అనుదానికి 1 స్థానము, మిగియుక అంకము  
 లేదుగనుక, “రి” అనుదానికి గూడ, 1 వేసి  
 మూర్తిము. అప్పుడు మొత్తము  $1 + 1 = 2$



అయినది. యొకను 23-2-21 కావలెను. "గ" కు 4 కేరణములయును. యొకను 21-4-17 మొదలగు "మ" పరిక్రమించి కావలెను. కాని యీ 17 అనులోలేదు. యీ ఖండ పేరువు కాదు. మొదలు అన్ని అంకములు సమకూర్చుకొని పలు గలగు కేయలియున్నది గనుక నేకాదే పరిక్రమిస్తామి తాత్పర్యములు గలవింట్లు 1 మొదలు 4320 వరకు అన్ని అంకములు నానా ప్రస్తారముల ననుసరింపముగ నుండుట కేర్పాటు సాగును. గనుక మనకు 23 సరిగమ ఆనుకొన్నవలెము. కేరణముకీ ముందువలె కేరణము 6 వచ్చియున్నది. "మ" కేరణమును "18" యున్నది. వాల్చిటి మొత్తము 24 అగుచున్నది. మనకు 23 మాత్రము కావలయున్నది. గనుక మన మొదటను అంకల నేరుకొనుటలో తప్పుచేసితిమి. అనగ నొకటి అంకముగ తీసికొనియెట్టివారి పేలు మున్నది. "రి" కేరణమునకు "1" ని కీర్తించుటకు వారులు "0" కీర్తించియున్నవో మనకు "సరిగమ" కేరణము వలెనను 1+0+4+18 కీర్తించునమెనకు గావలెనను "23" సమకూర్చుచున్నది. నానావిధముల నొక చాడెను. "నానావిధా విధ్య పే" యనుకొని అంక "మ" కేరణమునకు 18, గ=4, రి=0, స రి గ మ స 1 ఇట్లు వచ్చినది. కీర్తి 1 0 0 0  
 "సరిగమ" కు ఉద్భవ వరు CX D మ 1 స  
 గ X నేర్పరిచినవో 18. 1 2 6  
 401 ఇట్లు అగుచున్నది. 4E 12  
 పీటికి మొదలవనందు 1-0- 18F  
 4-18 ఇట్లు వలెనగుచున్నది.

మన సీతంకమును వ్రాయువో "గమరి" అని తేలుచున్నది. కీర్తిని 2-వ చక్రమున బాధి న స్పష్టముగ చేయవగును.

ద్వితీయము అనగ మూలప్రకారమున "సరిగమ" అగును. మన కీర్తియును "గమరి" అని కావలయును. "మ" అక్షరము క్రియను "స" చక్రమును గనుక చక్రమున చక్రము 18 అనియును, కీర్తికే F అని చక్రమున పేరుబడి యున్నది. ఇప్పుడు "స" అక్షరము తేలికది. గనుక కేరణమున "రిగమ" మూలకమగుచున్నది. కీర్తికి నుద్భవమును "గమరి" "రి" అక్షరము. ఇది చ్చితీయము గనుక చ్చితీయమున క్రితీయము "4". ఇప్పుడు "రి" తేలికది. కేరణము మూలకమును "గమ" కీర్తి కుద్భవ ప్రకారము "గమ" యేయున్నది. "మ" అక్షరము క్రియమే గనుక యుద్భవు "మ" పరిక్రమలో క్రియమొనకము "0" కేరణమున "గ" కు వైకల్పికము చేదు. ఎందుకనగ క్రియమును నొక కు కీర్తియును గనుక బాధికి "1" అని క్రియము ఇట్లు "గమరిస" అను లక్షణ ప్రకారము ఖండ మొదలవనందు 1+0+4+18 అనగా = 23 అని తేలుచున్నది. గనుక చక్రమున తాత్పర్యములలో "గమరిస" అనునది 23 వది యనవగును. క్రియముగా చేయవలెను 1 మొదలు 10 వరకును అంకవిధాన విధము వ్రాయవలెను.

కీర్తిలో మొదటి అంకము మొదటి పీటి నుండియనియు రెండవ అంకము ద్వితీయ పీటి నుండియనియు, చ్చితీయమునకు, నానావిధ క్రితీయ చ్చితీయ సమకూర్చుచున్నది. పీటికి నొ







(ఇది గాంధారి విషాద-నాటకమునకు  
 తొలినిఘ) విరూపాక్షుని. ముగియు తానెల్ల  
 ముల గూర్చి ఇట్లు వ్రాసియున్నాడు.

శ్లో. యద్యజ్ఞనామాయస్తాన తస్య తత్పల  
 ముగ్ధుః, గాంధారియుర్భిదాస్తాన్ శ్రీ  
 యాపి మృత్యురేవతః. గాంధారి ధాన్యం తా  
 భేన తే కూటా శ్చోచయోగినః.

(సం. రత్నాక్షరం)

గీనిబలం మనుజుడు పొందుటంభముల  
 నింక నిట్లని నిరూపించిరి.

శ్లో. ఉత్తరమంత్రానుగతా గాంధారిః పితృ  
 ముదాయుతః, గాంధారియోఽప్నోతి త్వయా

శ్రీ (?) ముగ్ధునామోతా. అన్నదో  
 మికతానేన గీతం సామ శృంగారియః, ౧  
 నివసాదికై నిష్ఠై హోతాక నయతే మన్వి  
 నాకా. కలితైర్మమై నీయై న్నయకా  
 మ్మమైర్మమై, నిష్ఠై నీయై న్నయకా  
 త్రం నాకలోకం నగచ్ఛతి. అగ్నిప్రేమక  
 తానేన ముగ్ధునామోతా. ౨  
 భుక్త్యై విప్రులకా భాగం నీనామయ్య  
 మాప్నుయః.

అయాతానముల పాడుటవలన వైహిత్య  
 ముష్మికసుఖము లంపనవియు గలదు.



## ధర్మ మేవ జయతి

సాహిత్యచరిత్ర డి. యస్. శర్మగారు

చు. ర్మ మేవ జయతి సూక్ష్మం శుభము వలెను  
 మినుకుం జక్కలు మిక్కిలి తనికె నిత  
 “చాలు మీరింటిలెత్తు చాలు! చాలు!”  
 ననుచు దూరింపుడీకట బలమికోవెను. ౧  
 మోటుబలమున జీతటి ఛాటిసూప  
 పోటుతగులుట తగదని ముడిఁగికొనుచు  
 మంచిదిక్కలు సాధుత్వ ముగ్ధుగిరిమ  
 మొప్ప నే మ్రతఁ జిత్రించె నుప్పరిగెల. ౨

విద్యుత్తులవలన వాయువు సుఖానందము  
 ము, కెంతయు నుండును, తిరివిచేయును,  
 విద్యుత్తులవలన, విద్యుత్తులవలన  
 బలము పెంపొందు తాగునీరు కలిగి వేరు. ౩  
 చాలవ్యవహారములైన జనునందరినీ  
 కల మహాస్యులకు ననువు కొంగి నిలువ  
 జాలక ననుసిపోయె! నత్త తగదము  
 కువలయశ్రీనివాసయ కొమరు మిగిలె. ౪

చిన్న రాజధానియందు 1924-వ సంవత్సరము ఏప్రిలు మొదలు జూను వరకు

ముక్తములై ప్రచురింపబడిన

# ఆంధ్ర గ్రంథ ముల పట్టిక

## పద్యకావ్యము - ౧ ప్రబంధములు

## పద్యకావ్యము - 3 భరతములు

కుశారామ—శ్రీరాం వీరబ్రహ్మం  
మర్యాదరామచరిత్రము—ఈశా గెంకమరాజు  
సర్వనారాయణచరిత్రము—కృష్ణకంఠప్రభులింగాచారి  
సాత్రాశీవవిజయము—అచివి పొంబశివరాయకవి  
సౌగంధికప్రసూనామృతము—అప్పప్పకవి

## పద్యకావ్యము - ౨ శతకములు

ఆత్మభీతిశతకము—అకుల గురుమూర్తి  
శంకరాచార్యశతకము—చిరుగుబట్టి సన్నాసిరాజు  
ఆపద్బంధవశతకము—గన్నవరపు వెంకటరాయకవి  
కాలచిరాత్వము—అచివి పొంబశివరాయకవి

## టంగటూరి వరదరాజశర్మ

కుమారిశతకము—పక్కి వెంకటవరసింహాచారి  
గురుమూర్తినాథశతకము—పి. నారాయణకవి  
వెన్నమల్లేశ్వరశతకము—గంగాధరకవి

జానకీపతిశతకము—శృంగారం ఆయ్యమాచార్య  
గురిపెల్లమాధవశతకము—మహాకవి దిన్నయ్య  
పరమపురిశతకము—గురువు గాయశివశతకము—తిమ్మియలు

లోకనాయకశతకము—తిమ్మియల రామమూర్తి

వంకశేష్యశతకము—పి. వి. వరసింహాచారి

శ్రీరఘురామచంద్రప్రభాశతకము—పి. సుబ్బయ్య

శ్రీకృష్ణానందోదయశతకము—పాదకల్పి నారాయణరావు

శ్రీరామనామశతకము—వంకాయల శివప్రసాదసింహాద్రి

శ్రీనామదేవశతకము—క. పెదకామేశ్వరరావు

శ్రీనారాయణరాయశతకము—నిలతి పెంట సుబ్రహ్మణ్యం

సీతాదేవిశతకము—పి. సుబ్బయ్య

సుబ్బయ్యశతకము—ఖాసీం అలీషా

హరిశతకము—కూమ సీతారామయ్య

అంజనేయదండము—సూర్యదండము  
కుచ్చనామ రాజాచారి—ఖాసీం అలీషా  
కులపాతికము—శే. కలరావుగారు—సీతా అంజనేయము  
ప్రభుమహాద్విక పరమభాగవతి పరమాదేశము, నల్లూరు  
పి. బసవయ్యకవి

సకాశత రవీంద్రము—

## సుందేశ్వర ప్రభు—సుందరరామకవులు

మాడలకోట వధానము—ముప్పాళ్ల జానకిరామకాశీ  
లక్ష్మీభాయిచరిత్ర—చాట్రాతి లక్ష్మీవరసమ్మ  
వరలక్ష్మీనిలసము—సుందరరామకవులు

వేణుగోపాల శిక్షాప్రబంధము—యశ్. శ్యామలమ్మరావు  
శివనామ—శివనామరామరావు—యశ్. శివరామకాశీ  
శ్రీమూర్తిరత్నావళి—సంగాల పామమయ్య  
పామమయ్యచరిత్రము—నామ వేంకటసుబ్బయ్య

## వచనకావ్యము - ౧ శతక

ఆర్యకథానిధి—నాదిలికొలను సుబ్బారావు  
ఆర్యమలోపాఖ్యానము—మొదటి భాగము  
ఏదేవనామకథానికము—కే. పిలికేరి శతకములు

గయోపాఖ్యానము—వి. చాలాశివాసు

తెనాలిరామకృష్ణనికథలు—

ప్రాచీనకాలపు హిందూమతములు చరిత్రములు,

రెండవభాగము (2వ మార్పు)—రాయసంపేకటాళిపుడు

ప్రాచీనకాలపు హిందూమతములచరిత్రములు—

మూడవభాగము (3వ మార్పు) రాయసంపేకటాళిపుడు

భారతవారివంశము—ప్రభుభాగము—క. వెంకట

రాయశర్మ

చాలభారతము—యశ్. ఎ. వరసింహాచార్య

అంగులిభాగ్యజ్ఞములు—అపరితే వేంకటకాస్త్రీ  
రంగమృదేరంగులుకథ—చీ. సుబ్బయ్య,సి. వీరబ్రహ్మం  
చెంపవే నావాసా వత్తు కే—కందుకుని శీలేశింగం

సంతుల, మహాశానీ సుబ్బారాయకు  
వేవాంకరహస్యజ్ఞము అను నామన విచిత్రపతిప్రతి  
కథలు—పరదేశీ మహాభరణ  
శ్రీకృష్ణజీవితము—చిట్టా చాళకృష్ణకాస్త్రీ  
శ్రీకృష్ణనిరాల్యము—

వచనకావ్యము - ౨ నవల

అభాగిని—చిల్లరిగ ప్రీతివాసరావు  
చిత్రలేఖ—చింతా శంకరదీక్షితులు  
నవలాశ్రయము—ఆర్. రాఘవరామరావు  
భాగ్య, ప్రభుభాగము—కెమునుగూడి శేషవీరరావు  
మంగళనూత్రము—అబ్బూరి రామకృష్ణరావు  
లంపెన రహస్యములు, ప్రభుభాగము—నిశ్వినాథ శం  
కేశ్వర్తి  
హైనురతి—బాలుసు సోమనాథకాస్త్రీ బాలుసు ప  
ట్టాభిరామకాస్త్రీ

వచనకావ్యము - 3 చరిత్రలు

హన్నాటియుద్ధము—పంగనామముల రామచంద్రంపు  
సామ్రాజ్యనిర్మయము—కా. వెంకటరావు

వచనకావ్యము - ౪ రాజకీయములు

చిత్తూరుజిల్లా కాంగ్రెసు సంఘము - కాంగ్రెసులో  
మన మెందుకు చేరవలయును—కె. రాజగోపాలాచారి  
నిలవపోయిన భారతీయులు—ప్రగడ రామరావు

వచనకావ్యము - 5 ఇతరములు

అష్టవాయుడిన కందు—జనప నేని మూర్ఖనారాయణరావు  
ఉపన్యాసము—యస్. బుచ్చిచెంకటపతిరాజు  
కన్యమహాజనసంఘపు నిబంధనలు—  
కర్ణానందము—కాళహస్తి వెంకటరవిసేంద్రరావు  
కాంగ్రెసునట్టము—  
కాళహస్తి—మల్లపాటి గోవర్ధనరావు  
మరంగి—పంగనామముల రామచంద్రరావు

కోటిశ్చర స్తవము—యం. సాయియ్య  
చిత్తూరుజిల్లా, అదాలతుకోర్టు తీర్పు—వి. త్యాగ  
రాజాచార్య

భక్త్యుగమనినది—సుందర పీఠ సాహిత్య  
నీడంబోధనము—ఇమలమతి శంకరకాస్త్రీ  
పల్నాటి దురంకములు—చంకు నారాయణరాజు,  
సి. వి. రంగంశ్రేష్ఠి, గోమనంబు ముద్రహ్యుంగం  
పుండరీక భక్తివిశ్రాంతి—సుందర పీఠ సాహిత్య  
పూర్వపు మహామృగ్ధియ ప్రభువులు, గోసంకర్తము—  
అమామదీ సాహెబు  
భాగ్యవై పంచాయితీసభ, భావమురే—కవిబండిల  
వెంకటరావు

మైరాపానదిత్రనాటకము—యం. వెంకటసుబ్బయ్య  
యాననరాచారి—చిరకాని వెంకటవరసింహాచారి  
మేకవన దుర్వృత్తిప్రకాశిక—చీ. అప్పలచార్యులు  
వీర్యాంగ నామహాజనసభ—గాజేపల్లి ఆనంతరామమూర్తి  
శతావధాన కవిత—కె. ముద్రహ్యుకాస్త్రీ  
శృమంతకాండకం—ఆర్. రావళవి  
శ్రీరామవనిము—ఆర్. రామకాస్త్రీ

నాటకములు.

కాంతివతి—రామనారాయణశాస్త్రి  
నవరత్న చిత్రా—అయినాపురపు సోమేశ్వరరావు  
హండిన ఆశ్వమేధము—రామనారాయణ శాస్త్రి  
హండినవిషయము—రామనారాయణ శాస్త్రి  
ప్రబోధచింతామణి—మోచెర్ల హనుమంతరావు  
ప్రమీలాస్తునీయము—డి. నీతారామరావు  
భీమప్రతిభ—కె. గోదండరామయ్య  
మాతృనాశ్వినిమోచనము—మల్లనపల్లి పట్టాభిరామయ్య  
మాగ్ధంజేయవిజయము—బియ్యటూరి వరదరాజశర్మ  
రంగనాథశిశోభాపరిచయము, నాటకము—చై. నరసింహ  
రత్నపుత్రికాజయచంద్రియము—నినాకర్ల నాథనారా  
యణమూర్తి  
రాజకీయగింగు—కొత్తపల్లి మార్యాంపు  
రామరా—సంగవత్తు రాఘవకాస్త్రీ  
యశ్యాంగి, నాటకము—పువ్వుల పిచ్చయ్యకాస్త్రీ



వైద్యోపనిషత్తు—రాజాశ్రమమున వెంకటరావు బహద్దరు  
శివరామకృష్ణయ్య వసు ఆపరప్రహరీవాటికము—సులక్  
పల్లి చిన్న శేషగిరిరావు

హాసములు

కళ్యాణకుసుమము

మాయలూరి పెండ్లాము

భాష నిఘంటు వ్యాకరణము

కావ్యచంద్రిక—మల్లెల రావీరు

క్రొత్తతెలుగు కాలశత్రు—డి. రామమూర్తి

పరిమితాస్థానగ్రంథము—ములుగుల్లు వెంకటకృష్ణకాశ్యప

జ్యోతిషము

మహారాష్ట్రసంగ్రహము—యం. కుచ్చారాయుడు

గణితము

అనిష్టపై మెన అంకగణితము—యం. యాన్. హెడ్.

భాంపర్ ఎక్కములు

క్రొత్తచట్టపుగణితము (వార్తాపత్రికగతి)

ప్రారంభగణితము మొదటిపుస్తకము—వి. వెంకట

మట్టయ్య

కావడి పన్ను పట్టికను నింపుక్రమము—పాకాల వరాహ

నరసింహాశ్రయ

రామకృష్ణజంత్రి

గాయన్ పెండ్లీ అరిస్టెటిక్—జె. యస్. నేనెనచాయం

వైద్యం

మృత్యు—మల్లిడి కుచ్చారెడ్డి

స్వీయైద్యవిధానము—డి. మూర్యనారాయణరావు,

డి. రామచంద్రరావు

సర్వసుఖలోక చిత్రానింతామణి, మొదటిభాగము—

జె. నాగభూషణదాసు

మతము

బ్రాహ్మమతము—పాలపర్తి నరసింహం

మహమ్మదీయ మతము

పరిఅత్తర్ ఇస్లాము—మిర్జా రజిత్ షేక్ సాహెబ్

తైత్తివ మతము

అర్చ్యురీతిబహుగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుత్తారమృగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుత్తానప్రకాశముగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట ఆశీషమృగాచరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట ఆశీష్యవాధులవారిచరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట శిల్పమృగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట విశేషాగమ్యుగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట విశాసముగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

చక్రశతకము—యస్. సత్యవారాయణమూర్తి

చైతన్యాన్ని సృష్టించుము, పాతవిబంధనవ్యాఖ్యాన ప్రద

ర్శనము—హాదెనర్ బేకటవశీమయ్య

శేతురుచరిత్ర

ప్రభుపాదసన్నిధి కల గొప్పము కీర్తనలు విశేషక్రమ

చట్టములు

లాక్ష్మీనాసిక కువార్త—సంగీతములు

సత్యమేనందనరావు—శేతుమహాసిలాక్

సభనిమిత్తము—ప్రార్థనలు

వేదాంతము

ఆత్మవిచారము—భక్తభాగము—అద్వైత నీతారామకాశ్యప

గీతావాక్యము, కర్మమోగము

తత్త్వోల్లాసినీ—నారాయణదాసు (భన్)

భగవద్గీత ప్రభుభాగము—సి. సుమామహేశ్వర

పండితులు

భగవద్దర్శి—నారాయణదాసు (భన్)

విదేశాల్లెలము ప్రవాసాని—వర్స వెంకట్రావయ

ధర్మకాశ్రము

దశనిశేధదర్శనము—కా? కృష్ణాచార్య

నిత్య

విశేష సంక్రమ రంజనభాగము—టి.వి. స్వామినాథయ్య

మూర్తిరత్నాకరము—

సంగీతము - ౧ హరికథ

కన్నప్పనిరీతము, హరికథ - త్రిశరాధిష్ఠి వంటి  
కుప్రహ్వకాస్త్రీ  
పరీక్షింపఁగము - పి. త్రిశరాధిష్ఠి

సంగీతము - ౨ గేయము

అదినిబాలము - పులకాశీధనవిశ్వములు - పి. ధీరాసగిదాసు  
ముఖల యాత్రము -  
కర్ణపర్వనాటకము - యం. వెంటిగుబ్బయ్య  
కోటప్పగుడి రత్నలు -  
కృష్ణజననము, కంఠసంహరణము -  
జ్ఞానామృత తత్వములు - అందె పాపయ్య  
కులసీమము -  
తూము ప్రిపింహదాసుచరిత్రము - సింగారిదాసు  
తెలుగుపాటలు - బి. రాజగోపాలయ్యర్  
సుధిత్రయము - వావిలిశిలకు సుధాకరావు  
సూతన రామకీర్తనలు - పెమ్మడి రామదాసు  
పరశన తత్వములు - పెద్దిరాజు రమణయ్య  
భారతమత బోధ - కాంతాస్ఫర్తి పద్మనాభయ్య  
దాసు  
మంగళహారతులు -  
మేలుకొలుపులు -  
రామదాసుచరిత్రము -  
రామన రామాయణము - యన్. బసవీరెడ్డి  
లక్ష్మణదేవరసప్త్య -  
నిచిత్ర సూతన రంగుకా కీర్తనలు - బై. వీరన్న  
శివనామ సంకీర్తనలు  
శ్రీరామసంకీర్తనలు - పి. వి. బి. రామదాసు  
శ్రీరామనామహాకవ్యము  
సీతాకల్యాణము - బి. బాలాజీదాసు

సీతాకల్యాణము

సుజనమనోహరది - పి. శోభందేరామదాసు  
సురాభాండీశ్వరీయము - యన్. బంగారురాజువి  
ప్రసాద మూర్తి  
అడవియను పువ్వు - అడవి శివీ పువ్వు  
ఉపన్యాసము - యన్. బుచ్చి వెంటిగుబ్బయ్య  
కమ్మచూచునసంఘపు నిబంధనలు  
కర్ణ వంటిము - కాంతాస్ఫర్తి వంటిగుబ్బయ్య  
కాంతాస్ఫర్తి  
కాశీచోట - కుర్లపాటి గోడరెనరావు  
కురంకి - పరిశ్రామముల రామచంద్రరావు  
కోటిశ్వర స్తవము - యం. సాంబయ్య  
కృషియను, తోడ్పాటున - ఆరొగ్గం  
ఉత్సాహము - కల్యాణముకొప్పప్ప - పి. త్యాగరాజురామి  
దీపాల్పము - సుధాకరా లక్ష్మీనాథసింహాశర్మ  
ధర్మవ్యాధునిచరిత్రము - గుండాల వీరాస్వామి  
వీరసంబోధనము - ఇనుపపత్తి కంఠరాస్త్రీ  
పల్నాటిమరంతములు - నందు నారాయణరాజు, సి.వి.  
చంద్రాశక్తి, నామచంద్రాశక్తి  
పుండరీకపుష్పచరిత్రము - గుండాల వీరాస్వామి  
పుష్పపుష్ప మూర్తిదీప ప్రభావులు - గోపాల్కృష్ణయ్య - బహు  
మన సాహెబు  
ఫారెట్టు పంచాయితీల సభ -  
భావమురీ - కదిగొండ వెంటిగుబ్బయ్య  
మైరామణిచరిత్ర నాటకము - యం. వెంటిగుబ్బయ్య  
యావనతారాని - చెలికాని వెంటిగుబ్బయ్య  
నేరకపదమర్కత ప్రకాశక - బి. అప్పలాచార్యులు  
నేరకపదమర్కత - గాకేపల్లి నవలీరామరాధి  
కతావధానవిర - పి. కుప్రహ్వకాస్త్రీ  
కృమంతిగోదంతం - ఆర్. రామకవి  
శ్రీరామనమము - ఆర్. రామకాస్త్రీ









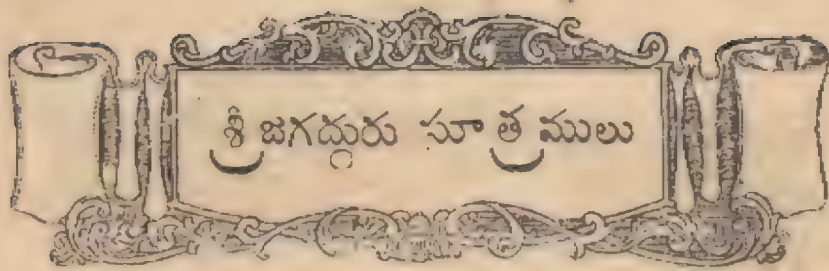
ఈ (R. S. I.) విమానము మూలములలోను పండులలోను కట్టబడినదియు, (Semi-rigid) స్వేదోముఖముగ యాచును కేయునదియును. ఇందుకు క్రొత్త మైలులకుందిని మెట్ట పైకెక్కి విమానము, ఇట్టిని ఇలాగే కేళిముచు మాత్ర ముంటి గలదు. దీనిని పొడవు 242 అడుగులు, వెడల్పులో 70½ అడుగులు. దీనిలో గూడ వాణ్యకవనమును దంపుటకాగూడు విన్న విమానములుంటును. ఇది పొడవున్న భారీ వానిని విడుదలకు వదిలినదేమోయము ఈ విమానము క్రొత్త భాగముల గలదు. దీనిని "నెక్స్ట్ అయిట్" తోను కలపగోరెను" ననియుంది.



క్రొత్తకు పూర్వ పెంపుదళశాస్త్రముననుండిన యొక రాణియొక్క శవశేటిక.



౨౭౦౦ యేండ్లకు పూర్వముండిన పెంపుదులేదియొక్క స్మృతి కోరికము. ఈ శేటిని తీవ్రము చేసి పూజకుంబువనరానివారు పెంపుదలించుచుండిన సాగించుచును. ఇది క్రొత్తముగలదు ఎని దినశతాబ్దమును తీవ్రము ననివారించు అంతో పేరు పెట్టరాని యొక్క భావశక్తివేటికి నదివారున నుండినది. దీనిని ఇప్పుడలకే న్యూ యార్కు స్మృతమునందలి మెట్రోపాలిటన్ మ్యూజియమునకు కేర్చిరి.



ఆంధ్ర చక్రమండలి పరిశోధకులకు, బండితుల కొక విజ్ఞానము

అర్జునా! :

నేను బంధువునుండి పొగబండిలో పోవు నిమిత్తం నీకే ప్రాంత ప్రాంతములను బ్రహ్మచారి వాబండిలోనుండ బ్రహ్మచారి చేతను, ఆకలియొస్తే కొన్ని ముతకకాగితములపై వ్రాసిన ఓర్వభాషగ్రంథములను, వాగ్దానములతో తాముచేసిన ప్రాంతముల యొక్క గ్రంథమును చూచితిని. ప్రపంచవశమున గలిగిన వస్తువులే ఈ ప్రాంతములం ద్రవ్యద్రవ్యమందును పోగునందు దాగ్రంథమున నేమేమియో యంత్రములం దంత్రములు పోవును ద్రవ్యములు వ్రాయబడియున్నవి. వ్రాతనాగరాక్షరములతో నా కంఠపఠనము లేక పోవుచే ననియేమో తెలుసుకొన నాకంఠపట్టికది కాదు. కాని యిదియును నుపహరించిన జగద్గురు సూత్రము లని యందున్నది. వివేకిగా నుండుచే గలగల నీకే కాగితముపై నెత్తివ్రాసితిని. ముగింపువర కరదాగ్ర హిందీ లేని నానె దిద్దినదిగాని వ్రాయనిద్యుతి నా యంతు పుష్పమున నీవీకొనియె. అది తంత్రశాస్త్రాంధీగముని తోచుచున్నది. వుడ్డురాళ్ (Wood rot) మొదలగు పాశ్చాత్యు లీంత్రము నివయమై పరిశోధనను పోవుచు నునకుచేసిండునా కల్పమన్నది. ఈ సూత్రములు విలువైనది నీమిండ్లప్రాయపే మా, దీనినివ్యాపక సూత్రము. నేనుపూనియును యొద్దైన కలదో తెలియవడి యా భారతవత్రికయందు ప్రకటించితిని.

ప్రథమపాద :

౧ "అథాత స్తంత్ర జ్ఞానా"

౨ "మానోమానమ్"

౩ "యోనిత్వాత్"

౪ "జీవనమప్తి"

౫ "వజ్రావతే ర్భంగః"

౬ "లింగసంయోగాత్"

౭ "ఏకోఽనీశః"

౮ "నిరింద్రియత్వాత్"

౯ "స్వప్నేర్విలయమ్"

౧౦ "వికృతత్వాత్"

౧౧ "అథోగతిః"

౧౨ "అగతికత్వాత్"

౧౩ "సంఘాతర్షణమ్"

౧౪ "భ్రష్టస్వముక్తేః"

౧౫ "విలాసం కలేః"

౧౬ "తత్త్వైకత్వాత్"

౧౭ "ననానావేషః"

౧౮ "చిదానందః"

౧౯ "నత్యంగత్వాద్భక్తే"

౨౦ "ఏతదప్తి"

౨౧ "నదనద్వివేకే"

౨౨ "ననమానా"

౨౩ "అన్వయస్యతేకాభ్యామ్"

౨౪ "ధీరోఽపసానమ్"

౨౫ "అన్యోఽపసానమ్"

- ౨౬ "చాన్ద్ర"
- ౨౭ "నిత్యచంద్రాగ్రాహ్"
- ౨౮ "శశ్వత్తవ్యం"
- ౨౯ "ఓం తత్సర్వం మత్స్య"
- ౩౦ "విరాటం మత్స్యం"
- ౩౧ "కశే ప్రసాదాత్"

- ౩౨ "స్థానోన్మూలం"
- ౩౩ "నామోత్తమాచార్య"
- ౩౪ "విష్ణుత్వే"
- ౩౫ "అపశేషతత్త్వ"
- ౩౬ "ఓం భూభువస్సువరోహం"

"ఉత్తానుప్ర"



## అభినవాంధ్ర నటశేఖరులు

(సంపుటము ౧ నందిక గది రథనామ)

శ్రీ యుత స్థానం చరసింహం వాపు గామ

ప్రస్తుతి పాత్ర నాటకంగమయందు పేరు గాంచుచున్న నటకులలో శ్రీమదసింహాద్రిగా వక్తవనకు టంకెరియనగియున్నాడు. కీర్తి రివాళానము నాట్యు. పేరు నుండరయనములు. విరింగియరము ప్రావీణ్యముగ నుండును. చతురవాణి శోషనారమెదలూ స్త్రీశాస్త్ర మలను నీవి ధరించుచుండును. పేరు రంగస్థలము నలంకరించినప్పుడు చిరుముగ సంగీతమున బాండుచుచు భావప్రకటనమును దమనగల సామర్థ్యమును ప్రాప్తుండు. నాట్య పద్ధతివెమును నాటక మున్నందు చరికించి యానాట్ర పోషమును గావించుచు శైత్య కలను విస్మయలను గా

వించును. చతురవాణి పూర్వము కలింది చతురగం నువనములో నాట్యులు నిండ్రిన నాటనకు మానగము కేరనులను నలంకరించుచు. శోషనారమెదలూ శోషనాట్రై వైవికోపముగల నాటక పద్ధతివచ్చుచియు స్త్రీశాస్త్రము ప్రశ్న కరంను. కీర్తి అభినవకోష నాట్ర యేమి ను విముగలను. పేరు పాణికోషకమున విశ్వస్థపనములను బహియున్నాడు. కీర్తి శిష్యుడు విలాసమును గంగళలమున గాంచి వెచ్చుచుండునా నాటకము టంకెరియన గామ. శిరికోష నాట్రై మా నాటకయంగలను.

(నాటక కళాభిమాని)

మాప్రాణన సంగీరించి భాగవతయందు ప్రవచించుచు తమ శోషనాగ చిత్రమునోపరించుచు శ్రీ నాగ సింహరావుగారియొద్ద సంగీతముగృహ్యలము.











మహాశివమునుండి ఈశ్వరుని పేర్లు పల్లనం వలన  
జాతును" (48) ; అట్లే శివుని గాత్రమున వర్తించున  
వారూ. అంతయు పోయియుగములును వచ్చును.

"అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
కాలము గావచ్చును! అంతఃకేవలం కేవలమే  
గావలం అని వచ్చునె. అని శ్రీమహానామము" (130, 131) "అంతరా ప్రకాశముగాను ప్రకాశ్యం  
మున వచ్చు మానసాని తానెగావల" (131) ; అట్లే  
శ్రీమహానామమున వేదాంతశాస్త్రమున వలె.

భావలలికమైన గ్రాంథభావ. తెలి భారత  
మన నిన్ను.

"అంతఃకేవలమంతఃకేవలమంతఃకే  
మున నివారించెను".—అంతఃకేవలం భావలలిక

కామమహాలముగా లేక అంతఃకేవలమంతఃకే  
వలెవలెనని ఈమొదల.

అంత (15) అంత (17) శ్రీమహానామము (59)  
కాలము (75) అంత (80) (78) కాలము (94)  
అంత (112) కాలము (138) అంత (150)  
అంత (150) అంత (150) అంత (150) అంత (150)  
అంత (150) అంత (150) అంత (150) అంత (150)

అంత (150) అంత (150) అంత (150) అంత (150)  
అంత (150) అంత (150) అంత (150) అంత (150)  
అంత (150) అంత (150) అంత (150) అంత (150)  
అంత (150) అంత (150) అంత (150) అంత (150)



చిలుక

వేలగవూడి దానయ్య చొదరి గారు

మీ. అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
యంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే

గీ. కాలమును బాచి మున్నగునాచి గీతమున  
మునకుగావలన తాళిపై కేవలం కాలము  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే

గీ. అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
గావలన కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే

గీ. అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే

గీ. అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
మొదలగునాచి అంతఃకేవలం కాల మంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే

గీ. అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే  
అంతఃకేవలం కాల మంతఃకేవలమంతఃకే



## సాధిప్రాయ విశేషములు

కీ. కే. దామెర్ల రామ రావు గారు

దైవశక్తియచులు మానవులకు దుర్గావ్యా  
ములు. అనంతములైనమనోరథములు  
పూరికామునగు భగ్నము లగుచుండును.  
అట్లు పరాకాష్ఠలు. భావినిగిత్తు లంకకా  
బంధునిముగ గనుండును. కాని జగన్నాటక  
సూత్రభాను యాదేశానుసారముగను ప్రతి  
వైష్ణవ్యై యథాప్రకారము సాగుచుండును.  
వ్యక్తిస్వరూపము లుత్పత్తి తమైనను సంకల్పిత  
భావము భిన్నరూపమును దాల్చి వృద్ధిని  
లొందుచుండును. సంచితమైన విజ్ఞాన మవిచ్ఛి  
న్నముగను లోకహితార్థము వినియోగపడు  
చుండును. లోకహితార్థ మవతరించెడి భావ  
నిరూపకావకావమున దుత్పత్తి తమైన వ్యక్తి  
స్వరూప మమరత్వమును బడసి విరాజిలు  
చుండును. జనమరణములు స్వరూపము  
లగు భేదభావమురు వ్యక్తిముచేయును సర  
మైన భావనిరూపము వ్యక్తిస్వరూపమును  
స్ఫురింప జేయుచుండును. మానవకల్యాణమున  
కొక త్యాగమువైనను సమర్పించిన వ్యక్తి లభ్యా  
యుష్మత్తైనను కృతార్థులు. ప్రతిభాశాలునిన  
శ్రుత్తులు మృతినొందెనను వారి పతిభయందె  
చిరింజివ్యామును గలిగియుండి జన్మసాక్ష్యా  
మును విశేషముచేయుదురు. జగన్నాటక  
సూత్రభాను లీలావిలాసములు విహారపూరి

తములై సామాన్యవృత్తి కర్తవ్యములైనను  
భగిన్నై తమైన లోకకల్యాణమునకు విని  
యోగపడుచున్నవి.

మాఖమానపు భారతీయందు దామెర్ల  
రామారావుగారి భావనకటమును ప్రచు  
రించువుడు పుష్పమానపు భారతీయందు  
రామారావుగారి మరణసంకీర్తనమును కీయ  
మానెన యవనిమచిత్యముగనుండును. మాఖ  
శుష్క తియోగకావము (౧-౩-౨౧) రామా  
రావువ్యక్తిమై బంధుమిత్రులను కళాభిజ్ఞ  
బృందమును విచారిసాగరిమునందు ముందరి.  
అల్పవయస్సునందె రామారావుగారు సుష్ట  
క్రముచేసిన చిత్రకళాప్రాసాద్యము, వారిపాద  
స్యము, వారికళారాస తిత్పరత్వము, వారి  
యకాలమరణమువలన విచారిమును గలు  
గజేసెవి. కత్రికలమందు వారియకాలమరణ  
మును దెలుపుచు వ్యాసములు, కన్యగత  
ములు ప్రచురింపబడినవి. వారి సేవాసాస  
మైన రాజమహేంద్రవరమునందు స్మరణ  
చిహ్నమును నెఱుఁగుపుటకు మహాసిధి  
గావింపబడినది. అప్పువయస్సునందె యస్వర  
ముగను కీర్తికేషులై కళాకోవిదులమన్నెన  
లకుబాతులై రామారావుగారి రాంధ్రకళా  
ప్రపంచమునకు చిరసంస్మరణీయులుగ నుండ  
గలరు. రాజమహేంద్రవరమునందె గృహిం

యందును ముచితమైన స్వాధికారిత్వమును  
 నీర్వహించుటకు దయామయుడైన పరమేశ్వరుడు  
 దనుగ్రహించుగాక!

రామారావుగారు బంబయికిలత్తానగ  
 రములందు చిత్రకళాభ్యాసమును జేసినను వారి  
 చిత్రములు దుర్బలమనగాను గణపాదు  
 ర్యము గోచరంబగుచున్నది. పరమేశ్వర  
 స్వరూపము "సవల కాలం నుడు" స్వభా  
 వములందును స్వరూపములందును ప్రత్యక్షి  
 మగుచు మానవులకు నమముగ కన్పట్టినము  
 గనున్న ప్రవచితాతి బ్రత్యక్షము చేయుచు  
 దు నివృత్తికిని సుఖప్రాప్తికిని సాధనంబగు  
 చున్నది. పరమేశ్వరుని నద్విదానందస్వభావ  
 మును వ్యవహరించుచు కర్మలు సంపాదిం  
 చుచు నర్జించియును, గాయకులు వినుచుపాశీ  
 యును, చిత్రకాములచూచుచు చిత్రించి  
 యును, తత్త్వజ్ఞులు గనుగొనుచు బోధించి  
 యును నుఖవిష్కృతికిని సుఖప్రాప్తికిని వోపు  
 చుచున్నాడు. భగవంతుని సామ్యవిభాతిని  
 ప్రత్యక్షింపజేయుచు నానందరసంపన్నత్వ  
 మును గలుగజేయుట కాత్మానంద దాయక  
 మైన రూపప్రపంచమును చిత్రకళాభిజ్ఞులు  
 దివ్యరచనలను చిత్రించుచు విశ్వోల్లాసమును  
 జేయుచున్నాడు. ప్రాచీనతీరులనందర్థము  
 భారతసంస్కారమున కుత్సాహములందునలె  
 చిత్రకళానిగమునందును ప్రతిబంధకముగను  
 బాధించుచున్నది. ప్రభుత్వాధికారిమునకు దాత్ర  
 మైనరూపారాధనము వికారించి భావతనస్కా  
 రమునకు సహజమైన భావారాధన ముద్భవించి  
 నది. చిత్రకళయందు నర్వాంగసౌష్ఠ్యము

నకు ప్రతిభ ప్రబలి భావకావ్యమునకు  
 ప్రతిభ క్షీణించినది. పాశ్చాత్యపండితులు  
 పాశ్చాత్యవృత్తికి పరిపాటియైన  
 యంగిపోషణమును చిత్రకళయందగకలిగిం  
 గినను వ్యాపించినది. చిత్రకళమున కాధార  
 భూతమైన లావణ్యవిన్యాసముకలించి పుష్టి  
 విన్యాసభావము ప్రబలి నది. ప్రబోధ  
 సమయమునందు విగరించుచున్నది. ప్రతి  
 పుటన ముదయించినది. చిత్రకళాభిజ్ఞులు  
 లా లు పో ను, అనందనాథ కాకూరు  
 ప్రభుత్వము పుష్టివిన్యాసమునకు సవయ్య  
 తిని గలుగజేసి లావణ్యవిన్యాసము కల్పింప  
 జేసిరి. సంగచిత్ర ప్రభుయందు భావవిన్యా  
 సము ప్రబలినను లావణ్యసృష్టినందయోగ  
 మునందు విచిత్రప్రకార పద్ధతినది. ఈవైఖరి  
 యందలి గుణదోషముల విషయమునను  
 ఖండితమందనము లేటులున్నను భారత  
 చిత్రవిన్యాసమునకు ప్రాణకళిమైన కావా  
 రాధన ముద్భవించి బడసినది. రామా  
 రావుగారు భారతసంస్కారమునకు పరిపాటి  
 మైన భావారాధన విన్యాసము నవలంబించి  
 యును రూపవిన్యాసమునందు సముత ముద్భ  
 వణమాగ్ధము నవలంబించి చిత్రకళావిన్యా  
 సమునందు భారత సంస్కారమునకు సహజ  
 మైన రూపాభ్యాసక వ్యభాసమును నవిస్మృ  
 తము చేయుటకు బ్రయత్నించిన విధమును  
 రామారావుగారు చిత్రగుప్తులు వికారము  
 చేయుచున్నవి. రామారావుగారు చిత్రకళ  
 మును ప్రత్యక్షింపజేయుచునుజూచి రూ  
 రంభమునందు చిత్రించినను కాలక్రమమునను



వా రామార్గమునువదిలి సంకల్పనిర్యాణవిధానము నవలంబించుచుండిరి. రామారావుగారజంతాచిత్ర విన్యాసమునులక్ష్యమునుగ కైకొని వారిచిత్రములందలి రూపరేఖాలంకార విధానములం దజంతావిధానము నవలంబించిరి. రామారావుగారి చిత్రము లవయవవిస్మరణమును బ్రకటించుచున్నను దివ్యవిభూతులను స్మరింపజేయుచుండును. పరమేశ్వరవిభూతులైన శాంత శివసుందరభావములు చిత్రములందు సహజరీతిని ప్రత్యక్షమగుచుండును. గతసంవత్సరమునందుభారతీయందు బ్రచురించిన గౌరీ శంకరులచిత్రమునుజూచినను, ఇతర మానవ దేవతాచిత్రములను జూచినను నీభావము పరిస్ఫుటమగుచున్నది. ఫాల్గుణమాస సంచికయందు ప్రచురించిన లజంతాచిత్రపటము రామారావుగారి లక్ష్యమును విశదము చేయుచున్నది. రామారావుగారు లావణ్యసౌష్ఠవములకును మానవదివ్యవిభూతులకును భావరూపములకును సహజమైన సంయోగమును గలుగజేయుటకు యథాశక్తిని చిత్రకళాదేవి నుపాసించి కృతకృత్యులైరి. కళోపాసకులైన రామారావుగారి యకాలమరణము చిత్రకళాభ్యుదయమున కుత్తేజమును గలిగించి రామారావుగారికి సాయుజ్యప్రాప్తి గలుగుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాత!

\* \* \* \*

వివిధపక్షముల సభ

ప్రపంచప్రవృత్తియందు సంకల్పమునకు మించిన ఫలము గలుగుట యసంభవము. వివిధపక్షముల సభకు సంకల్పిత

ఫలము సంభవించినది. బొంబయినమావేశమునందె రానున్నఫలమును విజ్ఞులు సూచించిరి. ఎ.యస్. రామస్వామిమొదలియారుగారు నిరాటంకముగను వారిభావమును విశదము చేసినందుల కాగ్రహము గలిగినను పర్యవసానము మొదలియారుగారి జ్యోతిషమును సఫలము చేసినది. స్వరాజ్యపక్షమువారి కార్యము నిర్బంధశాసన ఖండనముతో తీరినది. బెల్లామునందుగాని డిల్లీయందుగాని సంయోగసాధనములకు ప్రసక్తిగలుగలేదు. డిల్లీయందు గూడిన సభయందు ప్రసక్తిగలిగినను ఫలము గలుగలేదు. స్వరాజ్య విధానమును నిర్ణయించుటకేర్పడిన సభ స్వీయకార్యభారమును నిర్వహించినది.

చాక్లరు బిశెంటమ్మగారి కార్యదీక్షయును నిర్వహణసామర్థ్యమును విజయమునకు గారణములు. బిశెంటమ్మగారి కన్వెన్షనుచట్టమునందలి ముఖ్యాంశములు స్వరాజ్యచట్టమునందలి ముఖ్యాంశములుగ బరిణమించినవి. స్వరాజ్యశాసనస్వభావరూపము లెటులున్నను ఉపసంఘము నిర్ణయించిన విధానము శాసనరూపమును దాల్చుటకు సాధనాంతరములు మృగ్యములు. శాసనవిధానమును సామ్రాజ్యశాసనసభయందుగాని పార్లమెంటునందుగాని ప్రవేశపెట్టుట కవకాశము గలుగదు. అవకాశము గలిగినను శాసనరూపమును దాల్చుట కాటంకములు గలవు. శాసనరూపమును దాల్చినను దరిద్రుల మనోరథము నెలె మృతాక్షరముగ నుండును. నిరంకుశాధి



కారప్రాబల్యమునకు గారణము నద్యావలో-  
ముగాని శాసనముల లోకముగాదు.

సంయోగసభ నిర్ణయించిన రెండవయువ  
సంఘ వ్యవహారములును నిరర్థకములైనవి.  
హిందూ మహమ్మదీయులకు సంయోగసభ  
నము సాధ్యముగాలేదు. ఉద్యోగములందును  
ప్రాతినిధ్యమునందును గలిగిన విభేదములు స్థిర  
ములైనవి. హిందువులును మహమ్మదీయులును  
స్వతంత్ర వాదమును సమర్థింప బూనుకొను  
చున్న విధమును జిన్నా, లాజపతిరాయగారల  
భావములు విశేషము చేయుచున్నవి. లక్నో  
యొడంబడికను విమర్శింపవలసిన యవసర  
మును లాలాజిగారు నిరసించుచున్నారు.  
లాలాజివర్గముమారిదృష్టి హిందూసంఘటన  
మునందు లగ్నమగుచున్నది. గాంధీమహా  
త్ముడు హృదయపరివర్తనము గలుగనపు  
డుభయసంఘములకును సంయోగము దుర్లభ  
మని విశేషముచేసి సంయోగసభను ప్రస్తావనము  
విరమింపజేసెను. గాంధీమహాత్ముడును పండిత  
మోతీలాలునెహ్రూగారలు ప్రకటింపనున్న  
నివేదికయును వధికాంతములను గలిగియుండు  
నని మూహించుట కవకాశములులేవు.  
సంయోగసభావ్యవహారములు నిరర్థకములై  
నను స్వరాజ్య ప్రాప్తికి వివిధపక్షముల సంయో  
గమును హిందూమహమ్మదీయ సంయోగ  
మును నవసరములని అన్నిపక్షములవారును  
సంగీకరించుచున్నారు. వివిధపక్షముల  
సంయోగమునకు కాంగ్రెసు సిద్ధాంత మేమా  
ర్గును బాంధవలయును. లిబరలుపక్షమును  
స్వతంత్రపక్షమును నూలువడికెడినిర్ణయమునె

తీసివేయగోరుచున్నవి. స్వరాజ్యపక్షము నియ  
మము సంగీకరించినను క్రియయందుమా  
త్రము ప్రయోజనముగలుగకున్నది. కాంగ్రె  
సుపక్షమువారైనను నూలువడికెడి నియమ  
మును పూర్తిగను పాటించకున్నారు. గాంధీ  
మహాత్ముని ఖద్దరుఘోష యరణ్యఘోషగ  
నున్నది. బెల్గాము కాంగ్రెసు ముగిసి  
రెండుమాసములైనను ఏరాష్ట్రమునందును  
కాంగ్రెసు సభ్యులు విశేషముగను చేరి  
నటులు గనుపించదు. ఈ విషయపరిస్థితులందు  
గాంధీమహాత్ము డేమి చేయుచున్నదియును  
కాలము తెలుపగలదు.

\* \* \* \*

స్వరాజ్యపక్షము

స్వరాజ్యపక్ష సిద్ధాంతములు క్రమము  
గను శిథిలమగుచున్న విధమును నిత్యవ్యవహా  
రములువిశేషముచేయుచున్నవి. స్వతస్సిద్ధముగ  
బలములేని స్వరాజ్యపక్షమున కితరులసహాయ  
ములేకను ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించు  
టకు శక్తిలేకున్నది. గతసంవత్సరమునందు  
గలిగిన యైక్య మీయేడు దుర్ఘటమై స్వరాజ్య  
పక్షమునకు సామ్రాజ్యవంగీయ శాసనసభల  
యందు పరాజయము గలిగినది. లిట్టనుప్రభువు  
చమత్కారముగను పంగరాష్ట్రమునందు  
సంయోగమునుభేదించి ప్రభుత్వవిజయమును  
బడయగలిగెను. హిందూ మహమ్మదీయుల  
పట్లను స్వతంత్ర స్వరాజ్యపక్షముల పట్లను  
నవలంబించిన సామదానభేద తంత్రములును  
పంగరాష్ట్రమునం దవలంబించిన దండన  
తంత్రమును సంపూర్ణ విజయమును బడసినవి.



నిరంకుశ ప్రభుత్వవిధానమునందుగల ప్రభావమును ప్రజలదార్శబ్యమును విశదమైనవి. సామ్రాజ్యశాసనసభయందు భిన్నపక్షములకు గలిగిన ప్రాతికూల్యమును ప్రభుత్వతంత్రమును ప్రభుత్వవిజయమునకు దోడ్పడినవి. ఆనభయందు జిన్నా నెహ్రూగారలకు జరిగిన సంభాషణములు ప్రజానాయకుల హృదయమును విశదముచేయుచున్నవి. స్వరాజ్యపక్షము ప్రత్యక్షముగను పరోక్షముగను ప్రతిఘటనతంత్రమును విరమించుటయును, అనుకూలసహకార తంత్రమునవలంబించుటయును సంభవములు. ఈవిషయపరిస్థితులందు గాంధీ మహాత్ముడు కాంగ్రెసుయొక్క ప్రత్యేకసమావేశమును జేసి బహిష్కారసాధనములను నూలు నియమమును విరమించుటయును సంభవములు. వర్తమాన పరిస్థితులందు సకలమును సంధికారబంధురముగ గనుపడుచున్నది.

\* \* \* \*

ఆదాయవ్యయ పట్టికలు

సామ్రాజ్యశాసనసభయందును రాష్ట్రీయశాసనసభలయందును నాదాయవ్యయ వివరములు చర్చింపబడుచున్నవి. సామ్రాజ్యదాయము 133,68,00,000. ఆదాయమునుండి వ్యయముపోను 3,24,00,000 నిలువయుండునని మదింపు వేయబడినది. వ్యయమునందు 5633 లక్షలు సైన్యవ్యయమునకు వినియోగపడుచున్నవి. సైన్య వ్యయమునందు 4 కోట్లు తగ్గినను సైన్యవ్యయము దుర్భరముగ నున్నది. ఏషియన్ మిలీటరీ నిర్ణయమునసారముగ నైనను ఇంకను 7 కోట్లు తగ్గుటకవకాశముగలదు. కాని

సైన్యవ్యయమును తగ్గించుట కధికార్థులకు మనసొప్పుదు గదా! అధికారదాయమునుండి 126, 56, 61 లక్షలు చెన్నపురిరాష్ట్రము, సంయుక్తరాష్ట్రము పాంచాలరాష్ట్రముల కప్పములనుండి తగ్గించుట కేర్పాటులు చేయబడును, అధికారదాయమునకు మారకము, మంచీవాసలు, అనుకూలవ్యాపారము, పోరుల విక్రయము గారణములు, ఆదాయవ్యయముల పరిశీలనము సంతృప్తిని గలుగజేయదు. నూలు మీది సూకము నిలిచియుండును. సైన్య వ్యయమును తగ్గించలేదు. ఆకస్మికకారణములదాయమును పెంచినవి. వ్యయము తగ్గినను ప్రజాభారము తగ్గినను సంతోషపడుచును. ఆకస్మిక కారణములవలన నైనను కొత్తపన్నులను వేయవలసిన యవసరము తప్పినందులకు సంతోషించుటకు గారణములు గనుపడవు.

రాష్ట్రములందు సామ్రాజ్యముగ నాదాయమునకు మించినవ్యయము గలిగినది. సంయుక్తరాష్ట్రములందు 28, బర్మాయందు 157, చెన్నరాష్ట్రమునందు 88 లక్షలు లోటుగలుగనున్నది. సామ్రాజ్యప్రభుత్వ మియవలచిన మొత్తములు లోటును పూర్తిచేసినను రాష్ట్రముల దుస్థితిని బట్టికొను విశదము చేయుచున్నవి. సంస్కరణములకల మధికవ్యయమునందు వ్యక్తమగుచున్నది. కాని ప్రజాధికారము నందును ప్రజాసామ్రాజ్యము నందును వ్యక్తమగుటలేదు. వర్తమాన విషయదశను



నివర్తించుటకు సామర్థ్యము భారత ప్రజాహి  
 స్తములందు గలదు. వర్తమానవిషయదశ సతి  
 క్రమించి స్వరాజ్యమును బడయుటకు సాధన  
 ములను గాంధీమహాత్ము డనవరతము బోధిం  
 చుచున్నను స్వరాజ్యసిద్ధికి కర్మకరికవ్యము  
 గాకున్నది. ప్రజలును నాయకులును వారిదృష్టి  
 ని శారవాధికారపదవులనుండి మరల్చి గాంధీ  
 మహాత్ముడు నిర్ణయించిన నిర్మాణవిధానము  
 నందు లగ్నముచేసి స్వధర్మారాధనపరాయ  
 నులై కృతార్థు లగుదురుగాత! పురుషార్థము  
 నకు సాధనములైన శాంతి సత్య దయా ధర్మ  
 ములను గాంధీమహాత్ముని యుపదేశానుసార  
 ముగను ప్రజానాయకులు నేవించి తరించెదరు  
 గాత!



## స త్య నా రాయణ స్వామి

బలిచేపల్లి లక్ష్మీకాంతము గారు

మన నివంట్ల గపురంపుటాకు విషియంబు నోవి కందించుచున్

గనులన్ బాళి పిసాళి నవ్వు లొలయంగాఁ జేంత లక్ష్మీమీ

సిని లాలింప, సుధార్థవోచ్చలిత వీచీహోలన్ నాగన

య్య నుయ్యలూగుచు దీనుల స్మృతచినావా ? సత్యనారాయణా!